

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DUBLINESK

“Vila-Matas’ın
üzerimdeki etkisi
muazzamdır.”

—**PAUL AUSTER**

Enrique Vila-Matas



Enrique Vila-Matas: 31 Mart 1948'de Barselona'da doğdu. Üniversitede hukuk ve gazetecilik okuyan Vila-Matas, sırasıyla editörlük ve iki kısa filmde yönetmenlik yaptı, ardından ilk romanı *Mujer en el espejo contemplando el paisaje*'yi kaleme aldı. Yapıtları birçok dile çevrilen ve çağdaş İspanyol edebiyatının önde gelen isimlerinden biri sayılan Vila-Matas, *Dublinesk* için aldığı Leto Ödülü de dahil olmak üzere, on dokuz ödül kazanmıştır.

Vila-Matas'ın *Bartleby ve Şürekâsı* isimli yapıtı 2005 yılında Doğan Kitap tarafından yayımlanmıştır.

Dublinesk
Enrique Vila-Matas

Orijinal Adı: *Dublinesca*

İthaki Yayınları - 1130

Yayın Koordinatörü: *Tuğçe Nida Sevin*

Editör: *Alican Saygı Ortanca*

Yayına Hazırlayan: *Tuğçe Aysu*

Düzeltili: *Emre Aygün*

Kapak Tasarımı: *Şükrü Karakoç*

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *Şükrü Karakoç*

1. Baskı, Eylül 2016, İstanbul

ISBN: 978-605-375-581-4

Sertifika No: 11407

Türkçe çeviri © Pınar Aslan, 2016

© İthaki, 2016

© Enrique Vila-Matas, 2010

**Bu eserin tüm hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.**

**İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com**

**Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 29652**

Enrique Vila-Matas

DUBLINESK

**İspanyolcadan çeviren:
Pınar Aslan**



Paula de Parma'ya

MAYIS

Giderek daha da az rastlanan entelektüel edebiyat editörlerindendir o. Bu yüzyılın başından beri her gün bu işi yapan asil azınlığın –edebiyata hep ilgi duymuş, hâlâ okuyan editörlerin– tükenmeye yüz tuttuğunu çaresizce gözlemişti. İki yıl önce sorunlar yaşamış, ancak yayınevini zamanında kapatmayı bilmişti; bir zamanlar dikkate değer bir saygınlığa erişmiş olsa da emin adımlarla iflasa yürüyordu en nihayetinde. Otuz yıllık bu bağımsız yayıncılık sürecinde her şeyi görmüş, büyük başarılar da başarısızlıklar da yaşamıştı. Sonunu hazırlayanın moda haline gelen gotik vampir hikâyeleri ve benzeri saçmalıkları yayımlamaya karşı direnmesi olduğunu düşünmüş, böylece gerçeği kısmen unutmuştu: Paranın idaresi konusunda asla başarılı değildi ve hatta edebiyata olan ölçüsüz tutkusu da muhtemelen zarar vericiydi.

Herkesin Riba diye hitap ettiği Samuel Riba, döneminin büyük yazarlarından pek çoğunun eserlerini yayımlamıştı. Bazılarının yalnızca bir kitabını basmıştı, ancak bu yazarları yayın listesine dahil etmesine yetmişti. Bu şerefli mesleği hâlâ icra eden birkaç cesur Don Kişot'un varlığını yadsımasa da kendini son editör olarak görmek hoşuna giderdi bazen.

Kendini romantik bir açıdan görmeyi seviyordu, dönemin ve dünyanın sonunun geldiğini düşünerek yaşırdı; bunda artık eskisi kadar aktif olmamasının da etkisi vardı kuşkusuz. Hayatını edebi bir metin gibi okumaya, yıllardır olduğu üzere müptela bir okur gibi anlamlandırmaya eğilimliydi. Ayrıca elindekileri yabancı bir yayınevine satmayı bekliyordu, ancak görüşmeler bir süredir gerçekleşemiyordu. Kısacası, kudretli ve üzücü bir psikoz halinde yaşamaktaydı. Yaşlanmanın da güzel yanları olduğu konusunda onu henüz kimse ikna edememişti. Yaşlanmanın güzel yanı var mıydı ki?

Şu an yaşlı anne babasının evinde, hiç normal olmayan bir merakla tepeden tırnağa süzüyordu onları. Kısa süre önce gerçekleştirdiği Lyon seyahatinden bahsetmek için oradaydı. Düzenli görüşme günü olan çarşambalar dışında, seyahatten döndükten sonra da onları ziyarete giderdi. Son iki yıldır, önceden aldığı gezi davetlerinin onda birini bile almıyordu, ancak bu detayı ailesinden saklıyordu; yayınevini kapattığı bilgisini de saklıyordu çünkü böyle tatsız bir haberin verilemeyeceği kadar ileri yaşta olduklarını düşünüyordu. Ayrıca bu durumu iyi karşılamayacaklarından da emindi.

Birileri onu bir yere davet ettiği zaman mutlu oluyordu çünkü bu, başka birçok şeyin yanında anne babasına karşı çok yönlü insan olma kurgusunu devam ettirmesini de sağlıyordu. Kısa süre içerisinde altmış yaşına girecek olmasına rağmen, anne babasıyla çok güçlü bir bağı vardı hâlâ; kimbilir, belki de sebebi çocuğunun olmamasıydı. Anne babasının da ondan başka kimsesi yoktu: Tek çocukları Riba'ydı. İstemediği yerlere seyahat ederken bunun tek sebebi sonrasında anne babasına gördüklerini anlatmak ve bu şekilde onları yayınevinin devam ettiğine, birçok yerde ilgi gördüğüne, yani işlerin yolunda gittiğine inandırmaktı; çünkü anne ba-

bası ne gazete okur ne de televizyon izlerdi. Gerçek böyle değildi tabii. Editörlük yaparken alıştığı o hareketli sosyal yaşamdan geriye çok az şey kalmıştı, kalanlara sosyal bir yaşam denebilirse tabii. Yalan yanlış arkadaşlıklarının kaybına iki sene önce içkiyi bırakmasıyla gelen tasa eklenmişti. İçmese yayımladığı kitaplar konusunda çok daha korkakça davranacağını ve sosyal yaşama olan bağlılığının belki de karmaşa ve yalnızlık korkusundan ileri gelen bir zorundalık olduğunu bilmenin çoğalttığı bir tasaydı bu.

Yalnızlığa teslim olduğundan beri hiçbir şey yolunda gitmiyordu. Boşluğa düşmemek için çabalarken evliliği de ara sıra sarsılıyordu çünkü ilişkileri inanılmaz bir mutluluk ve aşktan nefret ve felakete kadar türlü haller alabiliyordu. Her geçen gün dengesizleştiğini hissediyordu, her şeyden şikâyet eden bir tip haline geldi ve gün içinde gerçekleşen olayların çoğu onu mutsuz ediyordu. Yaşlanmak böyle bir şeydi galiba. Aslında bu dünyada olmaktan rahatsızlık duymaya başlamıştı ve altmış yaşına girmek boynunda ip varmış gibi bir his uyandırıyoru onda.

Yaşlı anne babası seyahat anılarını büyük bir merak ve dikkatle dinlerlerdi. Marco Polo'nun anlattığı hikâyeleri dinleyen Kubilay Han'ın iki replikasına benziyorlardı bazen. Oğullarının herhangi bir seyahati sonrasında gerçekleşen ziyaretler eğlenceli geliyordu onlara sanki, sıkıcı çarşamba buluşmalarından farklı bir kategoriye dahildiler. Bugünkü ziyaret de o olağandışı kategorideydi. Öte yandan, garip bir şeyler oluyordu bugün, uzun süredir evde olmasında rağmen Lyon konusu henüz açılmamıştı. Gerçi o şehirde geçirdiği zamanla ilgili hiçbir şey anlatamazdı onlara, oradayken dünyadan o kadar kopuktu ve seyahati öylesine düşünseldi ki en ufak bir insani tecrübe bile barındırmıyordu. Ayrıca o şehirde gerçekten yaşananlar oldukça sevimsizdi. Buz gibi, soğuk bir gezi olmuştu; son zamanlarda daha çok bilgisaya-

rın başında gerçekleşen o hipnotize edici seyahatlerden biri gibiydi.

“Demek Lyon’a gittin,” dedi annesi; meraklanmışa benziyordu.

Babası da yavaşça piposunu yakarken bir yandan da şaşır-mış gibi oğluna baktı, Lyon’a dair hiçbir şey anlatmamasının sebebini soruyordu sanki kendine. Ancak Lyon’da geçirdiği zaman konusunda ne söyleyebilirdi ki onlara? O şehirde bir otel odasında tek başına geliştirdiği roman teorisinden bahsedecek değildi ya... Bu teori üzerine düşünmesinin tarihçesi anne babasını asla ilgilendirmeyecekti, ayrıca “edebi teori”nin ne olduğunu bileceklerini sanmıyordu. Bilseler bile, bu konuşmanın onları fazlasıyla sıkacağından emindi. Hatta son zamanlarda devamlı yalnız gezdiğini, gerçek dünyadan tamamen koptuğunu ve bilgisayarın hâkimiyeti altına girdiğini, bilgisayarı olmadığı zamanlarda da (Lyon’da olduğu gibi) zihinsel seyahatlere çıktığını söylemeye kadar vardı-rabilirlerdi işi. Celia da aynı böyle diyordu.

Lyon’a varınca Villa Fondebrider’le, yani onu edebiyat editörlüğünün Avrupa’da geldiği durumun ciddiyeti konusunda bir konferans vermesi için davet eden kurumla iletişime geçmemeye karar verdi. Belki de ne havaalanında ne de otelde onu karşılayan biri olmayınca, organizatörler tarafından önemsenmediğine kanaat getiren Riba, buna karşılık olarak Lyon’daki otel odasına kapandı ve editörlük yaparken, hiçbir şeye vakit bulamazken yalnızca hayalini kura-bildiği isteğini gerçekleştirdi: Romana dair genel bir teori geliştirdi.

Birçok önemli yazarın eserlerini yayımlamıştı, ancak yalnızca Julien Gracq’ın romanı *Le Rivage des Syrtes*’te¹ geleceğin ruhunu algılayabilmişti. Lyon’daki o odada uzun saatler

1 (İsp.) Karşı Kıyı. -yhn

boyunca kapalı kaldıktan sonra, *Le Rivage des Syrtes*'in ilk sayfasından itibaren öğrendiklerini temel alarak geleceğin romanında olmazsa olmaz beş elementi açıkladığı genel roman teorisini geliştirmeye koyuldu. Bu beş temel element şunlardı: metinlerarasılık, şiirsellik, bağlantı, harabeye dönmüş ahlaki arka plana dair farkındalık, biçimi olay örgüsünden biraz daha önde tutma, bir saat gibi işleyen yazı.

Gracq'ın modası geçmiş olarak değerlendirilen romanını diğer tüm romanlardan daha öteye koyduğu düşünülürse, bu teorinin pek cesur olduğu söylenebilirdi. Geleceğin romanı tasarısında bulunması gereken beş elementten bahsederek bir sürü sayfa doldurdu. Ancak bu zorlu işi tamamladığında, en sevdiği yazarlardan bir diğeri olan ve *Stoacının Eğitimi* kitabının editörlüğünü yapma şerefine nail olduğu Pessoa'nın "teorilere teslim olmamayı söyleyen kutsal içgüdü" hakkında söylediklerini anımsadı. Bu içgüdüyü hatırladı ve bazen aptalca davrananların romancılar olduğunu düşündü; üzerinde düşünülmüş derin teorilerin dâhice bir ürünü olan hikâyelerini yayımladığı İspanyol yazarları hatırladı. Roman yazmak için teori üretmek ne büyük bir zaman kaybı, diye düşündü Riba. Sebep göstererek böyle söyleyebiliyordu artık, ne de olsa teorisini yazmayı henüz bitirmişti.

Göreceğiz bakalım, diye düşündü Riba, teorisi olan insan neden roman yazmak istermiş, göreceğiz. Kendisine bunu sorduğu anda, bu soruyu kendisine sorarken harcadığı vakit de dahil olmak üzere zaman kaybına dair büyük bir yokluk hissine kapılmamak için, otel odasında teorisini yazarak geçirdiği saatlerin aslında bu teoriden kurtulmasını sağladığını anladı. Bu tür bir gerçek küçümsenecek bir şey miydi? Tabii ki hayır. Teorisi net ve cesur olmaya devam edecekti, ancak yine de bu teoriyi odasındaki çöp kutusuna atarak yok edecekti.

Kendi teorisi ve gelmiş geçmiş diğer tüm teoriler için gizli ve özel bir cenaze düzenledi, sonra da onu edebiyat editörlüğünün Avrupa'daki durumunun ciddiyetini –belki de o kadar ciddi değildir, diye düşündü Riba seyahat boyunca– konuşmak üzere davet eden kimselerle hiçbir şekilde iletişim kurmadan Lyon'dan ayrıldı. Otelinden sessizce çıktı ve trene bindi, Lyon'a varışından yirmi dört saat sonra Barcelona'ya dönmüştü. Villa Fondebrider yetkililerine Lyon'daki görünmezliğini veya sonrasındaki kaçışını açıklayan bir mektup yazmadı. Tüm bu seyahatin amacının bir teoriyi ayaklandırmak, sonra da onun için mahrem bir cenaze düzenlemek olduğunu anladı. Roman ortaya çıkması beklentisiyle kaleme aldığı her şeyin, geliştirdiği o teorinin aslında içeriğinden kurtulmak amacıyla tutulmuş tutanaklardan ibaret olduğuna kanaat getirmiş bir şekilde ayrıldı oradan. Başka bir deyişle, dünyadaki en iyi şeyin seyahat edip teoriler kaybetmek, hepsinden kurtulmak olduğunu doğrulamak gibi özel bir amaca hizmet eden tutanaklar.

“Demek Lyon'a gittin,” diye ısrar etti annesi.

Mayıs ayının sonlarıydı ve hava bir garipti; Barcelona şaşırtıcı bir şekilde yağmurluydu. Gün soğuk, gri ve hüzünlü... Bir an, New York'ta, Holland Tüneli yönündeki trafiğin sesinin duyulduğu bir evde olduğunu hayal etti: Otomobil nehirleri iş sonrası eve dönüyordu. Her şey tam anlamıyla hayal ürünüydü. Holland Tüneli'nin sesini hiç duymamıştı ki... Hemen gerçekliğe döndü, Barcelona'ya ve bugünün o iç karartıcı kül rengi ışığına. Karısı Celia akşam altı civarında eve bekliyordu onu. Lyon hakkında hiçbir yorum yapmaması karşısında anne babasının gösterdiği endişe dışında her şey normal seyrinde devam ediyordu.

Ancak orada olanların nesini anlatabilirdi ki onlara? Ne diyebilirdi? Gayet iyi bildikleri üzere, böbrekleri zarar gördüğü için iki yıl önce hastaneye kaldırıldığından beri alkol almadığını, bu durumun da edebi teoriler üzerinde detaylı çalışmalar yürütüp onu oraya davet edenlerle tanışmak için bile odadan çıkmamak gibi abartılı eylemlere sebep olan sürekli bir ayıklık haline yol açtığını mı söyleseydi? Lyon'da kimseyle konuşmadığını ve işin özü editörlük yapmayı bıraktığından beri her gün Barcelona'da bilgisayar başında geçirdiği onca saatte de bunları yaptığını mı anlatsaydı? En çok pişmanlık duyduğu, en çok üzüldüğü konunun henüz kimselerin tanımadığı, ancak zamanla dâhi bir yazar olarak anılacak bir yazar keşfedemeden editörlüğü bırakmak olduğunu mu açıklasaydı? Eski işindeki yazar aramak zorunda olma kadersizliği, bu işin o antipatik varlıklar olmadan yürümeyeceğinin bilinci yüzünden yaşadığı travmadan hâlâ kurtulamadığını mı anlatsaydı? Son haftalarda sağ dizinin ağrıdığını, sebebin ürik asit yüksekliği veya romatizma olduğunu mu söyleseydi, bu ikisi birbirinden farklı şeyler olduğunu varsayarak? Önceden alkol nedeniyle konuşkan olduğunu, artık melankolik bir havaya büründüğünü ve doğal halinin de bu olduğundan şüphe duymadığını mı dile getirseydi? Ne anlatabilirdi ki anne babasına? Her şeyin bittiğini mi?

Bu ziyaret öyle monoton bir hal aldı ki anne babası sıkıntıdan General Eisenhower'ın İspanya'yı ziyarete geldiği 1959 yılını ve diktatör Franco rejiminin uluslararası arenada dışlanmasına sebep oluşunu anımsadılar. O gün babası tarifsiz bir coşku duymuştu ve sebebi diplomatik savaşın Galiçyalı o lanet general tarafından kazanılması değil, Nazileri alt eden

Amerika Birleşik Devletleri'nin umutsuz vaka İspanya'ya nihayet yaklaşmış olmasıydı. Riba'nın hayatının en önemli anılarından biriydi bu. O güne dair en iyi hatırladığı anlardan biri de annesinin babasına Amerikalı başkanın ziyareti-ne dair bu “abartılı coşkunun” sebebini sormasıydı.

“Coşku ne demek?” diye sormuştu Riba anne babasına.

Tam olarak böyle sorduğu bu soruyu sonsuza dek hatırlayacaktı çünkü o yaşlarda çekingen olan çocuğun sorduğu ilk soruydu bu. Hayatının ikinci sorusunu da hatırlıyordu, ancak hangi kelimelerle, nasıl sorduğu konusunda pek emin değildi. Yine de adının Samuel olmasıyla, okuldaki öğretmenlerinin ve çocukların ona söyledikleriyle ilgili olduğunu biliyordu. Babası yalnızca anne tarafından Yahudi olduğunu ve annesinin o doğduktan birkaç ay sonra Katolik olmayı seçtiğini, sakın olmasını –evet tam olarak böyle söylemişti, sakın ol demişti– ve kendisini Katoliklerin çocuğu olarak görmesi gerektiğini söylemişti.

Babası, Eisenhower'ın ziyaretinden bahsettikleri diğer anlarda yaptığı gibi şimdi de o gün inanılmaz bir şekilde coşkulu olduğunu kabul etmiyordu; bunun kocasının Amerikan başkanının ziyareti nedeniyle büyük bir coşku duyduğunu düşünen annesinden kaynaklanan bir yanlış anlama olduğunu söylüyordu. Bir dönem en sevdiği filmin Charles Walters'ın yönettiği, Bing Crosby, Grace Kelly ve Frank Sinatra'nın başrollerini paylaştığı *Yüksek Sosyete* olduğunu da inkâr ediyordu. Ellili yılların sonlarında bu filmi en az üç kez seyretmişlerdi. Filmin babasının keyfini her defasında fazlasıyla yerine getirdiğini hatırlıyordu: Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen her şeyi çılgınca seviyordu adam, oradan gelen sinema ve görüntülerin gösterişi onu büyülüyordu, ulaşılmaz olduğu kadar uzak gözüken o yerdeki insanların yaşadığı hayat onu çekiyordu. Yeni Dünya için, o

zamanlar ulaşmaz gözüken o uzak yerler için duyduğu bu hayranlık ona muhtemelen babasından miras kalmıştı, kimbilir, belki de sebep o topraklarda yaşayan insanların daha mutlu görünmesiydi.

Bugün yine Eisenhower'ın ziyaretinden, *Yüksek Sosyete* filminden, Normandiya çıkarmasından bahsettiler, ancak babası bir kez daha en ufak bir coşku hissetmediğini iddia etti. Annesi babası bu konuya takılıp kalmamak için Lyon konusuna dönecek gibi olunca, Barcelona'ya hızla karanlık çöktü; hava karardı ve şimşekler eşliğinde şaşırtıcı bir sağanak başladı. Yağmur o tam da evden çıkmak üzereyken başlamıştı.

Tek bir gök gürültüsünün korkunç sesi duyuldu. Yağmur görülmemiş bir öfke ve güçle yağıyordu Barcelona'ya. Riba aniden kapalı bir yerde hapsedildiğini duyumsarken bir yandan da duvarlardan geçebilecekmiş gibi hissediyordu kendini. Bir yerlerde, düşüncelerinden birinin kenarında, kemiklerine işleyen bir karanlık keşfetti. Çok da garip gelmedi bu ona, anne babasının evinde böyle durumlar yaşamaya alışkındı. En olası açıklama birkaç dakika önce sayısız ıslak hayaletten birinin –muhtemelen atalarının ya da başka birinin bu karanlık asmakatta yaşayan huzurlu hayaletinin– Riba'nın içine girmiş olmasıydı.

Kemiklerine işleyen bu evcil hayaleti unutmak istedi ve pencereye yaklaştı, o an yağmurun altında şemsiyesiz bir genç gördü, Aribau Caddesi'nin ortasında öylece duran bu genç evi gözlüyordu sanki. Üst düzey bir hayalet olabilirdi bu. Her halükârda, bu dışarıdan bir hayaletti ve hiç tanıdık gelmiyordu. Riba onunla birkaç kez bakiştı. Çocuk Hintli gibi duruyordu, elektrik mavisi Nehru bir ceket var üzerinde, göğüs kısmı altın rengi düğmelerle dolu. Orada ne yapıyordu, neden öyle giyinmişti? Trafik ışıklarının yeşile

dönmesiyle arabalar yeniden Aribau Caddesini tırmanmaya başladılar, yabancı da caddeyi geçip karşı kaldırıma çıktı. O üzerindeki gerçekten Nehru ceket miydi? Belki de moda ceketlerdendi, tam anlaşılmıyordu. Sadece onun gibi biri, yani gazeteleri hep dikkatle okumuş ve belli bir yaşa gelmiş bir adam, bir zamanların ünlü politikacısı, kırk yıl önce adı sıkça duyulan ve bugün pek hatırlanmayan Hintli lider Srî Pandit Jawâharlâl Nehru'yu hatırlayabilirdi.

Babası sandalyesinde aniden hareketlendi ve hummalı bir melankoli tarafından ele geçirilmiş gibi kasvetli bir ses tonuyla, birinin açıklama yapmasını istediğini söyledi. Bunu rahatsızca iki kez tekrarladı, Riba babasını hiç böyle sıkıntılı görmemişti: Birinin açıklama yapmasını istiyordu.

“Neyi, baba?”

Riba babasının bitmek bilmeyen gök gürültülerinden bahsettiğini sandı ve bazı fırtınaların sebeplerini açıklamaya koyuldu sabırla. Ancak kısa süre sonra söylediklerinin gülünç olduğunu fark etti ve babasının ona salağa bakarmış gibi baktığını gördü. Aniden duraksadı ve bu duraksama sonsuzlaştı, konuşmaya devam edemedi. Belki de Lyon'dan bahsetmeye başlayabilirdi şimdi. Şu anki durum göz önünde bulundurulduğunda, uydurduğu edebi teoriyi anlatması, biraz da süsleyerek teoriyi sigara kâğıdına yazdığını ve sonra o kâğıttan sigara yapıp içtiğini söylemesi dikkatlerin başka tarafa kaymasını sağlayabilirdi. Evet, onlara böyle şeyler anlatacaktı. Ya da her şeyi daha da karmaşıktırmak için yıllardır sormadığı bir soruyu sorabilirdi onlara: “Annem neden Katolik olmayı seçti? Bir açıklama istiyorum.”

Bunun işe yaramayacağını biliyordu, bu soruya asla cevap vermezlerdi.

Onlara Julien Gracq'tan, onu ziyarette gittiği o günden, yazarla Sion'daki evinin balkonuna çıktıklarından ve adamın *yanlış enerjinin salınımı* adını verdiği ışın huzmelerini dikkatle izlemeye koyulduğundan da bahsedebilirdi.

Babası bu uzun duraksamayı sonlandırıp kendinden memnun bir gülümsemeyle altokümülüs bulutları ve diğer şeylerle ilgili yeterince bilgilendiğini söyledi, ancak artık çok uzakta kalan öğrencilik yıllarında öğrendiği bu konuları anlatmasını istemediğini de ekledi.

Yeni bir sessizlik başladı, bu kez daha da uzun sürdü. Zaman olağanüstü bir yavaşlıkta seyrediyordu. Yağmur ve “yanlış enerjinin salınımı” birbirine karışırken, duvar saatlerinin tiktaklarını net bir şekilde duyabiliyorlardı; yaklaşık altmış yıl önce evin başka bir odasında duran bu saat Riba'nın doğumuna tanık olmuştu. Aniden hareketsiz kaldılar, kaskatı kesildiler sanki. Âdet olduğu üzere, hiçbir coşku emaresi göstermeden, oldukça Katalan bir tavırla, neyi beklediklerini bilmeden, öylece beklediler. Hayatlarının en yoğun beklentisine girmiş durumdaydılar, gelecek gök gürültüsünü bekliyorlardı sanki. Birden üçü de hareketsiz kalıverdi, beklentileri her zamankinden yüksekti. Anne babası, görünen-den de yaşlıydı. Artık bir yayınevi olmadığını ve insanların ona eskisinden çok daha az ilgi gösterdiğini anlamamaları normaldi.

“Ben gizemden bahsediyordum,” dedi babası.

Uzun bir sessizlik daha.

“Akıl almaz boyutun gizeminden.”

Bir saat sonra yağmur durdu. Baba evinin tuzağından kaçmak üzereyken annesi safiyane bir tavırla sordu:

“Peki ya şimdilerde ne gibi planların var?”

Sessiz kaldı, bu soruyu beklemiyordu. Görünürde herhangi bir planı yoktu, bir editörlük kongresine davet filan da edilmemişti, onu heyecanlandıran bir kitap tanıtımı yoktu, Lyon'da bir odada yazacak bir edebi teorisi yoktu; hiç ama hiçbir şeyi yoktu.

“Görüyorum ki bir planın yok,” dedi annesi.

İncinen gururuna karşın, Dublin'in yardımına koşmasına izin verdi. İki yıl önce ciddi bir hastalık geçirirken hastane odasında gördüğü ilginç ve şaşırtıcı rüyayı anımsadı: Daha önce hiç gitmediği İrlanda'nın başkentinde, sanki önceki bir hayatını orada yaşamış gibi çok iyi bildiği o şehrin caddelelerinde uzun bir gezintiye çıkmıştı. Birçok detayın olağanüstü kesinliği onu çok şaşırtmıştı. Bu detaylar gerçek Dublin'e mi aitti yoksa rüyanın olağanüstü yoğunluğu nedeniyle gerçek gibi mi görünüyordu? Uyandığında hâlâ Dublin hakkında bir şey bilmiyordu, ancak bu şehrin caddelerinde uzun uzun yürüdüğünden garip bir şekilde emindi ve rüyanın zor geçen tek ânını, gerçekliğin garip ve acıklı bir hal aldığı o ânı unutmaması imkânsızdı: Karısının onun orada, Dublin'de bir barda yeniden içmeye başladığını öğrendiği o sahne. Zorlu bir andı bu, rüyanın hiçbir yerinde bu denli yoğun bir an daha yoktu: İstenmeyen yeni bir içki maratonunununu tamamlamış bir halde Coxwold adındaki bardan çıkarken, Celia'yı görüp şaşırmış ve duygulanıp kadına sarılmıştı. İkisi Dublin'de bir sokağın kaldırımına oturup ağlamaya başlamıştı. O güne kadar rüyasında gördüğü en teselli edilemez durum için göz-yaşı dökmüşlerdi.

“Tanrım, neden tekrar içmeye başladın?” demişti Celia.

Zor ve aynı zamanda garip bir andı; fiziksel yıkımı geride bırakarak iyileşip yeniden doğmakla ilgili olabilirdi. Zor ve garip bir andı; ikisinin o çaresizce ağlayışının ardında gizli mana bir vardı sanki. Rüyanın yoğunluğunun özellikle o

sahneye toplanması açısından özel bir andı –bu öyle bir yoğunluktu ki öncesinde yalnızca belirli durumlarda duyumsamıştı bunu, hep de benzer durumlardı bunlar, örneğin mutlu olduğunu görmüştü çünkü dünyanın merkezinde, New York'taydı– çünkü aniden, neredeyse vahşice, bu hayat-tan sonra da Celia'yla olacağını hissetmişti; bu tarif edilemez ve gösterilemez duygu çok güçlü ve kişisel olduğu kadar gerçekçiydi de... Bir yumruk gibi gelen bu an yaşadığını ilk kez hissettirmişti ona sanki. Çok hassas bir andı çünkü Riba'yı büyük bir keşiften yalnızca bir adım uzağa konumlandıran –bir esinti, başka birinin zihninden gelen bir hayal gibi– gizli bir mesaj barındırıyor gibiydi.

“Yarın Cork’a gidebiliriz,” demişti Celia.

Rüya işte o an son bulmuştu. O keşif onları İrlanda'nın güneyindeki liman kenti Cork'ta bekliyordu sanki.

Ne keşfi mi?

O kadar düşünceli olduğunu gören annesi sabırsızca öksürüp boğazını temizledi. Şimdi de Riba, annesinin aklını okuduğundan –ki zaten annesi olmasından ötürü hep aklını hatasızca okuduğundan şüphelenirdi– ve zavallı küçük oğlunun yeniden eski alışkanlıklarına düşmeye mahkum olduğunu gördüğünden korktu.

“Dublin’e seyahat etmeyi planlıyorum,” dedi Riba bu sefer doğrudan konuya girerek.

O âna kadar bir gün Dublin’e gitmeyi çok nadiren düşünmüştü. İngilizceye hakim olamamak onu hep durdurmuştu. İşleri konusunda Frankurt Kitap Fuarı'na katılmanın her zaman yeterli olduğunu düşünmüştü. Londra'daki fuara sekreteri Gauger'i göndermişti, adamın değeri İngilizce'nin gerekli olduğu anlarda ortaya çıkmıştı hep. Ancak her şeyin değişmesinin vakti gelmişti belki de. İki yıl önce, hayatı boyunca biriktirdiği ve Riba'nın birazını da çaldığından

şüphelendiği parayla üvey kız kardeşinin yanına giderek Yeni Zelanda'nın Tongariro bölgesindeki büyük bir otelde yaşamaya başlayan Gauger için değişmemiş miydi? Ayrıca Celina'nın onunla tanışmadan önce sevgili olduğu şu gencin memleketi Cork değil miydi?

Annesi sevimli derecedeki saflığıyla Dublin'de ne yapacağını sordu. Riba da aklına ilk geleni söyleyiverdi: Haziran ayının on altısında konferansta konuşmacı olmak üzere oraya gidiyordu. Bu cevabı verdiği an, söz konusu tarihin anne babasının altmış birinci evlilik yıldönümü olduğunu fark etti. Ayrıca “61” ve “16”nın aynı sayının yazı ve turası gibi olduğunu da fark etti. Öte yandan 16 Haziran, Joyce'un *Ulysses*'inin geçtiği –ki Dublinli bir yazarın mükemmel eseri ve matbaa çağının zirve yaptığı noktalardan biriydi– Gutenberg galaksisine –gurup vakti ona asıl bu galakside yaşama sevinci veriyordu– dahil olduğu tarih.

“Konferansın konusu nedir?” diye sordu babası.

Bir an tereddüt etti.

“James Joyce'un *Ulysses* adlı eseri ve Gutenberg takımıydı–dızından dijital çağa geçiş,” diye yanıt verdi.

Aklına ilk gelen bu oldu. Sonra durdu ve içinden biri ona söyletiyormuş gibi ekledi:

“Aslında matbaacılık çağını son bulduğundan bahsedeyim istiyorlar.”

Uzun bir sessizlik oldu.

“Matbaalar kapanıyor mu?” diye sordu annesi.

Anne babasının Joyce'un kim olduğu, *Ulysses* başlığı altında nasıl bir roman bulunduğu hakkında en ufak bir fikri yoktu, yani o böyle biliyordu en azından; matbaa çağının son bulması konusu onları hazırlıksız yakalamıştı ve ona

öyle bir bakmışlardı ki iki yıl önce radikal bir kararla alkölü bıraktığından beri etkisi altına girdiği bu daimi ayıklık durumundan dolayı fazlasıyla garip davrandığını bu şekilde doğruluyorlardı sanki. Anne babasının böyle düşündüğünü hissetti ve biraz da olsa haklı olmalarından korktu, bu daimi uyanıklık onu gerçekten de etkilemişti, neden öyle değilmiş gibi yapsın ki? Düşüncelerine fazla bağlanmış halde, bazen birkaç saniyeliğine her şeyden kopuverip aslında üzerinde daha iyi düşünmesi gereken cevaplar veriyordu; biraz önce verdiği *Ulysses* ve Gutenberg galaksisi cevabı gibi.

Farklı bir cevap vermeliydi onlara. Ancak Celia'nın da dediği gibi: “Battı balık yan gider.” Dublin’e gideceğini söyledikten sonra sonuna kadar ya da gitmesi gerektiği kadar yan gidecekti. Dublin’e gidecekti işte. Tabii ki gidecekti. Ayrıca bu, garip rüyasındaki birçok olağanüstü keskinlikteki detayın gerçek olup olmadığını da görmesini sağlayacaktı. Örneğin, Dublin’de Coxwold adlı bir barın girişinde siyahlı kırmızılı büyük bir kapı olduğunu görürse, bu o duygusal sahnenin gerçek olduğunu, Celia’yla yere oturup gerçekten ağladığını gösterecekti. Ne zaman ağlamış olacak? Oraya hiç gitmeden önce, galiba.

Dublin’e gidecekti; hafızası yanıltmıyorsa –daha sonra Google’dan bakacaktı buna– anne babasının doğduğu yıl olan 1922’den beri –ki bu da başka bir tesadüf– bağımsız bir devlet olduğu dışında, hakkında pek bir şey bilmediği bir ülke olan İrlanda’nın başkentine. İrlanda hakkında çok az şey bilmesine rağmen edebiyatını gayet iyi tanıyordu. Her şeyden önce, W.B. Yeats en sevdiği şairlerden biriydi. Ayrıca 1922, *Ulysses*’in de basıldığı yıldır. Gutenberg galaksisinin cenazesini kaldırmak için Dublin’in ünlü katedrali Saint Patrick’e gidebilirdi, yanlış hatırlamıyorsa adı böyleydi galiba; oradaki azizin bastonunun kendisininkiyle aynı olduğu-

nu gören Antonin Artaud işte o kutsal mekânda tamamen delirmişti.

Anne babası ona bakmaya devam ettiler, bu devamlı ayıklık halinin onu tehlikeli bir şekilde otizmin yollarına çektiğinden şüpheleniyorlardı galiba; Joyce diye birini tanımadıklarını çok iyi bilen oğullarının bu adamdan bahsetmesinden pek hoşlanmışa benzemiyorlardı.

Babası sandalyesinde kıpırdandı, bir şeye itiraz edecekmiş gibi duruyordu, ancak sonunda ona bir açıklama yapılmasını istediğini söyledi.

Yine mi? Kendini taklit ediyordu sanki. Onun espri anlayışı mıydı bu acaba?

“Ne açıklaması, baba? Fırtına geçti. Daha neyi açıklayalım sana? Akıl almaz boyutu mu?”

Babası ağırbaşlı bir şekilde devam etti, şimdi de Gutenberg takımyıldızının zayıflamasıyla ilgili Dublin’de konuşmak üzere neden özellikle onun oğlunu seçtiklerini bilmek istiyordu. Ayrıca Lyon seyahatine dair hiçbir şey anlatmamış olmasının sebebini de bilmek istiyordu. Acaba oraya hiç gitmemiş ve bunu anne babasından gizlemek istemiş olabilir miymiş? Oğullarının seyahatlerinden bahsetmesine alışıklarmış ve bugünkü davranışları panik yaratacak derecede anormalmiş.

“Belki de sevgilin var ve onunla Lyon’a değil de Tibidabo’ya gittin, bilemiyorum. Son zamanlarda bazı yanlış şeyler yapıyorsun ve baban olarak seni uyarmam gerektiğini düşünüyorum,” dedi.

Riba, Lyon’a bir otel odasında üretmeyi başardığı teori de dahil olmak üzere dünyadaki tüm edebi teorilerin cenazesine katılmak üzere gittiğini anlatacak oldu. Böyle bir şey söyleyebilmeyi çok isterdi çünkü babasının bu son söyledikleri pek hoşuna gitmemişti. Ancak kendini tuttu, durdurdu.

Ayağa kalktı ve veda seremonisi başladı. Sonuçta artık yağmur durmuştu. Dahası, ailesi onu azarladığında asıl amaçlarının Riba'yı orada biraz daha fazla tutabilmek olduğunu biliyordu. Orada bir dakika daha kalamazdı. Bazen babasına hayatını fazlasıyla idare etme izni verdiğini fark etti. Çocuğu olmaması ve tek çocuk olması bu süregelen garip, çocuksu kabullenme durumuna yol açmış olabilirdi, ancak her şeyin bir sınırı vardı. Geçmişte babasıyla büyük anlaşmazlıklar yaşamıştı. Sonrasında barış dönemi gelmişti. Ancak böyle zamanlarda babasının o büyük tartışmaları, o şiddetli anlaşmazlıkları özlediğini fark ediyordu. Yumruk yumruğa çarpışmak babasını bu barış ve anlayış halinden daha çok eğlendirecekmiş gibiydi. Hatta tartışmak yaşlı babasının kendini iyi hissetmesini sağlıyor olabilirdi, adam bu yüzden hiç farkında olmadan tartışma çıkarmak istiyordu belki de.

Bu, Riba için yeni bir histi ama babasını çok seviyordu. Zekâsı, fazla göstermediği iyiliği, edebiyat konusundaki kullanılamamış yeteneği. Onun romanının editörlüğünü yapmayı çok isterdi. Her zaman otoriter davranan ve on dokuzuncu yüzyıl babası rolüne hep sadık kalan bu adamı gerçekten çok seviyordu; oğlunda boyun eğme ihtiyacı olmasını sağlamış, adımlarını yönlendirdiği için babasına teşekkür etme ihtiyacı duyan itaatkâr bir insan yaratmıştı ondan.

“Lyon’dan bahsetmek istemiyor musun gerçekten? Bu ilginç, oğlum, çok ilginç,” dedi annesi.

Evine gitmesine engel olmak isterlermiş gibi türlü gereksizlikle olabildiğince uzun zaman tutmaya çalıştılar onu orada; evlenmiş, saygıdeğer bir editör haline gelmiş ve neredeyse altmış yaşına basmış olsa da bu evde kısa pantolonlu olmaya devam ettiğine inanıyorlardı belki de...

Marco Polo gidiyor, demeyi düşündü onlara. Ancak sustu çünkü bunun işleri daha da kötüleştireceğini düşündü. Babası ona öfkeyle bakıyordu. Annesi, son seyahatinden bahsetmek gibi alışılmış bir geleneği bozduğu için serzenişte bulunuyordu. Kapıya kadar ona eşlik ederken çıkışa varmasını kolaylaştırmak yerine vücutlarıyla önünü kapatmaya çalışıyor gibiydiler. “Büyüdün artık,” dedi babası, “Ulysses ailesine mensup bir arkadaşını görmek için ta Dublin’e gitmek istemen biraz anlaşılmaz geliyor.”

Ulysses ailesi mi! Bunun son anda gelen bir baba esprisi veya alayı olduğunu umdu. Asansörü çağırdı, sadece bir kat çıkmasına rağmen asansör her zamanki gibi yavaş geldi. Anne babası, apartmanın çıkışına olan kısa mesafeyi göz önünde bulundurarak bir kere de olsa yürüyerek aşağı inmek isteyeceğini asla düşünmediler; o da bir zamanlar çok lüks olan evladiyelik asansöre binmek gibi kutsal bir geleneği çiğneyecek kadar vicdansız olmak istemedi asla.

Beklerken babasına çocuğunun bir arkadaşı olmasından hoşlanıp hoşlanmadığını sordu çocuksu bir alayla. Çocukken arkadaşı olmasına izin verilmediğini hatırlattı, babasının hep onları kışkırdığını... Tamam, biraz abartmış olabilir ama kesinlikle bir sebebi vardı. Babası abartmış olamaz mıydı? Babası içinden Dublin’e gitmesini yasaklamak istiyor olamaz mıydı şu an? Bu yüzden aslında babasına, babasının İrlanda’ya gitmesine engel olmaya dair gizli isteğine isyan ediyordu. Ancak o bunu Freud’un ciddiyetle tavsiye ettiği gibi babasını öldürmek şöyle dursun, ona kötü davranamayacak kadar küçük bir çocukmuşçasına yapıyordu.

Her ne kadar sabırlı bir insan olmaya eğilimi ve kabiliyeti varsa ve hamurunda kahramanlık bulunsa da asansörü sonsuza dek beklemiş gibi hissediyordu kendini. Eski araç nihayet geldi, anne babasına yeniden veda etti ve asansöre binip

bir düğmeye bastıktan sonra aşağı indi. Büyük bir rahatlama yaşadı, derin bir nefes aldı. Ana kapıya inişi her zamanki gibi çok yavaş, asansör çok eski. Aşağı inerken, Aribau Caddesi üzerindeki bu asmakatın çocukken hep tek başına futbol oynadığı o bildik bahçesine dair her şeyi geride bıraktığına inanıyordu. Sonrasında bir gün bu bahçe hayatında gördüğü en mutlu rüyanın, New York'la bağlantılı bir rüyanın merkezi olacaktı.

Aribau Caddesi'ne çıkıp bir taksiye binerken kısa süre sonra yine yağmur yağacağını fark etti. Bu büyük fırtınadan sonra yağmurun duracağını düşünmüştü. Taksiciye söylese miydi? Taksicinin Lyon'da denk geldiği dünyanın en teatral taksicisi olan, Shakespeare'in oyunlarından fırlamış Portekizli taksici gibi olmamasını umuyor.

“Daha yağmur yağacak,” dedi Riba.

Bir an taksicinin Macbeth'ten bir karakter gibi konuşup o ünlü replikle karşılık vermesinden korktu:

“Bırak yağsın.”

Ama insan Barcelona'da Shakespeare karakterleri gibi konuşan taksicilerle hiç olmasa da pek karşılaşmaz.

“Tam üstüne bastın,” diye karşılık verdi adam.

Takside günün gazetesini okuyacak vakti nihayet buldu ve Claudio Magris'in son kitabı *Sonsuz Seyahat* hakkındaki bir yazısını okudu. Magris'le ilgili her şeyi severdi. Neredeyse hatırlanamayacak kadar uzun bir zaman önce onun *Clarisse'in Yüzüğü* adlı kitabını yayımlamıştı. O zamandan beri de iyi arkadaşılar.

Taksi, fırtınadan sonra yeniden canlanmaya başlayan kirli ve ışıklı Barcelona caddelerinde kayar gibi ilerliyordu. Gazetenin arkasına gömüldüğünü gören taksicilerin onun

hakkında yanlış düşüncelere sahip olmalarından ve hava hakkında konuşmuş olmasına rağmen onlarla veya kederli hayatlarıyla hiç ilgilenmediğine inanmalarından saçma bir şekilde korkmuştur hep; muhtemelen çocukça bir histi. Gazeteye saklanıp Magris'in yorumlarını okumak veya taksi-ciyle konuşup ona bugün ormandan geçip geçmediği, tavla oynayıp oynamadığı veya televizyon izleyip izlemediği gibi saçma sapan bir şeyler sormak arasında kaldı.

Taksicilerin onu umursamaz biri gibi göreceği korkusu gazeteyi hep sinsice okumasına yol açmıştı, ancak bugün farklı bir durum söz konusuydu çünkü bugün hiç kimsenin ve hiçbir şeyin onu –çok ilginç bir çifte tesadüf eseri olarak– Joyce, *Ulysses* ve şu an yapmakta olduğu şey, yani eve dönmek hakkında konuşan Claudio Magris'ten ayıramayacağına karar verdi.

Ulysses'in aniden ortaya çıkışını, gözden kaçırılmaması gereken şifreli bir mesaj gibi okuması gerektiğini hissetmişti. Gizli güçler –bunlardan biri de Magris ve söyledikleri– onu her defasında daha da büyük bir güçle Dublin'e itiyordu sanki. Başını kaldırıp camdan dışarı baktı, taksi Aribau Caddesi'nden çıkıp Augusta yoluna girdi. Príncipe de Asturias Bulvarı ve Rambla de Prat'ın kesiştiği köşede, üzerinde elektrik mavisi bir Nehru ceket olan bir genç adam gördü. Yağmur yağarken anne babasının evinin önünde gördüğü gence çok benziyor bu. Bu kadar kısa sürede iki Nehru ceket görmesi büyük tesadüf.

Genci çok kısa bir süreliğine görebildi çünkü çocuk sanki keşfedilmekten korkuyor gibi köşeyi dönüp ve şaşırtıcı bir hızla kayboluverdi.

Böylesine bir hızla kaybolması gerçekten garip, diye düşündü. Gerçi aslında o kadar da garip değildi, artık böylesi şeylere alışmıştı. Bazen hiç beklenmeyen kişilerin birden or-

taya çıktığını biliyordu.

Gazetesine döndü, Magris'in söyleşisine odaklanmak istiyordu, ancak sonunda Celia'yı arayıp eve dönmekte olduğunu söyledi. Bu kısa konuşma onu sakinleştirdi. Telefonu kapatınca, ona çok kısa süre içinde iki Nehru ceket gördüğünü söyleyebileceğini düşündü ama hayır, belki de eve gideceğini söylemekle yetinmesi daha iyi olmuştu.

Gazeteyi okumaya devam etti ve Claudio Magris'in *Ulysses*'in muzaffer bir şekilde evine dönerken yaptığı döngüsel seyahatin –Joyce'un geleneksel, klasik, Ödipal ve muhafazakâr seyahatinin– yirminci yüzyıl ortalarında doğrusal seyahate, bir çeşit hac yolculuğuna, devamlı ileriye, sonsuzluktaki imkânsız bir noktaya, hiçlikteki bir ufuk çizgisine yapılan bir geziye dönüştüğünü düşündüğünü gördü.

Kendini doğrusal bir seyyah olarak görüyordu, ancak kendine fazla sorun çıkarmak da istemedi ve hayattaki yolculuğunun geleneksel, klasik, Ödipal ve muhafazakâr olduğuna karar verdi. Sonuçta eve taksiyle dönmüyor muydu? Bir seyahatten dönünce hemen anne babasının evine gitmiyor muydu, her Çarşamba onları ziyaret etmiyor muydu? Birkaç gün sonrasına planladığı *Ulysses*'in merkezi olan Dublin seyahatinden sonra paşa paşa Barcelona'daki evine ve anne babasına dönüp başından geçenleri anlatmayacak mıydı? Döngüsel seyahatin en saf halinde bir hayat yaşadığı su götürmez bir gerçektir.

“Verdi Caddesi'ni geçince mi demiştiniz?” diye sordu tak-sici.

“Evet, ben size söylerim.”

Nihayet evine geldiğinde karısını selamlayıp öptü. Mutlulukla gülümsedi, bir safdil gibi. Otuz yıldır tanışıyor veya birbirlerini seviyorlardı, kritik anlar –iki yıl önce fiziksel bir yıkım yaşamasına neden olan o son alkol koması gibi–

dışında beraber yaşamaktan pek yorulmamışlardı. Hemen babasının yaşadığı o melankolik huysuzluğu ve “boyut”un gizemine dair açıklama istediğini anlattı ona.

Ne boyutu, diye sordu kadın. Bunu sormasını bekliyordu zaten. Akıl almaz boyut işte, diye yanıt verdi. Birbirlerine baktılar, aralarından bir gizem rüzgârı geçti sanki. Babasının bahsettiği gizem neydi bu? Dikkatinin başka sorulara kaymasına engel olamadı. Onunla karısı arasında da böyle akıl almaz bir boyut yok muydu?

“Kim olduğunu sormadan, / sevdim seni. / Kim olursan ol, / hep seveceğim seni,” diyordu tanıştıkları ve aşık oldukları an çalan naif Les Surfs şarkısı. O zamanlar Celia kadar Catherine Deneuve’e benzeyen kimse görmemişti hayatında. Giydiği yağmurluklara kadar her şey Deneuve’ün *Cherbourg Şemsiyeleri* filmdeki haline benziyordu.

Biz birbirimiz hakkında ne biliyoruz ki, diye sordu kendine. Her geçen gün daha az şey biliyoruz çünkü her şeyin üstüne bir de Celia bir süredir Budist olma ihtimallerini araştırıyor, birkaç aydır o *tatlı olasılık* dediği kavramı değerlendiriyordu. Şu sıralar kendi içinde Nirvana’ya ulaşma potansiyelinin olduğuna inanmış durumdaydı, bunun varoluşun ve yaşamın gerçek doğasını açıkça görmesini sağlayacağını düşünüyordu. Riba, ufuktaki Budizm’in büyük bir sorun haline gelebileceğini göz ardı edemedi, tıpkı iki yıl önceki Celia’nın onu ciddi ciddi terk etmeyi düşündüğü alkol olayı gibi. Hatta bir gün alkolü yine istismar etmeye kalkarsa yalnız kalmakla tehdit ediliyordu zaten.

Hareketsiz kalıverdiler, ikisinin aklında da o dört soru vardı ve felç olmuşlardı sanki. Hayat, alkol, Budizm ve hepsinden önemlisi, birbirlerine dair bilgisizlikleri...

Beklenmedik bir soğuğa yakalandılar, aslında birbirlerine ve hatta kendilerine yabancı olduklarını anladılar sanki ani-

den; ancak Riba'nın da bildiği gibi Celia Budizm'in bu konuda kendisine ve spiritüel açıdan önemli bir adım atmasına yardımcı olacağına inanıyordu.

Bu ânın geriliminden kurtulma çabasıyla gergince gülümşediler. Belki de onu böyle çılgınca sevmesinin nedeni bu kadının asla tamamen tanınamayacak biri olasıydı. Örneğin, Celia'nın muslukları tamamen kapatmayan kadınlardan biri olması onu hep büyülemişti. Açık musluklar evliliğinden hiç eksik olmamıştı, tıpkı –böyle bir karşılaştırma mümkünse– alkolle ilgili sorunları gibi.

Celia hakkındaki cehaletini kendine dair cehaletiyle mü-kemmel bir şekilde birleştirdiğine inanırdı hep. Bir zamanlar *La Vanguardia* için yazdığı bir makalede dediği gibi: “Kendimi tanımıyorum. Editöryal kataloğum yayımladığım kitapların arkasındaki adamı sonsuza dek saklamış sanki. Benim biyografim, kataloğum. Ancak editör olmaya karar vermeden önce orada olan adam eksik kalıyor. Ben eksik kalıyorum.”

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu Celia.

Rahatsız edilmek hoşuna gitmedi ve garip bir tepki vererek yemek odasındaki masayla girişteki sandalyelerin ne kadar gerçek olduğunu, büyük annesine ait olan meyve sepetini ve her an kapıdan bir delinin girip bazı şeylerin hiç de net olmadığını söyleyebileceğini düşündüğünü söyledi.

Hemen sonrasında kendine kızdı çünkü her şeyi gereksiz yere daha da karmaşıktırdığını fark etti. Karısı sinirlenmişti.

“Ne sandalyesi?” dedi Celia. “Ne girişi? Ne delisi? Kesin benden bir şey saklıyorsun. Yeniden soruyorum. Ne düşünüyorsun? Yeniden içmeye başlamadın, değil mi?”

“Katalogumu düşünüyorum,” diyen Riba başını öne eğdi.

Alkolü bıraktığından beri Celia'yla çok az kavgaya ediyorlardı. Bu, ilişkilerinde büyük, olumlu bir değişim olmuştı. Önceden çok şiddetli çekişmeler yaşanmıştı ve Riba suçlunun o lanet alkol nedeniyle kendisi olabileceği fikrini asla kabul etmek istememişti. Kavgalar daha da şiddetlenince Celia birkaç parça eşya koyduğu valizini merdivenin başına çıkarırdı. Sonra uykusu gelirse yatağa giderdi, ancak valizi orada kalırdı. Böylece komşular hep ne zaman kavgaya ettiklerini bilirdi: Valiz bir gece önce olanların bir yansıması gibiydi. Riba fiziksel yıkımını yaşamadan kısa süre önce Celia onu gerçekten terk etmiş ve iki geceyi evden dışarıda geçirmişti. Sağlık sorunları yaşamamış ve içkiyi bırakmak zorunda kalmamış olsa, sonunda karısını kaybetme ihtimali fazlasıyla yüksekti.

Aniden ona 16 Haziran'da Dublin'e gitmeyi düşündüğünü anlattı.

Anne babasının evlilik yıldönümünden, Joyce'un *Ulysses*'inden, rüyasından ve özellikle de Coxwold adlı bir barın çıkışında yaşadığı sarhoşlukla ikisinin İrlanda'da bir caddeye yere oturup teselli edilemez ve duygu dolu bir şekilde ağlayışından bahsetti.

Çok kısa sürede çok fazla konuya değindi. Hayatından içkiyi çıkarmak ve günlük hayattan on dört saat gibi uzun bir süre uzaklaşıp bilgisayar başında oturmak gibi durumların onu sakinleştirdiği ve bunun şüphesiz iyi bir gelişme olduğu, ancak her geçen gün daha da otistikleştiği gibi bir yorum gelecekmiş gibi hissetti karısından. Durumunu tam olarak özetlemek isterse *hikikomori* terimini kullanabilirdi Celia.

“Dublin'e mi?” diye sordu şaşkınlıkla. “Ne yapacaksın orada? Yeniden içkiye mi başlayacaksın?”

“Ama Celia,” dedi sabrını silah gibi kuşanır gibi, “Coxwold rüyamda gördüğüm bir bardan ibaret.”

“Doğru anladıysam canım, aynı zamanda da bir önsezi mekânı.”

Son günlerde *hikikomori* konusu hakkındaki her şey Riba'yı ilgilendiriyordu; *hikikomori* dışarıdaki baskıya dayanamayıp bilgisayar karşısında otizmden mustarip, dışsal baskılardan kaçınmak için toplumdan tamamen uzaklaşarak tepki veren genç Japonlara verilen isimdi. Hatta Japonca *hi-kikomori* kelimesi “soyutlanma” demekti. Anne babalarının evinde bir odaya kapanıp uzun bir süre, belki de yıllar geçiriyorlardı. Sürekli üzüntü içindeydiler ve hiç arkadaşları yoktu; çoğu gün içinde uyuyor veya dinleniyor, gece de televizyon izliyor veya bilgisayarda vakit geçiriyordu. Riba bu konuyla yakından ilgileniyordu çünkü yayınevini ve içkiyi bıraktığından beri kendi kabuğuna çekiliyor ve insanlardan kaçan bir Japon'a, bir *hikikomoriye* dönüşüyordu.

“Dublin'e matbaacılığın cenazesi, Gutenberg'in altın çağı için gidiyorum,” dedi Celia'ya.

Nasıl oldu bilmiyordu ama ağzından bu sözler döküldü. Kadın ona delici gözlerle bakıyordu. Sessizlik. Endişe. Kadın bağırmaya başlamadan önce açıklamaya koyuldu.

“Demek istediğim bu devamlı geciktirilen cenaze yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan sanatın bir çeşidi olarak edebiyata ait. Aslında soru şöyle olmalı yani: Ne tehlikesi?”

Başına yeni bir dert açığının farkına vardı.

“Yani bana ne tehlikesi diye sorarsan seni anlarım,” diye devam etti. “Çünkü bu tehlikede beni asıl ilgilendiren içindeki edebi nüans.”

İşte şimdi karısının öfkesinin zincirlerinden kopacağını düşündü, ancak tam tersi gerçekleşti ve ani bir sıcaklık, sevgi dolu bir yoğunluk hissetmeye başladı. Ama Celia ona acıyor gibi de duruyordu. Öyle miydi acaba? Belki de Gutenberg'in altın çağına acımıştır, belki bu ikisi onun için aynı şeydir? Yoksa edebi bir bakış açısıyla değerlendirdiği tehlikeye mi sempati duymuştu?

Celia ona bakıp gülümsedi ve birkaç gün önce ondan David Cronenberg'in görmediği tek filmini kiralamasını istediğini hatırlayıp hatırlamadığını sordu. Henüz kiraladığı *Örümcek* DVD'sini göstererek akşam yemeğinden önce filmi izlemeyi önerdi.

Beyazperdedeki son gerçek yönetmenlerden biri olan Cronenberg'i gerçekten çok seviyordu Riba, ancak şu an her şey ona çok garip geliyordu, çünkü bu filmi evde izlemeyi asla istememişti. DVD'ye şöyle bir göz attı ve filmin konusunun "yalnız bir adamın yaşanması zor bir dünyada iletişim kurmadaki başarısızlığı" olduğunu okudu.

"Bu ben miyim?" diye sordu.

Celia yanıt bile vermedi.

Filmin ilk sahnesinde Spider denen genç trenden en son iniyordu ve daha o anda diğer yolculardan farklı olduğu belli oluyordu. Bir şeyler beynini gerçekten bulandırmış gibi küçük ve garip valiziyle inerken sendeledi. Yakışıklı biriydi ama dengesiz bir tip olduğu tipinden belliydi, yaşanması zor dünyayla iletişim kuramayan yalnız bir adam gibi.

Celia, Spider'ın sıcağa rağmen dört gömlek giymiş olduğunu fark edip etmediğini sordu. Hayır, bu küçük detaya dikkat etmemişti. Buna bahane olarak filme henüz konsantre olamadığını gösterdi. Ayrıca normalde bu tip detaylara dikkat etmediğini de söyledi.

Şimdi gömlekleri saymaya koyulup karısının haklı olduğunu gördü. Adam yazın ortasında dört gömlek giyiyordu. Peki ya valize ne demeliydi? Çok küçük ve eski, Spider valizini açınca içinde yalnızca gereksiz birkaç eşya ve Spider'ın izlenimlerini çok küçük harflerle not aldığı bir defter olduğu görülüyordu.

Celia, Spider'ın el yazısını sordu, mikroskobik hale geldiğinde Robert Walser'ın yazısını anımsatıp anımsatmadığını bilmek istedi. Evet, gerçekten anımsatıyordu. Spider isimli kırılğan gencin içe dönük ve mikroskobik el yazısı, *Jakob von Gunten*'in yok olma ve tutulma fikrini saplantı haline getiren yazarının akıl hastanesine yatmasından önceki günlerde giderek küçülttüğü el yazısını hatırlatıyordu. Celia sonra Spider'ın gezdiği kasvetli ve zorlu Londra East End caddelelerinde kimse olmadığını fark edip etmediğini bilmek istedi.

Celia'nın film başladığından beri devamlı soru sorduğunu fark etti Riba.

“Hâlâ konsantre olabildiğimi ve dış dünyayla ilgili ayrıntıları fark edebildiğimi kontrol etmeni mi istediler senden?” diye sordu sonunda.

Celia onun böyle konuşmasına, yanıtların sorulara bağlı olmayıp beklemediği bir yönden gelmesine alışkındı.

“Sen beni sevmek zorundasın, gerisi umrumda değil,” dedi ifadesizce.

Riba bu cümleyi beynine not aldı, her şeyi not alıyordu. Bu cümleyi sonra bilgisayara, cümleleri toplamak üzere açık tuttuğu Word dosyasına kaydetmek istedi.

Sen beni sevmek zorundasın, gerisi umurumda değil. Bu yeni, diye düşündü. Belki de önceden aynı şeyi farklı şekillerde söylüyordu. Budizm'e ait bir cümleydi belki de, kim bilir.

Kısa süre sonra Spider onu gizlice dinliyor, düşüncelerine kadar her şeyi gözetliyormuş gibi geldi. Spider bizzat kendisi miydi yoksa? Bu kişiliğin ona çekici geldiğini inkâr edemezdi. Dahası, aslında Spider olmak isteyebilirdi çünkü bazı konularda tam olarak uyuyorlardı. Ona göre Spider zavallı bir çılgından ibaret değildi; yayınevini kapatmak zorunda kaldığından beri derin bir ilgi duyduğu tahrip edici bir bil-

geliğin taşıyıcısı gibiydi. Belki Spider olduğunu düşünerek abartmış oluyordu ama birçok kişi tarafından hayatını tanınmamış bir yazara ait bir metin gibi okumakla suçlanmamış mıydı? Hayatını anormal bir şekilde değerlendirdiğini, edebi bir metin gibi gördüğünü kaç kişiden duymuştu?

Spider'ın kameraya bakıp valizini kapadığını ve sonra soğuk, boş caddelerde bir süre dolaştığını gördü. Adamın oturma odası gibi bir yere girdiğini, ancak burası Londra'nın marjinal bir mahallesiymiş gibi hareket ettiğini gördü. Spider akıl hastanesinden geliyordu ve daha yumuşak, çok az daha yumuşak bir yere, bir bakımevine, enstitüye veya psikiyatri kliniğine gidiyordu; bu yer çocukluğunu yaşadığı mahallede bulunduğu için de çocukluk yıllarını yeniden inşa etmeye başladı.

Riba, Spider'ın çocukluğunu, asıl olaylara düzenbaz bir sadakatle yeniden inşa ettiğini görünce, çocukluğunun geçtiği mahalleden ayrılmasına izin vermeyenin karmaşık düşünsel hayatı olmasından şüphe etmeye başladı. Çünkü kendisi de hayatının ilk yıllarını ve o zamanki aziz saflığını düşündü. Güneşin altında hasır bir şapka, tarçın rengi ayakkabılar, paçası kıvrılmış bir pantolon gördü. İngiliz asıllı Latince öğretmenini gördü, sonrasında görmez oldu. Herkesin bildiği gibi, ortaya çıkışı gibi gözden kayboluşu da hızla olan insanlar var. Latince öğretmeni veremliydi ve tahtanın yanında bir tükürük hokkası vardı. Barcelona'nın merkezine yakın bir bölge olan Eixample'da geçen çocukluğundan parçalardı bunlar. O günlerde kendini sık sık aptal gibi hissettiğini hatırladı Riba. Şimdi de öyle hissediyordu ama sebepleri farklıydı: Şimdi aptal gibi hissetmesinin sebebi yalnızca ahlaki bir zekâya sahip olduğunu hissetmesiydi; yani bilimsel, politik, finansal, pratik veya felsefi zekâsı yoktu. Daha karmaşık bir zekâsı olabilirdi. Hep zeki olduğuna inandı ve

şimdi öyle olmadığını görüyordu.

“Deliler ne garip oluyor,” dedi Celia, “ama ilginçler de, değil mi?”

Spider figürü karşısında ne tepki verdiğinin, çılgınlık ve aptallık düzeyini ölçmek isteyen karısı tarafından gözleendiği hissine kapıldı yeniden. Celia düşüncelerini okuyor olabilir-
di. Hatta kimbilir, belki de bu yalnız, kendine dönmüş, ya-
şanması zor bir dünyada kaybolmuş bireyle kendini özdeş-
leştirip özdeşleştirmedeğini bilmek istiyordu. Film, rahatsız
bir adamın East End’de dolanması gibiydi. Hayatı, bu delinin
gördüğü ve algıladığı gibi izliyorduk. Hayatı, bu garip valizli,
mikroskobik yazılarla dolu defterli gencin sefil durumdaki
mantık filtresinden geçmiş bir halde izliyorduk. Zavallı deli-
nin berbat, suçla dolu, korkutucu derecede kıt, hüzünlü ve
kasvetli gördüğü bir hayattı bu.

“Deftere ne yazdığını görüyor musun?” diye sordu Ce-
lia, düşüncelerine dalıp filmi izlemediğinden şüpheleniyor
sanki.

Bir şeylerin eksikliğini hissediyordu. Bir defteri yoktu,
örneğin. Spider’inki gibi bir defteri yoktu. Hemen sonrasın-
da aslında bir defteri olduğunun farkına vardı: sevdiği cüm-
leleri not aldığı o Word dosyası.

Ona kalsa, Spider’ın görüntülerine Bob Dylan şarkıları
eklemeye koyulurdu. Örneğin, onu hep canlandıran “Most
Likely You Go Your Way (And I’ll Go Mine)”ı¹ eklerdi.

“Hayır, deftere ne yazdığını görmüyorum, neden görmem
gerekiyor ki?” diye karşılık verdi Celia’ya.

Spider’ın o lanet deftere ne yazdığını daha iyi görmesi-
ni isteyen Celia filmi durdurdu. İlkel çizgilerdi bunlar, tekli
çiftli düz çizgiler olduğu söylenebilirdi, ancak öyle eksikler-

1 (İng.) Muhtemelen Sen Kendi Yoluna Gideceksin (Ben Kendi Yoluma).
-yhn

di ki çizgi olduğu bile söylenemez aslında ve tabii ki hiçbir hiyeroglif alfabesine ait değillerdi. İnsanda panik duygusu uyandırıyorlardı. Görülmesine görölüyorlardı ama yalnızca deliliğin getirdiği anlamsızlık çerçevesinde bir anlama geliyorlardı.

Aslında pek bir ortak noktası olmasa da Spider ona kataloğunun en sevdiği kitaplarından biri olan Georges Perec'in *Uyuyan Adam*'ını anımsatıyordu. Anlamadığı bir hayatta kafası karışmış halde ilerlemeye çalışan güçsüz bir akıl hastası, çaresiz bir zavallı olan Spider figürü ona neden bu kadar ilginç geliyordu? Belki de Spider'da ve Perec'in kaleme aldığı karakterde tüm dünyada, hepimizde olan bir şey vardı. Bu da bazen Spider'la, bazen de "uyuyan adam"la özdeşleşmesine neden oluyordu. Ayrıca Antonioni'nin 1964 yapımı filmi *Kızıl Çöl*'de Monica Vitti'nin oynadığı karakter de ona çok ilginç gelirdi; bu karakter Spider'ın kadın versiyonuydu, gerçi Spider'dan önce o vardı. İnsana nefes aldırmayan endüstriyel bir dünyada kaybolmuş bu kadının etrafındaki sükunet çevresiyle olan ilişkisindeki yeteneksizliğine bir çözüm getiremiyordu. Bu daimi enkaz, bu duygusal zavallılık, onu algısından tamamen kaçan bir gerçeklikle yüzleşmekten aciz, boşluklara ilerleyen, metafizik çöllerden geçen bir korkağa dönüştürüyordu.

Gördüğü kadarıyla, *Spider*'daki mental iklim –özellikle de Peter Suchitzki'nin depresif ruh halini başarıyla yansıttığı sinematografi sayesinde– *Kızıl Çöl*'de hayran olduğu tarzla hemen göze çarpmayan bağlar içeriyordu. Ayrıca bu filmde de Antonioni'nin filminde olduğu gibi, dış dünyayı mantık çerçevesinde inşa etmek konusundaki herhangi bir girişimin faydasızlığının insanın kendi kimliğini yaratma konusunda-

ki acizliğini gösterdiği kanıtlanmaktaydı. Bu noktaya varan Riba kendine bir kez daha Spider olup olmadığını sordu. Tıpkı filmdeki adam gibi, belli hayaletlerle ilişkileri olabiliyordu.

Filmin en dikkat çeken sahnesinde Spider kim olduğunu bulmaya çalışıyordu ve odasında iplerden bir ağ ördüğünü görüyorduk, beynindeki korkunç fonksiyonları yeniden üretmeye çalıştığı zihinsel örümcek ağını oluşturmaya çalışıyordu sanki. Her halükârda, karakterini yeniden inşa etme konusunda gösterdiği zorlu çalışmaların işe yaramadığı anlaşılıyordu. Londra'nın East End bölgesinin yaşaması zor caddelerinde, geri gelmez çocukluğunun soğuk ve eski yollarında yürüyordu. Dünyayla tüm bağlantısını kaybetmişti, kim olduğunu bilmiyordu ve belki de hiç bilmedi.

Riba karanlığın içinden sesler duyduğunu sandı ve bu seslerin bir gün sonsuza dek kaybettiği çocukluk ruhundan gelip gelmediğini sordu kendine. Belki de editör olarak hep keşfetmeyi istediği o dâhi yazarın hayaletiydi? Bu yokluklar yüzünden hayatı boyunca derin bir sıkıntı sürükledi yanında. Öte yandan, lanet bir sinek gibi durmak bilmeyen bir vızıltıya neden olan *yazar illeti* gibi sessiz sesler çok daha kötüydü.

Editörlerin bu garip vızıltıyı duymaları normaldir. Bazıları bu sesi diğerlerine göre daha çok duyar, ancak kimse ondan tamamen kurtulamaz. Aşırıya kaçan örnekler de vardır, ancak Riba bunlara asla dahil olmamıştır. Onlar en keskin *yazar illetine* tutulmuş editörlerdir; önemsiz insanların yazdığı kitaplar yayımlamayı tercih eder, böylece vızıltıdan kurtulmuş ve editörlüğünü yaptığı kitapların zaferini başkalarıyla paylaşmak zorunda kalmamış olurlar.

Ölümün kendi içinde *ölüm illetini* barındırması gibi, kuru yaprakların hışırtısını anımsatan derin bir ses olan *yazar il-*

letini arka planda duyan, onun tarafından kemirilen en derin işkenceciye bulaşmış editörler de vardır.

Anvers'te bir gün Riba, Hugo Claus'a bu hışırtıdan bahsetti. *Yazarın illetiyle yaşamaya hapsedildiğini* ve beyninin her zaman keder, içinde her zaman var olan bu lanet vızıltı canavarı tarafından matkap misali delindiğini anlattı; o olmadan, o kötü yeti, o dipten gelen ses, o acımasız ve amansız hışırtı olmadan hayat olamayacağını ve kuru yaprakların sesinin zihinsel saatindeki şeytani mekanizmanın ayrılmaz bir parçası olduğunu hatırlattığını söylemişti.

Belçika'nın Üzüntüsü kitabıyla ünlü Hugo Claus sessizce acısını paylaşmış ve sadece şunu söylemişti:

“Editörün üzüntüsü.”

Bunama belirtileriyle gelen keder, kendini kademe kademe daha kaybolmuş hissetmesine, zihninin sınırlarındaki o kendini her an sonsuza dek kaybedebileceğini bildiği tehlikeli çocukluk bölgesinde sürüklenmesine neden olurdu. Ancak son anda farklı düşüncelere kayarak tehlikeden kurtulmayı başarırdı; mesela bazen kendine göre çok az, başkalarına göre de çok fazla gelen ahlaki zekâya sahip olduğunu hatırlayarak. Gelecek ay Dublin'e gideceğini hatırlayınca da tamamen kurtuluyordu. Ayrıca *Kızıl Çöl*'de Monica Vitti'nin en az Londra'nın East End bölgesindeki herhangi bir dolaşma kadar tehlikeli olduğunu fark ettiği cümlesini hatırlayarak da kurtuluyordu:

“Saçım canımı yakıyor.”

Riba da aynısını söyleyebilirdi. Spider kesin söylerdi. Hayatta kaybolmuş Spider bir başkasını taklit edebileceğini ve başkalarının hatıralarını alarak kişiliğini yeniden inşa edebileceğini bilmiyordu; örneğin Borges'in karakterlerinden

biri olan John Vincent Moon olabilir veya edebi alıntılarının kümелendiği bir karaktere dönüşebilir, farklı karakterlerin sığındığı ve bir arada yaşadığı zihinsel bir mekân haline gelebilir ve böylece fazla çaba göstermeden fazlasıyla bireysel bir sese sahip olurken karmaşık ve göçebe olmayı da kaldıracabilirdi.

Hayal gücünü ve düşüncelerini kullanarak hayatı dallandırıp budaklandırmak suretiyle karmaşıklaştırma konusunda Riba'nın iyi olduğuna şüphe yoktu. Üç kitabını yayımladığı ve gerçek bir nevrozlu olan Carlo Emilio Gadda'nın bir müridi gibiydi: İtalyan yazar tüm takıntılarını yazdığı sayfaya boşaltıyordu ve her şey eksik kalıyordu. *Milano usulü risotto* hakkında yazdığı kısa bir metni o kadar karmaşıklaştırmıştı ki sonunda pirinç taneleri hakkında yazarken bulmuştu kendini; her bir pirinç tanesini kabuklu olduğu zamanlardan başlayarak anlatmaya çalışmıştı ve tabii ki metni asla tamamlayamamıştı.

Riba'nın hayatı edebi bir metin gibi okuma, dünyayı bir ağ veya yün yumağı gibi görme eğilimi vardı. O an Celia en dünyevi sesiyle öğleden kalan beşamel soslu fırında patatesi ısıtacağını söylemek için filmi ve Gadda, risotto ve John Vincent Moon hakkındaki düşüncelerini bölünce aklına Jules Renard'a ait mükemmel bir cümle geldi: "Londralı genç bir kadın geçen gün şu notu bıraktı: 'Ben intihar edeceğim, babamın yemeği fırında.'"

Celia sanki çoktan Budist olmuş ve ayrıca Riba'nın tüm düşüncelerinin onu kendi East End'inin sınırlarında kaybolmasına neden olabileceğine inanıyormuş gibi davranıyordu.

Kendini tamamen kaybetmek istemeyen Riba bakışlarını sola, mutfaka çevirdi. Fırında patates gerçekten de ısıtılmak üzere fırına girmiş durumdaydı. Ancak bunun göreceli bir gerçek olduğu dikkatinden kaçmadı; bir deli veya Spider'ın

ta kendisi her an kapıdan girebilir ve fırında patates de dahil olmak üzere tüm kanıtları inkâr edebilirdi.

Spider bittikten sonra Riba, kendini çaresizce bilgisayara attı. Dijital dünyadan uzak geçirdiği saatler yüzünden sinir krizi geçirmek üzereydi. Ayrıca saçları da acıyordu. Buna karşılık, bilgisayar başında oturmuyor olmak sağ dizindeki kendini kandırmak için ürik asit yüksekliğine bağladığı, aslında yaşlılık belirtisi olarak romatizmadan kaynaklanabilecek acıların biraz azalmasını sağlamıştı.

Spider'ın anlamadığı dünyayla iletişimsizliğini göstermek için takındığı yüz ifadesiyle bilgisayarın başına oturdu. Önce, *Google*'da kendisiyle ilgili haberler aradı. Son günlerde hiçbir haber yoktu. Sonra bir süre farklı sitelerde dolaştı ve sonunda Dublin'de düzenlemeyi planladığı cenazeyle ilgili olduğunu düşündüğü bir yazıyla karşılaştı. Bu metnin yazarı, evrensel yegâne bir kitap, neredeyse sonsuz sayıda sözcük akışı yaratmak uğruna, yazılı olan her şeyin dijitalleşmesinin ve edebi açıdan değer taşıyan yazarların ortadan kalkmasının beklenenden daha kısa süre içinde gerçekleşeceğini ve bunun internet sayesinde olacağını söylüyordu.

Edebi açıdan değer taşıyan yazarların ortadan kalkması ruhuna dokunuyordu. İnternetin yakın gelecekte gerçekleştireceği, her geçen gün daha da netleşen bu planları onu hâlâ sarsıyordu. “Göreceğiz,” diyordu yazar, “basılı kitapların olası sonu geleneksel okurda özlem, inkâr gibi duygular uyandırıyor, bu kontrol kaybında amacına ve işinin doğasına bir saldırı gören yazara ne olacak? Ancak öyle görünüyor ki süreç tüm hızıyla ilerliyor ve mürekkeple kâğıdın kaderi belli. Makus talihini değiştirebilecek bir olay, onu koruyabilecek bir kâhin veya peygamber yok. Cenaze hazır-

lıkları başladı, basılı sayfalara olan sadakatini koruyan bizlerin umutsuzlukla karşı çıkması veya öfkelenmesi hiçbir işe yaramıyor.”

Yazarın cenaze hazırlıklarının başladığından söz etmesi onu şaşırttı. Sonra e-posta hesabına girmeye karar verdi ve bir arkadaşından beklediği bir e-posta aldığını gördü. Dominique González-Foerster adlı arkadaşı, Tate Modern’in Türbin Salonu’nda temmuz ayının sonlarında sergilenecek enstalasyonunu tüm detaylarıyla anlatıyordu nihayet. Beş yıl önce, Dominique’in eserleri hakkında çok kapsamlı bir kitap yayımladığından beri çok iyi arkadaşılar. Fransız sanatçıyla olan dostluğu hayatındaki bu genel düşüş içinde felakete dönüşmeyen nadir olaylardan biriydi.

Riba, Dominique’in enstalasyonlarında edebiyatla şehirleri, filmlerle otelleri, mimariyle uçurumları, zihinsel coğrafyayla ünlü yazarlardan alıntıları birleştirmesinden her daim büyülenmişti. Alıntılama sanatına, özellikle de Godard’ın başkalarından alıntuladığı –gerçek veya kurgu– sözleri filmlerindeki aksiyonun ortasına koyuverdiği ilk dönemlerine âşıktı Fransız kadın.

Dominique son zamanlarda ilginç cümlelere karşı büyük bir tutku duyuyordu ve sona, aslında dünyanın sonuna dair bir kültür, edebi alıntulamanın apokaliptik kültürünü inşa etmeye çalışıyordu. Turbin Salonu için hazırladığı enstalasyonda Godard’ın alıntularla olan dinamik ilişkisini yansıtmak ve ziyaretçileri yıllardır durmaksızın yağan yağmur sonrası 2058 Londrası’yla karşılaştırmak istiyordu.

Dominique, e-postasında, asıl düşüncesinin büyük bir sel tarafından değiştirilmiş Londra’yı göstermek olduğunu anlatıyordu; son yıllarda durmadan yağan yağmur garip etkiler yaratmış, şehrin heykellerinde mutasyona neden olmuş, bunun tek sebebi de nemin yarattığı erozyon ve istila değilmiş,

bu heykeller tropik bitkiler veya kavrulmuş topraklar misali büyüyüp heybetlenmiş. Bu *tropikalleşme* veya organik büyümeyi durdurmak için onların Turbin Salonu'na koyulmasına karar verilmiş; heykellerin etrafına da selin kurbanlarını, gezginleri veya *uyuyan adamları* ağırlaması için yüzlerce metal yatak yerleştirilmiş.

Devasa bir ekranda fütürist olmanın ötesine geçebilecek deneysel bir film göstermeyi düşünüyordu Dominique; *Alphaville* (Godard), *Dünyanın Bütün Belleği* (Resnais), *Fahrenheit 451* (Truffaut), *Dalgakıran* (Chris Marker), *Kızıl Çöl* (Antonioni) gibi filmlerden aldığı parçaları birleştirerek dünyanın sonuna dair estetik bir film elde edecekti; Riba'nın bir süredir içinde yaşadığı atmosfere çok yakın bir şey olacaktı bu galiba.

Her ranzada en az bir kitap olacaktı, yağmurun neden olduğu neme rağmen modern işlemler sayesinde yok olması engellenmiş eserlerden biri... Hemen hepsi Riba tarafından yayımlanmış kitapların İngilizce versiyonları olacaktı ranzalarda: Philip K. Dick, Robert Walser, Stanislav Lem, James Joyce, Fleur Jaeggy, Jean Echenoz, Philip Larkin, Georges Perec, Marguerite Duras, W.G. Sebald'ın kitapları...

Metal ranzaların arasında *Titanic*'in son orkestrasının yankısı misali müzik yapan, yaylı enstrümanları elektrik gitarlarla harmanlayan birkaç müzisyen olacaktı. Belki de geleceğin biçimsiz caz müziğini çalacaklardı, belki de bu melez türün adı bir gün *Elektronik Marienbad* olacaktı.

Sergide müziğin yağmurla, kitaplarla, heykellerle, edebi alıntılarla ve –Riba'nın nedenini bilmeden Spider'ın benzerlerine rastlayacağını düşündüğü, etrafta gezinen hayaletlere yatak olacak– metalik ranzalarla bir arada olması muhtemelen çok ilginç bir sonuç yaratacaktı; Dominique'in e-postasını sonlandırırken söylediği gibi, hayaletlerin za-

manı gelmiş gibi hepimiz yaşamsal bir enkazın, dünyanın sonunun kalıntıları etrafında, nereye gittiğimizi bilmeden dolaşacağız.

Anne babamın evinin salonuna benzeyecek biraz, diye düşündü Riba, son zamanlarda yağmur eksik olmuyor, içerde de her zaman hayaletler ve sonu gelmiş bir dünyanın havası var.

Bilgisayarın karşısında kendinden geçmiş halde otururken geçen hafta bir gün akşamüstü korkunç bir yürüyüşe çıkıp yağmur altında eski yağmurluğu, yırtık yakası kaldırılmış gömleği, şortu, nemden yapışmış saçlarıyla gezindiği o hoş ve saçma günü hatırlayıp düşüncelere daldı. Otomobillerin farları gözlerini alıyordu, ancak o düşüncelerine konsantre olmuş bir halde caddelerde gezinmeye devam etmişti. Yağmur altındaki görünüşünün ne kadar da garip olduğunun farkındaydı ve bu büyük oranda şortundan kaynaklanıyordu, ancak bunun bir çözümü olmadığını da biliyordu, bazı şeyleri düzeltmek için çok geçti artık. Bilgisayarın başında hipnotize olmuş gibi geçirdiği saatler sonrasında düşünce-leri aniden saydamlaşınca ne olursa olsun hava almak için dışarı çıkmaya karar vermişti. O an üzerinde ne varsa, evde giydiği giysileriyle çıkıvermişti. Odasına kapanıp yedi saat hiç çıkmamıştı, gerçi günlük aldığı yalnızlık dozu düşünül-duğünde bu çok da fazla değildi. Ancak o gün odasına ka-panmış olmak farklı bir hassasiyet göstermesine neden oldu. Odasında çok uzun süre kapalı kalınca kendisi ve aşırı yal-nızlığı konusunda endişelenip eski yağmurluğuyla kendini caddeye atıvermişti; ancak şemsiyesini unutmak gibi bir ha-taya düşmüştü, geri dönüp şemsiyeyi almak ve yağmurluğun altında gülünç gözükken şortunu değiştirmek için çok geçti

artık. Komşular üzerinde acıklı bir izlenim bıraktığına şüphe yoktu, bitkin düşmüş bir editör olmanın verdiği anlaşılabilir delilik bile bu durumunu açıklamaya yetmiyordu. Bir süre yağmura aldırış etmez bir şekilde, bir hayalet gibi ilerledi, yayımladığı romanların en ilgi görenlerinde yer alan tipler gibiydi: Devamlı yalnız takılan, yağmurun altında gezinen, boş yollarda yürüyen romantik ve umutsuz vakalar gibi yürüyordu.

Her yeni gün bilinmeyene doğru bir yolculuğa başlayan, ancak bu yolculuk sırasında odasında oturmakta olan yazarlara hep hayranlık duyardı. Odalarının kapıları kapalıdır, hiç hareket etmezler, ancak bu sınırlama onlara olmak istedikleri kimselere dönüşebilme, düşüncelerinin götürdüğü yere gitme özgürlüğü sunar. Çalışma odasında yalnız başına oturan bu kimselerin görüntüsünü hayat boyu takıntı yaptığı başka bir konuyla ilişkilendirirdi bazen: Diğerlerinden çok daha üstün olan, odasında herkesten daha iyi seyahat edebilen genç bir dâhiyi yakalamak. Böyle birini keşfedip eserlerini yayımlamayı çok isterdi, ancak onu asla bulamadı ve bundan sonra bulması da pek mümkün görünmüyordu. Bu genç dâhinin varlığından asla şüphe etmedi. Riba yalnızca o yazarın pek ortaya çıkmadığını düşünüyordu: Yalnızlığa, şüpheyeye, sorgulamaya aitti o, bu yüzden onu bulamıyordu.

Celia hemen yanında, düşüncelerine fazlaca daldığını görünce araya girip Riba'yı gerçek dünyaya –olabildiğince– döndürmeye karar verdi.

“Senin için de sakıncası yoksa, Dublin'deki cenazeye dönelim,” dedi. “Kimin cenazesi demiştin?”

Gutenberg galaksisi zirveye çıkınca sonu gelen matbaanın cenazesine gideceğini söyleyecek oldu, ancak aklına aniden *Ulysses* ve Bloom'un 16 Haziran 1904'te Dublin'de katıldığı cenaze geldi; kitabın altıncı bölümünü ve Bloom'un saat sabah on birde günün ölüsü Paddy Dignam'a veda etmek üzere mezarlığa giden gruba katılışını ve yanlarında hep yabancı kaldığı Simon Dedalus, Martin Cunningham ve John Power'la birlikte Prospect Mezarlığı'na gidişini hatırladı. Bloom gruba pek de istemeden katılıyordu çünkü grup üyelerinin ona güvenmediğin farkındaydı: Arkadaşları onun mason ve Yahudi olduğunu biliyorlardı, öte yandan, Dignam kendi geçmişi ve İrlanda'nın tarihiyle gurur duyan vatansever bir Katolikti. Ayrıca o kadar iyi bir adamdı ki alkolün canını almasına izin vermişti.

–İçki yüzünden mi?

–*Pek çok iyi adamın ortak zaafı, dedi Mr Dedalus içini çeke-
rek.*

Cenaze evinin şapelinin önünde durduklarını hatırlıyordu. Üzücü bir bölümdü bu, ölüm üzerine tefekkür gibi görülebilecek bu bölüm hayatında okuduğu en üzücü metindi. İşçi sınıfına mensup bir alkoliğin kasvetli bir şekilde toprağa verilışı. Cenaze konvoyunun tüm detayları anlatılıyor, insan Borges'in dediği gibi mutluluğun bir gül, sonsuz bir gül biçiminde belirmesini bekliyordu. Ancak bu mutluluğun gelmesi çok uzun sürüyordu, hatta hiç gelmeyecekti. Ölünün defnedilme süreci de uzun ve karmaşıktı. Mezar da gül gibi derin ve sonsuzdu. Hayatı boyunca Joyce'un kitabındaki o muhteşem kasvetli bölüm kadar üzücü bir şey okumamıştı ve hiçbir şey o kadar gerçekçi değildi. Sonunda, bazıları tabutun üzerine bronz yapraklardan yapılmış ucuz paslı taşlar

bıraktı. Gül bıraksalar daha iyi olurdu, der anlatıcı, çiçekler daha şiirseldir.

“Kimin cenazesi?” diye ısrar etti Celia.

Celia’nın onu bir meczup, iflah olmaz bir *hikikomori* gibi görmesine ne olursa olsun izin vermemek istiyordu, ancak verdiği cevap sonrasında kadının onu başka türlü görmesi mümkün değildi.

“Paddy Dignam’ın,” dedi.

“Paddy ne?”

“Dignam, Paddy Dignam, kırmızı burunlu olan.”

Bir şey söylemese daha iyi olacaktı.

Uyumadan önce bir süre daha televizyon izlediler. Amerikan yapımı bir filmin sonunu yakaladılar, yağmur altında bir defin sahnesi vardı. Bir sürü de şemsiye. Bronx’taki Woodlawn mezarlığını tanıyınca gururlandı, New York’a ikinci ve şimdilik sonuncu gidişinde görmüştü orayı. Herman Melville’in mezarını görmek için gittiği mekânı mezar taşlarından tanıdı, hafızasına kazınmıştı orası, ayrıca arka planda da mezarlığı ziyaret etmek için trenden indiği istasyon görölüyordu. Celia’nın kendini sahneye fazlasıyla kaptırmış gibi gözükmesine aldırmadan araya girip o mezarlığa ayak bastığını, arkadaki tren istasyonundan tanıdığını ve her şeyin ona tanıdık geldiğini söyledi.

Celia ne diyeceğini bilemedi.

“Seni asıl etkileyen benim gittiğim bir yeri görmek mi cenaze sahnesi mi?” diye sordu karısına kışkırtıcı bir ses tonuyla.

Celia dikkatle filmi izlemeye devam etti.

Neden Dublin'e gitmek istediğini bilmiyordu. Onu kim-
senin çağırmadığı bir yere seyahat etmek için 16 Haziran'a
kadar bekleme düşüncesinin hoşuna gitmesi tek sebep ola-
mazdı. Oraya gitmek ve sonra dönüp bunu anne babasına
anlatmak, böylece hiçbir şey anlatmadığı Lyon seyahatini te-
lafi etmek zorunda olması da tek başına yeterli bir sebep de-
ğildi. Dublin'e gitmek istemesinin tek sebebinin onu Cork'ta
bekleyen bir ilhamın kapılarında, dünyanın gizemine dair
büyük bir keşfi bulacağı hissi olduğuna da inanmıyordu.
Orada olmak istemesine tek neden olarak bir açıdan sevgi-
li New York'una yaklaşmış olacağını da gösteremezdi, gerçi
bu oraya gitmek istemesinin sebeplerinden biriydi. Dublin'e
gitmeyi Gutenberg çağı kültürüne ve aynı zamanda düşüşe
geçmiş bir edebiyat editörü olarak kendisine de ağıt yakmayı
arzuladığı için istediğine de inanmıyordu.

Kimbilir, belki de Dublin'e tüm bu sebepler yüzünden ve
algısından kaçan, sonsuza dek de kaçacak başka sebepler ne-
deniyle gitmek istiyordu.

Dublin'e neden gitmek istiyorum?

Bu soruyu kendine iki kez arka arkaya sessizce sordu. Bu
soruya verilecek bir cevabın var olması olasıydı, ancak aynı
zamanda bu cevabın tam olarak ne olduğunu asla öğreneme-
mesi de bir o kadar olasıydı.

Dublin'e gitmesinin nedenlerini tam olarak bilememesi
seyahatin anlamının bir parçası da olabilirdi, cenazesindeki
kelime sayısını hâlâ ihmal etmesinin Dublin'de güzel bir ce-
naze konuşması yapmasına yardım edebileceği gibi.

Dublin'e gidecekti.

Ertesi sabah uyandıktan bir saat sonra, zamanını çoktan da-
kikası dakikasına planlamış olan Celia, çalıştığı müzedeki

ofisine gitmek üzere hazırlanıyordu. Yüzünden huzur, dinginlik ve sükûnet yayılıyordu. Bunların Budizm'le olan diyalogunun sonuçları olduğu söylenebilirdi.

Celia hep coşkuyla, kıskanılacak bir enerjiyle hareket ederdi. Çaresiz görüldüğü bir anda aynı zamanda insana korku veren bir şekilde güçlü de görünebilirdi, iki hali de aşırı uçlarda olurdu üstelik. Riba zaman zaman dedesi Jacobo'nun dediklerini anımsardı: "Büyük şeylerin hepsi coşkuyla yapılmıştır." Celia'nın kendisi coşkuydu zaten, yaptığı şey ne olursa olsun ona her zaman önem verir, aynı zamanda tüm bu önemi tek bir gülümsemeyle inkâr edebilirdi. Tüm bunları, ona göre sahnesi doğrudan sonsuz boşlukla iletişim halinde olan Oklahoma Tiyatrosu'nda öğrendiğini söylerdi.

Oklahoma ve Celia ayrılmaz bir ikili gibiydi. Buddha, üçgenin üçüncü köşesi olurdu galiba. Celia sık sık coşku konusunda Birleşik Devletler'den daha iyi bir yer olmadığını söylerdi. Oradaki hayat –Chicago'ya bir kez gitmişti– tiyatrodan ibaretti ona göre, sonsuz boşlukla sürekli bir ilişki içindeydi. Ancak Riba bu konuyu daha fazla düşünmeyi bırakıp dünyanın merkezi olduğunu düşündüğü ve çok özlediği New York'a taşınmaya karar verse, orada yaşamaya hayır demezdi.

Celia işe gidiyordu ama öncesinde Riba'yla dolaylı yoldan dehşet verici bir bilgi paylaştı. Sevgili otistik kocasının kısa süre içerisinde bilgisayar başına oturacağını hissettiğinden, Google'ı çok fazla kullanan insanların herhangi bir derinlik seviyesindeki edebi kitapları okuma yetisini zamanla kaybettiğini ve bunun da dijital bilgeliğin son zamanlarda tüm dünyaya yayılan aptallıkla çoğu durumda ilişkilendirilebileceğini gösterdiğini söyledi.

Riba bu eleştiriyi dinledi ama üzerine alınmamayı tercih etti. Kadın çıkınca, günün ilk cappuccinosunu içmişti.

Kahvenin internete daha iyi yoğunlaşmak için icat edildiğini düşündü. Alkol alamadığından, son iki yıldır tek uyarıcı içeceği kahve olmuştu. Bugün kahveyi hiç olmadığı kadar hızlı içti: Mutfakta, ayakta, hızla ve büyük bir gerginlikle. Sonra kafeinin tek bir damlasının etkisini bile elinden kaçırmak istemediğinden umutsuz bir çabayla Celia'nın sözlerini gözardı etti ve bilgisayarın başına oturdu.

Bir anlığına bilgisayarın başında alışık olduğu üzere uzun zaman oturmamayı düşündü; bunun tek sebebi Celia'nın söyledikleri değildi, kadının etkisi vardı tabii, ancak hayata bir şans verip, ekran karşısında saatlerce hareketsiz kalma takıntısından uzaklaşarak önemli işlere girişmeyi çoktandır düşünüyordu zaten. Ancak hemen sonrasında fikrini değiştirdi. Neredeyse altmış yaşında olduğundan girişeceği önemli işlerin neler olduğuna dair pek bir fikri yoktu. Bu yüzden, bir gün daha internete saklanmaya karar verdi ve Google'ın blog arama sayfasını açıp narsisizme yenilerek önce kendi ismini, sonra da yayınevinin ismini yazdı. Bu yaptığıının ben-merkezci olmanın ötesinde saplantılı olduğunu da biliyordu. Ancak yine de bu gündelik alışkanlığından vazgeçmek istemedi. İnsan zayıf bir mahluktur ne de olsa.

Aslında bu saplantılı eylem, ofise gittiği ve sekreteri Gauger'le yayınevinden çıkan kitaplar hakkında ne söylendiğini görmek üzere tüm gazete ve dergileri taradığı günlerin özlemini biraz olsun bastırmaya yarıyordu. Bu olayı devam ettirmesinin deliliğini neredeyse grotesk bir hale getirdiğini biliyordu, ancak bunun akıl sağlığını koruyabilmesi için gerekli olduğunu da düşünüyordu. Yayımladığı kitaplar hakkında ne söylendiğini öğrenmek için bir sürü blog okurdu. Birinin kitapları hakkında en ufak bir olumsuz eleştiri yaptığını görünce de bunu yazana cahil ve aptal olduğunu söyleyen isimsiz bir mesaj gönderirdi.

Bugün bu işe uzun zaman ayırdı ve Tokyo'ya giderken yanına Paul Auster'ın bir kitabını alıp hayal kırıklığına uğradığını söyleyen Barcelonalı bir adamı aşağıladı. Bu blogger pisliğin tekiydi! Paul Auster'dan yalnızca *Yalnızlığın Keşfi*'ni yayımlamış ve blog yazarı *Brooklyn Çılgınlıkları*'nı eleştirmiş olsa da arkadaşı gibi gördüğü Auster'ın eleştirilmesinden aynı şekilde etkileniyordu. Blog yazarını aşağılamayı sonlandırdığında kendini çok tazelenmiş hissetti. Son zamanlarda o kadar kırılgan ve moralsizdi ki Auster'ın kitabı hakkındaki bu haksız eleştiriyi görmezden gelse, olduğundan daha da mutsuz hale gelecekmiş gibi hissetmişti.

Bilgisayar karşısında hipnotize olmuş gibi geçirdiği bir günü daha sonlandırıp sandalyeden kalktı. Birkaç dakikalığına büyük pencerenin önünde durdu ve oradan inatla yağmaya devam ederek tedirginlik yaratan yağmur nedeniyle her zamanki gibi olağanüstü gözükmeyen Barcelona manzarasını izledi. Aslında şehir büyük penceresinden silinmiş ve yoğun bir su perdesinin arkasında kaybolmuş durumdaydı. Mayıs yağmuruydu ama yılın bu zamanında alışıldan çok daha fazla yağıyordu. Sanki yukarıda, bulutların üzerinde birileri Dominique'in Londra'daki Tate Modern için hazırladığı enstalasyonla işbirliği içine girmiş gibiydi.

Pencereye yaptığı bu kısa seyahatin, dijital dünyadan bu mütevazı kaçışının ona iyi geleceğini hissetti. Oracıkta ayakta dururken, Barcelona'nın gözden kaybolmuş manzarasını izliyor bile olsa, *hikikomorinin* yarattığı suçluluk azalmıştı. Böylece Celia'nın bugün giderken söylediği sözlerin onu derinden etkilediğini fark etti. Genellikle, Celia'nın işten eve döndüğü saat olan üç çeyrek kalaya kadar bilgisayardan yorulmazdı. Bugünse farklı bir şey yaptı ve vaktinin bir kısmı-

nı dışarıdaki hiçbir şeyi göremediği bir pencerenin önünde durmaya ayırdı. Belki de böyle bir istisna için doğru bir zaman seçmemiştir, çünkü bugün şehri silen sis dışında hiçbir şey görünmediği kesindi. Bir süre öylece durup yağmurun monoton ve neredeyse ilahi sesini dinledi. Zaman kavramını kısmen kaybetti.

Barcelona caddelerine nadiren ayak basıyordu artık. Son zamanlarda şehri buradan izlemekle yetinirdi gerçi bugün yağmur ve sis yüzünden onu bile yapamıyordu. Önceden hareketli bir sosyal hayatı olduğunu düşünmek bile tuhaftı. Artık karamsar, melankolik, –tahmin edebileceğinden çok daha– çekingen bir insan haline gelmişti, dört duvar arasındaydı. Bir yudum içki onu tüm bu çekingenlikten kurtarırdı. Ancak sağlığını tehlikeye atmak işine gelmiyordu. Dublin’de gerçekten Coxwold adlı bir bar olup olmayacağını düşündü. Aslında kendi kurallarını yıkıp bir yudum iyi viski içmek arzusuyla yanıp tutuşuyordu ama bunu yapmayacaktı, yapmaması gerektiğini biliyordu. Celia’nın bir gün yeniden içmeye başladığını görürse onu terk edebileceğini biliyordu. Kadının o kâbus gibi günlere geri dönmeye tahammülü yoktu.

Bir kadeh bile içmeyecek, sabredecekti. Öte yandan, geçmiş günleri, yazarlarıyla yemeğe çıktığı zamanlara ait geceleri özlemediği tek bir günü geçmiyordu. Hrabal, Amis, Michon’la unutulmaz yemekler... Yazarlar harika içicilerdi.

Pencereden ayrılıp bilgisayarına döndü ve Google’da *Coxwold pub Dublin* sözcüklerini arattı. Büyük susuzluğunu böyle gidereceğine inanıyordu. Aradı ve böyle bir bar olmadığını gördüğünde gerçek bir bara girme isteği geri geldi. Yeniden kendine hakim oldu. Mutfığa gidip arka arkaya iki bardak su içti. Mutfakta buzdolabına yaslanmış bir şekilde dururken, bazen eve tıkilip yaşamak ve bilgisayara bağımlı olmak yerine, dünyaya ve ayaklarının altındaki şehre açık

bir adam olduğunu hayal ettiğini –yalnızca hayal ettiğini– hatırladı. İnzivaya çekilmiş emekli bir editör ve otistik bir bilgisayar kurdu değil de engin tecrübelerle sahip bir adam olduğunu hayal ederdi, ellili yılların Hollywood filmlerinde görülen, babasının benzemeyi çok istediği ve sonunda benzediği adamlardan biri olduğunu düşünürdü. Bir Clark Gable veya Gary Cooper türevi. Önceden “dışadönük” diye anılan ve otel görevlileri, garsonlar, banka çalışanları, taksiciler, kamyoncular ve kuaförler de dahil olmak üzere herkesin arkadaşları olan sosyal adamlar... Hayatın mükemmel olduğunu ve onu coşkuyla yaşamak gerektiğini, Avrupalıların hastalığı olan korkunç kedere karşı bundan iyi bir çare olmadığını devamlı hatırlatan özgür ve açık olan adamlar...

Çocukluğuna çok yakın bir dönem olan ellili yıllardan ona, “*American way of life*”¹ konusunda beslediği büyük bir hayranlık kaldı; her ne kadar fazlasıyla deforme olmuş, çekingenliği, solcu eğilimleri ve sıkı entelektüel cilası nedeniyle açığa çıkmamışsa da bu hayranlık doğrudan babasından miras kalmıştı. Bunun yanında, bir gün mutluluğu bulabileceği bir yer varsa, bu yerin New York olduğunu asla unutmazdı. Hatta orada bulunduğu iki seferden birinde mutluluğa çok yaklaşmıştı. Bu inancı, peşini bırakmayan ve tekrar eden bir rüyasından bağımsız değildi. Bu rüyada her şey Riba’nın çocukken Aribau Caddesi’nde tek başına futbol oynadığı o tanıdık bahçedekinin aynısıydı, Riba aynı anda hem evsahibi hem konuk takım olurdu. Devamlı gördüğü rüyada, bahçe anne babasının evinin bahçesiyle aynıydı; savaş sonrası yılların genel perişanlığı da o zamanlardaki duruma benzerlik gösteriyordu. Tek fark bahçeyi çevreleyen gri apartmanların

1. (İng.) Amerikalıların yaşam biçimi. -yhn

New York'taki gökdelenlerle yer değiştirmiş olmasıydı. Bu New York ortamında, dünyanın merkezinde olduğu hissine kapılıyor ve özel şeyler duyumsuyordu, mutlak mutluluk anında yaşıyor olmanın getirdiği ılık bir his vardı içine ve aynı hissi rüyasında Dublin'de bir bardan çıkarken dünyanın merkezinde olduğunu gördüğünde hatırlayacaktı.

New York'ta mutluluk, dünyanın merkezinde mükemmel bir an konulu bu rüya hep ilginç bitiyordu; bu ânı Idea Vilariño'nun şu dizeleriyle özdeşleştiriyordu bazen:

Bir andı

Dünyanın merkezinde

Bir an.

Durum böyleyken, devamlı gördüğü bu rüyanın, duygusal ve mutlak mutluluk ânının, olağanüstü coşkunun onu New York'ta beklediği mesajını içerdiğini düşünmeye başlaması hiç de garip değildi.

Kırklı yaşlarını sürdüğü bir gün, daha önce hiç gitmediği bu şehirde düzenlenecek uluslararası bir editörlük kongresine davet edilmişti ve ilk düşüncesi rüyalarının merkezine nihayet gidebileceği olmuştu. Uzun ve sıkıcı uçuşun ardından, günün bitmesine yakın saatlerde New York'a ulaşmıştı. Amerika'da mekânların heybeti onu daha ilk andan büyülemişti. Kongre organizatörleri tarafından gönderilen bir taksi onu oteline bırakmıştı ve gecenin gökyüzünü ışıklarıyla aydınlatan gökdelenleri odasından hayranlıkla izlemişti. Hayat doluydu ve bekleyiş içindeydi. Barcelona'daki Celia'yla telefonda konuşmuştu. Ardından onu oraya davet edenlerle konuşmuştu ve ertesi gün buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Sonra rüyasıyla meşgul olmuştu. Dünyanın merkezindeyim, diye düşünmüştü. Gökdelenlere bakarken coşku, duygu, ek-

siksizlik, mutluluk gibi şeyler duyumsamayı beklemişti. Ancak bu beklenti yalnızca beklenti olmakla kalmıştı. Herhangi bir iniş çıkış, herhangi bir coşku olmayan yavan bir beklenti. Çarpıcı bir şeylerin beklentisiyle gökdelenlere baktıkça, herhangi bir hisse kapılamayacağı daha da belli oluyordu. Hayatında her şey aynıydı, ona farklı veya çarpıcı gelen hiçbir şey yoktu. Rüyasının içindeydi ama aynı zamanda rüyası gerçektir. Hepsi bundan ibaretti.

Buna rağmen ısrar etmişti. Gökdelenlerin arasında kendini mutlu hissetmeye çalışarak bir kez daha caddeye bakmış, ancak yine sonuç alamamıştı. Sonunda Proust'un bahsettiği bazı insanlar gibi davranmanın saçma olduğunu anladı: "Bu insanlar arzu ettikleri şehri kendi gözleriyle görmek için seyahate çıkarlar, gerçek bir şeyden rüyanın o güzel tadını alabileceklerini düşünürler..."

O rüyanın içinde olmayı beklemenin sonuç vermeyeceğini anlayınca, uyumaya karar vermişti. Yolculuk nedeniyle yorgundu, uykuya dalması uzun sürmedi. O zaman, New York'ta bir bahçede futbol oynayan Barcelonalı bir çocuk olduğunu gördü rüyasında. Katıksız bir mutluluk haliydi. Hayatında hiç bu kadar coşkun hissetmemişti kendini. Rüyanın kerametinin düşündüğünün aksine şehirde değil de oynayan çocukta olduğunu anladı. Bunu öğrenmek için New York'a gitmesi gerekmişti.

Bugün dünden daha az yağmur yağıyordu ve Barcelona camdan biraz daha net gözüküyordu. Riba, altmış yaşını de-virmek üzere olan biri için nereye baktığının ne kadar da önemsiz olduğunu düşündü, göreceğini görmüştü o zaten.

Sonra kendi kendini düzeltti ve hemen hemen tam tersini düşündü: Kendimizi nerede bulacağımızı asla bilemeyiz, her an daha önce hiç bulunmadığımız bir yerdir. İsteksizlik

ve coşku arasında gidip geliyordu. Aniden tek merak ettiği bu nadir bulunan sakinliği nasıl edindiği oldu; bu yeni sakinliğe umut vaat eden kitap dosyalarına yaklaştığı gibi yaklaşıyordu.

Kısa süre önce açtığı radyodan yavaş yavaş şarkı söyleyen Billie Holiday'in melankolik ve uykulu sesi geldi, Riba da günün birinde, rüyalar dünyasında yaşayan ve geçmişlerini yara almadan geride bırakıp gelen insanlar üzerine düşünen, hayran olduğu Vilém Vok'un bu düşüncelerine katılıp katılmayacağını sordu kendine.

New York'un büyüklüğü ve güzelliği, herkesin beraberinde anında New Yorklu olabilecek bir hikâyeyle gelmesinde yatmaktadır. Her birimiz şehre yeni bir katman ekleyebiliriz, New York'ta yerel tarihle evrensel tarihin bir sentezini bulabileceğimizi biliyoruz çünkü. (Vilém Vok, Merkez)

Şu an hatırlamak istemediği absürd bir yanlış anlaşılma-
dan dolayı kitaplarını bir türlü yayımlayamadığı bu Çek yazarın sıkı bir hayranı oldu hep. Vok'un, kataloğuna ait olmasını şiddetle istediği zamanlar da olmuştu.

New York düşüncesi, onu her geçen gün daha da çok heyecanlandırıyordu. Bu ismin büyüğü altında her şeyi yapabilecek duruma geliyordu. Ancak günlük hayatıyla rüyaları örtüşmüyordu. Bu konuda ölümlülerin çoğuyla aynı durumdaydı. Küçük bir seyirci kitlesine sergilediği özel performanstaki evrensel bir performansla yani New York hikâyesine dönüşecek olan bu yerel Barcelona hikâyesiyle cebelleşiyordu.

Bir efsane ve nihai bir rüya gibi gördüğü New York olmasa, hayatı çok daha zor olurdu. Dublin bile New York'a doğru yolculuğunda bir durak gibi geliyordu ona. Hayal dünyasında biraz dolaştıktan sonra, iyi bir ruh haliyle pencereden ayrılıp ikinci cappuccinosunu içmek üzere mutfağa gitti, kısa

süre sonra bilgisayarına döndü ve arama motoru ona James Joyce'un hikâyelerinden oluşan *Dublinliler*'in İspanyolca versiyonu için otuz bin sonuç verdi. Kitabı uzun süre önce okumuş, yıllar sonra bir kez daha okumuş ve aklında kitaba dair birçok detay kalmıştı, ancak *Ölü* hikâyesinde bahsedilen köprünün adını unutmuştu; o köprüde, eğer yanlış hatırlamıyorsa, beyaz bir at görmek kaçınılmazdı.

Dublin'e yapacağı seyahatin hazırlıklarının iştah açıcı atmosferiyle çevrelendiğini hissetti. James Joyce'un kitabı da diğer seslere ve yönlerle kendini açmasına yardımcı oluyordu. Köprünün adını öğrenmek istiyorsa kitabın sayfalarını karıştırmak –yani kahramanca Gutenberg çağında kalmak– veya internette araştırma yapıp yeniden dijital devrimin bir parçası olmak arasında seçim yapmak zorunda kalacağını fark etti. Birkaç saniye için, bu iki çağı birleştiren hayali bir köprüde olduğunu düşündü. Sonra koşullar itibariyle kitaba ulaşmasının daha kolay olacağını düşündü, çünkü kitap şu anda bulunduğu çalışma odasındaydı. Bilgisayarı bir kenara bıraktı ve raftan eski bir *Dublinliler* kopyası aldı. Elindeki kitabı Celia, 1972 yılının ağustos ayında Palma de Mallorca'daki Flynn kitapçısından almıştı. O tarihte henüz tanışmamışlardı. Yani Celia *Ölü* hikâyesindeki beyaz ata ondan daha önce ulaşmıştı muhtemelen.

Araba O'Connell köprüsünden geçerken Bayan Callaghan şöyle dedi:

"Kimsenin O'Donnell köprüsünden beyaz bir at görmeden geçemeyeceğini söylüyorlar."

"Ben bu kez beyaz bir adam görüyorum," dedi Gabriel.

"Nerede?" diye sordu Bay Bartell D'arcy.

Gabriel üzerinde kar parçaları olan heykeli gösterdi. Sonra onu tanıdık biriymiş gibi selamladı ve elini kaldırdı.

Bu parça ona Paris'te bir metroda ilginç bir Şekilde duyduğu Cortazar cümlesini hatırlattı: "Köprü, köprüyü geçen adamdır." Sonra Dublin'e gittiğinde, hayali bir boyutta Gutenberg ağı ve dijital ağ arasında konumlandığı bu köprüyü görmek isteyip istemeyeceğini sordu kendine.

İspanyolca eviride köprü isimlerinden birinin yanlış yazılmış olması gerektiğini fark etti. Köprünün adı ya O'Connell ya da O'Donnell'dı. Dublin'i bilen herhangi bir insan bu karışıklığı saniyesinde zerdi. Dublin konusuna fazlasıyla yabancı olduğunu gösteren başka bir kanıt daha vardı, ancak bu bir sorun değil, aksine cezbedici bir durumdu çünkü emekli ve yaşı bir yeşilaycı olarak çözüm bekleyen her meseleye ihtiyacı vardı. Bu nedenle, yeni konulara girmek, görülmesi gereken yerlere gitmek, bu seyahatlerden döndükten sonra oralar hakkında çalışmaya devam etmek, geride bıraktıklarını incelemek kadar hoşuna gidecek başka bir Şey olmadığına karar verdi. Bilgisayar kurtluğundan kaçmak ve editörlük yıllarının onda bıraktığı sosyal sarhoşluktan kurtulmak için bu tür kararlar almalıydı.

Köprünün adını bulma konusunda dijital dünya basılı dünyadan daha çok yardımcı oldu ona. *Google*'da araştırma yapmaktan başka şansı kalmamıştı ki bu zor bir iş de değildi, bu arada yeniden bilgisayara çökmek için mkemmел bir bahanesi olmuştu. şüphesine kısa sürede yanıt aldı. Arama ubuğuna ilk olarak O'Connell yazdı ve çıkan sonuçlar her Şeyi zverdi: "Dublin'in kuzeyinde gezintiler ve görülmesi gereken yerler çoğunlukla O'Connell Caddesi etrafında gerçekleşir. şehrin merkezindeki en uzun cadde olmasa da en geniş ve kalabalık cadde, O'Connell'dır. Cadde, James Joyce'un *Dublinliler*'inde bahsettiğı O'Connell köprüsüyle

başlar.” Kütüphanede *Dublinliler*’in daha yeni bir basımı da olduğunu hatırladı, bu kitaba bakıp orada da köprünün isminin yanlış yazılıp yazılmadığını kontrol edebilirdi. Kalkıp, bilgisayarı bir süreliğine terk etti –bu sabah Gutenberg’den Google’a, Google’dan Gutenberg’e gitmeye mahkûm edilmiş gibiydi, kitapların dünyasıyla internet arasında gidip geliyordu– ve daha yeni olan bu versiyona baktı. Burada çeviri Guillermo Cabrera Infante’ye değil, María Isabel Butler de Foley’e aitti; köprünün ismi konusunda da karışıklık yoktu.

Araba O’Connell köprüsünden geçerken Bayan O’Callaghan şöyle dedi:

“Diyorlar ki kimse beyaz bir at görmeden geçemezmiş O’Connell köprüsünden”

(....)

Gabriel üzerinde kardan bir katman olan Daniel O’Connell heykelini gösterdi. Sonra elini kaldırarak onu tanırmış gibi selamladı.

İki çeviriye karşılaştırdınca böyle şeyler oluyordu. Dublin heykeli Daniel O’Connell, Riba’nın hayatına şaşırtıcı bir giriş yaptı. Bu zamana kadar neredeydi? Kim o? Kimdi? Herhangi bir bahane bilgisayar başına dönmek için geçerli görünüyordu, evden çıkmadan *Ölümler*’in İngilizce versiyonunu bulabileceği ve Joyce’un orijinal metninde de Daniel O’Connell adının geçip geçmediğini görebileceği tek mecra internetti çünkü.

Hikikomori pozisyonuna döndü. Aradı ve bulması uzun sürmedi. Daniel O’Connell orijinal metinde geçmiyordu:

“Gabriel üstü kısmen karla kaplı heykeli gösterdi. Aşına bir selam verip el salladı.” (*Ölümler*, James Joyce)

Birilerinin ona gerçekten gizemli olan yolun insanın içine olan yolculuğu olduğunu söylediğini hatırladı. Derin Budizm patlamaları yaşayan Celia mıydı bunu söyleyen? Bilemiyordu. Şu an burada, küçük evinde, muhtemel gelişmeleri bekliyordu. Beklemeye yatkındı ve şimdi de Dublin seyahatinin şekillenmesini bekliyordu. Beklentinin insan olmanın önkoşullarından biri olduğunu düşünürdü ve bazen buna uygun davranırdı. Bugünden itibaren 16 Haziran'a kadar Dublin'e gitmeyi beklemekten başka bir şey yapmayacağını biliyordu. Bilinçli bir bekleme olacaktı bu. Bu seyahat için nasıl hazırlanması gerektiğini bildiğinden şüphe duymuyordu.

Artık odaklanmıştı, uzun bir seyahate çıkmak üzere olan bir samuray gibi hissediyordu kendini. *Hikikomori* pozisyonu almıştı, ancak bilgisayarı görmezden gelip iç yolunu bulmak üzere kendine döndü, birkaç anısında gezindi. Geçmişte *Ulysses*'i okuduğu zamanları hatırladı. Dublin yolun sonundaydı; zamanında heyecanla ve hayranlıkla okuduğu o mükemmel kitabın müziğini hatırlamak hoşuna gitmişti. Pek emin olmamakla birlikte, Bloom'da kendinden birçok şey olduğunu düşünüyordu. Klasik bir yabancı simgeliyordu Bloom. Riba'nın da onun gibi Yahudi kökenleri vardı. Aynı anda hem garip, hem de yabancıydı. Bloom kendini fazla eleştiriyordu ve başarılı biri olabilecek kadar hayal gücü yoktu, ancak tamamen başarısız biri olmayacak kadar da yeşilaycı ve çalışkandı. İrlandalı köylüler tarafından kabul edilemeyecek kadar yabancı ve kozmopolit, ülkesini umursamayacak kadar da İrlandalıydı. Bloom Riba'ya çok tanıdık geliyordu.

Tom Waits'in şarkısı "Downtown Train" çalıyordu. Riba, İngilizceyi anlamıyordu ama sözlerin şehrin merkezine giden

bir trenden, yolcuları büyüdükleri uzak mahalleden, hayatları boyunca sıkışıp kaldıkları o yerden alıp götüren bir trenden bahsettiğini düşünüyordu. Tren merkeze gidiyordu. Şehrin merkezine. Belki de dünyanın merkezine. New York'a. Merkeze giden trendir... Bu şarkının bir merkezle ilgili olmadığını düşünemiyordu.

Tom Waits'in bundan bahsettiğine inandığından, bu şarkıyı dinlemekten hiç sıkılmamıştı. Ona göre Waits'in, çocukluğunu geçirdiği mahalleye New York'u birleştiren bir treni anlatan bir sesi vardı. Bu şarkıyı her dinlediğinde eski seyahatlerini, editörlük işi için geride bırakmak zorunda kaldığı her şeyi hatırlardı. Artık yaşlandıkça eski şevkini, edebiyatla ilgili kaygısını, editörlük gibi tehlikeli ve çoğu zaman yıkıcı bir işe yıllarca kendini adamasını hatırlıyordu. Tamamlanmamış bir katalogla geçen saygıdeğer mesleği için gençliğinden vazgeçmişti. Her şey sona erdiğine göre, şimdi ne olacaktı? Geriye kalan büyük bir kafa karışıklığı ve boş bir cüzdan oldu. Bütün bunları sorguluyordu. Geceleri yoğun bir keder baş gösteriyordu. Ancak istekli olduğunu ve bu isteğini çok ilerilere taşıdığını kimse inkâr edemezdi. Bu da çok önemli bir şeydi. En nihayetinde, W.B. Yeats'in de dediği gibi, şansını yaver gitsin veya gitmesin, sıkı çalışma izini bırakmıştır.

Ben bitmiş bir adamım, diye düşündü. Ancak birileri varlığının lambalarını açmak istese daha da kötü olur. Bir şeyler olması, her şeyin canlanması, evin coşku dolu bir fuar standına dönmesi ve benim heyecanlı bir romanın merkezine oturmam hiç iyi olmazdı. Öte yandan, bir şeyler olacağını görür gibiyim. Çok yakında bir şeyler olacak, eminim. Biri aniden gelip evde ışıkları yakmadan çıplak ayakla yürüdüğüm, ba-

zen hareketsizce durduğum, karanlıkta bir mobilyaya yaslanıp farelerin koşuşturmasını dinlediğim yaşlı hayatımı sekteye uğratacak. Bir şeyler olacak, eminim, hayatım alaşağı olacak ve dünyam pilli bir oyuncağa dönüşecek. Böyle bir şey gerçekleşirse, korkunç olur. Şimdiki hayatımın eşsiz seyrinin verdiği zevkten mahrum kalmak hiç hoşuma gitmeyecektir. Ben yalnızca New York'a gidip orada yaşarsam mutlu olurum, ancak orada da sade bir hayatım olmalı, günlük hayatın o sakinleştirici sıradanlığının hep içinde olmalıyım.

İnsanı yiyip bitiren bilgisayar ekranının başında oturmamak için, başka ne yapabilirdi? Evet, Dublin hakkında araştırma yapmaya devam edebilir, yağmur altında şortla dolaşarak komşuları tedirgin edebilir, aşağıdaki barda emeklilerle domino oynayabilir veya eskiden yaptığı gibi sarhoş olabilir, hem de bunu insafsızca yapabilir, Brezilya'ya veya Martinique'e gidebilir, din değiştirip Musevi olabilir, buğday tarlası ekebilir, orada burada tanıştığı bir kadınla sevişebilir, soğuk su havuzuna girebilirdi. Gerçi muhtemelen yapabileceği en mantıklı şey tüm enerjisini ilk durağının Dublin olacağı New York seyahatine hazırlanmak için kullanmak olurdu.

Bir gün, o zamanlar henüz bir kitabını yayımladığı –sonra iki kitabını daha yayımlayacaktı– José Emilio Pacheco'yla Meksika'da seyahat ederlerken bir arkadaşlarının üstü açık arabasıyla Veracruz limanına varmışlar ve hemen denizi görmeye gitmişlerdi. Denizin kenarında gördüğüm şu şekiller, demişti Pacheco, metaforik çağrışımlara yol açıyor; bunlar ilham kaynağı mı yoksa yalancı alıntılar mı?

Riba ondan son cümlesini ve sorusunu tekrarlamasını is-

temişti. Pacheco tekrarlayınca her şeyi doğru anlamış olduğunu fark etti. Benzer bir şey onun da hep başına gelirdi. Fikirleri birbiriyle ilişkilendiriyordu ve kendi hayatını bir kitap gibi okuma eğilimi vardı. Editörlük yapmak ve üzerine bir de bir sürü metin okumak zorunda kalmak, her yerde metaforik çağrışımların gizlendiğini ve günlük hayatının ardında çözümlmesi bazen inanılmaz zor olan bir şifre bulunduğunu hayal etme eğilimini ortaya çıkarmış ve devamlı beslemişti.

Editör olduğu kadar okur gibi de görüyordu kendini. Editörlükten sağlık sorunları nedeniyle emekli olmuştu, ancak pasif okur efsanesini yaratan gotik roman saçmalıkları da emekliliğinin sebeplerinden biriydi. Çoksatarların büyü-sünün bozulduğu, yetenekli okur kavramının geri döndüğü ve yazarla okur arasındaki değerler anlaşmasının şartlarının yeniden görüşüldüğü bir günün hayalini kuruyordu. Kitap alıp kendininkinden tamamen farklı bir bilincin bilincine yansımaya izin verebilen aktif okuru dört gözle bekleyen edebiyat editörlerinin yeniden nefes aldığı bir günün hayalini kuruyordu. Edebiyat editörüne ve yazara yetenek atfedilebiliyorsa, bu okura da yapılmalıydı. Kendimizi kandırmamalıydık: Okuma yolculuğu çoğu zaman duygusal zekâ, karşıdakini anlama kapasitesi ve günlük hayatımızda aşına olduğumuzdan tamamen farklı bir dile yaklaşabilme yeteneği gerektiren zorlu topraklardan geçer. Vilém Vok'un da dediği gibi, dünyayı Kafka'nın duyumsadığı gibi duyumsamak öyle basit değildir ki o dünyada harekete izin verilmez ve bir yerden diğerine gitmek imkânsız hale gelir. Yazmak için gerekli yetenekler okumak için de gereklidir. Yazarlar okuru hayal kırıklığına uğratabilir, ancak dünyanın onların gördüğü gibi bir yer olduğuna dair teyit arayan okurlar da yazarları hayal kırıklığına uğratar.

Telefon çaldı.

Ne diyordu? Evet, yazarlarla okurlar arasındaki anlaşmanın gözden geçirildiği ve yetenekli okurun dönüşünün mümkün olduğu yeni zamanlar beklediğini düşünüyordu. Ancak bu hayalin zaten gerçekleştirilemeyecek bir hayal olması da mümkündü. Gerçekçi olup İrlanda'daki cenazeyi düşünmek daha mantıklı olacaktı.

Dublin'e gidecekti. Kısmen, bir şey yapmış olmak için. Emeklilik hayatında kendini biraz olsun meşgul hissetmek için. Kısmen de garip bir rüya onu oraya çektiği için.

Tek sayılı günlerde ve hep bu saatte düzen konusunda fazlasıyla titiz olan sadık dostu Javier telefon ederdi. Telefonu henüz açmadı ama Riba arayanın yalnızca Javier olabileceğini biliyordu. Brassens'ten, Javier'le yapacağı görüşmeye tesadüf eseri uyan "Les Copains d'Abord"¹ çalan radyonun sesini kısıtı. Telefonu açtı.

"Haziranda Dublin'e gidiyorum, biliyor muydun?"

Son iki senedir içkiyi bıraktığı ve gece dışarı çıkmaktan sakındığı için tam bir gece kuşu olan Javier'le son zamanlarda çok az görüşmüşlerdi. Arkadaşlıkları tek sayılı günlerde öğle vakti yapılan telefon konuşmaları ve ara sıra gerçekleşen öğle yemeği buluşmalarından ibaret olsa da her halükârda aktif olarak devam ediyordu. Gece çıkmalarının eksikliği ilişkilerinin zamanla zarar görmesine neden olabirdi ama Riba'ya pek öyle gelmiyordu çünkü nadiren görüşmenin arkadaşlığı güçlendirdiğini düşünenlerdendi. Ayrıca arkadaş diye bir şey olup olmadığı da kesin değildi zaten. Javier arkadaş diye bir şey olmadığını, arkadaşlık anları olduğunu kendi söylerdi.

Javier tek sayılı günlerde arardı. Hep öğlen arardı, belki

1 (Fr.) Tayfa Güvertede -yhn

de arkadaşlık anlarının bu saatlerde daha garanti olduğuna inanıyordu. Düzen konusunda fazlasıyla titiz bir arkadaşı. Zaten Riba da öyleydi. Örneğin, anne babasını her çarşamba akşam üzeri ziyaret etmiyor muydu? Bilgisayarının başına her gün aynı saatte oturmuyor muydu?

Javier, şirketinin satılması konusundaki görüşmelerin nasıl gittiğini sordu; Riba ümidini kaybettiğini, işini satmak yerine daha iyi zamanları bekleyerek öylece bırakmayı seçebileceğini söyledi. Barcelona'da başka yayınevlerinin de heybetli enkazları var, dedi. Örneğin, Carlos Barral'ın durumu. Javier, Barral'ın iflas ettiği düşüncesiyle aynı fikirde olmadığını söylemek üzere araya girdi. Tartışarak enerjisini harcamak istemeyen Riba, bu konuda konuşmaya devam etme gereği bile görmedi. Sonra *Spider*'dan bahsettiler, bu garip filmin başkahramanıyla kendini özdeşleştirdiğini anlattı Javier'e. Filmi izlediğini aniden hatırlayan Javier, bu filmde ne bulduğunu anlayamadığını söyledi, hatırladığı kadarıyla fazlasıyla üzücü ve sıkıcıymış. Riba, Javier'in her konuda kendisinin tam tersi düşünmesine alıştı. Arkadaşlıkları, daha doğru anlatmak gerekirse arkadaşlık anları sanatsal kriterlerinde devamlı farklılık olmasına dayanıyordu. Javier'in ilk beş romanını Riba yayımladı, ancak Javier daha sonra daha ticari yayınevlerine göç etti. Edebi estetiği konusunda bazı açılardan hep anlaşmazlık yaşadılar, ancak gerçekçi tarzındaki bu güç Riba'da her zaman mutlak bir hayranlık uyandırdı.

Spider konusu tıkanınca, son günlerde durmadan yağın ve endişe uyandıran yağmurdan bahsettiler. Sonra Riba Lyon'da kimseyle konuşmadan tam bir gün geçirdiğini, romana dair genel bir teori geliştirdiğini anlattı bir kez daha. Javier gerildi. Yazarlar, editörlerin yazı yazmaya başlamalarını hiç iyi karşılamaz; Javier de sinirli bir şekilde Riba'nın sözlerini bölüp geçen gün söylediklerini tekrarladı, Lyon'da

bir şeyler yazmayı denemesinden dolayı mutluluk duyduğunu, ancak romanlara dair genel bir teoriden daha *Fransız* bir şey olamayacağını söyledi.

“Teorilerin yalnızca Fransızlara özgü olduğunu bilmiyordum,” dedi Riba şaşkınlıkla.

“Öyleler, gerçeği söylüyorum. Ayrıca, bir kafe düşünürü olmaktan vazgeçsen iyi olur. Fransız kafesi düşünürü, demek istiyorum tabii ki. Paris’i unutmalsın. Bugünkü tarafsız tavsiyem bu olsun.”

Javier Asturiaslıydı, otuz yıldan fazladır Barcelona’da yaşamasına rağmen aslen Oviedo’ya yakın bir köyden geliyordu. Riba’dan on beş yaş küçüktü ve hem tavsiye verme hem de metodik olma konusunda dikkate değer bir eğilimi vardı, kesin bir tonlamayla konuşmaya meyilliydi. Ancak Riba bugün onun nereye varmak istediğini anlayamadı ve Paris kafeleriyle derdinin ne olduğunu sordu.

Riba editörlük uğraşının 68 yılının mayıs ayından sonra yaptığı Paris seyahatinde doğduğunu hatırladı. François Maspero kitapçısından olağanüstü bir mutlulukla solculara ait denemeler çalarken –nazik çalışanlar kitap hırsızlarının dükkânı kuruttuğunu görüyordu aslında– tüm dünyadan okuma sevdalılarının Maspero’dan veya diğer solcu kitabevlerinden çalacağı devrimci romanların ve isyankâr kitapların editörlüğünü yapmak gibi asil bir mesleği icra etmek istediğine karar vermişti. Birkaç yıl sonra, fikrini değiştirmiş; devrimci rüyası tükenince mantuklı davranmaya karar vermişti ve editörlüğünü yaptığı kitapların satışından para almaya başlamıştı.

Hattın diğer ucundaki arkadaşı Javier sessizdi, ancak hâlâ sinirli olduğu anlaşılıyordu. Fransız kafelerine olan sert eleştirisinin Asturiaslı olmasıyla ilişkilendirildiğini bilse daha da sinirlenirdi.

Riba onu sakinleştirmek için konuyu değiştirmeye karar verip Dublin'e ilgisinin gittikçe arttığını soyleyince, Javier soze girip İngiliz veya İrlanda manzarasına taşınmakta olup olmadığını sordu. Eğer öyle yapıyorsa, büyük ihanetin ilk adımını attığına şüphesiz yoktu.

Radyoda şu anda Rita Mitsouko'dan "Le petit train"¹ çalıyordu. Fransız olan her şeye karşı büyük bir ihanetin ilk adımını, diye coşkuyla bağırdı Javier. Riba ahizeyi kulağından uzaklaştırmak zorunda kaldı. Javier fazla heyecanlanmıştı. Fransız olan her şeye ihanet mi? Rimbaud veya Gracq'a ihanet etmek mümkün müydü?

İngilizlerin yanına gemen ne büyük mutluluk, dedi Javier birkaç dakika sonra. Bu sıçrayışı gerçekleştirdiği için Riba'yı kutlayarak onu şaşırtmayı başardı.

Ne sıçrayışı?

Javier ne derse desin, her zaman çok açık konuşurdu, söylediklerinin başka türlü söylenemeyeceğinden emindi. Futbol takımını değiştirmiş biriyle konuşuyor gibiydi şu an. Ancak Riba hiçbir sıçrayış gerekleştirmemişti, İngiliz tarafına da geçmemişti. Her şey Javier'in Fransız kültürünü geride bırakmaktan memnuniyet duyacağını gösteriyordu, belki de sebebi Fransız kültürüyle fazla etkileşimde bulunmamış olması ve bu konuda kendini yetersiz hissetmesiydi. Belki de sebebi Maspero'dan hiçbir şey almamış olması veya babasının –söz konusu Javier olunca bu kolayca unutulabilecek bir şey değildi– 1980 yılında Valencia'da bir yayınevi tarafından basılmış *Fransızlara Karşı* isimli hiciv kitabının isimsiz yazarı olmasıdır; Fransız kültürüne atılan sinirli tekmelerden oluşan eğlenceli eser şöyle başlıyordu: "Boş gösteriş en büyük yetenekleri oldu her zaman."

1 (Fr.) Küçük Tren –yhn

“Biraz kilo vermen iyi olur,” dedi Javier birden, “İngiliz sıçrayışı yap. Bu kadar zamandır takılıp kaldığın Fransız düğümünden çık. Daha eğlenceli, daha hafif ol. İngiliz ya da İrlandalı ol. Sıçrayışı gerçekleştir, dostum.”

Javier sistemli, bazen de kategorilere takılan biriydi. Ancak her şeyin ötesinde inatçıydı, gerçekten çok inatçı. Bu konuda Aragonlulara benziyordu. Aragon’daki insanlara aslında o topraklarda da muhtemelen diğer kısımlardaki kadar inatçı insan olduğu konusundaki fikirlerini sormak gerek elbette. Bugün, görüldüğü kadarıyla, bütün inatçılığını Riba’nın kişiliğinin şekillendiği yıllardaki Fransız etkisine yöneltiyordu. Espri anlayışını geri kazanmak ve kilo kaybetmek istiyorsa, Fransızlığını geride bırakması gerektiği tavsiyesini verdi Riba’ya.

Riba çekinerek de olsa Paris’in Edebiyat Cumhuriyeti’nin başkenti olduğunu hatırlattı. Hâlâ öyle, dedi Javier, ama asıl sorun tam da bu, bu kültür çok ağır ve İngiliz kıvraklığıyla mukayese bile edilemez. Ayrıca, günümüz dünyasında Fransızlar İngilizler kadar iyi iletişim kurmayı bilmiyorlar. Londra’daki ve Paris’teki telefon kulübelerini gözlemlesek yeter. İngiliz telefon kulübeleri daha güzel olmakla kalmıyor, kelimeler aracılığıyla iletişim kurabilmek için daha rahat ve iyi düşünülmüş bir ortam sunuyor; Fransızların garip ve sessizliğin ukala estetiği doğrultusunda tasarlanmış kabinleri gibi değil.

Javier’in söyledikleri Riba’yı hiç ikna etmedi, en büyük sebebi de Avrupa’da artık pek telefon kulübesi kalmamış olmasıydı. Ancak tartışmak istemedi. Kıvrak davranıp bir sıçrayış, hafif bir İngiliz sıçrayışı gerçekleştirerek diğer tarafa düşmek istiyordu; tamamen yeni bir şey düşünmeye koyulmak, dönmek, hareket etmek istiyordu. Sonunda Julian Barnes’ın bu an için çok uygun gözüken sözlerini hatırla-

dı, Barnes İngilizlerin farklılığa giriş, egzotikliğin başlangıcı olarak gördüğü Fransızları takıntı haline getirdiğini söylemişti: “Gerçekten ilginç, biz İngilizler için Fransa bir takıntı iken Fransızlar İngilizler’in yalnızca onları ayarttığını düşünüyor.”

Julian Barnes’in *Manş Ötesi* adlı kitabındaki bu sözlerini anımsadı ve kendisi için asıl farklılığa girişin, egzotikliğin başlangıcının İngilizler olduğunu düşündü. Onu ayartansa New York’tu, bu şehri düşündüğünde evi yıllardır orada olan genç yazar ve dostu Nietzky’i hatırlardı: “Kimliğini yok edip kendini yeniden yaratmak için mükemmel bir şehirde yaşıyorum. İspanya’da bu değişim çok zor: Seni ait olduğuna inandıkları kutuya koyup sonsuza dek orada tutuyorlar.”

Aslında İspanya’daki meslektaşları ve arkadaşlarının onu koyduğu –görünüşe göre artık çıkamayacağı– emekliye ayrılmış prestijli editör kutusundan çıkmayı o kadar çok isterdi ki. Belki de ileriye bir adım atma, onu başka seslere ve başka boyutlara götürecek köprüyü –bu durumda metaforik İngiliz kanallarından birini– geçme zamanı gelmişti. Belki de bir süre için hayatından, Fransız kültüründen uzaklaşmak ona iyi gelirdi: Bu kültüre midesini bulandıran bir güveni vardı, artık yabancı bir kültür gibi değil de kaçtığı ilk kültür olan İspanyol kültürü gibi tanıdık geliyordu ona.

Riba İngilizliğin farkın başladığı, egzotik olanın başladığı nokta olduğunu düşündü. Yalnızca tanıdığı dünyaya uzak, yabancı olanın onun ilgisini çekebileceğine şüphe yoktu. İlginçliğin, aynı zamanda gizemin ve yeniyi çevreleyen mutluluğun hüküm sürdüğü coğrafyalarda yeni maceralara atılması gerekiyordu: Dünyayı ilk kez görüyormuş gibi yeniden heyecanla görmeye başlamak istiyordu. Yani İngiliz sıçrayışını ya da kısa süre önce Javier’in şiddetle ve tuhaf İngiliz havasıyla önerdiği sıçrayışı gerçekleştirmeye ihtiyacı vardı.

Daha da az Latin olmasını sağlayacak bir yöntem geldi aklına: aynanın karşına geçip melodram ve abartma içgüdü-sünü kaybetmeyi, düşüncesini ifade ederken omuzlarını oynatmayan soğuk ve tutkusuz bir adama dönüşmeyi denemek. Hemen sonrasında zorlu ülkelerin, kimsenin –kendi de dahil olmak üzere– böylesine ilgi göstereceğini düşünemediği, hatta hayal bile edemediği yerlerin, hayatı boyunca ulaşılmaz gördüğü, tek sebep dil ayrılığı olsa da erişimi dışında olduğunu düşündüğü yerlerin, iklimlerin çağrısını duydu. Bir kez daha imkânsızı arayacaktı. *Yabancı olana doğru* yeniden yola çıkmak kadar doğru gelen başka bir şey yoktu şu an, çünkü ancak o zaman aradığı dünyanın merkezine yaklaşabilecekti. Laurence Sterne’in kitaplarındaki seyyahın aradığı gibi: duygusal bir merkez. *Duygusal bir seyyah* olmalıydı, İngilizce konuşulan ülkelere bazı şeylere yabancı olmayı, tamamen tanıdık olanın verdiği o rahatlığı hiç bilmemiş gibi, hissetmenin getirdiği o özel duyguyu yeniden duyumsayabileceği yerlere gitmeliydi; ihtimallerin, kültürlerin, deşifre edilmesi gereken garip sembollerin oluşturduğu daha geniş bir yelpazenin nasıl açılabilceğini görmeliydi. Mutluluktan yerinde duramamanın nasıl bir his olduğunu hatırlayabileceği, büyük şeylerin hepsinin coşkuyla yapıldığını söyleyen dedesi Jacobo’nun sesini yeniden duyabileceği bir yere gitmeliydi. O İngiliz sıçrayışını gerçekleştirmeliydi. Aslında Sterne’nin *duygusal seyyahının* bahsettiğinin tam tersi yönde bir sıçrayış olmalıydı onunki, Sterne de İrlanda doğumlu bir İngiliz’di ve Fransız sıçrayışı için İngiltere’den ayrılmıştı.

Dublin’e giderse kendini bir zamanlar Fransa’da hissettiği gibi yabancı hissedeceğini biliyordu. Başka bir yerden olma-

nin verdiği o mükemmel his... Dublin’de yabancı olacaktı, Bloom gibi, güven duygusunun midesini bulandırmadığı bir yerde gezecekti yeniden. İrlanda’dan bahsettiği şiirine “Başka Yerlerin Önemi” adını koymuştu Larkin, bu şiiri uzun zaman çok sevmişti Riba. Çok iyi hatırlıyordu. İngiliz şair, ülkesi İngiltere’de yabancı gibi hissetmesine izin verilmediğini anlatıyordu ve İrlanda’da yalnızken orası memleketi olmadığı için en azından yabancı olmasının mümkün olduğunu söylüyordu: *“Konuşmanın doğrudan reddedilmesi, / farklılıklar üzerinde ısrar edilmesi beni çok hoş karşıladı: / Bu açıklığa kavuştuğunda iletişime geçmeyi başardık.”* Larkin caddelerdeki rüzgârdan bahsediyordu, tepelere doğru esiyordu bu rüzgâr. İrlanda limanlarındaki geçmişe ait o hoş kokuyu anlatıyordu. Balık satıcılarının uzaktan gelen sesleri ona kendini gereksiz değil de farklı hissettiriyordu. *“İngiltere’de yaşamak bu sebebi ortadan kaldırıyor: / Bunlar benim geleneklerim, benim ananelerim / Bunları reddetmem çok daha ciddi bir konu. / Burada varlığımı sağlama alan o başka yer yok.”*

Riba Protestanlığa özlem duyuyordu bazen. Onların çalışma etiğini gerçekten çok seviyordu. Bunu Javier’e birçok sefer söylemişti o da tam tersine saf ve katı Katolikliğe hayrandı. Şimdi düşünüyordu da Javier Katolik İrlanda’ya yapacağı bu seyahat için çok iyi bir yol arkadaşı olurdu.

Bir başka tek sayılı gün geldi ve Javier her zamanki gibi aynı saatte aradı. Neden onu Dublin’e seyahat etme konusunda cesaretlendirmiyordu? Şu an söyleyebilirdi, hâlâ zamanı vardı. İkilemde kaldı, ancak sonunda söyledi. Dublin’e gitmek için seçtiği günün 16 Haziran olduğunu bildirdi, ajandasına bakmasını ve ona eşlik edip edemeyeceğine karar vermesini rica etti. *Rica ediyordu*, bunu vurguladı, rica etti.

Javier dikkati dağılmış gibi hâlâ sessizdi. Cevabını vermeden önce Riba'yı bekletti. Sonunda bunu düşüneceğine söz verdi, ancak neden böyle rica ettiğini, hatta neredeyse yalvardığını anlamadığını söyledi. Gidebilirse gidecekti onunla ama yalvarması ona garip geliyordu. Önceden, geceleri birlikte çıktıkları zamanlarda, ondan hiçbir şey rica etmezdi; hatta başka kitaplarını başka yayınevlerinden yayımladığı için ve başka türlü saçma sebep yüzünden onu aşağılardı.

“*Bloomsday*'de orada olmamız için,” dedi Riba, kafasında acı duyan ve birlikte gitmeyi teklif edebileceği başka kimsesi olmadığını anlamasını bekleyen sesler vardı. Bir an *Bloomsday* sözcüğünün her şeyi mahvetmesinden korktu, Javier pek sevmediği James Joyce ve romanı *Ulysses* hakkında atıp tutmaya başlayabilirdi, çünkü Joyce'un *entelektüelizmine* hep karşı oldu, o Dickens veya Conrad gibi daha ortodoks yazından hoşlanırdı.

Ancak bugün Javier, Joyce'la bir derdi yokmuş gibi davranıyordu, yalnızca Dublin'de gece çıkmayı isteyip istemeyeceğini sordu. Hayır, dedi Riba, ama Ricardo'ya da bizimle gelmesini teklif etmeyi düşündüm, o tam bir gece kuşudur bilirsin. Uzun bir sessizlik. Javier hattın diğer ucunda düşünüyordu galiba. Sonunda seyahatin tek amacının *Bloomsday*'e gitmek olup olmadığını sordu.

Tehlike. Bu soru Riba'nın kulaklarında birkaç saniye boyunca yankılandı. Javier'e Gutenberg galaksisinin cenazesinden bahsetmek intihar etmek gibi olurdu, öncelikle bunu kesinlikle anlamazdı, belki de her şeyin fazlasıyla karmaşık olduğunu görünce seyahat fikrinden cayardı. Javier soruyu tekrarladı.

“Tek amaç *Bloomsday*'e gitmek mi?”

“Öncelikli amaç İngiliz dalgalarını aşmak,” diye yanıt verdi.

Bunu söyleyerek işleri karıştırmaktan korktu, ancak kısa süre sonra tam tersi olduğunu çünkü cümlesinin şaşırtıcı bir etki gösterdiğini anladı. Javier'in heyecanlı bir şekilde öksürdüğünü duydu. Geçen günü hatırladı; sıçrayış, hafif bir İngiliz sıçrayışı gerçekleştirmek ve *diğer tarafa inmekten* bahsetmişlerdi.

Hattın diğer ucunda bir bayram havası olduğunu anladı. Bu kadar az kelimenin bu kadar çok işe yaradığını uzun zamandır görmemişti. Şüphesiz ki, dedi Javier kısa süre sonra, hayatına şu ana kadar egemen olan kültürden uzaklaşmanın ona ne kadar iyi geleceğini o da düşünmüştü. Yeni seslerin, yeni boyutların arayışında uzaklaşmak bile olsa iyi gelecekti. Sonra dilin ağırlığından ayışığı kadar hafifleyene dek uzaklaşmaktan bahsetti garip bir öfkeyle. İngiliz dilinden de bahsetti, düz yazıda da şiirde de Fransızcadan çok daha esnek ve ince olduğundan emin olduğunu söyledi. Örnek olarak da Emily Dickinson'dan hafif bir şiiri gösterdi: "*Bir iç yaprak, bir dış yaprak ve bir diken / Zamanlardan yaz, alelade bir gün, erken/ Bir küçük tas çiğ -bir iki Arı- / Bir esinti -ağaçlarda bir hışırtı/Ve işte bir Gül'üm ben.*"

Uzun bir sessizlik oldu.

Fransızlara karşıyım o kadar, dedi Javier sessizliği böldüğünde. En azından bugün, dedi açıklama olarak da. Tekrar etmemi ister misin? Hayır, dedi Riba, gerek yok. Peki, dedi Javier, daha fazla konuşmaya gerek yok, İngiliz sıçrayışını gerçekleştirmek istiyorum, seninle Dublin'e geliyorum, Fransızların da canı cehenneme.

Birkaç dakika sonra, durmadan yağan yağmurdan ve bunun herkes için paniğe sebebiyet veren bir durum olduğundan bahsediyorlardı, sonra fark etmeden ikisinin de farklı sebeplerle olsa da çok sevdiği yazar Vilem Vok'tan konuşmaya

başladılar. Riba için Vok her şeyden önce *Merkez* adlı eserin yazarıydı, kitaptan paragrafları New York'a üçüncü kez seyahat etme isteğiyle bağdaştırdığı oluyordu, bu şehir insanlara yaşama gücü veren efsanelerin büyüüne sahipti ona göre. *Merkez*, New York düşüncesine yaşamak değil, hayatta kalmak için ihtiyaç duyduğu anlarda ona yardım eden kutsal bir kitap olmuştu hep. New York olmasa ne yapardı? Javier de bu kitabı iyi biliyordu, uzun zamandır tanıdığı editör arkadaşını neden bu kadar etkilediğini anlayabildiğini söyledi, ancak kendisinin Vok'un başka bir eseri olan *Bazıları Uzaklardan Geldi*'yi tercih ettiğini de ekledi. (İngilizce basımın özünü kaybetmesine rağmen güzel ve şık adı *Sessiz Takıntı*'ydi.)

Her zamanki gibi en son futboldan bahsettiler. Aralarında konuşmadan onayladıkları bir kuraldı bu, futboldan bahsetmeye başladıkları an konuşmanın son evresine girdikleri anlamına gelirdi. Yakında başlayacak Avrupa Kupası'nı konuştular. Javier kesin bir şekilde Fransa'nın bu şampiyonada pek başarılı olamayacağını söyledi. Riba bugünün Fransa'ya en çok öfke kustuğu gün olup olmadığını sormayı düşündü, ancak işleri daha da karıştırmamayı tercih etti. Hoşçakal, dedi Javier aniden, görüşürüz. Arkadaşı telefonu kapatınca Riba, İrlanda seyahatinin artık belli belirsiz bir kavram olmadığını, ufuk çizgisinde belirmeye başladığını anladı. Yine kahve içmek ve her şeyi sakince düşünmek için mutfığa gitti. Javier ve belki de Ricardo'yla –Javier'e Ricardo'yu yarın arayacağına dair söz vermişti– seyahat etme düşüncesi ona hiç de fena gelmiyordu. Celia'nın artık onu otistik, içine kapanmış, bilgisayara ve tembelliğe müptela olmuş biri gibi görmemesini sağlayacaktı bir kere. Riba bunun öncelikli amaçlarından biri olduğunu düşündü. Celia onun hareketlendiğini, insanlarla buluşmak istediğini, internet dışında

iletişim kurduğunu, editörlüğünü yaptığı kitapların anısıyla yaşamadığını, her gün aynada gördüğü yaşlı ve yorgun adamdan memnun olduğunu görsün istiyordu.

Radyoda Richard Hawley'nin sesinden "Just Like the Rain"¹ duyuldu, hayatıyla dış dünya aynı anda ilerliyordu sanki. Fransızca şarkının o dikkat etmeden İngilizce müziğe geçtiğini fark edip şaşırdı ve eğlendi. Radyo hava durumundan haberdarmış gibi, dışarıda da yağmur yağmaya devam ediyordu, *just like the rain*. İngilizce şarkıların isimlerini söyleyebildiğini fark etti. Aniden adı Spider'mış, kilo vermiş, arkadaşı Dominique'in Tate Modern'de Türbin Salonu'na koyduğu ranzalardan birindeymiş gibi hissetti kendini. Kendine özgü bir denge ararken duygusal ve *Stern* gibi merkezine yaklaştı, bu arada Barcelona'da yağmur daha da şiddetlendi.

Evinin büyük penceresine yaklaştı. Ayaklarının altında ki Barcelona yine kaybolmuştu. Son günlerde yağmurun bu kadar ısrarla yağması garipti. Biri ona İngiliz sıçrayışının ne olduğunu sorsa ne diyeceğini düşünmeye koyuldu. Aziz Agustin'e zamanın ne olduğu sorulduğunda verdiği cevabı kullanabilirdi belki: "Sormazsanız, biliyorum ama sorarsanız, nasıl açıklayacağımı bilemiyorum." Bir şeyler daha söylemesi gerektiğini düşündüğünden, İngiliz sıçrayışının *diğer tarafa inmek* anlamına geldiğini, bir sonraki seyahatinde icat edeceği bir spor dalı olduğunu açıklamaya karar verdi.

Barcelona'nın Eixample bölgesinde, diğer yerlerde de olduğu gibi, bir sürü karşılaşma yaşanırdı. Zaten herkes şunu bilirdi: Hayatı tesadüfler yönetirdi. Ancak Riba'nın Mallorca Caddesi'nde Ricardo'yla karşılaşması ilk bakışta tesadüf gibi gözükse de hiç de öyle değildi.

1 (İng.) Tıpkı Yağmur Gibi. -yhn

“Eh, herkes bilir. Hiç beklemediğin bir insan karşına çıkabilir her an,” dedi Ricardo geniş bir gülümsemeyle.

Hayır, Ricardo öyle olduğunu düşünse de tesadüf değildi bu karşılaşma. Karşı karşıya gelip şemsiyeleri yüzünden çarpıştılar. Riba her şeyi ayarlamıştı, şimdiyse Ricardo’nun karşısında o caddede, birkaç adım ötede bulunan La Central adlı kitapçıya gidiyormuş gibi yapıyordu. Oysa gerçek farklıydı: Bu sözde karşılaşmayı gerçekleştirmek için bir saattir evin önünde arkadaşının çıkmasını bekliyordu. Ona edeceği teklifi telefonda asla dile getiremezdi. Konuya gelmesinin yalnızca herhangi bir kafede veya kitapçada gerçekleşecek bir konuşma sırasında mümkün olacağını biliyordu, konuşma sırasında uygun bir an yakalanınca Dublin’e seyahat teklifi kendiliğinden gelmiş gibi olacaktı. En nihayetinde arkadaşları arasında İngilizleri en çok seven Ricardo, Anglosakson ülkelerden çıkan kitapları bıkmadan okuyan biriydi. İlk *Bloomsday*’ine katılma fikrinin ilgisini çekeceğine şüphe yoktu. Ayrıca Ricardo, Andrew Breen ve Hobbs Derek gibi yazarlar hakkında dünya çapında bir otoriteydi; Riba bu İrlandalı yazarlar henüz hiç tanınmıyorken –aslında hâlâ pek tanınmıyorlar– Ricardo’nun tavsiyesini dinlemiş ve kitaplarını İspanyolcaya çevirip yayımlamıştı.

Eleştirmen olmak ve Anglosakson yetenekleri keşfetmek dışında, Ricardo aynı zamanda ilginç bir romancıydı: Bazen fazlasıyla postmodern, bazen de daha gelenekseldi. En az iki edebi boyut sahibi olmayı seviyordu: devrimci ve muhafazakâr. En iyi eseri *Anne Babamın İstisnası*, Riba’nın zamanında editörlüğünü yaptığı otobiyografik bir romandı.

Roberto Bolaño’dan (bir süre ikisi de onunla arkadaşlık etmişti) Vilém Vok’a kadar edebi seçimlerde hemfikirdiler. Bu ve bunun gibi binlerce sebepten dolayı, Ricardo seyahat için ideal bir isim olabilirdi; ayrıca, Gutenberg ve galaksisi-

nin cenazesi için de uygun biriydi, Riba bu konuda şimdilik bir şey söylemeyi düşünmüyordu çünkü Javier'le konuşmasında da olduğu gibi bu konudan bahsetmenin intihar etmek gibi olacağını biliyordu. İstesek de istemesek de cenaze her zaman kötü etkileşimlere neden olur ve korkutur. Bunun yanında, Ricardo cenazenin matbaa dünyasını özleyen nostaljik editörler tarafından organize edildiğini filan düşünebilirdi. Riba ona en azından şimdilik cenazeden bahsetmemeye karar verdi.

“Annen iyi mi?” diye sordu Ricardo.

Onu biriyle mi karıştırıyordu? Hayır, Riba Ricardo'nun kitaplarının İngilizce çevirmenleri için bir ay önce düzenlediği geceye katılmak istemediğinden ve annesini bahane olarak kullandığından oluyordu bu.

“Annem çok iyi,” dedi rahatsız bir şekilde.

Karşılık olarak onun annesini sormuyordu çünkü hiç iyi olmadığını biliyordu, bunu Ricardo'dan farklı şekillerde binlerce kez dinlemişti, hatta annelik yıkımını bıkmadan usanmadan anlatıp yorumladığı *Anne Babamın İstisnası* kitabında yazılı olarak bile görmüştü. Ricardo Bogota'lıydı ve eşi ve üç oğluyla birlikte on üç yıldır Barcelona'da yaşıyordu. Vatan sevgisi olmayan bir yazar gibi hissediyordu kendini, tek bir pasaport seçmek zorunda kalsa kesinlikle ABD pasaportunu seçerdi. Hayran olduğu Cortázar çocukluktan beri atlasın haritalarına rastgele koyduğu parmaklar doğrultusunda aheste aheste seyahat edip bilinmez in sarhoş edici tadına doyamazken, Ricardo çocukluktan beri dedesinin Barranquilla'daki evinde bulabildiği tüm şiirlerde hızla seyahat ediyordu; bu şiirlerden birinde yoluna çıkan her şeyi ardında bırakma, hatta her şeyi bırakıp özgür ve hiç durmamacasına gezici olma gücünü buldu ki aynı şiir belli bir yaşa gelip Kolombiya'yı bir daha dönmek üzere terk etme konusundaki isteğine de neden oldu.

Ricardo, William Carlos Williams'ın o şiirini bugün bile hatırlıyordu; sanatçıların çoğunun bir tarzda durduğunu veya karar kıldığını, sonrasında da bir üslup geliştirdiklerini ve bunun da onların sonu anlamına geldiğini söyleyen şiir, hareket halinde olan her şeyin bir fikir içerdiği, çünkü hareket halindeki durmadan koştuğu ve etrafındakileri de hareketlendirdiği fikrine dayanıyordu. İngiliz sıçrayışını yapması fikrine de, diye ekledi Riba şimdi.

Ricardo hep daha iyisine ulaşmak için hareket halinde olan bir adamdı. Onu gören biri hiç durmadan hareket halinde olduğuna inanabilirdi. Büyük oğlu Samuel –babasının eski editöründen almıştı adını– yedi yaşındaydı; Barcelona'da, bu evin yakınında, La Central kitapçısının hemen yanında doğmuştu. Ricardo'yu *Bloomsday* seyahati konusunda ikna etmesine en büyük engel üç çocuğu olacaktı, ancak denemekle bir şey kaybetmezdi; deneyecekti ama şu an değil, en uygun âni bekleyecekti.

Belvedere Bar'a doğru yürüdüler, *hikikomori* olmadığı ve evden daha çok çıktığı zamanlarda Riba'nın sık sık gittiği bir yerdi bu.

“Son zamanlarda fazlaca içine kapandın, sence de öyle değil mi?” dedi Ricardo arkadaşça ama sert de bir ses tonuyla.

Ricardo'nun sorusu fazla cüretkârdı, Riba sessiz kaldı. Bugün arkadaşının kullandığı turuncu renkli şemsiye hoşuna gitmişti, yağmurdan ıslanan şemsiyenin rengi parlıyordu. Şemsiyede bu rengi ilk defa görüyordu. Bunu Ricardo'ya söyleyip güldü. Erkek giysileri satan bir dükkânın önünde durup vitrindeki takım elbiselere ve gömleklere baktı, böyle şeyleri asla giymezdi oysa, yağan şu yağmur neredeyse olmayan ihtimali daha da azaltıyordu. Ricardo güldü ve arkadaşının şemsiyesiyle dalga geçti, Riba kendi şemsiyesinin turuncu şemsiye kadar güzel olmadığını ima edip etmediğini sordu.

“Hayır, hayır,” diye açıklamasına başladı Ricardo, “öyle demek istemedim, belki de aylardır şemsiye görmemişsin-dir. Dışarı pek çıkmıyorsun, değil mi? Celia bu konuda ne diyor?”

Cevap yoktu. Sessizce Mallorca Caddesi'nde yürüdüler, sonra Ricardo, Larry O'Sullivan'ın şiirlerini okuyup oku-madığını sordu. Riba, bu O'Sullivan'ın kim olduğunu bile bilmiyordu, normalde adının en azından tanıdık geldiği ya-zarlarla ilgilenirdi, diğerlerinin uydurma olduğundan şüp-helenirdi hep.

“O'Sullivan'ın şiir yazdığını bilmiyordum,” dedi Ricardo'ya.

“Tabii ki, O'Sullivan hep şiir yazdı zaten! Bilgiden yoksun bir editör emeklisine dönüşüyorsun.”

Belvedere Bar'ın kapısından girmek üzerelerken, Ricardo ıslak kaldırım ve suyun düğüm olduğu ızgaranın arasından yükselen yuvarlak, güçlü gövdesi havaya büyük bir coşkuyla yükselen ve yarı uzunluğundan itibaren her yöne genç dallar gönderen genç bir ağacı işaret etti.

“Bu bir O'Sullivan şiiri olabilirdi,” dedi Ricardo her za-manki sigarası Pall Mall'dan bir tane yakarken.

Belvedere Bar'ın tezgâhına dayanmış duruyorlardı ve Ri-cardo hâlâ O'Sullivan'ın görse şiir yazacağı ağaçtan bahse-di-yordu. Yalnızca Boston şairinden bahsetmeye başlaması uzun sürmedi.

“O'Sullivan'a göre Boston aşırılıkların şehri,” dedi Ri-cardo, kimse bu konuda konuşmasını istememişti oysaki ondan. “Sıcak ve soğğun şehri, tutkunun ve kayıtsızlığın, zenginliğin ve fakirliğin, kitlelerin ve bireyin,” bir yandan durmadan sigara içerken bir yandan da şairi yorumluyor-muş veya yorumlamış da söylediklerini hatırlıyormuş gibi konuşuyordu, “çift anahtarlı kapılarla yaşanan veya enerji-

siyle heyecan veren bir şehir... O'Sullivan'ı hiç bilmediğini görüyorum. La Central'e gittiğimizde ondan bir şeyler alırım sana. Zaten anlamışsındır, fazlasıyla Amerikalı bir şair."

Dışarıda yağmur daha da hızlanıyor gibi göründü, ancak bu yalnızca göz yanılsamasıydı.

Ricardo da her ne kadar Kolombiya'da doğmuş olsa da fazlasıyla Amerikalıydı. Şu an Riba'yı hayranlık uyandırıcı bir ikna kabiliyetiyle, şu O'Sullivan'ın küçük şeyleri lirik bir şekilde anlatma konusunda usta olduğuna inandırmaya çalışıyordu; daha iyi anlaşılacak için de Boston'un merkezinde bir gezintiyi konu edinen birkaç satır alıntılardı: "*Ayakkabılarımı temizlettirmeye gidiyorum / güneş almaya başlayan boğucu bir caddeyi tırmanıyorum / Bir hamburger yiyip, siyah bira içiyorum ve/ Gana'daki şairler şu an ne yapıyor göreyim diye / çirkin bir New World Writing alıyorum.*"

Ricardo'ya New World Writing'in ne olduğunu sormak istedi, ancak kendini durdurdu ve O'Sullivan'a ilham geldiği o gün Gana'daki şairlerin ne yaptığı konusunda Ricardo'nun ne düşündüğünü tahmin etmeye çalıştı. Ricardo ona aniden yeni bir uzaylı tipi görmüş gibi şefkatle baktı. Aslında Ricardo daha çok bir Marslı'ydı. En azından Kolombiyalı ailesi öyleymiş, Ricardo'da onlara çekmemiş denilemezdi doğrusu. Ricardo'daki bu iki boyutlu zevk, herhangi bir şeyin A yüzünü sevse de B yüzüyle de aynı fikirde olma eğilimi muhtemelen anne babasından kaynaklanıyordu. Ricardo'nun ebeveynleri yeniliğe, ilerlemeye inatla bağlı olmuşlardı hayatları boyunca, ona da solcu devrimci ikonografiyle bir aşk-nefret ilişkisi aşılamışlardı. Sıkı solcularken bile, skandal çelişkilerle imza atmışlar ve iyi huylu milyoner diye tanınan yatırımcı ve hayırsever Andrew Sempleton gibi zenginlerle arkadaşlık kurmuşlardı.

Vaftiz babası olan o asil ruhlu adamı her andığında,

“Para ve bol kahkaha. Fazlasıyla Amerikalı,” derdi Ricardo hep. Riba, Ricardo’nun *Sempleton’ın Romanı* gibi bir kitap yazacağından kuşkulandı hep. Zengin vaftiz babası büyük paralar idare etmesine rağmen, asla açgözlü olmamış ve Ricardo’nun ailesi de dahil olmak üzere herkese cömert davranmıştı, özellikle de Ricardo’nun anne babası politik sebeplerle Bogota’daki hapisanede mahkum edildiğinde çok yardımcı olmuştu. Böyle ebeveynlerle büyüyen Ricardo iki boyutlu ve çift karakterli bir insan olmak zorunda kalmıştı: Pipo –yalnızca evde– ve Pall Mall –yalnızca halka açık yerlerde– tiryakisi, ağırbaşlı ve hafif bir yazar, evine bağlı bir insan ve gecelerin adamı; fena halde modern bir Kolombiyalı Hyde ve aynı zamanda rahat bir Amerikalı Jeckyll’dı. Dublin seyahatine evet dese süper olurdu. Hem neden hâlâ sormadı ki?

Seyahatten bahsetmek için en uygun ânı beklerken, Ricardo’yla ilgili birkaç anı hatırladı. Yeniyetmeliliğine dair en hatırlanması anı Tom Waits ve New York’ta bir otel odasıyla ilgiliydi. Anne babasının arkadaşlarından birinin kızının Waits’le otel odasında bir röportaj randevusu varmış. Ricardo kızı onunla bu randevuya gidebilmek için ikna etmeyi başarmış. Tek bilmek istediği –meraktan ölüyormuş– Waits’in otel odasında yalnız kaldığında ne yaptığını görmekmiş. Kapıyı çalmışlar. Waits huysuz bir ifadeyle açmış. Gözünde güneş gözlükleri, üzerinde Hawai gömleği ve rengi solmuş bir kot pantolon varmış.

“Üzgünüm,” demiş Waits onlara, “ama başkasına yer yok.”

Ricardo orada özel ve talihsiz bir an yaşamış. Bu ânı Waits’in dünyasının merkezinde yaşamış, yüzüne kapanan kapıyla atıldığı bir dünyada. Ropörtaj gerçekleşmemiş.

Arkadaşı ağlayıp Waits'in böyle davranmasının suçunu Ricardo'ya yüklemiş.

Aslında Ricardo'nun en devrimci şiirleri, onun da hep söylediği gibi, Waits'i besleyen kaynaklardan geliyor. İrlanda baladlarının sözlerinden, pamuk tarlalarının hüznünden, New Orleans'in ritimlerinden, otuzlu yılların Alman kaba-relerindeki şarkıların sözlerinden, rock'n roll'dan, country müzikten doğuyor. Waits'in *kaba* sesini taklit etme ve kâğıda dökme konusundaki saygıdeğer çabası hep hüsrarla sonuçlanan bir şiirdi bu.

Ricardo şarkıcının otel odasının kapısında söylediklerini asla unutmamıştı. Bu cümle aklında kalmış, Hawai gömleği ve güneş gözlüklerini de aklından çıkaramamıştı. Bu cümle-yi birilerini başından atmak için çok kez kullanmıştı.

Şu an Belvedere'den çıkıp birkaç kitap almak üzere La Central'e gitmek için de aynı şeyi söylüyordu Ricardo. Üzgün olduğunu söylüyordu, çünkü başkasına yer yoktu.

"Hı?"

Ricardo hep hareket halinde olmalıydı. Zıvanadan çıkmış gibi. Bir şekilde durdurulması gerekiyordu çünkü Riba onu hâlâ Dublin seyahatine davet etmedi. Neden etmedi ki, Tanrı aşkına? Ne zaman yapmayı düşünüyordu bunu? Şimdi olmaz, çünkü Ricardo *başkasına gerçekten yer olmayan* Belvedere'den kaçmak üzere caddeye yönelmişti.

Yarım saat sonra, teklif Ricardo'ya nihayet ulaştı. O da Javier ve onunla Dublin'e gitme davetini kabul etmeden önce tek bir sorusu olduğunu söyledi. Tek sebebin *Bloomsday* olup olmadığı sordu, yoksa bilmesi gereken karanlık bir sebepten dolayı mı oraya gitmek istiyorlardı.

Riba, Ricardo'ya Gutenberg galaksisi için bir cenaze düzenlemeyi düşündüğünü söylemesinin intihar etmek gibi

olacağını düşünüyordu hâlâ. Ricardo, Riba'nın bu cenazeyi kendisi için düzenlemek istediğini düşünebilirdi, aslında pek de yanılıyor olmazdı. Şu anki hali, yani başarısız olmuş editör, utanç içindeki başıboş ve otistik bilgisayarçı için bir cenaze töreni düzenlemek istiyordu.

“Bak Ricardo, gerçekten de başka bir sebep var. İngiliz sıçrayışını gerçekleştirmek istiyorum.”

Onlarla birlikte seyahate çıkmayı kabul eden Ricardo, bir süre sessiz kaldıktan sonra, hiç önemli bir şey değilmiş gibi, kısa süre önce New York'a gittiğini ve *Gentleman* dergisi için Paul Auster'la evinde ropörtaj yaptığını anlatmaya başladı birden. Pek de önemli degillermiş gibi söylüyordu bütün bunları. Riba ilk başta inanamadı.

“Auster'ın evine mi gittin? Nasıl geçti peki? New York'a ne zaman gittin?”

Riba'nın gözleri fal taşı gibi açıldı, bir zamanlar kendisinin de gittiği ve o zamandan beri adeta efsaneleştirdiği Park Slope'taki üç katlı kumtaşı binada Ricardo'nun bulunmuş olduğu fikri bile onu heyecanlandırmıştı. Evin çok güzel olduğu ve Siri ile Paul Auster'ın çok sempatik insanlar olduğu konusunda aynı fikirde olup olmadığını sordu hemen. Bunu çocukça bir inançla, benzer tecrübeleri paylaşmış olmanın umuduyla sormuştu.

Ricardo omuz silkti. Muhit, Austerlar'ın misafirperverliği, ev veya binadaki kırmızı tuğlalar hakkında hiçbir fikri yoktu. Aslında, Park Slope'un Viktoryen mahallelerine yaptığı ziyaret hakkında söyleyecek bir şeyi yoktu. Austerların evinde bulunmak onun için hiç önemli değildi. Bir ropörtajdan ibaretti. Dediğine göre Londra'da John Banville'le ropörtaj yaparken daha çok eğlenmişti.

New York'ta büyümüş olmak Ricardo'ya bu şehirle ilgili her türlü hayranlık duygusuna karşı bağışıklık kazandırmış olabilir miydi? Muhtemelen evet. Onun için New York'ta gezinmek normal bir şeydi, hiçbir önemi yoktu.

İki insan, arkadaş olmalarına rağmen ne kadar farklı olabiliyordu. New York, Austerlar, İngiliz dalgaboyu, tüm bunlar dünyanın en normal şeyleriydi Ricardo'ya göre, hiçbir özellikleri yoktu. Bunlar çocukluktan beri gördüğü şeylerdi.

Ricardo kaygısızca konuyu ve bahsettiği kişiyi değiştirdi; Auster ziyaretinin ertesi günü Boston'da O'Sullivan'la ropörtaj yaptığını söyledi. Sonra Brendan Behan'dan bahsetti ve New York'tan geçen en muhteşem İrlandalılarından biri olduğunu anlattı.

Ricardo'ya Behan'la ilgili bir şeyler anlatmasının gereksiz olduğunu, çünkü onunla ilgili her şeyi zaten bildiğini söylemek istemedi. İrlandalı adam hakkında konuşmasına müdahale etmedi ama dikkatinin dağıldığı bir anda Auster konusunu yeniden açtı.

“Paul Auster Gana'da iyi bir romancı olarak görülüyor mudur sence?” diye sordu Ricardo'ya kışkırtıcı bir ifadeyle.

“Ben nereden bileyim?” Ricardo ona bir garip bakıyordu, “Bugün gerçekten çok garipsin. Hiç dışarı çıkmıyorsun, değil mi? Sorun az çıkman da değil, hiç çıkmıyorsun, insanlarla konuşmaya alışık değilsin. Dublin'de hava almak iyi gelecek sana. Gerçekten, aklını oynatmış gibisin. Yayınevini yeniden açmalısın. Bir şey yapmadan duramazsın. Gana'da Auster'miş! Peki, La Central'e gidelim haydi.”

Belvedere'den çıktılar. Kuvvetli bir rüzgâr vardı. Su her şeyi ıslatıyordu. Temiz havadaydılar. Yavaş yürüyorlardı. Yağmur giderek şiddetleniyordu. Rüzgâr şemsiyeleri ters çeviriyordu. Kıyamet sever birkaç ses çoktan dünya çapında bir selden bahsetmeye başlamıştı bile. Gerçeklik, Dominique'in

Londra'da hazırladığını enstalasyona giderek daha çok benziyordu.

Dünyanın sonunun pek de uzak olmadığı ortaya çıkacaktı. Aslında bu sonun çok da uzakta olmadığı her zaman çok netti. İnsanlar sonu beklerken cenazeler düzenleyip yaklaşmakta olan *o büyük finalin* küçük taklitleriyle oyalanıyorlardı.

La Central'a girecekleri için Ricardo Pall Mall'unu fırlattı ve ayağıyla söndürme gereği bile duymadı, çünkü durmak bilmeyen sağanak izmaritin icabına anında bakmıştı. Şemsiyelerini birbiri ardına kaparlarken, aniden esen rüzgâr onları içeri öyle bir güçle itti ki kitapçının girişindeki halının üzerine gülünç bir şekilde düşüverdiler, tam da o sırada La Central'ın kapısından eski yağmurluğunun altında mavi Nehru bir ceket, yuvarlak kemik gözlükleri ve yaka kısmı yırtık beyaz bir gömleği olan bir genç çıkıyordu.

Riba bu genci tanıdığını düşündü ama nereden olduğunu çıkaramadı. Kimdi bu? Genç adam cüretkâr adımlarla yollarından geçip gitti, gülünç düşüşlerine kayıtsız kaldı. Soğukkanlı bir tipti. Hayranlık uyandıran bir soğukkanlılıkla hareket ediyordu, Ricardo ve Riba'nın düştüğünü görmemişti sanki. Ya da onların sinema dünyasından iki komedyen olduğunu düşünüyormuş gibiydi. Garip biriydi. Kitapçının içinden çıkmasına rağmen saçı yağmur nedeniyle yapışmıştı.

"Neredeyse ölüyorduk," dedi hâlâ yerde olan Riba.

Ricardo karşılık vermedi, demin olanlar nedeniyle afalladı belki de.

İlginç bir durum söz konusuuydu. Kayıtsız genç geçen gün anne babasının evini gözetleyen gence, Rambla del Prat'la Príncipe de Asturias'ın kesiştiği yerden taksiyle geçerken gördüğü gence benziyordu. Ricardo'ya son günlerde Nehru ceketli genci her yerde gördüğünü söyledi ve bir an arkada-

şının kimden bahsettiğini bilmemesinden korktu. Kimbilir, yanlarından kayıtsızca geçip giden bu gence dikkat bile etmemişti belki de. Ancak durum öyle değildi, kısa süre içinde Ricardo'nun da onu gördüğünden emin oldu.

“Herkes bilir. Hiç beklemediğin bir insan karşına çıkabilir her an,” dedi Ricardo.

HAZİRAN

Eğer bir gün bu çok aranan yazarı, bu hayaleti, bu dâhiyi bulacaktıysa bile, böylesi birinin başka insanlar tarafından gençliğin beklentilerini olgunluğun gerçekliğinden ayıran çatlaklar hakkında, seçimlerimizin aldatıcı doğası hakkında, hayal kırıklığıyla sonuçlanan başarı arayışı hakkında, kırılgan şimdi ve yaşlılıkla ölümü vadeden gelecek hakkında söyledikleri üzerine bir şey söylemesi pek olası değildi. Bir yandan da tüm bu hayaletleri, yani bu lanet yazarları aramak zorunda kalmak sağduyulu editör için hep bir sıkıntı, bir dert olacaktı. Havlular, kırmızı şapkalar, sıcak ve sarı kumların üzerine vuran durgun dalgalarla çevrili bir plajda, dünyanın merkezine yakın mavi suların yanında yatmış bunları düşünüyordu şimdi. New York limanının garip bir yerindeki garip bir plajdaydı.

Uyanınca, her editördeki o gizli kötülüğü bilinçsizce talelemesinden ve o plajda olduğuna gerçekten inanmış olmasından utanır halde hızla giyindi –zaman kaybetmek istemiyordu– ve Bilbao Vizcaya Bankası’nın her zaman kullandığı şubesine gitti, bu saatte pek müşteri olmayacağı için can sıkıcı işini hızla halledebileceğini düşünüyordu. Gülümseyen

müdür ona yardımcı oldu, Riba yatırım hesabındaki paranın yarısını aynı bankadaki diğer bir hesaba, kısa vadeli hazine bonosuna yatırmak istediğini söyledi. Yeni hesabındaki paranın tamamen devlet garantisinde olduğunu tekrar sorup teyit aldı. Sonra para transferini gerçekleştirdi. Sonra da kullanmakta olduğu hesabındaki paranın bir kısmını başka bir bankaya, Santander'e transfer etmesini istedi. Müdür ona bu ihanetimsi hareketinin sebebini soramayacağını biliyordu, ancak şu an muhtemelen kendi kendine müşterisinin böyle bir eylemde bulunmasını gerektirecek ne yanlış yaptıklarını sorguluyordu. Sonunda bir sürü kâğıt imzaladı ve önceki gelişinde vermeyi unuttukları çek defterini istedi. Çok kibar ve hafif alaylı bir şekilde veda etti. Caddeye çıkınca taksiye bindi ve şehrin diğer ucuna, Santander Bankası'nın Sants bölgesindeki şubesine gitti. Celia'nın küçük erkek kardeşi uzun süredir orada çalışıyordu, Riba'ya yüzde yedi kârlılıkla bir bireysel emeklilik planı yapmayı önermişti. Emeklilik planı zamanının gelmiş olması canını sıkıyordu, yaşlanacağını hiç düşünmemişti çünkü ama eyleme geçmeyi tercih etti.

Santander şubesinde Bilbao Vizcaya'dan gönderdiği parayla emeklilik planını başlattı ve bir sürü kâğıt imzaladı. Celia'nın erkek kardeşinin doğrudan rapor verdiği müdür geldi, artık kapansa da yıllarca açık kalmış ünlü yayıneviyle ilgili sorular sordu nazik bir şekilde. Riba bu kadar nezaketten huylandı ve müdürün kitap işinin çok kötü gidip gitmediğini doğrudan sormak üzere olduğunu düşünmeye başladı. Ona ters ters baktı, sonra da New York'tan ve orada yaşamayı ne çok istediğinden bahsetmek üzere sözünü kesti. Bu şehre dair abartılı övgüsü sakın ve duygusuz müdürü rahatsız etti, müdür de onun sözünü kesti:

“Bakın, kusura bakmayın ama meraktan ölüyorum, bu nedenle tek bir sorum olacak... Mesela Toro'da, Zamora böl-

gesinde yaşamak sizi mutlu edemez mi? Siz orada yaşamayı seçin diye Toro veya Benavente'de olması gereken nedir? Sorumun kusuruna bakmayın lütfen, tek nedeni benim de Toro'dan olmam."

Riba birkaç saniye sessiz kaldı ve sonunda cevabının Zamora misali taşlı yollarına vurdu kendini. Bunu, kendini içinde bulduğu finansal alanı da düşünüp bilinçlice çok yumuşak, lirik, banka karşıtı, kindar bir ses tonuyla yaptı.

"Zor bir soru ama cevap vereyim. Karanlık çöktüğünde herkesin birine ihtiyaç duyduğunu düşünmüşümdür hep."

Etkileyici bir sessizlik.

"Ancak," diye devam etti Riba, "karanlık çökünce, mesela New York'ta kimsemiz yoksa, yalnızlık Toro veya Benavente'dekinden daha az vurucu olurmuş gibime geliyor. Beni anlıyor musunuz şimdi?"

Müdür ona ifadesizce bakıyordu, hiçbir şey anlamamış gibiydi. İmzalasın diye daha çok kâğıt verdi ona. Riba imzaladı da imzaladı. Sonra deminki yumuşak sesiyle Bilbao Vizcaya'da kalan parayı da almalarını ve Santander'deki bu hesabına aktarmalarını talep etti.

Bir saat sonra tüm transferleri gerçekleşmiş durumdaydı. Böyle daha iyi oldu, diye düşündü. Parayı tek bir yerde toplamaktansa dağıtmak daha iyi oldu. Bir taksiye bindi ve eve döndü. Biraz yorulmuş hissediyordu kendini çünkü iki senedir ne para transferi gerçekleştirmişti ne de bankaya ayak basmıştı. O gün insan üstü bir çaba göstermiş gibi hissediyordu. Deli gibi susadığını fark etti. Yorgundu ve susamıştı. Kötülüğe, alkole, suya, huzura, eve ama en çok da kötülüğe ve alkole susamıştı. Bir yudum alıp kötü hayatına dönmeyi ne çok isterdi. İki yıl uzak durduktan sonra, eski bir şüphesini doğruluyordu: Dünya ya çok sıkıcıydı ya da dünyada olanlar eğer iyi bir yazar tarafından anlatılmıyorsa ilgisini

çekmiyordu ki bu da aynı şeydi aslında. Ancak bu yazarları avlamak için ava çıkmak zorunda kalmak, üstüne bir de gerçekten muhteşem olan bir şeyler bulamamak da ne zordu.

Şeyler arasındaki mantık nedir? Aslında yoktur böyle bir mantık. Hayatın bir ânı ve bir diğeri arasında bir bağ arayan bizleriz. Ancak bu şekilsizliğe, kaosa şekil verme çabası yalnızca iyi yazarların üstesinden gelebileceği bir konudur. Riba'nın birkaç yazar arkadaşıyla hâlâ görüşüyor olması büyük şanstı, ancak bu arkadaşlıklarını kaybetmemek için Dublin'e bir seyahat organize etmek zorunda kaldığı da bir gerçektir. Arkadaşlık ve yaratıcılık açısından değerlendirildiğinde, yayınevi kapandığından beri çok kötü durumda olduğu söylenebilirdi. Aslında saçma, garip, bencil, karmaşık ve çoğu da aptal olan yazarlarla sürekli bir arada olmayı özlüyordu. Ah o yazarlar. Evet, çok sorunlu olsalar da özlüyordu onları. Hepsi de öyle takıntılı ki. Ancak onu çok eğlendirdikleri, özellikle de –burada sinsice gülümsedi– elinden gelen den daha az avans verdiğinde, yani daha da fakir olmalarına katkıda bulunduğunda ayrı bir neşelendiği bir gerçektir. Nankör herifler.

Şimdi onlara eskisinden daha çok ihtiyaç duyuyordu. Birilerinin onu hatırlaması, kitap lansmanı veya kitapların geleceği konulu bir konferans için ya da sırf hatırını sormak için araması ne kadar da hoşuna giderdi. Geçen sene birçok kişi aramıştı (Eduardo Lago, Rodrigo Fresán, Eduardo Mendoza), ancak bu sene tek bir kişi bile aramadı. Birine bunu yapması için yalvaracak değildi, böyle bir şey hayatta yapacağı son şey olurdu. Bir lansmana veya yeni bir kitabın prömiyerine katılabilmek için birilerine yalvarmak! Ancak başarısını ona borçlu olan birçok insan olduğuna inanıyordu, bu tür olaylarda ya da herhangi bir sebeple onu hatır-

layabilirlerdi. Gerçi artık herkes şunu biliyordu: Yazarlar sorunludur, hastalık seviyesinde kıskançlardır, her daim parasızlardır ve en nihayetinde nankörlerdir; ister fakir ister açlık sınırında olsunlar.

Artık içmediği için çenesinin açılması ve sırlarından birini söylemesi gibi bir tehlike de yoktu. Kimselere söylemediği en büyük sırtı da ne zaman romancıların avanslarını düşürse—onlar gerçekten en dayanılmaz olanlardı, şairler ve denemecilerden çok daha kötüydüler— iyice tahammül edilemez hale gelirlerdi ve o da bu durumla övünürken bir pislik gibi hissetmekten büyük keyif alırdı. Avansları kismasının sebebi pazarlık yapıp cimri diye bilinmese ekonomik açıdan çok daha çabuk kötüye gideceği gerçeği idi. Alkole ve işe nokta koymasa, hayatı Brendan Behan'inki gibi sonlanmaya doğru gidiyordu: Tamamen fakirleşecek, sonsuza dek sarhoş olacaktı. İrlandalı yazarı ve sık sık karşılaştıkları New York barlarını düşündü. Sonra bugünü düşünmeye devam etti; bu kadar banka işleminden sonra, bizzat kendi kendine yasaklamamış olsa en güçlü içkiyi bir yudumda bitirirdi.

“Güçlü içkiler/ erimiş metal gibi,” diyordu muhtemelen en sevdiği yazar olan Rimbaud.

İntihara denk bir dürtüydü bu; ancak susuzluğu bu kadar büyük, şeytana uyma eğilimi bu kadar büyük ve kısa hayat bu kadar uzun gelirken ne yapacaktı ki...

Nietzky'de çocukluğunda Aribau bahçesinde oynadığı futbol oyunlarında ona eşlik eden o kaçamaklı yetenekten biraz olduğunu düşündü. Çocukluğunun o ilk yıllarında yeteneğin gölgesi hep yanındaydı. Bu yetenek sonra gözden kayboldu ve yalnızca New York'a ilk kez gittiği günün gecesinde döndü. Nietzky'nin onu koruyan meleğin, yani *koruyucu meleği*-

nin bir parçası olduğunu hayal etti. Şu an o kayıp yeteneğin bir parçasıyla ve beyaz pantolon, çizgili çorap giymiş, dürbününü boynuna asmış İngilizce konuşan o mutlu adamla konuştuğunu da hayal etti.

“Daha sağlıklı bir yaşam sürmelisin,” derdi Nietzky, “açık havada yürüyüşler yapmalısın. Evinin etrafında veya yeşilliklerde yürüdüğünü görmek isterdim. Doğada yor kendini. Ya da bilgisayarda oyalanmaktan, her daim yaşlı olduğunu ve işinin bittiğini, sıkıcı birine dönüştüğünü düşünmekten başka hedefler koy kendine. Bir şeyler yap. Eyleme geç, eyleme. Söyleyecek başka bir şeyim yok.”

Brendan Behan'ı düşünmek Dublin'e seyahatine hazırlanmanın en uygun yolu gibi geldi Riba'ya. Şimdi çok uzak gibi görünen zamanlarda, bu İrlandalı yazar onun için uzun süre büyük bir gizemdi, Augusto Monterroso *Viaje al centro de la fábula*¹ kitabında, “Brendan Behan'ın New York'u gibi seyahat yazıları en büyük mutluluktur” demesinin ardından onu takip eden bir sır haline gelmişti.

Uzun bir süre kendine bu Behan'ın kim olduğunu sormuştu, ancak kim olduğunu gerçekten araştırmamıştı. Monterroso'yu her gördüğünde bunu ona sormayı unuttuğunu hatırladı şimdi. Ayrıca, bir gün hiç beklemediği bir anda, New York'taki ünlü Hotel Chelsea'nin müşterilerini konu edinen bir haberde, Brendan Behan ismine rastladığını da hatırladı. O haberde, Behan'dan kendini “yazarlık sorunları olan bir alkolik” diye tanımlayan yetenekli bir İrlandalı yazar şeklinde bahsediliyordu.

Bu aziz alkoliğin gizemini daha da arttıran, bu küçük ancak yoğun bilgi aklına kazınmıştı ve ondan bahsedildiğini ilk

1 Hikâyenin Merkezine Yolculuk. -yhn

kez duyduğu günden yıllar sonra bir gün, John Banville'in Benjamin Black takma adıyla yazdığı *Christine'in Sırrı* kitabındaki bir barın tezgâhında Barney Boyle karakterine gizlenmiş bir şekilde Behan'ı buldu. Bu keşiften dolayı hâlâ şaşkıngen, Behan'ın dublörü Boyle'un çevresini incelemeye koyuldu: sisli bir atmosfer, kömür sobası, viski kokusu ve sigaranın tiryakilik yaratan dumanı. Her geçen gün gerçek Behan'a daha da yaklaşıyormuş gibi gelmeye başlamıştı ona. Yanılmıyordu. Birkaç hafta önce, bir kitapçıya girip birden *Brendan Behan'ın New York'u*'nu görmüştü, uzun süredir onu bekliyordu sanki. İlk pişmanlığı kitabı bizzat yayımlamamış olmasıydı. Behan'ın kitabının "dünyanın en büyüleyici yeri" gibi gördüğü New York'a dair mükemmel bir monolog olduğunu görünce bu pişmanlığı daha da arttı. Behan'a göre hiçbir şey evrenin merkezi olan New York'la kıyaslanamazdı. Gerisi sessizlikti, bariz bir karanlıktı. New York'a gittikten sonra diğer her şey daha da korkunç bir hal alıyordu. Mesela Londra, New York'tan dönen bir Londralı'ya "ortasında West End'in kuşüzümü gibi durduğu kırmızı kiremitli banliyölerin oluşturduğu bir pasta" gibi gözüküyordu muhtemelen.

Behan'ın hayatının sonlarında yazdığı *Brendan Behan'ın New York'u*, mutlu insan topluluklarının sonsuz geçişlerine şahit olan şehirde bir gezintiydi. Yani Behan'ın *New York'u* bu şehirle mutluluğun aynı şey olduğunu doğruluyordu. Behan kitabını altmışlı yılların başında Hotel Chelsea'de çok sarhoşken yazmıştı. Yeni icat edilmiş twist veya Madison'un hiç eksik olmadığı büyük partilerin zamanlarıydı, ancak yeni yeni başlayan devrim günleri de yaşanıyordu. Birkaç sene önce, 3 Kasım 1953 günü Gallerli Dylan Thomas, Hotel Chelsea'ye gelmiş ve art arda on sekiz viski içtiğini, bunun bir rekor olduğunu düşündüğünü söylemişti (altı gün sonra da ölmüştü).

On yıl kadar sonra, sanki Rimbaud'un şiirindeki "sarhoş gemi" kendisiymiş gibi, "bir kasırgayla kuş uçmaz engine atılan" İrlandalı Behan, Gallerli yazar gibi sarhoş bir halde Hotel Chelsea'ye gelecekti ve otelin sahibi Stanley Bard her daim sarhoş olan yazarla eşinin diğer otellerden kovulduğunu bile bile onlara bir oda verecekti. Stanley Bard, Behan'ın yazmaya tekrar başlayacağı tek yerin Chelsea olacağını biliyordu. 23. Cadde'deki otel ilham veren bir yer olarak görölüyordu ve Behan için de ne kadar kritik bir öneme sahip olduğu sonradan ortaya çıkmıştı: Kitabını Dylan Thomas'ın kaldığı odada yazmıştı.

Kitap bu enerjik şehrin Behan'da uyandırdığı aşırı neşeden bahseder; karanlık çökerken –kendi hayatında da karanlık çöküyordu muhtemelen– bu dünyada önemli olan tek şeyin "yiyecek bir şey, içecek bir şey ve seni seven biri" olduğuna kanaat getirmektedir bir kez daha. Kitabın tarzına gelince, şöyle özetlenebilir: yazmak ve unutmak. Bu iki fiil içmek ve unutmak arasındaki ilişkinin bir yansıması gibidir. Behan da bu ifadeyi seçtiğini söyler: "Siz bu kitaba para ödemeden çok önce unutmuş olacağım ben bu kitabı."

İrlandalı olmasına rağmen Behan hiçbir şeyin yöneticiliğini yapmamıştı; bu da Vilém Vok'un New York'un Yahudilere ait olduğu, İrlandalıları tarafından yönetildiği ve keyfinin zenciler tarafından çıkarıldığı konusundaki söylemine bir istisna oluşturunuyordu. Zaten Behan'ın son istediği şey çok sevdiği şehirde bir şeyler yönetmek zorunda kalmak olurdu. Belki de bu yüzden *Brendan Behan'ın New York'u* kitabındaki tarzı, kendi kendini yönetme ihtimali dışında yönetilmeyen kurşun misali düşünceleri ve etrafındaki herkese dair kaçamak fikirlerini, iç döküşlerini içeriyordu: Zenciler, İskoçyalılar, garsonlar, homoseksüeller, Yahudiler, taksiciler, dilenciler, bohemler, finansçılar, Latin kökenliler, Çinliler ve

tabii ki tüm şehirde gruplar halinde dolaşıp birbirlerini kolayan, yağmurlu memleketlerine dair bir halk şarkısında yaşıyorlarmış hissi veren İrlandalılar konu ediliyordu kitapta.

Behan'ın New York'u boyunca yazar edebiyatçı büyüklüğünün enerjisini bir an bile unutmuyordu: "Shakespeare her şeyi çok güzel söylemiştir, söylemediklerini de James Joyce tamamlamıştır." Gerçekten de *Behan'ın New York'un* barlarına yaklaşım biçimi Joyce'un *Ulysses*'indeki kütüphane sahnesini hatırlatıyordu; gün batıp da etraf karanlıklaştığında, insanlar Stephen'in algısının belki yemekte içtiği içkiler belki de yaptığı –gereksiz ve önemsiz– entelektüel konuşmaların verdiği heyecan nedeniyle gözden kaybolmaya başladığında, kütüphanedekiler ona daha net veya daha bulanık gelmeye başlıyordu. İşte Behan'ın kitabında da altmışlı yılların başında New York'ta bulunan barlar kişisel coşku seviyesine göre donuk veya ayrıntılı bir şekilde belirtmeye başlıyordu: McSorley's Old Ale House, Ma O'Brien's, Oasis, Costello's, Kearney's, Four Seasons, ve twist'in doğduğu Metropole de Broadway.

Vazgeçilmez ve laik bir ayin. Riba, Behan'ın kitabını hatırlamanın Dublin seyahatine hazırlanmanın iyi bir yolu olduğunu düşünüyordu; onu alıkoyan düşünsel ortamdan kaçıp daha geniş ufuklara yaklaşıyordu böylece. Behan'ın kitabını onu Barcelona'ya geri getiren Lyon treninde bir solukta okumuştı; bu okumayı muhteşem Oakland barında, dostu genç Nietzsche'nin güzel romanı *Sen Brooklyn'i Yaraladığında*'da Atlantik ve Hicks'in kesiştiği yerde bulunan o bardaki demir kapının yanında bir masada yaptığını hayal etmişti.

Behan'ın bu kitabını okumasının son dakikalarında, gün batarken ve o kendini hep Oakland'da hayal ederken, Joyce tarzında ve matem tadında bir yerlerde olan o tekrarlanamaz ve karanlık ânı yazarla birlikte yaşadığına bile inandı; Behan'ın gündüz düşlerinin etrafındaki dünyayı yavaş

yavaş yuttuğu bu anda günüşiği azalıyor, o güne dair izlenimler şehrin sesleri, duygular ve ışığın asla kapanmadığı Chelsea'nin kapılarına kadar dayanan karanlıkla uyumlu bir şekilde karışıyordu.

New York olmasa bir hiçti. O şehrin orada onu beklediğini düşününce gelen mutluluğa can suyu gibi ihtiyaç duyuyordu. Şimdi de Hotel Chelsea ve Behan'ı hatırlamak, onu New York melankolisiyle karışık bir mutluluğa, yaşanmamışlıklara dair garip bir özleme itti. Hotel Chelsea ve Behan'ı düşünmek New York'un zevkine ve sıcaklığına, yaşanmamış bir geçmişin belli anlarına ve sebebini pek bilmesine de varlığını devam ettirmesi için muhtaç olduğu her şeye, gerekli olduğu kadar gizemli de olan bir mutluluk katan şeylere yakın hissetmesinin bir yoluydu.

Karanlık çöktüğünde birilerine ihtiyaç duyduğumuz ne kadar doğruysa, güneş doğduğunda hayatta gerçekleştirmek istediğimiz hedefler olduğunu hatırlamaya ihtiyaç duymamız da o kadar doğruydu. New York, insanın var olmaya devam etmek için ihtiyaç duyduğu bir amaç olmaya dair tüm özelliklere sahipti. İki kez gittiği ve en kısa zamanda yaşamaya başlamak istediği bu şehirdeki en güzel ve en garip anısı Siri Hustvedt ve Paul Auster'ın Brooklyn'deki evinde geçirdiği bir geceye dairdi. Oraya genç Nietzsche'yle gitmişti. O geceyi asla unutmayacaktı, bunun sebeplerinden biri de o gecedan sonra bir daha gece gezmesine çıkmamış olmasıydı. Alkolün cazibesine kapılmamak ve dahası, sağlığını korumak için kendine geceleri yasaklamıştı. Austerlar konusunda bir istisna yaşamıştı. O büyük istisnanın gündüzünde akşam altıya doğru o ve Nietzsche'nin Madison Meydanı'ndaki Morgan Museum barından çıktığını ve yavaş yavaş Brooklyn Köprüsü'ne yürüyüp unutulmaz bir yarım saatte köprüyü

geçtiklerini hatırlıyordu. Barcelona'daki arkadaşlarının da söylediği gibi, yürüyerek köprüyü geçerken şehri hissetmek çok yoğun bir tecrübe olmuştu.

“Manhattan'dan Brooklyn'e köprüden geçmek başka bir dünyaya adım atmak gibi,” demişti ona Nietzsche. “Bu köprüyü çok seviyorum. İntihar eden Hart Crane'in köprüye adadığı o muhteşem şiiri de seviyorum. Bu köprüden her geçişimde mutlu hissediyorum kendimi. Bana iyi gelen bir yürüyüş bu.”

Köprüden geçerken, çocukken bir gün New York'a gitmeyi düşlediğini, bu köprüden geçmeyi binlerce kez dilediğini, kendini şehre yeni gelmişken burada dünyanın efendisi gibi hisseden Saul Bellow'la özdeşleştirdiğini hatırlamaması imkânsızdı. Bu olay o anda Bellow'un yanında olan ve hayal gücüne tanıklık eden bir arkadaş tarafından şöyle anlatılacaktı yıllar sonra: “Köprüden şehre inanılmaz bir cömertlikle baktığını gördüm, evrene dair her şeyin arkasındaki gizli güçleri anlamaya çalıştığına delaletti her şey. Dünyanın ona karşı koymak için ne kadar gücü olduğunu ölçüyor gibiydi: Dünyanın ona gelmesini bekliyordu, mükemmel bir gelecek bekliyordu onu.”

“Biliyor musun, bu köprüden geçmek bana da çok iyi geliyor,” demişti Nietzsche'ye.

Sonra, Bellow'dan bahsetmeden, Brooklyn'e yürümenin onun için o eski gizli güçleri aramak ve dünyanın ona gelmesini beklediği o gençlik günlerini hatırlamak anlamına geldiğini anlattı.

“Dünyanın sana geleceğine inanıyor muydun?” diye sordu genç Nietzsche. Sonra da kahkahayı bastı. Nietzsche yıllardır o şehirdeydi ve böyle bir şey hiç aklına gelmemişti.

Sonra sessiz caddelerden geçerek Park Slope'un eski mahallelerine girdiler. Brooklyn çok özel bir atmosfere sahipti besbelli. Yürürlerken Nietzsche bu gizemli mahallenin insanın

içine işlediğini ve hep orada kaldığını anlattı. Brooklyn, demişti Nietzsche, evrenin bir envanteri gibidir ve öyle ilginç bir özelliği vardır ki etnik farklılıklar çoğu yerde potansiyel bir karmaşa sebebiyken, burada Manhattan'dan daha insancıl ve daha eski bir tempoda uyum içinde yaşanıyor. Mükemmel bir yer burası, diye özetlemişti Nietzsche.

Park Slope'ta daha da içerilere girdiler, kırmızı kiremitlerden yapılma üç katlı bir brownstone'un önünde, Nietzsche'nin çok yakın arkadaşları olan Austerlar'ın evinin önünde durdular.

Riba bunu hiç ummuyordu ama Brooklyn'deki bu evde onu şehri ilk ziyaretinde bulmayı umduğu mutluluk bekliyordu. Ona gece yarısı, Austerlar'ın bu muhteşem şehirde olduğunu fark edince aniden içine dolmuştu bu mutluluk. Daha ne isteyebilirdi ki? Auster'lar New York'un vücuda gelmiş haliydi. Riba da onların evindeydi, dünyanın merkezindeydi.

Hâlâ çok net hatırladığı bir mutluluktan bu, yıllarca tekrar tekrar gördüğü rüyasına çok benziyordu. O an her şey o kendini çok iyi hissetsin diye anlaşıyordu sanki. Ancak hiç ummadığı bir şey olmuştu. Aşırı derecede mutlu olmasına rağmen, saat farklılıklarından dolayı defalarca esnemesine engel olamamıştı ve bunu elleriyle gizlemeye çalıştığında daha da kötü olmuştu. Ruh ve beden tamamen ayrılmıştı, her biri kendi dilini konuşuyordu. Kendi kodlarını kullanan beden, ruhunun mutluluğundan tamamen bağımsız olduğu belliydi. "Ruh yükseldiğinde, beden dizlerinin üzerine çöker," demişti Georg Christoph Lichtenberg.

O gece Paul Auster'a bu esnemelerin bir dergide okuduğuna göre sıkıntı ve uyku değil de tam tersine beyni boşaltıp olduğumuzdan daha uyanık ve mutlu bir hale gelme çabası anlamına geldiğini açıklamayı düşündüğünü asla unutmayacaktı. O ânı ve bir şey söyleyip de olayı daha da karmaşık-

laştırmamanın daha iyi olacağına karar verdiğinde yeniden esnemeye başladığını, utanmaz ağzını elleriyle kapamak zorunda kaldığını sık sık hatırlıyordu.

“Kapora bırakacak mısın?” diye sormuştu Auster.

O an soruyu anlamamıştı, sonraki günlerde de anlamadı. Fransızca konuştukları için, dil nedeniyle anlamadığını düşündü. Ancak Nietzky olayın böyle olduğunu ve Auster’ın tam olarak kapora bırakıp bırakmayacağını sorduğunu birçok kez yineledi.

Kimbilir, belki de Auster esnemelerinin anısını kira için sözde bir kapora olarak bırakıp bırakmayacağını bilmek istemişti. Brownstone’u kiralamak için mi? Auster o geceki misafirinin o evde yaşamak için her bedeli ödeyeceğini biliyor muydu? Nietzky anlatmış olabilir miydi acaba?

Son aylarda Auster’ın garip sorusu üzerine uzun uzun düşünmüştü, ancak soru gizemini korumayı sürdürüyordu. Bazen otobüs durağındayken, bazen de televizyonun karşısında otururken bunu düşünürdü ve açıklanamaz bir elektirikle dolu bu soruyu hâlâ duyardı:

“Kapora bırakacak mısın?”

Youtube’da Johnny Cash’le “That’s Alright Mama”¹ şarkısını söyleyen gencecik bir Bob Dylan videosu keşfetti, Cash’in durumu sıkıntıyla kabullenmiş gibi performans sergilediğini ve sanki bu tanınmamış genç yetenek kimseden izin almadan sahneye fırlamış da onunla bir arada olmaktan başka çaresi kalmamış gibi davrandığını şaşkınlık ve merakla karışık bir halde izledi.

Riba, genç Dylan’ın yanında olmasının Cash’i rahatsız etmediğini görüyordu, ancak yine de Cash, yanına gelmiş bu genç yetenekle neden şarkı söylemesi gerektiğini kendine

1 (İng.) Önemli Değil, Anne. -yhn

sordu gibiydi. K     Dylan onun koruyucu meleği olmaya çalışıyor olabilir miydi?  u Dylan, Cash'in yaratılarını doğaçlama bir tavırla koruyor olabilir miydi?

Sonra benzer bir olayın o ve Nietzsche arasında da geçtiğini d    , genç yazarlar arasında aradığı yeteneğin o olduğuna inanmı tı aylarca. Adamın b     bir yeteneği olduğuna, ancak aradığı o özel yazar olmadığına karar veren Riba, onu olduğu gibi göçmeye ba lamı tı: Zaten yeterince iyi bir yazardı. Bir editör olarak aradığı o edebiyat devi değildi, ancak Riba onda canlı ve heyecan verici bir yaratıcılık buldu ki bu da yeter de artardı.

Riba, Nietzsche'nin tek romanı *Sen Brooklyn'i Yaraladığında*'yı yayımladı ve bu kitabın çok iyi olduğunu d     hep. G     New York'unda yaşayan İrlandalıları konu edinen bir hik yeydi. Genç arkadaşının se   lerin dünyasına, birleştirici bir toplumda birey olarak yer almaktan aciz hisseden insanların dünyasına umulmadık bir bakış açısı getirdiği m kemm l bir eserdi. New Yorklu İrlandalıların, Pessoa'nın hayli tedirgin, gergin öğlen uykusundan uyanmı  Lizbonlulara benzediği eğlenceli, ilginç bir kitaptı. Bundan daha garip İrlandalıları hiçbir romanda g    memi tir.

Tüm bunlar ve başka nedenler yüzünden, yeteneği tartışmaya açık olmayan Nietzsche'e hayranlığı her geçen gün arttığından, daha fazla d    medi ve ona doğrudan, New York'un bu gelecek vaded n İspanyol yazarının fırtınalı ruh hali gibi enerjik olmasını umduğu bir elektronik posta g    . 84. Cadde, Riverside Drive kesi imindeki dairesine giden bir e-posta. Bu mail'de *Bloomsday* yolculuğunda d    nc  kişi olmasını teklif etti ve şöyle bitirdi: "En nihayetinde, geçen sene –ve sanırım önceki senelerde de– oradaydın, *Bloomsday* kutlamalarına katılmak için New York'tan geldiğini biliyorum, bu tecrübeyi yeniden yaşamak istemende hiçbir gariplik olamaz. Haydi gel!"

Bu *haydi gel* özel güçlere sahipti çünkü kendisi de böylelikle bu fırtınalı ruh haline sahipmiş gibi oluyordu, dışarıda esen rüzgârın ve tüm Barcelona'ya yayılan yağmur suyunun özüne karıştığını hissediyordu: Birkaç saniyeliğine –ona tamamen yabancı bir düşünceye kapıldı ve– rüzgârın düşüncesine girdiğine inandı, sonra rüzgârın aklının ne onun ne de başka birinin olamayacağını anladı ve gerçekten saçma bir düşünceyle –üzücü bir kader– kendini avuttu: Dünya, ilkbaharda hep daha ferahtı.

Hayatını, kataloğunda yaşamaya başlayalı yıllar olmuştu. Hatta gerçekte kim olduğunu bilmek çok zordu onun için. En zoru da şuydu: Bir zamanlar aslında kim olabileceğini bilmek. Yayıncılık yapmaya başlamadan önce nasıl biriydi? O göz alıcı kataloğun ve sistematik tanımlamanın ardında gizli kalan o insan neredeydi şimdi? Aklına Maurice Blanchot'un sözcükleri, uzun zamandır çok iyi bildiği o sözcükler geliyor: "O halde, yazmak başkaları için okunabilir hale gelmekse, insanın kendisi tarafından okunamaz hale gelmesi anlamına mı geliyor?"

Editörlük kariyerinde Blanchot'un bu sözlerini okuduğu o ânı hatırlıyordu; o andan itibaren, yazarlarının yayımladıkları her kitapla başta kendisi, editörleri olmak üzere herkes için daha görülür ve anlaşılır hale gelirken, kendileri için giderek daha da okunamaz bir hal aldıklarını gözlemlemeye başlamıştı; mesleki bu riski, bu durumda, yayıncılık riskini görüyordu yazarlarında.

"Sizin hatanız kitaplarınızı yayımlamak oldu," dedi bir gün en iyi dört İspanyol yazarıyla yaptığı bir toplantıda. "Bunu yapmanız büyük aptallıktı. Kitaplarınızı yayımlamanın kendinizi kendiniz tarafından okunamaz hale getireceği-

ni ya da şansınız yaver gitse bile her yazarın kaderine mahkum olacağınızı ve girdiğiniz o yolda uğursuz bir maceranın garip tohumlarıyla karşılaşacağınızı nasıl düşünemezsiniz anlamıyorum.”

Bu alaylı sözcüklerin ardında kendi dramını gizliyordu Riba. Editör olmak o göz alıcı katalogun arkasında gizli kalan insanın ne hale geldiğini görmesini engellemiştir.

Nietzky İrlanda seyahati için mükemmel bir yol arkadaşı olabilirdi, hatta bu keşfin beyni bile olabilirdi o; her daim özgün fikirleri vardı ve James Joyce'un eserlerini gayet iyi biliyordu. İrlandalı yazar İspanya'da pek önemsenmez; hatta *Ulysses*'i okumamış olmakla gurur duymak ve kitabın anlaşılmaz, sıkıcı olduğunu söylemek normaldir. Ancak Nietzky on yıldır ülkesinde değildi, yani *İspanyol* bir Joyce uzmanı olarak nitelendirilemezdi. Aslında Nietzky'nin İrlanda konusunda Lizbon seramiklerinin renkleriyle filtrelemiş bilgi sahibi New Yorklu genç bir yazar olduğu söylenebilirdi artık.

Nietzky'i düşündü ve düşünceleri Celia'ya kayd. Bugün saat üçe çeyrek kala işten döndüğünde onu bir kez daha bilgisayar karşısında düşüncelere dalmış bir halde bulmasını pek istemiyordu. Bilgisayarı kapatmadı, ancak düşüncelerinden sıyrıldı ve ne yapacağını bilemez bir halde öylece tavana dikti gözlerini. Sonra saate baktı ve artık pek de önemi kalmadığını gördü, Celia'nın eve dönmesine de az kalmıştı. Pencereden baktı, sonra tavandaki bir lekeyi dikkatle inceledi ve gördüğünün memleketinin haritası olduğuna inanmaya başladı. Yurttaşlarının kültürünü çok iyi hatırlıyordu, çok iyi bildiği bu kültürün çok da baskıcı olduğunu da hatırlıyordu. Umutsuzca Fransa'ya sıçramasını, artık unutulmuş *Fransız* sıçramasını hatırladı. Paris, Franco rejiminin bit-

mek bilmeyen kara cahil yazından kaçmasını, sonrasında da Gracq, Philippe Sollers, Julia Kristeva gibi, ona en çok gurur veren arkadaşlıklarından biri olan Romain Gary gibi yazarları tanımasını sağlamıştı. Şimdi fark etti ki *Ulysses*'i dayanılmaz bulanların çoğu ağır, karmaşık, yabancı, “has ve meşhur İspanyol erdeminden yoksun” kitabın ilk sayfasını bile okuma gereği duymamıştı. Ancak o biliyordu ki Joyce'un kitabının ilk sayfası, sırf o ilk sayfa bile büyülenmek için yeterliydi. Önemsiz gibi gözükse o sayfa kendi içinde tam ve olağanüstü özgür bir dünya sunuyordu. Bu sayfayı o efsane İspanyolca çevirisinden ezbere biliyordu, mükemmel bir çevirmen olduğu kadar ilginç de bir maceraperest olan J. Salas Subirat'ın çevirisinden. Kendi kendini yetiştirmiş bir Arjantinli sigortacıydı ve ilginç bir el kitabı yazmıştı: *Hayatın Sigortası* adlı bu kitabı doksanlı yılların başında sırf merakından kendi yayınevinde yayımlamıştı Riba.

Pencereden uzaklaşıp mutfığa gitti, koridordan geçerken *Ulysses*'in başlangıcını düşünmeye başladı, görünürde çok basit olan bu başlangıç aslında nadiren unutulmuş bir uyumu yansıtıyordu. Sandycove'da yer alan ve 1804 yılında olası bir Napolyon istilasına karşı savunmaya geçmek için İngilizler tarafından inşa edilmiş Martello Kulesi'nde başlıyordu her şey:

Oturaklı, toraman Buck Mulligan, merdivenbaşından dışarı çıktı, üzerinde bir aynayla bir usturanın haç gibi çaprazlandığı sabun köpüğü dolu bir tası yüklenmişti. Uçkuru çözümlü sarı bir sabahlık yumuşak sabah meltemiyle yavaşça arkasında havalanıyordu. Tası göklere kaldırdı ve makamla okudu:

—Introibo ad altare Dei.

Durdu, karanlık, kıvrımlı merdivenlere doğru eğilip baktı ve hırıltılı bir sesle çığırıldı:

-Çık yukarı, Kinch. Çık yukarı, seni ürkünç cizvit.

Zamanı geldiğinde *Ulysses*'in ünlü sahnesinin gerçekleştiği o platforma çıkmaktan mutluluk duyacağından emindi. O platformun çok yakınında Dalkey köyündeki Finneganın Barı'nda genç arkadaşının 16 Haziran'da kurmak istediği Şövalye Tarikatı'nın ilk toplantısı gerçekleşecekti; bu tarikatın adı Finneganın Tarikatı olacaktı, öyle olmasının nedeni de Joyce'un kitabı değil bu barın adıydı.

Bu tarikatın kurulacağı haberini Nietzsche henüz verdi cevaben gönderdiği e-postada. Yalnızca Nietzsche'den gelmesi bile Finneganın kulübünün kurulması fikrine olumlu yaklaşmasına neden olmuştu. Bu melankolisinin birkaç kulübe veya toplantıya ihtiyacı yok muydu zaten? Diğer yandan, Nietzsche'nin düşündüğü veya yazdığı her şey ona kabul edilebilir geliyordu. Dahası, bu e-posta tam zamanında gelmişti; onu çok mutlu etmişti çünkü başka insanlardan gelen ve onu hiçbir şeye, hiçbir konferansa veya editör buluşmasına davet etmeyen, yalnızca önemsiz şeylerden bahseden ve bir şeyler isteyen e-postaların arasında gelmişti. İnsanlar onu unutmadan unutuyordu galiba.

Ricardo ve Javier'e ihtiyatlı yaklaşmıştı, ancak Nietzsche'ye çok farklı davranacaktı. Çünkü Dublin'de Gutenberg galaksisine dair bir ağıt yakmak istediğini söyleyebilirdi ona; Joyce'un romanıyla büyük bir yıldız olayı yaşayan o galaksi bugün cılız bir ışık gibiydi. Bunu söylemeye cesaret etmekten bir adım öteye giderek ona cevaben gönderdiği e-postada değindi bu konuya.

Konuyu fazla dolandırmadan veya uzatmadan, *İngiliz sıçrayışını* gerçekleştirmek istediğini söyledi Nietzsche'ye; söylemek istediğini anlamasını ve hatta özel yeteneği sayesinde bu ifadesinin anlamını daha da geliştirmesini umuyordu. Gutenberg çağının sonunu *Ulysses*'in altıncı bölümüyle ilişkilendirmek gerektiğini düşündüğü bir ağıt yakarak kutla-

mak istediğini anlattı. Dublin’de bir cenaze dedi ve altını çizdi. Yalnızca edebi yayınların değil, bugün artık rastlayamadığımız gerçek yazarlarla yetenekli okurun da sonunun gelmesi nedeniyle yapılacak bir cenaze.

Nietzky’nin eninde sonunda cenazeyle ilgili fikirler üreteceğini, örneğin cenazelerin nerede gerçekleşmesi gerektiği konusunda birkaç öneride bulunacağını biliyordu. St Patrick Katedrali bu seremoni için uygun bir yer gibi gözüküyordu, ancak başka yerler de olabilirdi. Nietzky’nin Gutenberg çağına veda etmek için ne gibi sözcükler kullanılması gerektiği konusunda bir şeyler söyleyeceğinden de emindi. Cenazeyi kitabın altıncı bölümüyle ilişkilendirmek iyi olacaktı. Şimdilik Riba’ya en uygun gelen şey buydu; özellikle de –her ne kadar bunu kendine saklasa da– Javier, Ricardo ve genç Nietzky’nin Bloom’a 16 Haziran 1904 sabahı Glasnevin Mezarlığı’na uzanan cenaze kortejinde eşlik eden üç karakterin –Simon Dedalus, Martin Cunningham ve John Power–yaşayan replikaları olmaya giderek yaklaştığını gördükçe daha da kabul edilebilir buluyordu bunu.

İnsanın hayal gücünün, kendini bir çağın sonunda hissetmeye eğilimli olduğu Riba’nın gözünden kaçmadı. Kendini bildi bileli, büyük bir krizin eşiğinde, yeni bir kültüre doğru felaket niteliğinde bir dönüşüm sürecinde olduğunu duymuştu hep. Ancak kıyamet hep vardı, her çağda vardı. İncil’de veya *Aeneid*’de de kıyameti görüyorduk mesela. Her medeniyette yer buluyordu kendine. Riba, çağımızda kıyametin yalnızca alaylı bir yaklaşımla ele alınabileceğini anlıyordu. Bu cenazeyi Dublin’de düzenlerlerse, bir çağın kapanmasına ağlayan birkaç hassas ruhun parodisinden başka bir şey olmayacaktı bu. Kıyamet aşırı ciddiyet olmadan karşılık bulmak isterdi.

En nihayetinde, tarihi ve kültürel durumumuzun gerçekten korkunç olduğunu ve bir açıdan ayrıcalıklı olmak üzere, aslında hassas da bir noktada bulunduğumuzu çocukluktan beri duymaktan sıkılmıştı. Ama gerçekten de böyle miydi? Bizim bu “korkunç” durumumuzun bizden öncekilerin durumundan farklı olduğu söylenemezdi; atalarımız da aynı şeyi hissediyordu, Vok’un dediği gibi, bizim değer yargılarımız bize nasıl normal geliyorsa, bizden öncekilere de aynen öyle geliyordu. Herhangi bir kriz, varoluşsal kaygılarımızın yansımasından başka bir şey değildi aslında. Belki de bizim tek ayrıcalığımız yaşıyor olmamız ve birlikte ya da yalnız öleceğimizi bilmemizdi. En nihayetinde, diye düşündü Riba, kıyametin mükemmel bir kurgu cilası var, ancak çok da ciddiye alınmamalı, çünkü aslında iyice bakarsam, bana sunduğunun Dublin’deki bir cenazenin neşeli, net ve mutluluk verici bir zıttı olduğunu görebilirim; yani bana son zamanlarda en çok ihtiyaç duyduğum şeyi sunuyor: gelecekte yapacak bir şeyler.

Nietzky tüm e-postalara hemen cevap vermiyordu. Hatta Nietzky’nin önceki e-postaya hemen cevap vermesinin istisnai bir durum olduğunu kısa süre sonra anladı. Dakikalar geçiyordu ve Nietzky’nin şu an hemen cevap vermeye hazır olmadığını görmeye başlamıştı.

Gergin geçen iki gün.

Bu günler boyunca sabırsızlık ve dikkatsizlik anları yaşamıştı. İyice *hikikomori* olduğundan, gönderdiği e-postaların hemen cevaplanmasını istiyordu Riba. Ancak bu nadiren istediği gibi olurdu. Nietzky söz konusu olunca, New Yorklu genç arkadaşının e-postalara hızlı cevap verme konusunda asla başarılı olmadığını bilerek daha az endişelenmeliydi aslında.

İki gününü cevabı bekleyerek geçirdi. Celia bile Nietzsche'nin cevap vermeye tenezzül etmesini bekliyordu sanki, belki de *hikikomori* kocasının bir şeyler yapmasını –bu yalnızca uçağa binmek anlamına gelse bile– ve Dublin havasını mümkün olduğunca almasını gerçekten çok istiyordu.

Bu iki gün boyunca Celia bazen New Yorklu arkadaşını sordu, hani şu genç Nietzsche'nin –yanlılıkla böyle söylüyordu, kötü bir niyeti yoktu– yaşam belirtisi gösterip göstermediğini merak ediyordu.

“Hiçbir şey yok, yer yarıldı da içine girdi. Ancak Dublin'e geleceğine dair söz verdi ya, bu yeter,” diyen Riba, Nietzsche'nin cenazenin nasıl ve nerede düzenleneceği gibi konularda öneride bulunma fikrinden hoşlanmamış olabileceği korkusunu Celia'dan gizlemeye çalışıyordu.

Gergin geçen iki uzun günün sonunda Nietzsche'den nihayet cevap geldiğinde, Barcelona'da kapalı bir gece yaşıyordu ve Celia uyuyordu. Bu nedenle Riba ona iyi haberi hemen veremedi. Nietzsche ona New York'un dışındaki Providence Otel diye bir yerden yazıyordu ve önceki e-postasında da söylediği gibi, Dublin'e geçen seneki seyahatini tekrarlamaktan büyük bir sevinç duyacağını anlatıyordu. İngiliz sıçrayışına ithafen, derken neden bahsettiğini bildiğine inanıyordu. Sonra nevroitik bir enerjiyle Protestan ve Katolik dinleri arasında ikincisini tercih ettiğini söylüyordu: “İkisi de yalan. Birincisi soğuk ve renksiz. İkincisi de her zaman sanatla bağlantılı; *güzel bir yalan* yani, bu da bir şeydir.” Sonra beklenmedik bir cümle gelmişti: “Sen Musevi'ydin, değil mi?” Hemen sonrasında, sebepsizce New York'tan bahsetmeye ve kişisel şikâyetlerini zikir misali art arda sıralamaya başlamıştı. Şehirde her an görülen değişikliklerden bahsediyor ve “nerede yaşarsan yaşa, herkesin birkaç blok ötede bir berber, bir gazete bayii, bir kuru temizlemeci, bir çiçekçi,

bir likör dükkânı, bir de ayakkabıcı bulabildiği o günlere bir ağıt” yakıyordu.

Sonrasında dipnot olarak, James Joyce’un çok garip karşılanan ve Nietzsche’ye göre hiç de kötü olmayan son kitabı *Finneganın Vahı* fanatiklerinden oluşan bir toplulukla toplantı ayarladığını anlatıyordu: “Çarşamba günü, altmış bir yıldır her ayın dördüncü çarşambası Providence Finneganın Topluluğu tarafından yapılan toplantıya katılacağım. Bir web siteleri var. Telefon ettim ve İspanyol aksanım karşısında çok şaşırان bir adam cevap verdi. Metne dair bir aşinalığım olup olmadığını sordu. Evet dedim. Olmasa da olur, dedi. Toplandıkları yerin adresini verdi, çünkü web sayfasında belirtilmemişti: Edison Caddesi, numara 27 buçuk. (öyle dedi) Polonyalı soyadımı duyunca İspanyol olmam konusunda şüpheyeye düştü.”

Cenazeden hiç bahsetmeyecek miydi?

Finneganın Topluluğu’nun altmış bir senesi karşısında şaşkına dönen Riba, Nietzsche’nin dipnotunun dipnotu olduğunu fark etmekte gecikti. Anne babasının evliliği ve Providence’ın Finneganın Topluluğu arasındaki ilginç tesadüf düşündü: İkisi de altmış bir yaşındaydı. Bunu düşünürken farkına varamamıştı.

Oysa dipnotun dipnotunda şöyle diyordu: “Dublin’de her şey için zaman olacak, ihtişamlı Gutenberg çağının cenazesinde okunacak kalbe dokunan methiye için iyi bir yer bulmaya bile zamanımız olacak.”

Mükemmel, diye düşündü Riba. Umarım Nietzsche bu “kalbe dokunan methiye”den bahsederken bunu alaylı bir şekilde yapıyordur, cenaze için ideal olanın alaylı bir şekilde ele alınması gerektiğini hissediyordur. Cenaze hakkındaki so-

mut fikirlerini bekliyorum, benim hiçbir fikrim yok çünkü. Dublin konusunda daha iyi bir işbirlikçi bulamam. Hatta bu konuda bana ortak olacağını onaylaması bile günümü şenlendirdi.

Ancak Riba'nın bu neşeyi dışavurumu oldukça ilginçti. Öncelikle, "her şey için zaman olacak" sözünün Dublin'de birçok bara girip çıkmak anlamına gelebileceğinden korkarak başladı. Bu şüphe doğru çıkarsa büyük bir tehlike söz konusu demektir. Alkolün cazibesine kapılıp Coxwold isimli bir barda içmeye başlayabilir, sonra sarhoş olmuş ve pişmanlık duymuş bir halde ağlarken oturduğu bir caddede Celia ya da hayaleti tarafından teselli edilirken bulabilirdi kendini, doğru ya, Celia Dublin'e gelmiyordu ama hayaleti gelebilirdi.

Yeter, diye düşündü. Saçma korkular bunlar. Ve parano-yadan kurtuldu. Ancak Nietzsche'nin cevap vermiş olmasını kutlama şeklinin ilginçliğinden kurtulamadı. Çünkü şimdi Nietzsche'nin işbirliğine göz kırpmasını, hayatın renklerini ve ağırlığını kaybettiğini, hatta hayali ve biçimsiz bir ışıkla aydınlatılmış bir gölgeye dönüştüğünü hayal ederek kutlamaya başladı. Bu gölge aslında Riba'nın kendisiydi. Ve onun gölge olması mantıklıydı. En nihayetinde, bu hikâyede Nietzsche'nin basit bir yardımcısı olan zavallı bir ihtiyar gibi gözüküyor muydu?

Dublin seyahatinde Nietzsche kendini arkadaşının bir hamisi gibi görüyordu. Sanki Riba seyahatin kontrolünü gizlice ona vermiş gibiydi. Nietzsche'nin aslında tecrübesiz bir genç olmasının pek önemi yoktu. Birkaç hafta önce, yaşına rağmen, onu gizlice "ikinci babası" ilan etmişti çünkü Nietzsche'le soyut bir baba figürüyle tüm yaşamı boyunca sürdürdüğü o ilişkiye çok benzer bir ilişkisi vardı: Onun yanında da babasının yanında olduğu gibi, hemen her zaman şaşırtıcı derecede uysal; altmış yaşında olmasına rağmen, her tür tavsiye ve emire açıktı.

Aslında babasının yanında olduğu gibi Nietzky'nin yanında da onun fikirleriyle kontrol edilip, yönlendirildiğini bilmenin getirdiği sessiz ve derinden bir hayranlık, sonsuz bir huzur hissediyordu. Babalığı kendi babası kadar özenle yürüten başka bir baba tanımıyordu. Öte yandan, Nietzky'nin ailenin başı gibi davranma konusunda hiçbir fikri yoktu, kimbilir, belki de bu yüzden ikinci baba olarak ideal biriydi. Birbirlerini tamamlıyorlardı çünkü birinin babalık konusundaki eksikliğini diğ erinin babalık konusundaki aş ırılığı gideriyordu.

Her halükârda, bir baba yokluğunun söz konusu olduğu açıktı. Belki de giderek daha çok düş ündüğü bu konu, kendi kendini tanımaması nedeniyle tetikleniyordu. Kendini hiç tanımıyordu. Muhteş em kataloğu nedeniyle kim olduğunu bilmiyor, iç güdüleri de ona bir gün kendisini tanımasının zor olacağını söylüyordu. Belli yüksekliklerden, bazen iyi huylu bazen de yetenekli, nevrotik enerjisi nedeniyle yaratıcı ve New Yorklu olsa da sıcak bir babanın bulunduğu –bu durumda iki başlı bir baba– zirvelerden korunma ihtiyacı da bu kendini göz ard ı etme durumundan kaynaklanıyordu muhtemelen.

Belki de Riba hayatının gizli mimarına dair belli belirsiz bir özlem duyuyor, bu nedenle de baba evinde veya New York caddelerinde hep onu arıyordu. Gücü her şeye yeten bir babayla, her şeyi yorgun bir ışık altında yöneten bir yabancı nın o soyut figürüyle –belki de üzerinde komik bir Nehru ceket olan bir gençle– karşılaşmak üzereymiş gibi yaşıyordu.

Gece olunca aklına Mark Strand'in bir cümlesi geldi, bu cümleyi gün boyunca aklına gelenleri yazdığı Word dokümanına ekleyebilirdi. Cümlelerin kesiş en kar taneleri gibi

yoluna düşmesi nedeniyle o farkına bile varmadan giderek büyüyordu doküman, çünkü Dante'nin *Cehennem*'de dediği gibiydi bu cümleler: "Alplerdeki kar gibi, rüzgâr susunca biriken."

Mark Strand'in cümlesi şöyleydi: "Yaşamın ağırlığına karşı hafiflik arayışı." Gerçekten hafifliği mi arıyordu? O geceki tüm hareketlerinin yerçekimi yokluğuna işaret ettiğini ve hava almaya ve İngiliz sıçrayışını yapma kararını vermeye yaklaştığını fark edince aslında sevimli bir hayal, retorik bir figür haline gelen bu sıçrayış bekleyen birine dönüştüğünü fark etti.

Koridordan geçti, Italo Calvino'nun hafiflemekten bahseden bir kitabına bakacaktı. Orada şair Cavalcanti'nin sıçrayışından bahsettiği bölümle karşılaştı. Bu sefer sıçrayış İtalyan sıçrayışydı. Göreceli nedensellik onu büyüledi, kütüphaneye tam anlamıyla çakıldı. Nihayet hareket edebildiğinde, elinde kitapla her zamanki koltuğuna oturdu. Celia uyuyordu ve Riba'ya söylediği son sözler düşünülürse muhtemelen mutluydu: "Beni her zaman bugünkü gibi sevmek zorundasın."

Floransalı zeki şair Guido Cavalcanti'nin Boccaccio'nun *Decameron* adlı eserinde gerçekleştirdiği bu sıçrayış hatırlamıyordu; bu keşifle birlikte, her gün biraz daha yabancılaşma ihtiyacı konusundaki takıntısına paralel olarak, İngiliz sıçrayış konusunda daha da heyecanlanmak için bir sebep daha bulmuş oldu. Calvino'ya göre, hayata ve edebiyata eklenmesi gereken hafiflik konusundaki düşüncesini, Boccaccio'nun *Decameron* adlı eserinde şair Cavalcanti'nin Floransa'daki bir kilisenin önünde bulunan mermer mezarlar arasında düşünerek dolaşan düşünceli bir filozof olarak tasvir edildiği hikâyeden daha iyi anlatan bir şey yoktu.

Boccaccio şehrin altın gençliğini –gruplar halinde gezen

gençler ve onlara uymak istemediği için tepki gören Cavalcanti– anlatır ve onu saran bu durumla dalga geçer. “Bizim gruptan olmak istemiyorsun,” derler ona, “ancak Tanrı’nın olmadığını anlayınca ne yapacaksın?” O anda bu gençler tarafından etrafının sarıldığını gören Cavalcanti hemen şöyle karşılık verir: “Baylar, kendi evinizde bana istediğinizi söyleyebilirsiniz.” Sonra elini büyük mezarlardan birine koyar ve çevik bir hareketle mezarın üzerinden atlayarak öbür tarafına geçip gençlerden kurtulur, yoluna gider.

Cavalcanti’nin tek bir sıçrayışta kurtulması Riba’yı şaşırttı, *si come colui che leggerissimo era*.¹ Bunu hayal etmek onu şaşırttı, Boccaccio’nun anlattığı bu sahne onda ayrıca hemen öbür tarafa geçme isteği uyandırdı. Hayatının ilerlediği tempoyu anlatacak bir sembol seçmek zorunda kalsa bu sahneyi seçmek isteyeceğine karar verdi: Filozof şairin, yerçekiminin hafifliğin sırrının sakladığını ve birçok insanın hayatın göstergesi olduğunu düşündüğü şeylerin –gürültü, agresiflik, öfke, bağırma– aslında hurda araba mezarlığı misali ölüm krallığına ait olduğunu gösterircesine dünyanın ağırlığının üzerinde yükseldiği sahneyi.

Hemen sonrasında, okumaya başladığı ilk yıllarında Calvino’nun denemelerini barındıran bu kitap gibi favorisi olan başka bir kitap geldi aklına. Bu kitap, Peter Handke’nin *Kısa Mektup Uzun Veda* adlı eseri idi. Yetmişli yıllarda okuduğu bu kitapta kendi neslinin sesini ya da en azından yayıncılık yapmaya başladığında bulmayı umduğu o sesi bulduğunu hatırladı; çünkü baştan beri inandığı üzere, belli bir ses tonuna sahip olmak yalnızca yazarların seçimi değildi, yayıncı da belli bir ses tonuna sahip olma ve katalogunda hep bu tona sahip kitaplar bulundurma hakkını pekâlâ iddia edebilirdi.

1 (İt.) Hafif bedenli bir adam. –*yn*

Riba, Handke'nin kitabında en çok şaşırdığı şeyin kitabın sonunda iki ana karakterin –anlatıcı ve sevgilisi Judith– gerçek bir karakter olan film yapımcısı John Ford'dan bahsetmesi olduğunu hatırladı şimdi. Yani kitabın kahramanları ve anlattıkları gerçek hayatta var olmasa da Ford gibi karakterler kurgularda yer alabilirdi, öyle mi? Böyle bir şey yapmanın mümkün olduğunu ilk kez o zaman anlamıştı. Bu ona çok şaşırtıcı gelmişti, Ford'un roman boyunca birinci çoğul şahıs kullanması kadar şaşırtıcıydı:

“Biz Amerikalılar kendimizden bahsederken bile böyle konuşuruz. Bizlere göre, yaptığımız her şey toplumsal bir eylemdir.. Bizler egomuzu siz Avrupalılar kadar ciddiye almayız.”

Büyük önem vererek olsun veya olmasın, *Kısa Mektup Uzun Veda* kitabının yazarı ben sözcüğünü devamlı kullanıyordu; bunun sebebi de Avrupada okumuş olmasıydı muhtemelen. Handke'ninki Riba'yı doğrudan etkileyen bir “ben”di. O zamandan beri Riba özel hayatında daima birinci tekil şahıs kullandı, onunki her zaman doğal olmadı gerçi, sebebi de çocuk ruhunu erkenden kaybetmesiydi besbelli, sonrasında içindeki birinci tekil şahıs da hemen kaybolmuştu. *Öbür tarafa* atlama ve devamlı birinci çoğul şahıs kullanan John Ford'un bahsettiği türden çoğulcu bir bene dönüşme konusunda her daim hazır olmasının sebebi de bu üzücü yokluktu belki.

Aslında, Riba düşünüyordu da, yalnızca dünya hakkında yorumda bulunuyordu, bunu her zaman zihinsel olarak *evden uzakta*, kendi merkezini ararken yapardı. Bu nedenle kendini John Ford kadar Spider, Vilem Vok, Borges, John Vincent Moon gibi veya bu dünyada var olmuş tüm erkekler gibi hissetmesi normaldi. Yani onun çoğul ben'i –o orijinal ruhu tekrar bulamamış olmak ve olaylara uyum sağlamak

nedeniyle kullandığı çoğul ben– Budizm felsefesinden çok da uzak değildi. Yani çoğul ben'i aslında yaptığı iş için ideal bir seçimdi. Edebi yayıncı farklı sesleri bünyesinde toplayan bir vantrilok değil midir zaten?

“Sık rüya görür müsün?” diye sordu Judith.

“Artık neredeyse hiç rüya görmüyoruz,” dedi John Ford. “Görüyorsak da unutuyoruz. Her şeyi söylediğimiz için, rüyasını görecektir bir şey kalmıyor.” (Peter Handke, *Kısa Mektup Uzun Veda*)

Editörlük yaparken verdiği röportajlarda birinci tekil şahsın çoğulluğundan hiç bahsetmedi. Bir keresinde şöyle bir şey söylese iyi olurdu: “Beni asla anlamayacaklar ama aslında New York'ta yaşayan bir İrlandalı gibiyim. Amerika'nın biz'ini Avrupa'nın öfkeli ben'iyle birleştiriyorum.”

Böyle bir şey söylese iyi olur muydu gerçekten? Hep şüphe duyuyordu, hiçbir şeyden emin değildi. Ancak çoğul ben konusunda mükemmelleşebilirdi, bu gerçektir. Editörlük yaparken verdiği röportajlarda söylemediği çok şey olduğu da gerçektir. Diplomatik olmaya çalışırken, kitaplarını yayımlamadığı kötü yazarlarla ilgili gerçek düşüncelerini söylemeyerek kendini kaybetmişti. Fazla hassasiyet gösterme konusundaki saçma isteği nedeniyle kaybetmişti kendini, hayatını mahvetmişti. Bu yüzden ve genelde editörlerinkine daha uygun olan baskıcı, koruyucu baba ruhu yerine evlat ruhuna sahip olması nedeniyle kaybetmişti kendini; gerçi bu babalık ruhunun en ufak bir parçasına bile sahip değilken sahipmiş gibi davranan editörler de yok değildi hani.

Bütün bir gününü banka işlerine, hesap transferlerine ayırmasının üzerinden çok zaman geçmediğini hatırladı, ancak o günden beri uzun yıllar geçmiş gibi geliyordu ona. Ona

ulaşan bütün o iyi edebiyatı yayımladığı zamanların da çok geride kalmaya başladığını gözlemledi.

Ne yaşlı gözüküyordu, emekli olduğundan bu yana ne kadar da yaşlanmıştı. İmiyor olmak ne kadar da sıkıcıydı. Dünya çoğu zaman sıkıcıydı ve gerçek duygudan yoksundu. Alkol olmazsa insan kayboluyordu. Öte yandan, bilge insanın varoluşu monotonlaştıran insan olduğunu ve her küçük olayın eğer güzelce okunabilirse harika özellikler içerdiğini unutmamak ona iyi gelecekti. Aslında bilincini monotonlaştırma ihtimalini unutmamak ona kalan tek ya da en iyi zmd. İçmek ona ciddi zararlar verebilirdi. Dahası alkolde, şişelerin dibinde hiçbir şey bulamadı ve bugünlere geldiğinde bir zamanlar orada ne aradığını pek de net anlatabıyordu. Çünkü sıkıntıdan ayrılmayı başaramamıştı, sıkıntı her zaman geri geliyordu. Gerçi röportajlarda ara sıra editörlerin tutkulu yaşamına sahipmiş gibi numara yapıyordu. O zamanlar deli gibi yalan söylüyordu, şimdilerde bunun sebebini soruyordu kendine. Mükemmel bir mesleği varmış gibi, bu meslekte çok eğleniyormuş gibi davranması ne işe yararmıştı? şimdiki gibi hiçbir şey yapmamaktansa, editör olmak daha iyiydi tabii ki. şimdiki gibi hiçbir şey yapmamak mı? Dublin'e bir seyahat, kapanan bir ağ için ağıt niteliğinde bir cenaze düzenliyordu ya. Bu hiçbir şey yapmamak mıydı yani? Her şey ne sıkıcıydı, düşünmek dışında, düşünmek bir şey yapmak demekti. Ya da şu an düşündüğünü düşünmek: Varoluşunu monotonlaştırıp o günlük hayatta saklı olan, ancak eğer isterse bulabileceğini bildiği mucizeleri aramak ona iyi gelecekti. Her tecrübesinde olandan daha fazlasını görmüyor muydu zaten? Yıllarca okumayı yalnızca editörlük mesleğinin ayrılmaz bir parçasından ibaret değil de bu dünyada var olmanın bir şekli gibi görmesi bir işine yarıyordu ilk defa: Hayat günlüğünü sahne sahne değerlendirip edebi

bir şekilde yorumlamaya yarayan bir araçtı.

Dublin için hazırlanmaya devam ederken akli İrlandalı yazarlara gidiyordu devamlı. Kesin olan bir şey varsa o da bu yazarları her geçen gün daha çok takdir ettiğiydi. Hiçbir İrlandalı yazarın kitabını yayımlamamıştı ama bunun sebebi istememesi değildi. John Banville ve Flann O'Brien'in haklarını almak için bir süre uğraştıysa da başaramamıştı. Hayatı monotonlaştırma ve içinde gizli harikaları bulma konusunda İrlandalı yazarların üstüne olmadığını düşünüyordu Riba. Son zamanlarda birkaç İrlandalı yazarı –Elizabeth Bowen, Joseph O'Neill, Matthew Swenney, Colum McCann– tekrar tekrar okumuştı ve hepsinin yazma konusundaki yeteneğine şaşırmaya devam ediyordu.

Dublinliler'in edebiyat konusunda doğuştan yeteneği vardı sanki. Dört yıl kadar önce, Guanajuato Meksika'daki kitap fuarında bu yazarlardan birini görmüştü ve Latinlerdeki kendilerinden bahsetme huyunun onlarda olmadığını fark etmişti. Bir basın toplantısında, Claire Keegan romanlarında ne tür konulara değindiğini soran bir gazeteciye sinirle şöyle dedi: “Ben İrlandalıyım. Sorunlu aileler, sevgiden yoksun zavallı hayatlar, hastalık, yaşlılık, kış, kapalı hava, sıkıntı ve yağmurdan bahsediyorum.”

Hemen yanındaki Colum McCann söze girip John Ford tarzında birinci çoğul konuşmaya başladı: “Toplum içinde kendimizden pek bahsetmeyiz, okumayı tercih ederiz.”

John Ford gibi, İrlandalı yazarlar gibi böyle birinci çoğul şahıs kullanarak konuşmaktan ne kadar hoşlanacağını düşündü. Örneğin Celia'ya şunu söylemek isterdi:

“Budist olman bizim için sorun değil. Ancak bunun bir kavga ve ayrılık sebebi olabileceğini düşünüyoruz.”

Bir zamanlar Ricardo'nun kendini dünyanın merkezinin kapılarında gibi hissettiğini ama Tom Waits'in kapıyı çarparak kapatmasıyla oradan düştüğünü biliyordu. Ancak Javier'e göre merkezin ne olduğunu bilmiyordu. Ona telefon etti.

"Kusura bakma," dedi, "bugün tek sayılı günlerden olmasa da seninle konuşmak istedim, hayatındaki özel bir anı, kendini dünyanın merkezinde hissettiğin bir anı hatırlayıp hatırlamadığını söylemeni istiyorum."

Telefonun diğer ucunda bir sessizlik oldu. Tek sayılı güne dair alaylı ifadesi onu sinirlendirmiş olabilir. Sonsuza dek sürecekmış gibi duran bir sessizlik. Sonunda, korkunç bir nefesin ardından konuşuyor Javier:

"İlk aşkım, Riba, ilk aşkım. Onu ilk gördüğümde o an aşık oldum. Evrenin merkezi."

Riba, onu ilk gördüğü anda kızın ne yaptığını soruyor. Dante'nin Beatrice'i gibi Floransa'da bir caddede yürüyor olabilir miydi?

"Hayır," dedi Javier, "babasının evindeki mutfakta tatlı patates soyuyordu ve bir dişi eksikti."

"Diş mi?"

Riba, Javier'in şaka yapma ihtimaline rağmen bunu son derece ciddiye almaya karar verdi. Kısa süre sonra doğru yolda olduğunu anladı, arkadaşı hiç de şaka yapmıyor.

"Evet işte, duyduğun gibi," dedi Javier sesi titreyerek, "tatlı patates soyuyordu, aman karıştırmayasın, patates değil, tatlı patates, zavalıcılığın dişlerinden biri de eksikti."

"Aşk böyledir işte," diye ekledi Javier, filozof ve hayalci bir şekilde. "Aşık olduğumuz insanı ilk kez gördüğümüz an bizlerde çok güçlü tutkular, hatta intihar etme isteği bile uyandırabilir. Hiçbir şey tutku kadar mantıksız değildir, inan bana."

Karanlık bir dramı gün yüzüne çıkardığı hissine kapılan

Riba, ilk fırsatta konuşmanın seyrini değiştirdi ve Javier’le tek günlerde konuşmanın daha iyi olacağına karar vererek veda edip telefonu kapatmaya yeltendi.

“Sen hiç tatlı patates yedin mi?” diye sordu Javier veda ettikten sonra, tam da kapatmak üzereyken.

Soruya cevap vermemek olmaz, diye düşündü Riba. Ancak cevap vermedi. Ahizeyi yerine koydu. Hat düşmüş gibi davrandı. Tanrı aşkına, diye düşündü, bana tatlı patatesten bahsediyor. Zavallı Javier. Aşık olmak her zaman ilginç bir konu, ancak yiyeceklerle karışınca sindirilmesi kolay olmu-yordu.

Dünyanın merkezinde Ricardo’nun yüzüne Tom Waits tarafından kapı çarpıldığını, Javier’in de tatlı patates soyan bir kız gördüğünü biliyordu artık. Genç Nietzsche’e gelince, onun durumunda her şey farklı olabilirdi, hatta merkez konusu hiç önem taşımayabilirdi, en nihayetinde –New York söz konusu olunca Riba farkına varamadan hayali bir balonun içine giriyor– o zaten merkezde yaşıyor, doğrudan dünyanın merkezinde yaşıyordu. Ancak genç Nietzsche dünyasının merkezinin merkezinde yalnız kalınca aklından neler geçtiğini kimbilir, diye düşündü Riba. Işığın saflığıyla camları yıkanan gökdelenler, Central Park’taki daha üstün bir gökyüzünü işaret eden mavi ve transparan gökler gibi göründüğünde aklından ne geçiyordu? Nietzsche’nin gerçeklerine dair ne biliyordu ki? New York’taki Central Park’ın üstün gökyüzüne dair ne biliyordu?

Tüm bunları unutmaya çalıştı, çünkü her şey çok karmaşıktı, çünkü günlerden arşamba, babasının evindeydi ve annesinin demin söylediğini duyamamıştı.

“Her şey yolunda mı diye soruyorum,” diye tekrarladı annesi. “Seni dalgın gördüm.”

Zaman ne çabuk geçiyor, diye düşünüyordu. arşamba.

Aşk, hastalık, yaşlılık, kapalı hava, yağmur. İrlandalı yazarların konularının hepsi anne babasının salonunda mevcuttu sanki. Dışarıda hafifçe yağan yağmur da bu izlenimi kuvvetlendiriyordu.

Hastalık, yaşlılık, sıkıntı, dayanılmaz bir grilik. Dünyada olup da herkesin bilmediği bir şey değildi yani. Anne babasının evindeki cenaze havası ve Nietzsche'nin hayal dünyası arasındaki zıtlık bir an çok büyük geldi.

Yirmi yedi yaşındaki yetenekli ve genç arkadaşını hatırlamak, o anda Providence'taki 27 1/2 Caddesi'nde olduğunu düşünmesine neden oldu. Nietzsche Kuzey Amerika'da, o ise Avrupa kıtasında yaşıyor olabilirdi, ancak ikisi neredeyse aynı olan paralel durumlarda, İrlanda seyahati öncesinde ortak noktalara sahip durumlarda yaşıyorlardı.

Sonrasında, Nietzsche'le ilk karşılaşmalarını düşünmeye başladı, bir gün arkadaş olacaklarını kimse tahmin edemedi. On beş sene önce Paris'te tanışmalarının –özellikle de yaş farkının ve veda sözcüklerinin- W.B. Yeats ve James Joyce'un Dublin'de gerçekleşen tanışmalarıyla benzerlikler taşıdığını aklından çıkaramıyordu.

Bu ilk karşılaşmada, gelecekteki dostu Nietzsche, yayınevi politikasını sonuna kadar eleştirdikten sonra şöyle demişti ona: “Zaman içinde karşılaşabilir, ben yazar ve siz editör olmak üzere aynı nesilden iki yakın arkadaş olabilirdik. Ancak böyle olmadı. Siz yaşılanmışsınız artık ve çok belli oluyor.”

Bu söylediğinden dolayı kinlenmedi Nietzsche'ye, tıpkı Yeats'in Dublin'deki O'Connell Caddesi'nde bulunan bir restoranın sigara içenler salonunda tanıştığı Joyce'a kinlenmesi gibi. İleriki yıllarda *Ulysses*'i yazacak olan Joyce, yirmi yaşını henüz devirmişti. Otuz yedi yaşındaki şaire kendi yazdıklarından kısa ve ilginç bir şeyler okumuştı, çok güzel olsalar da olgunlaşmamışlardı. Genç Joyce ölçüyü terk etti-

ğini, amacının ruhun hareketlerine cevap verebilecek daha akıcı bir şekil benimsemek olduğunu söylemişti.

Yeats bu çabayı takdir etmişti, ancak genç Joyce kibirle şöyle söylemişti: “Yaptıklarımın hoşunuza gidip gitmemesi gerçekten umurumda değil. Hatta bunları size neden okuduğumu bile bilmiyorum.” Sonra, kitabını masaya bırakıp Yeats’in yaptıklarına dair eleştirilerini sıralamaya başlamıştı. Neden politikaya girmişti, hepsinden de öte, neden düşüncelere odaklanıp genellemeler yapmaya başlamıştı? Tüm bunların demirin soğuduğuna, ilhamın bittiğine dair göstergeler olduğunu söylemişti. Yeats şaşırmıştı ancak kendini hemen toparlamıştı. Şöyle düşünmüştü: “O Royal University’den, her şeyin Thomas Aquinas tarafından belirlendiğini düşünüyor, can sıkıma gerek yok. Böyleleriyle çok karşılaştım. Kitabımı gazeteye göndersem memnuniyetle eleştirir muhtemelen.”

Ancak sakinliği ve neşesi kısa sürmüştü, bir dakika sonra genç Joyce, Yeats’in arkadaşı Wilde’ı eleştirmeye başlayınca işler yine değişmişti. Kısa süre sonra –bu sonuncu sahne Joyce tarafından bir “kahve dedikodusu” olarak sınıflandırılıp reddedilmişti ve ne olursa olsun veda ederken sarf ettiği sözleri asla anektodda bahsedildiği kadar kibirli değildi aslında- ayağa kalktı ve uzaklaşırken şöyle demişti: “Ben yirmi yaşımdayım, siz kaç yaşındasınız?” Yeats yaşını bir yaş eksik söylemişti. Derin bir nefes alan Joyce eklemişti: “Ben de öyle tahmin etmiştim. Sizi çok geç tanıdım. Oldukça yaşlısınız.”

Anne babasıyla konuşurken bir yandan da New York yakınlarındaki Providence’ta yaşanıyor olabilecek paralel olayları hayal ediyordu: O anlarda Nietzsche Providence Finneganın Topluluğu’na giriyordu; onu topluluğun beklenmedik bir

üyesi olarak kabul eden Joyce hayranlarını selamlıyordu. Topluluk üyeleri yeni gelen bu İspanyol üyeye *Finneganın Vahı*'nın tamamını okuyup okumadığını, bu esere tutkuyla bağlı olup olmadığını soruyorlardı. Nietzsche'yi gülümserken ve tüm kitabı ezberden okuduğu bir resitale başlarken hayal edebiliyordu: "ırmakgüzergâhı, Havva ve Adem'in oradan geçip, kıyı kıvrımından koy dönemecine..." Diğer üyelerin de şaşırdığını ve onu durdurmak zorunda kaldığını düşünüyordu.

"Lyon'da neler oldu? Orada ne olduğunu hâlâ bilmiyoruz," diye sordu annesi birden.

"Of hayır! Lütfen, anne! Bu sabahın köründen beri, buraya gelip sizlerle konuşana dek bilgisayarımın karşısında Dublin'le ilgili bir sürü şey okudum ve İrlanda'yı dibine kadar –bir an durup yutkundum– inceledim. Şimdi de..."

Birden durdu. Dibine kadar dediği için utanıyordu, ayrıntılarıyla dese daha doğru olurdu. Bir şey olmaz, diye düşündü. Anne babası bu tür hatalarını affederdi, sorun olmaz. Yoksa olur mu?

"Dibine kadar mı? Ne garipsin oğlum," diyordu annesi, bazen düşüncelerini gerçekten okuyabiliyordu galiba.

"İrlanda'yı tüm ayrıntılarıyla inceledim," diye düzeltiyordu keyifsizce. "Tam da şimdi, anne, şimdi yani Dublin'le ilgili bir sürü bilgiye bulanmışken ve öğrendiklerimi size anlatmak istiyorken, havaalanından otelime giderken yolda ne tür ağaçlarla karşılaşacağımı bile biliyorken, sen gelip bana Lyon'u soruyorsun. Lyon'la ilgili ne söyleyeyim istiyorsun? Fransa'ya uzun süreliğine veda ettim. Olan biten bu işte. Fransa'ya hoşçakal dedim. Çok incelemiş, gezmiş, görmüş-tüm zaten."

Bu ev gibi fazlasıyla incelemiş ve görmüştüm, diyecek oluyordu Riba ama kendini durduruyordu.

“Fransa’yı mı görmüştün?” dedi babası.

Bugün bu salonda her zamankinden daha baskın bir cenaze havası vardı. Bu garip havayı ve salonu etkisi altına alan tüm yaşanmışlıkların paralize edici gücünü yeniyetmeliğinin daha ilk yıllarında fark etmişti, ancak bugün zamanın tıklandığını, durduğunu ve hatta öldüğünü hissediyordu ilk defa.

Ona giderek daha çok İrlanda gibi gözüken bu evde her şey daha yavaş gerçekleşiyordu, dahası, belki de gelenekleri yıkmamak adına, hiçbir şey olmuyordu. Sanki anne babası büyükleri için bitmek bilmez bir cenaze düzenlemişler ve tam da bugün büyüklerin o ruhani ağırlığı eve çöküyordu. Hatta birçok kez gördüğü o hayaletleri bugün her zamankinden çok gördüğüne yemin edebilirdi Riba. Buraya ait olmayan bu belli belirsiz hayaletlerin bir kısmının gözleri pek iyi görmüyordu ve yaşayanlara pek de sıcak bakmıyorlardı. En azından kibar olduklarını kabul etmek gerekirdi. Kanıtı da şu sayılabilirdi: Bir kısmı rahatsızlık vermemek istercesine sessizce cenaze salonundan çıkmış, salonun kapının yanında dumanı koridora üfleyerek sigara içiyordu. Birkaçının da bahçede futbol oynuyor olması Riba’ya hiç de şaşırtmazdı. Ne iyiler, diye düşünüyordu. Bugün onları sevilesi hayaletler gibi görüyor. Öyleler de aslında. Hayatını onlara alışmış olarak geçirmişti. Hayaletlere birçok açıdan alışkın. Çocukluğu bu hayaletlerle, geçmişe göndermelerle geçmişti.

“Neye bakıyorsun,” diyordu annesi.

Ruhlara. Böyle cevap vermesi gerekirdi. Javier Amca, Angelines Teyze, Jacobo Dede, küçük Rosa María, David Dayı. İşte böyle cevap vermesi gerekirdi. Ancak sorun yaratmak istemiyordu. Bahçeden, belki de doğrudan New York’taki bir bahçeye bağlı olan bahçeden geldiğine inandığı sesleri dinlerken ölü gibi sessiz kalıyordu. Daha önce başka yerlerde

gördüğü ölüleri hatırlayarak kendini eğlendiriyordu. Ancak sessiz kalmaya devam ediyordu, o da ailenin hayaletlerinden biriydi sanki. Bahçede koşturanları dinlemek zor geldiğinden yakındaki, koridordaki hayaletler arasında geçen konuşmaları dinlemeye çalışıyordu ve bir şeyler duyduğunu sanıyordu, ancak öyle belli belirsiz ki duydukları, bir şey anlaşılmıyordu ve sonra aklına *Ulysses*'te gördüğü o meşhur hayalet tanımı geliyordu:

Hayalet dediğimiz nedir ki? dedi Stephen, şevkten yüzü pençe pençe. Ölüm nedeniyle, davranışların değişmesi nedeniyle sönüp gitmiş, gözle görünmez olmuş bir kişi.

Annesinin babası Jacobo'nun bir gün burada zoraki bir vurguyla şöyle dediğini hatırlıyordu: "Önemli şeylerin hepsi coşkuyla yapılmıştır."

"İrlanda'yla ilgili ne öğrendin bakalım?"

Annesine hemen cevap vermedi, salona bakmakla meşguldü. Sesler birden azalıyor, fark edilir derecede kısılıyorlar, uykuya dalıyorlardı sanki; sonunda, kısa bir dağılma süreci sonrasında, geriye yalnızca sessizlik ve hayalet sürüsünden arkada kalmış bir avarenin izmaritinin belli belirsiz dumanı kalıyordu. Annesine İrlanda'nın hayaletlerle dolu hikâyeler anlatan yazarların ülkesi olduğunu anlatmak için daha doğru bir zaman olamayacağını düşünüyordu. Hayaletler kelimesini vurgulamak, annesine göz kırpmak istiyordu, ancak işe yaramazdı çünkü annesi yıllardır ailenin hayaletleri konusunda konuşmak istemiyordu, bunun sebebi de artık hayaletlerle uyum içinde yaşıyor olması ve onların tatlı varlığı gibi bariz bir konuda tartışma yaşamak istememesiydi muhtemelen.

"Düşünsene," dedi annesine, "İrlandalı bir politikacı veya

din adamı çok kötü bir şey yaptı, diyelim. Peki. Seni olayların nasıl geliştiğini bilmek ilgilendirir. Değil mi?”

“Sanırım evet.”

“İşte İrlandalılar için bu ikinci konudur. Onlar için önemli olan bunu nasıl açıklayacaklarıdır. Politikacı veya din adamı bunu güzelce, yani insani değerlere bağlayarak veya etkileyici bir şekilde gerekçelendirebilirse, en büyük sorunlardan bile sıyrılabilir.”

Yaşlılık, hastalık, kapalı hava, yüzyılların sessizliği. Sıkıntı, yağmur, dış dünyadan uzaklaştıran dantel perdeler. Aribau Caddesi’nin tanıdık hayaletleri. Anne babasının veya bizzat kendisinin dramını bahanelerle açıklamanın anlamı yoktu, yaşlanmak felaket bir şeydi. Mantıklı olan, hayatının düşüşe geçtiğini görenlerin kontrol edilemez biçimde açılan çenelerin ve durmadan akan salyaların, dahası acımasız ayrılık halinin, yani ölümün söz konusu olduğu bir geleceğe boyun eğmesi değil, çılgılığı basması olurdu; çünkü ölüm sonsuza dek kimsenin şahit olmadığı bir süreç içinde binlerce parçaya ayrılmaktır. En mantıklı hareket bu olurdu işte, ancak bazen ninni gibi gelen ve hatta sinir bozucu derecede tanıdık geldiğinden insanı kendine âşık eden seslerin, yumuşak adımların hayaletimsi ve yumuşak mırıltısının duyulduğu da bir gerçektir.

“İrlanda hakkında başka ne biliyorsun?”

O ülkenin en çok bu salona benzediğini söyleyecek oldu annesine. Babası, İrlanda’yla ilgili sorularla oğullarını sıkması konusunda annesine çıkıştı. Kısa süre sonra tartışmaya başladılar. “Sana iki gün kahve yapmayacağım,” dedi annesi. İhtiyar çılgınlık. Kadın ve adamın karakterleri çok farklıydı, her şeyleri farklıydı. Çok uzun süredir birbirlerini seviyor-

lar ama tam de bu yüzden birbirlerinden nefret ediyorlardı. Aslında kendilerinden nefret ediyorlardı. Anne babası, bir gün şair Gil de Biedma'nın Barcelona'daki Tuset barında söylediği bir şeyi hatırlatıyordu ona. İki kişi arasındaki mahrem bir ilişki, bu ikili arasındaki bir işkence aracıdır; aynı ya da farklı cinsiyetten olmaları fark etmez. Her insan içinde kendine dair belli bir nefret taşır ve bu nefret, bu kendine dayanamama hali diğer insana transfer edilmesi gereken bir şeydir ki bu da en kolay bir şekilde en çok sevdiğin insana transfer edilebilir.

İyice düşününce, o da bu durumu karısıyla yaşadığını fark etti. Bazı günler aynı anda birçok insan birden olduğunu hissediyordu, aklı babasının evindeki hayaletlerden daha kalabalık oluyordu. Bu kişilerden hiçbirine dayanamıyordu, hepsini tanıdığını zannediyordu. Yaşlanmak zorunda olduğu, çok yaşlandığı ve ölmek zorunda kalacağı için kendinden nefret ediyordu: Anne babasının evini ziyaret ettiği her çarşamba tam da böyle hissediyordu işte.

“Ne düşünüyorsun,” diye araya girdi annesi.

Yaşlılık, ölüm; aslında onu gelecek ve şimdiki cenaze görünümünden uzaklaştırabilecek bir dantel perde yoktu. Salonun aynasından kendi gözlerindeki kendi bakışlarına girince, saniyenin onda birkaçı kadar bir sürede, gözbebeklerinin içinde İrlanda ışığı ve bu ışıktaki çok farklı tür, tip ve şekillerde ölü böcekler görerek dehşete düşüyordu. Gözlerinin Spider'ın beyninin korkunç işleyişine benzer bir şekilde işleyen zihinsel bir örümcek ağı olduğunu söyleyebilirdi. Dehşete düşmüş bir halde uzaklara bakıyordu, ancak hâlâ korkuyordu ve çılgılık atmak üzereydi.

Daha canlı bir coğrafya görme umuduyla pencereye doğru gitti ve dış dünyaya bakınca, caddede belli bir hızla giden bir genç gördü, genç adam tam pencerenin altından geçer-

ken başını kaldırıp gören tek gözûyle öfkeli bir bakış fırlattı Riba'ya. Sürüklediği komik uzvu biraz olsun yumuşatıyordu o bakışı.

Kim olabilirdi ki bu topal ve öfkeli adam? Onu kendini bildi bileli tanıyormuş gibi hissediyordu. Yayınevi için keşfetmenin hayalini yıllarca kurduğu genç yetenek konusunda da aynı şeyleri hissettiğini hatırlıyordu. Orada bir yerde olduğuna, onu kendi bildi bileli tanıdığına inanıyordu, ancak sonrasında onu bulmanın mümkün olmadığını görmüştü; ya öyle biri yoktu ya da onu nasıl bulacağını bilmiyordu. O yetenekle karşılaşmış olmak tüm hayatını gerekçelendirir miydi? Bunu göz ardı ediyor, ancak edebiyatta tüm devlerin ölmemiş olduğunu dünyaya haykırmak kadar büyük başka bir zafer yoktu onun için. Mükemmel olurdu bunu yapmak; yeteneklerin yokluğuna değinirken aslında başka bir şeyden bahsettiğini çok iyi bildiği ve bir zamanlar sarhoşken şimdi de dünyadaki tüm berraklık ve hainlikle alıntılacağı Henry Vaughan'ın şiirinin ilk dizesinden vazgeçebilirdi böylece:

“Herkes gitti.”

Tek gözlü gence yeniden baktığında artık orada olmadığını gördü, genç oralarda topallamıyordu artık. Ruh gibi duran öfkeli adam bir binaya girmiş olabilirdi, her halükârda artık orada değildi. Ne garip, diye düşündü Riba. Bir saniye önce onu gördüğünden emindi ama son zamanlarda karşılaştığı birçok insanın hızla kaybolduğu da bir gerçektir.

Salona döndü, konuşmadan eser kalmadığını gördü; daha da derinleşen cenaze havası ve bekleme salonu hissi dışında hiçbir şey yoktu. Sonra nasıl oldu bilmiyordu ama Vilém Vok'un Merkez'de söylediği bir şeyi anımsadı: “Bir anneye sahip olup da onunla nasıl konuşacağını bilmemek!”

Gitmesi gerektiğini düşünüyordu, bu evde daha fazla kalamazdı. Yoksa tamamen sessizleşecek ve gömülecek, birkaç

gün sonra da hayaletlerle sigara paylaşarak buralarda gezecekti.

“Herkes gitti, anne,” diye mırıldandı başı eğik bir halde.

Onu çok net duyan annesi de gülümseyerek başını evet anlamında salladı.

Editörlük görevine veda ettiği gün artık çok uzaklarda kalmış gibi geliyordu ona. Çok net hatırladığıysa, ruhani ve tanıdık bir sessizlikle geçen yıllardan sonra, edebiyatın yalnız başına ona gelmesiydi... Nasıl söyleyebilir, nasıl anlatabilirdi bu durumu? Kolay değildi. Yazar olsaydı bile anlatması kolay olmazdı. Çünkü çok garipti, edebiyat ona öylesine gelmişti, zarif adımlarla; topuklu kırmızı ayakkabıları, yana eğdiği Rus şapkası ve bej bir yağmurluğu vardı üzerinde. Buna rağmen, edebiyatı bilerek ve isteyerek Catherine Deneuve’le karıştırana dek ilgi çekici bulmamıştı; o kadını Cherburg’da geçen yağmurlu bir filmde şemsiyeler eşliğinde görelî çok olmamıştı.

“Dublin’le ilgili hiçbir şey bilmiyormuşsun gibi geliyor bana,” diyordu annesi düşüncelerini bölerek.

Anne babasının evinde olduğunu unutmuştu. Geçen haftanın çarşambasıydı sanki, başı eğik bir halde herkesin gittiğini söylediği ve annesinin de onayladığı o gündü. Ama bu başka çarşambaydı.

Kafasındaki o büyük şaşkınlığın ortasında, tam da bir zamanlar edebiyatın Catherine Deneuve olduğunu sandığını ve bu yanlış anlaşılmayı bir türlü düzeltemediğini hatırlarken, kadının yalnız başında seksi bir şekilde kırmızı ayakkabılarıyla, altına bir şey giymediği yağmurluğuyla, şapkasıyla geldiğini düşünürken annesinin onu çok heyecanlandıran bu düşünürken kesmesi gerçekten üzücüydü. Çünkü, en ni-

hayetinde, Celia'yla tanıştığında o da ona Deneuve'ün Cherbou'rg'taki hali gibi gelmişti.

“Doğru, tek bildiğim Dublin'de bazen yağmur yağdığı,” dedi öfkeyle. “O zaman da şehir yağmurluklarla doluyor.”

Yağmurluk mu dedi? Annesi ona çocukken yağmurlukları çok sevdiğini hatırlatıyordu, yağmur yağsın da yağmurluğunu giyebilsin diye beklermiş hep. Annesi bu tutkusunu gerçekten hatırlayıp hatırlamadığını bilmek istedi. Hayır, hatırlamıyordu. Aslında şimdi düşündü de, yağmurluklara olan tutkusu Deneuve'ü çekici bulması şeklinde devam ediyordu. Edebiyat ve Deneuve arasındaki bu akıl karışıklığını kimse bilmiyordu. Kimsenin bundan haberi yoktu, Celia bile. Biri-leri öğrense, özellikle de bu bilgi düşmanlarının eline geçse çok kötü olurdu. Ona çok gülerlerdi şüphesiz. Ama durum buysa ve aslında çok da korkunç değilse ne olacaktı? Evet, çok eskiden beri edebiyatı Deneuve'le ilişkilendiriyordu. Ne olmuş yani? Başkaları da sevgililerini ofiste yedikleri bozuk çikolatalı pastayla ilişkilendiriyordu. Bu tür şeyler sır kaldığı sürece sorun olmuyordu. En nihayetinde başkalarının çok daha gülünç sırları vardı, iyi ki söylemiyorlardı. Gerçi bazıları sırlarını saklamıyordu ve sırları da hiç gülünç değildi. Mesela, Samuel Beckett. İrlandalı yazar Dublin'de bir mart gecesi insanı kışkandıracak bir aydınlanma yaşamıştı:

Rıhtımın en ucunda, uluyan rüzgârda, asla unutulmaz, bir anda her şeyi görmüştüm. Nihayet her şey bir bütün olarak gözük-tü gözüme.

Geceydi ve genç Beckett çoğu zaman yaptığı gibi yalnız başına dolaşıyordu. Fırtına nedeniyle hırpalanmış bir rıhtımda bulmuştu kendini. O sırada her şey yerine oturmuştu sanki: Yılların endişesi, arayışı, soruları, yıkımları birden anlam kazandı ve kazandığı vizyon bir kanıt gibi gözlerinin

önüne serilmişti: Reddetmek için kendini sürekli zorladığı karanlığın en değerli müttefiki olduğunu görmüştü ve nefes almak için yaratmak zorunda kaldığı dünyayı görmüştü. Orada bilinç ışıyla tahrip edilemez bir ilişki kurulmuştu. Fırtınanın ve gecenin son damlasına kadar sürecek bir ilişki. Yanlış hatırlamıyorsa, o Dublin rıhtımındaki gece biraz değişmiş bir halde *Son Band*'da yer alıyordu:

Bizim tüm bu ızdırabımızdan geriye ne kalacak? Sonunda, yağmur altındaki bir su yolunda, gülünç bir yağmurlukla dolaşan yaşlı bir fahişe.

Vilem Vok, bir makalesinde –kesin karıştırıyordu çünkü makalelerinde hep karıştırırdı– o yağmur altındaki kadının çok daha genç olmasına rağmen *Murphy*'de anlatılan kadın olduğunu söylüyordu; adı Celia'ydı ve kitabın başrolündeki genç yazarla birlikte yaşayan bir fahişeydi.

Bu fahişenin adının da kendi karısınınki gibi Celia olması hep garip bir tesadüf gibi gelmişti ona. Nereden bakıldığına ve üçlülük kuralına göre, *Son Band*'daki gülünç yağmurluklu yaşlı kadın, Deneuve'ünküne benzer bir yağmurluk giydiğinden edebiyat olabilirdi; aynı zamanda *Murphy*'deki Celia'nın yaşlı, karısı Celia'nın da oldukça genç bir versiyonu olabilirdi.

Tüm bunlar kafasını biraz karıştırıyordu, fırtınanın silip süpürdüğü bir Dublin rıhtımının ucunda tutku ve dalgalar nedeniyle ıslanmış bir şekilde yürüyor gibi hissediyordu kendini. Aklına *Ulysses*'in altıncı bölümündeki yağmurluk yani *mackintosh* geliyordu. Bu yağmurluğu Paddy Dignam'ın gömülmesine gelen bir yabancının giydiğini hatırlıyordu. İlginç. Çünkü bugün *mackintosh* ünlü bir bilgisayar haline gelmişken o günlerde yağmurluktan ibaretti, Charles

Macintosh'un icat ettiği bu giysiden bahsedilirken zamanla soyadına k harfi eklenmişti.

Gutenberg çağından dijital çađa geçiře řahit olurken, yađmurluk mackintosh'tan bilgisayar mackintosh'a geçiře řahit olduđunu da dűřűnmeden edemiyordu. Dublin'de bu markanın yađmurlukları iwin de bir cenaze dűzenlemek ister miydi acaba? Projelerini, çabalarını acımasızca eleřtirme ve alaycılık konusundaki yeteneđi nedeniyle kendini kutluyordu. Joyce'un kitabı boyunca on bir kez karřılařacađımız Prospect mezarlıđı yabancısı ilk ve en gizemli giriřini altıncı bűlűmde yapıyordu. Ulysses yorumcuları bu adamın kimliđi űzerinde fikir birliđine varamamıřlardı.

Ya řurada mackintosh giymiř iskelet kılıklı tuhaf herif kim? Kim bu herif çok merak ettim? Kim olduđunu bilene benden beř kuruř. hep de hiç aklının ucundan geçmeyecek biri çıkar gelir. (Ulysses, Altıncı Bűlűm)

"Ne dűřűnűyorsun," diyerek bűldű annesi.

Anne babasının evinde bir kez daha nerede olduđunu unutmuřtu. Dublin mezarlıđındaki gezintisini bűlműř olmaları onu kızdırıyordu. Prospect ve anne babasının evindeki hava arasında bűyűk farklılıklar olmadıđı kesindi.

"Dublin'in her yeri űlűlerle dolu," dedi űfkeyle.

İřte bu, sonun bařlangıcı. En azından bugűnkű ziyareti- nin sonu.

"Nasıl," dedi annesi neredeyse hikırarak.

"Őlűler ve evlatlar," derken űfkesi giderek artıyordu, "bir- birine çok benziyor orada diyorum. Mezarcılar űlűleri gűm- dűkten sonra řapkalarına dokunarak selam verirler. Bazıları da yađmurluktan bahsederken hűlű 'mackintosh' diyordu. Bařka bir dűnya orası anne, bařka bir dűnya."

Bir taksi çevirdi. Aribau Caddesi'nde hep bir sürü taksi olurdu. Bazen bir taksinin duruvermesi için el kaldırmak yeterli olurdu. Bugün şansı pek yaver gitmiyordu. Taksinin içi kokuyordu. Ancak vazgeçmek için çok geçti artık, taksi evine doğru yola koyulmuştu. Anne babasına olan öfkesini çözümlmek için de çok geçti artık. Belki de her çarşamba tuttuğu bu söze daha fazla bağlı kalmamalıydı. Bugün bir kez daha hissettiği o cenaze havası ve hayaletlerle olan o tanıdık samimiyeti sinirlerini bozmuştu. Ses tonundaki değişim nedeniyle dilediği özürler de bir işe yaramamıştı.

“Niye bağıırıyorsun?”

“Bağıırmadım, anne.”

Sonunda kapıyı çarparak çıkmıştı, sonrasında da içi keder ve pişmanlıkla dolmuştu. Şimdi bu kötü ruh halinden kaçmaya çalışıyor ve Dublin'de yeniden yaşamak istediği o altıncı bölüme odaklanıyordu; bu bölüm, Bloom sabahın tam on birinde, Dignam'ın cenaze kortejinin başlayacağı Liffey'nin güneydoğusundaki 9. Cadde'de bulunan adrese gitmek üzere Leinster Caddesi'nden tramvaya binmesiyle başlar. Cenaze korteji batıya, Dublin'in merkezine ve sonra da kuzeybatıya, Prospect mezarlığına gitmek yerine Irishtown'a yönelir; yani önce kuzeydoğuya, sonra batıya gider. Eski bir geleneğe uyarak Dignam'ın cenazesini önce Irishtown'da gezdirirler; Tritonville Caddesi'nden, Serpentine Caddesi'nin kuzeyinden ve sonrasında Irishtown'dan geçtikten sonra batıya, Ringsend yoluna ve New Brunswick Cadde'sine yönelirler; Liffey nehrini geçtikten sonra Prospect mezarlığına varana dek kuzeybatı yönünde ilerlerler.

Taksi Brusi Cadde'sinden geçerken, hızlı adımlarla ilerleyen bir adam gördü. Geçen gün La Central kitapçısından çıkan genç adamı hatırladı. Bakışlarını bir an başka bir yöne kaydırırdıktan sonra gence tekrar baktığında, adamın artık

orada olmadığını gördü; buhar olup uçmuştu sanki. Nereye gitmişti acaba? Kimdi ki o?

Hayat dolu ancak aynı zamanda da hayalet gibi ruhani bir adam, diye düşünüyordu. Neydi şimdi bu? Ben olamaz mıyım? Olamam, çünkü ben genç değilim.

Celia bugünden itibaren Budist olmuştu. Henüz evin kapısından girememişti, ancak bu bilgi kendisine ulaşmıştı. Tamam, diyordu şaşırmış ve boğun eğmiş bir halde. Eşikten geçti ve düşündü: Eskiden saat beşte markizler dışarı çıkar-
dı, şimdi Budist oluyorlar.

Celia'ya bir günde kişiliğini değiştirebilecek tek insanın kendisi olmadığını anlatan şeyler söylemek isterdi; mesela, biraz kaygılı olduğunu ve gri renkli örümcek ağlarıyla kaplı bir tavan arasındaki bir ok gibi hissettiğini söylemek isterdi. Ancak kendini durdurdu. "Tamam," diyordu, "Tamam, seni kutlarım, Celia." Ancak Budizm kararının kadını sandığından daha çok etkilediğini gördü. Celia'nın din değiştireceğinden emindi gerçi, bunu görebiliyordu. Başını eğip doğrudan çalışma odasına gitti, oraya kaçması gerektiğini hissediyordu.

Bu evdeki her şey doğuya dönüyor gibi geliyordu ona.

O *hikikomori*di, kadınsa Budist'ti.

"Ne oluyor sana? Nereye gidiyorsun?" diye sordu Celia en yumuşak sesiyle.

Faka basmamaya karar verdi ve çalışma odasına kapandı. Odaya girince pencereden baktı ve meditasyon yapmaya başladı. Dışarıda günışığı azalıyordu. Budizm'i her zaman takdir etmişti, buna hiçbir itirazı yoktu. Ancak eve gelir gelmez yaşadığı bu durum onu rahatsız etmişti, çünkü bir romandan fırlamış gibi olmuştu, bugün onu rahatsız eden bir şey varsa

o da hayatında başına bir romancının romanda anlatabileceği türden şeyler gelmesiydi. Celia'nın Budist olduğunu söyleme şekli de klasik bir anlaşmazlık hikâyesinin başlangıcı gibiydi: aniden kocasınınkinden farklı bir ideolojiyi benimseyen kadın, mutlu geçen yıllardan sonra yaşanan o ilk kavgalar ve ciddi fikir ayrılıkları.

Yayınevini kapatarak bir şey kazandıysa, o da çöp okuyarak geçirdiği o kayıp saatlerdir: bildik olay örgüleri içeren el yazmaları, bir şeye benzemesi için bir anlaşmazlık içermesi gereken hikâyeler. O eski geleneksel hikâyeleri içeren el yazmaları hazır gözden kaybolmuşken şimdi de kendini onlardan birinin içinde hissetmek istemiyor. Riba'ya göre bu, iki yıl, tam olarak söylemek gerekirse yirmi altı ay süresince çok huzurlu bir yaşam sürdükten sonra hiç beklemediği bir anda yaşanan kurgusal bir dönüm noktası gibi sinir bozucuydu. Son zamanlardaki yaşamını seviyordu, hepsinden de öte, çok huzurlu ve sıkıcı geçen günlük dünyasını seviyordu. Biri her günkü hayatını inceleyecek olsa, tutkuya dair herhangi bir şey bulmakta zorlanırdı, çünkü aslında pek bir şeyin olmadığı o hayatlardan biriydi onunki de. Lyon'daki teorisi için seçtiği yazar olan Gracq karakterlerinininkine benzer bir varoluştu onunki. Melodramatik bu olayın şu an gerçekleşmesi bu yüzden bu kadar canını sıkıyordu. Her şeyin bir anda olması rahatsız ediyordu onu, birileri onun daha hızlı bir romanda yer almasını istiyordu sanki.

Günlük hayatın mutluluğu onu büyülüyordu. Bilgisayar bağımlısı gibi bloke bir hayat sürmek onu bazen üzüyordu, bu doğrudu; önceki gibi iniş çıkışlı bir hayatı olmaması da üzüyordu onu. Ancak genel olarak ne kadar önemsiz şeyler yaşarsa, o kadar iyi olacağı gibi günlük bir düstura sahipti.

Finneganın tarikatının müstakbel bir üyesi ve Joyce'un başyapıtının bir nevi uzmanı olarak, dünyanın önemsiz şeyler üzerinden yürüdüğünü biliyordu. En nihayetinde, Joyce'un *Ulysses*'te yaptığı en büyük keşif, hayatın önemsiz şeylerden ibaret olduğuydu. Joyce'un yaptığı o muhteşem numara, gerçekten sıradan olanı ele alıp ona Homeros misali bir kahramanlık temeli eklemesiydi. İyi fikirdi, ancak ona hep bir kandırmaca gibi gelmişti. Dublin'de düzenlemek istediği cenazenin sembolizminden bu yüzden vazgeçecek değildi, durumun gerektirdiği ihtişamdan vazgeçmek istemiyordu, Joyce'un hüküm sürdüğü bir çağın cenazesi orada hiçbir anlama gelmiyordu. Yani ihtişam olmazsa, bu parodi anlaşılmazdı. Öte yandan, bu ihtişamlı ve sembolik yaklaşım yolculuğunun önemsiz sıradanlığıyla uyum gösterecekti kuşkusuz, tıpkı *Ulysses*'te olduğu gibi. Bu uyumu hayal etmeye şimdiden başlayabilirdi: Kendini Dublin'de kahramanca bir dürtü ve cenazenin verdiği bir azametle tarihi bir çağa veda ederken, aynı zamanda günlük hayatın o sakinleştirici sıradanlığıyla da iletişim içinde olacak büyük dükkânlarda gömlek alırken, O'Connell Caddesi'ndeki bir restoranda körili tavuk yerken ve sıradanlığın gri ritmiyle yaşarken görebiliyordu.

Azamet ve sıradanlık, kahramanca dürtü ve körili tavuk arasındaki büyük zıtlıklar. Kendini tutamayıp güldü. Belki de kahramanca dürtü bugün çok adi ve sıradan bir şeydi. Kahramanca dürtü dediğimiz neydi ki zaten? Bu dürtüyü çok bariz bir şeymiş gibi değerlendirirken aslında bu konuda hiçbir şey bilmiyordu.

"Budist tapınaklarındaki alıştırmalardan birinin de hayatının her anını dolu dolu yaşayarak karşılamak olduğunu biliyor muydun?" diye soruyordu Celia.

Celia çalışma odasına girdi, Budistliğinin ilk gününde, Riba'ya *hikikomori*'sini yaşama fırsatı vermeyecekti galiba.

Riba biraz şaşkındı çünkü Celia kapıyı çalmadan asla girmezdi çalışma odasına.

“Budist tapınaklarında düşünmene yardımcı oluyorlar,” diyordu Celia hiçbir şey olmamış, odaya girerek evin kurallarından birini çiğnememiş gibi.

“Neden bahsettiğini bilmiyorum.”

“Öyle mi? Sana daha iyi bir açıklama yapayım. Budist tapınaklarında kendinle konuşmana yardım ediyorlar, mesele: şu an öğlen, şimdi bahçede yürüyorum, şimdi başrahiple karşılaşacağım; aynı anda öğlenin, bahçenin ve başrahibin gerçek olmadığını, tıpkı insanın kendisi ve düşünceleri gibi gerçek olmadığını düşünmelisin. Çünkü Budizm benliği inkâr eder.”

“Benim bilmediğim bir şey değil bu.”

Kaçındığı kavganın baş gösterdiğini fark etti ve bir romanın içinde yaşamayı kesinlikle istemediğini düşündü yine. Ancak korktuğunun gerçekleşmekte olduğu bir gerçek: Son haftalarda çok değişmiş ve dünyaya ait çok dini, Riba’nınkinden çok farklı bir bakış açısı benimsemiş biriyle yaşamak çok kolay olmayacaktı.

Celia onun ne düşündüğünü bildiğine inanıyordu ve onu sakinleştirdi. Endişelenmemesini söyledi ona, çünkü Budizm şefkatlidir, iyidir ve dahası Budizm bir felsefe, bir yaşam biçimidir ve aslında kişisel açıdan iyileşmenin bir tekniğidir yalnızca.

Budizm’de meditasyon yollarından biri, diye açıkladı Celia, özne diye bir şey olmadığı, bunun bir düşünce durumundan ibaret olduğudur. Diğer bir konu da geçmişimizin bir yanılsama olduğudur. Sakinleşmesi gerektiğini söyledi Celia ona. O da nasıl cevap vereceğini bilemeyerek sakinleşmeye hazır olduğunu, ancak bir romanın içinde yaşamak istemediğini söyledi.

“Seni anlamıyorum,” diyordu Celia.

“Ben de seni anlamıyorum.”

“En azından şunu anlıyor musun, bir bakalım. Mesela sen Budist bir rahip olsan, şu an tam da şu an yaşamaya başladığını düşünürdün. İyi dinliyor musun beni?”

“Ben şimdi mi yaşamaya başladım?”

“Geçmiş yaşamını, fazlasıyla nefret ettiğin ve kurtulduğun için gurur duyduğun alkolik zamanlarının bir rüya olduğunu düşünürdün. Böyle düşünürdün, anlıyor musun? Bunun ve evrensel tarihin rüya olduğunu düşünürdün. Dinliyor musun?”

Evet, dinliyor sayılırdı. Budizm’in hayatına dalması ona fazla gelmişti. Celia’nın her gün öğleden sonra annesi veya kardeşleriyle telefonda konuşmasını veya iş arkadaşlarıyla müzenin sorunları üzerine tartışmasını tercih ettiği bir gerçektir. Budizm gelip her şeyi karıştırmıştı.

“Düşünce egzersizleri yaparak kendini özgür bırakabilirsin,” diye devam etti Celia. “Benliğin var olmadığını anladığın anda, mutlu edebileceğini veya senin *benliğini* mutlu etmek zorunda olduğunu düşünmezsin, bunların hiçbirini düşünmezsin.”

Kadının söyleyecek tek bir şeyi kaldığını düşünüyordu Riba: Dublin seyahatini, kayıp coşkusu veya yeteneğini arayışını, vasat hayatından kurtulma hayalini temsil eden New York’u, yaşlı olmadığı düşüncesini ya da İngiliz sıçrayışını çok da büyütme.

Sonra, Budist karısı bu kadar acımasızca konuşabilir mi diye düşündü? Konuşmamasını tercih ediyordu. Budizm acımasız değildi ki. Budizm şefkatliydi, iyiydi. Yoksa öyle değil miydi?

Gözleri tabak gibi yuvarlak, bilgisayarın karşısına oturmuştu. Kaç saattir böyle oturduğunu bilmiyordu. Bitmek bilmeyen bir uyuyamama haliydi. Gözetlendiği hissine kapılıyordu. Görünmeyen biri tarafından. Belki de ölüm, yoksunluk ya da alışkanlıklarının değişimi nedeniyle elle tutulamayacak hale gelene dek yok olmuş biri tarafından.

Gözetlendiğini hisseden herkesin başka bir yüze büründüğünü biliyordu, biri tarafından izleniyor olabileceğini hissedince onun da jest ve mimikleri değişiyordu şimdi. Uyumalıydı artık, belki de sırf bundan oluyordu bütün bunlar. Yorgunluk. Saat sabahın beşi neredeyse. Dinlenmesi gerekiyordu, ancak en uygun eylemin bu olacağından emin değildi. Yeniden bilgisayara odaklandı.

Google sayesinde, babasının doğduğu gün olan 2 Şubat 1922'de başka olayların da gerçekleştiğini keşfetti. Bu olaylardan biri de ilginç bir şekilde Dublin için çok önemliydi. O gün, *Ulysses*'in editörü Sylvia Beach, Paris'te Gare de Lyon'un peronunda geziniyordu; sabahın soğuk havasına dayanmaya çalışırken Dijon'dan gelen treni bekliyordu. Ekpres sabah tam yedide gara girmişti. Sylvia Beach elinde bir paket tutan kondüktöre koşmuştu, adam da zaten matbaacı Maurice Darantière tarafından gönderilmiş paketi teslim edeceği kişiye bakınıyordu. Matbaacı, dizginin ilk nüshasındaki her sayfanın üzeri çizilmiş, yeniden yazılmış ve hırpalanmış her paragrafındaki düzeltileri girmek için gerçek bir çaba göstermişti. *Ulysses*'in birinci basımının birinci ve ikinci kopyası elindeydi işte, deniz mavisini kapak üzerinde beyaz harflerle yazılmıştı kitabın ve yazarın adı. O gün James Joyce'un doğum günüydü ve Sylvia Beach ona unutulmaz bir hediye verecekti. Kimbilir, belki de bu Gutenberg galaksisinin, matbaa çağının en önemli anlarından biriydi bu.

Aynı gün, Joyce'un kendi *Ulysses* kopyasını eline aldığı

sırada, Riba'nın babası, —o zamanlar dünyada yalnızca dört buçuk saat geçirmişti— evinin duvarlarını aşan büyük bir çılgılık atmıştı.

Nietzky'e Dublin'e gitmenin kaderi olduğu konusunda her geçen gün daha çok ikna olduğunu anlatan uzun bir e-posta yazdı, ancak göndermedi. Google'a döndü ve birkaç sayfada gezindikten sonra karşısında Vilhelm Hammershøi tabloları buldu, bu tablolar uykusunu daha da kaçırdı. Hayatı boyunca hep aynı sebeplerle resim yapan bu Danimarkalı sanatçı onu her zaman büyülemişti: Yakın arkadaşlarının ve aile üyelerinin portreleri, evinin içinin resimleri, Kopenhag ve Londra'nın önemli binaları, Sjælland manzaraları gibi sebeplerle resim yapıyordu hep. Sebeplerin hep aynı olduğu bu tabloları çok seviyordu Riba. Sanatçı tüm resimlerde büyük bir huzur ve sükûnet yansıtırsa da Hammershøi bu konuda takıntılı olmakla suçlanabilirdi. Ancak Riba sanat söz konusu olduğunda önemli olanın tam da bu, bu dizginlenemez takıntı, eserin ardındaki bu çılgınca mevcudiyet olduğunu düşünüyordu.

Hammershøi tablolarında ısrarla hiçbir şeyin olmadığı ve aslında çok şeyin olduğu boş mekânlarda pek değişmeyen karakterler dolaşıyordu; bu, örneğin Edward Hopper tablolarından çok farklıydı. Maddeyi geleneksel romancılar misali koyulaştırmıyordu. Onun tablolarında aksiyon yoktu. İstisnasız hepsine de çok net bir tavır katıyordu: Aşırı bir sakinlik ve hareketsizliğin ötesinde, tanımlanamaz ama biraz da tehditkar bir elementin beklediğini hissediyordu insan.

Renk skalası sınırlıdır, genelde gri tonları hakimdir resimlerine. Hiçbir şey olmayınca olanların ressamıdır o. Tüm bunlar onun mekânlarını hipnotize edici bir sessizlik ve me-

lankolik bir ie dönüş yerlerine dönüştürür. Bu tablolarla kurguya, romana yer yoktur. Bu tablolarla keyifle dinlenilir, takıntılı bir zihin bu tür tablolarla ne kadar boşalabiliyorsa boşalırdı.

Riba'nın bu ressamı sevmesinin asıl nedeni, tüm bu aşır sessizliğin ortasında ressamın inatçı ve ısrarcı olması. Hammershi –hayranı Vok'un bir kitabına İngilizce verilen isimle anlatmak gerekirse– *quiet obsession*'da¹ yaşıyordu. Huzurlu adamın evreni gördüğü sınırlandırılmış büyünün etrafında dönmekteydi sanki.

Vok'un İngilizce tercmanına atfedilmesi gereken bu ifadeyi –*quiet obsession*– hep çok sevmişti. Riba da aynı şekilde saplantıları olduğuna inanıyor. New York'a olan sessiz tutkusu mesela. Dublin'deki cenazeler, matbaa çağın selamlarla –ya da kimbilir, gözyaşlarıyla– uğurlamak konusundaki sessiz saplantısı. Bir an da olsa yeniden dünyanın merkezinde yaşamak, kendi merkezine seyahat etmek, coşkunun önemli seviyelerine çıkmak, hemen her şeyi kaybettikten sonra kederden lmemek konusundaki sakin saplantısı.

Hammershi'nin en garip ve saplantılı tablosu olan *The British Museum*'a özel bir saplantısı vardı. Bloomsbury bölgesindeki tamamen boş bir caddeye yayılmış yoğun bir sisin görüldüğü gri tonlarında bir resimdi bu. Ressamın birçok resmi gibi bu yağlıboya tabloda da insan yoktu. Hammershi'yi hipnotize eden bu Londra bölgesinin boş ve sisli caddelerini anlatan serinin bir parçasıydı bu tablo.

Riba, Londra'ya yalnızca bir kez, o da beş sene önce bir editörlük kongresinin davetlisi olarak gimişti. Bu şehrin kitap fuarına hiç gitmemişti çünkü dil konusunda yaşaya-

1 sessiz bir saplantı. –yhn

cağı sorunlardan dolayı sıkıntı duymaktan korkuyordu, bu nedenle de hep Gauger'i göndermişti oraya. Londra'ya yaptığı yegâne seyahatinde Bloomsbury bölgesinde, British Museum'un hemen yanında, gizemli Swedenborg Society binasının yakınlarında küçük bir aile otelinde ağırlamışlardı onu. Kongre toplantıları da Bloomsbury tiyatrosunda yapılıyordu. Üç günlük bu kısa seyahatinde, oteli ve müze dışında başka bir yere gitmeye pek fırsat bulamamıştı. O bölgedeki caddeleri öyle iyi gezmişti ki o zamandan beri bu caddeleri çok iyi bildiğini düşünüyordu. Onun bölgede güç kazanmaya çalışma tarzı böyle olmuştu. Belki de bu yüzden Spider filmini izlediği zaman East End caddeleri onu bu kadar şaşırtmıştı, Londra'da Bloomsbury bölgelerinden çok daha farklı yerler olduğu gibi bariz bir gerçeği kabul etmek istememişti.

Beş yıl önceki bu seyahatinde şehri ilk kez gördüğü konusunda kimseye bir şey söylememeye dikkat etmişti. Onun gibi prestijli bir editörün Londra'ya hiç ayak basmamış bir maganda gibi gözükmesinin, dahası daha önce hiç gelmemesinin sebebinin İngilizce konuşmaktan utanması olduğunun korkunç bir izlenim bırakacağını biliyordu.

Beş yıl önceki bu seyahatinde British Museum'u çevreleyen caddeleri detaylı bir şekilde incelemişti. Birçok kez baştan başa yürüdüğü bu caddeleri sonunda ezberlemişti; döndükten sonra, Hammershøi tablolarından birini gördüğünde caddeyi hemen tanıyor ve hatta ismini bile söylüyordu. Bu, *The British Museum* tablosu dışındaki tüm tablolarda böyle olmuştu. Bugün de devam ediyordu bu durum. İlginçtir ancak bu tabloda bugün bile kaybediyordu kendini, kafası karışıyor, boğuluyordu. Bu tablodaki caddeye ne kadar baksın, baksın, ressamın model aldığı caddeyi bir türlü bilemiyordu ve Hammershøi'nin bu caddeyi kendisi hayal etmiş

olabileceğini merak etmişti kendi kendine. Öte yandan, tablonun solunda gözükten bina müzeye aitti kesinlikle, yani bu caddeyi biliyor olması gerekti, yani ortada bir gizem falan yoktu, zaten olan bir caddeydi bu ve oradaydı işte; Londra'ya dönüp görölmeyi bekleyen sessiz bir saplantı.

Her halükârda, *The British Museum* tablosuyla da Londra'yla olan ilişkisi gibi garip bir ilişkisi vardı. Çünkü Londra'ya tek bir kez gitmesinin sebebi yalnızca dil konusundaki sorunu değildi, geçen yıllarda farklı zamanlarda bu şehre seyahat etmek üzere olduğu anlarda hep garip bir şeyler yaşamış olmasının da etkisi vardı. İlk kez Calais'de, yetmişli yılların başında olmuştu bu. Arabasıyla onu kanalın diğer tarafına götürecekt feribota bile binmişti ki bir arkadaşıyla beklenmedik bir şekilde tartışması –Julie Christie'nin mini etekleri hakkında saçma bir tartışma– nedeniyle seyahat fikrinde geri adım atmıştı. Seksenli yıllarda uçak biletlerini almıştı ki büyük bir fırtına yoluna taş koymuştu ve kanalı yine geçememişti.

Londra'nın karanlık sebepler nedeniyle gitmememiz gerektiğini bildiğimiz o yerlerden biri olduğu sonucuna varmıştı, gitmemeliydik çünkü bizi ölüm bekliyordu orada. Beş yıl önce hep korktuğu Londra'dan davet gelince bu yüzden korkmuştu işte. Pek de kısa sürmeyen bir endişe sürecinden sonra bir gün nihayet Barcelona'daki evinden Londra'ya gitmek üzere çıkmıştı, uçağa binmeden önce aklına asla gelmeyecek bir şey olacağından ve İngiliz topraklarına ayak basamayacağından emindi. Ancak yoluna hiçbir şey çıkmamıştı ve Heathrow'a inmişti, şüphe duysa da hayattaydı.

Karanlık dış güçler nedeniyle tehlikede olduğunu hissederken, pek de güvenmediği bu havaalanında yürümeye başlamıştı. Bir an yön duygusunu bile kaybettiğini sanmıştı. Bir saat sonra, otel odasına girmiş ve uzun bir süre yataktan

çıkamamıştı; henüz bir şey olmaması ve Ölüm'ün ziyaretine dair bir ihtimal bile hissetmemesi şaşırtmıştı onu. Kısa süre sonra, her şeyin bariz bir şekilde normal seyrinde ilerlediğini görünce, televizyonu açmış ve haberleri izlemeye başlamıştı, tek bir kelime bile anlamamasına rağmen kısa süre sonra Marlon Brando'nun öldüğünü idrak etmişti.

Dehşete düşmüştü, çünkü kafası karışık Ölüm'ün dikkatsizliği nedeniyle onun yerine Brando'nun öldüğünü anlamıştı. Sonra, bu fikri çelişkili olduğu gerekçesiyle reddetmişti. Ancak zavallı Brando için içsel bir cenaze düzenlemişti uzun bir süre; aynı anda, odasının bulunduğu üçüncü katın koridorunda olabilecek herhangi bir şeye karşı tetikte bekliyordu. Çünkü Ölüm'ün onu ziyaret etmek isteğiyle dar koridordan geçmesinden çok korkuyordu.

Binadaki her harekete dikkat kesilmişti ki ayak sesleri duymuştu, biri odasına gelmişti. Kapı çaldı. Riba donakaldı. Dört sert vuruş daha duyuldu. Kapıyı açana dek geçmedi korkusu, oysa kapının ardında Ölüm değil de kongrenin davetlisi olarak aynı otelde kalan editör Calasso vardı. Çevrede gezintiye çıkmayı teklif etmek için gelmişti.

İkisi akşam üstü gezintiye çıktıklarında, birazdan Joseph Mankiewicz'in *Julius Caesar* filmini izleyeceklerini hayal bile edemezdi. Günün ölüsü olan filmin başrolüne beklenmedik ve doğaçlama bir saygı duruşu gibiydi bu. Bazen hayatta öylesine yaşadığımız tesadüfler gibi, Brando ve James Mason'ın başrolünde oynadığı filmin akşam üstü otelden iki adım ötedeki British Museum'un Stevenson Odası'nda gösterileceğini öğrenmişlerdi. Kaderin bu cilvesine kayıtsız kalamayacaklarını düşünmüşlerdi ve daha önceden izledikleri bu takdire şayan filmi izlemeye gitmişlerdi.

Önceki gece Celia'nın sözcüklerinde baskın bir Budist aksanıyla söylediklerini hatırladı, hayatlarımızın her ânını sürekli birleştirip dokuduğumuzu söylüyordu kadın. Dokuyoruz, demişti Celia, yalnızca kararlarımızı değil de eylemlerimizi, rüyalarımızı, uyanık halimizi de birbirine bağlıyoruz: Halı dokur gibi yapıyoruz bunu. Bu kilimin merkezinde de bazen yağmur yağıyor, diye bitirmişti sözlerini Celia.

Dünkü bu ilginç sözleri hatırladı ve Barcelona'da aylardır yağmurun yağdığı, daha da yağacağı bir halı düşlemeden edemedi. Epik fantazide hep yağmur yağar, diyordu ya Dante. İşte şimdi hayal gücünde yağmur yağıyordu, Barcelona'da da öyle. Bu şehirde bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu, orası kesin. Dublin'e gitmeye karar verdiğinden beri ara sıra dursa da devamlı yağmur yağıyor. Yağmur bize bir şeyleri hatırlatırdı, başka zamanları getirirdi aklımıza, belki de bu yüzden beş yıl önce Bloomsbury'de *Julius Caesar* filminde James Mason'u izledikten sonra gece otel odasına döndüğünü ve televizyonda yine aynı aktörü gördüğünü hatırlıyordu; Kubrick'in *Lolita* filminde, Humbert rolünü oynayan aktör ilham perisiyle odaya çıkmadan önce oteldeki başka bir müşteriyle, hayatına dair her ayrıntıyı bilen Quilty diye bir adamla konuşuyordu.

Kimdi bu Quilty? Filmde Nehru bir ceket mi giyiyordu? Saatlerdir uyumadığı için mi yoksa ekranında hâlâ *The British Museum* olduğu için mi bilemiyor ama gittikçe sinirleniyordu. Tablodaki muamma yolda oynayan yağmur damlalarının peşine takılıp arkadaşı Dominique'in Tate'te hazırladığı enstalasyonu da düşünürken, aklında cümleler yazmaya başladı; bu cümlelerden birinde sevdiği insanlar ve kendisi öldüğünde Londra'nın nasıl bir yer olacağını soruyordu kendine. Sevdiği herkesin buharlaşacağı ve kendi uzak, vahşi yalnızlıklarından konuşacağı günler gelecekti;

yağmur Afrika'da nasıl konuşuyorsa öyle konuşacaklardı ve hiçbir şey hatırlamayacaklardı, her şey unutulacaktı. Altında tüm ölülerin birbirine aşık olduğu yağmur bile silinecekti yeryüzünden. Altında acı çeken ruhlar misali yürüdükleri ay bile unutulacaktı.

İşler bazen karışsa da her şey yalnızca ona bağlı olduğu sürece, eylemi kontrol edebildiği ve her şeyin saf ve ruhsal kalmasını sağladığı sürece, sakın kalabileceğine inanıyordu. Belki de bu yüzden, British Museum'un yanındaki bilinmeyen sisli caddede sakince kayboluyordu ve başta dönülecek bir köşe gibi gözükken garip bir dönemde kalakalıyordu. Köşe değildi bu, bir lekeydi aslında ve içinde ekrandan kaçmak istiyor gibi duran bir gölge vardı.

Bu tehditkar gölge nedeniyle tedirgin olan Riba, fareyi tuttu ve iki tıklamada e-posta hesabını açtı; e-posta kutusunda genç Nietzsche'nin New York'tan gönderdiği Philip Larkin şiiri "Dublinesk" vardı. Dublinli yaşlı bir fahişenin birkaç iş arkadaşı eşliğinde ilerleyen cenaze kortejinden bahsediyordu bu şiir. Nietzsche bu şiiri cenaze teması ve Dublin'de geçmesi nedeniyle gönderdiğini söylüyordu: 16 Haziran için hazırladıkları cenaze seremonisine bir göndermeydi bu. Şiir şöyle başlıyordu:

*Sıvalı kaldırımlardan aşağı
Dumanlı ışıklar altında,
Akşam sisiyle yanarken
Mağazalarda ışıklar,
Tesbihler ve yarış kitapçıları arasından
Bir cenaze geçiyor.*

Radyoyu açmak ve cenazeyle pek ilgisi olmayan şeyler düşünmek için okumaya ara verdi; Françoise Hardy şarkısı

olan “Partir Quand Même”i¹ dinliyor. Hep sevdiği bu şarkıyı dinlemeyeli yıllar olmuştu. Artık yağmur dinmişti galiba. Saat yediyi geçmiş olmalıydı. Larkin’in şiirinin ilk mısrasını, *Sıvalı kaldımlardan aşağı* kısmını ezberledi, bu sayede İngilizce bildiğini ve bunu en küçük fırsatta bile söylediğini hayal edebiliyordu. Uykusuzluğunun gücü bastırılmaz durumdaydı artık. Celia da aynı fikirde. Birden ortaya çıktı, kapının oradan tehditkar bakışlar fırlattı, ancak yüzünde umutsuzluk ifadesi de vardı aynı zamanda. Budistlerin endişelenebildiğini bilmiyordum, diye düşünüyordu Riba. Ancak yanıliyordu, umutsuzluk değildi Celia’nın hisleri; kadının işe gitmesi gerekiyordu ve kocasını bu kadar aşırı ve bu kadar uyanık görmek pek de hoşuna gitmemişti. Riba başını eğdi ve Dublinesk’e sığındı. Celia’dan her an gelebilecek bir serzeniştan kurtulabileceği umuduyla şiirin geri kalanını okudu. Okurken, ekranda aynı lekeyi ve içinde de aynı gölgeyi yine görüp görmeyeceğini sordu kendine.

Celia gitmek üzereydi, Riba –hipnotize olmadığını görsün diye– bilgisayarı kapattı ve bir anda bir sürü sorundan kurtuldu. Celia çıkmıyordu, aynanın karşısında yeni bir gömlek deniyordu. Riba bilgisayarı kapatıp gölgeyi görme fırsatını kaçırır kaçırmaz garip bir üzüntü hissetti aniden. Absürt bir kederdi bu, bu üzüntünün sebebinin gölgenin yokluğu olduğunu sanmıyordu, ancak daha iyi bir açıklaması da yok. Bu garip üzüntüyü daha açıklanabilir bir şeyle bastırmaya karar verdi ve onu Dublin’de bekleyen üzücü cenaze törenini –aslında çok da üzücü değildi çünkü güzel yanları olan bir seyahatle birlikte geliyor– düşünmeye koyuldu; *Ulysses*’in altıncı bölümüyle ilişkili olması gerektiğini bildiği o cenaze.

Şimdi düşünüyordu da son günlerde hayatı da bu bölüm-

1 (Fr.) Sen Git Yine de -yhn

le ilişkili durumdaydı. Hisleri doğru mu diye kontrol etmek için bu bölümü tekrar okumaya karar verdi. Kısa süre sonra, Paddy Dignam'ın cenazesinin anlatıldığı sayfaları, özellikle de hırpani bir adamın son anda cenazeye geldiği kısmı dikkatle okumaya başladı. Tabut Prospect Mezarlığı'ndaki çukura girdiği an birden ortaya çıkıveren bir adamdı bu. Bloom demin çukura attıkları Dignam'ı düşündü ve bakışları yaşayanlar arasında dolaşırken bir an tanımadığı bu adama takılıyordu. Kimdi bu? Yağmurluk giymiş bu adam kim olabilirdi?

“Kim bu herif çok merak ettim? Kim olduğunu bilene benden beş kuruş. hep de hiç aklının ucundan geçmeyecek biri çıkar gelir,” diye düşünüyordu Bloom, sonra düşüncelerinin başka konulara yönelmesine izin verdi. Cenazenin sonunda, defin raporu için katılımcıların listesini tutan Joe Hynes, Bloom'a “şu adamın kim olduğunu, şu üzerinde...” sordu ve tam da o anda, tam da soruyu sorarken, bahsettiği adamın buhar olup uçtuğunu görüyordu ve cümlesini bitiremiyordu. Eksik kalan kelime yağmurluk, yani mackintosh. Cümleyi Bloom tamamliyordu: “Evet, mackintoshlu adam. Gördüm. Nerede şimdi?” Hynes yanlış anlıyor ve adamın soyadının Macintosh olduğunu sanıp listesine yazıyordu.

Bu paragrafı tekrar okumak yağmurluk giymiş gizemli adamın *Ulysses*'te on kez daha görüldüğünü hatırlattı Riba'ya. Bu gizemli adamın son ortaya çıkışlarından biri de Bloom gece saat on ikiden sonra arabacıların kahvesinde kahve istediği zaman oluyordu, Evening Telegraph'ı alıp Joe Hynes tarafından yazılan Paddy Dignam cenaze haberini okuyordu. Bu haberde on üç katılımcının ismini veriyor gazeteci, bu isimlerden sonuncusu da Macintosh'tu. Macintosh. Ekranında gördüğü karanlık gölgeye de bu isim verilebilirdi. Böyle düşününce, belki de istemeden, bilgisayarı

ve Paddy Dignam'ın cenazesi arasında bir bağ kurmuş oluyordu.

Dünya üzerinde bunu merak eden ilk insan değildi.

“M’Intosh kimdi?” bunu *Ulysses*’in üçüncü bölümünün soru ve cevaplardan oluşan ikinci kısmında okuyabileceğini hatırladı.

Bu sorulardan çetrefilli olan bir tanesi onun hep dikkatini çekmişti: “Ayağa kalkmış, giderayak, çokrenkli çokşekilli çoksayıda elbiseyi toplamakta olan Bloom, istemlice idraki esnasında, kendisini ilgilendiren hangi muammayı çözemedi?”

M’Intosh’un kim olduğu konusundaki tartışmaları düşünüyordu. Bu konuda çok çeşitli yorumlar vardı. Bazıları bunun James Duffy olduğunu düşünüyordu, *Dublinliler* kitabındaki “Üzücü Bir Olay” hikâyesinde geçen Bayan Sinico’nun kararsız arkadaşı vardı ya hani. Kararsızlığının sonucu olarak acı çeken Duffy, belki de sevebileceği kadının mezarının etrafında dolaşıp duruyordu. Bazıları da bu adamın İrlanda adına savaşını sürdürebilmek için mezarından kalkan Charles Stewart Parnell olduğunu düşünmekteydi. Hatta İsa kılığına bürünmüş Tanrı olduğunu düşünenler bile vardı.

Nietzky, Nabokov’un teorisini özellikle seviyordu. Bir sürü araştırmacının fikirlerini okuyan Nabokov, gizemli yabancının açıklamasının *Ulysses*’in ikinci bölümünün dördüncü kısmında, kütüphane sahnesinde yapıldığı sonucuna varmıştı. Stephen Dedalus, Shakespeare’den bahsederken yazarın eserlerinde kendisine de yer verdiğini söyler. Stephen tam olarak “William kendi adını, o güzel adını, oyunlarında kâh bir figüran, kâh bir soytarı olarak gizlemiştir; tıpkı

eski İtalyan ressamlarının kendi suratlarını tuvallerinin loş bir kösesine yerleştirdikleri gibi.”

Nabokov’a göre, Joyce da *Ulysses*’te böyle yapmış olabilir; kendi yüzünü tablosunun karanlık bir kösesine saklamıştır belki. Kitabın hayalinden geçen Macintosh yağmurluklu adam yazarın kendisinden başkası değildir. Bloom yaratıcısını görmüştür!

Zamanı geldiğinde, uyanık kalmak için uğraşmak veya uykuya yenik düşmek arasında nasıl bir karar vereceğini soruyordu kendine; yenik düşmek pek işine gelmiyordu çünkü uykusuzluk hali Celia’nın öfkesine neden olsa da ona garip bir farkındalık katıyordu. Sabah tartışması sonrasında eskiden yaptığı gibi bir şeyler tıktığı valizini kapıya koymamıştı. Bu kez böyle davranmamış olabilirdi, ancak işlerin kötüye gittiği bir gerçektir, kadın bu davranışı sonra, yemek saatinde işten döndüğünde sergileyebilirdi. Korkunç bir şeydi bu. Celia söz konusu olduğunda her şey pamuk ipliğine bağlıydı.

Bilgisayarı bırakıp pencereye gitti ve caddeye bakmaya başladı. Kapının şiddetle çarpılması Celia’nın işe gittiğini haber veriyordu. Saçmaydı ama onu en çok sinirlendiren, öfkeden deliye döndüren an, W.C. Fields’tan arsızca alıntı yaptığı andı: “Uykusuzluk hastalığına en iyi çare çok uymaktır.” İşte bu cümle kadını çileden çıkarmıştı. “Bahanelerin işe yaramaz,” demişti o zaman.

Riba şimdi düşünüyordu da Fields’in cümlesi biraz fazla kaçmıştı, pişmanlık duyuyordu. Sözcüklerini kontrol etmeyi ne zaman öğrenecekti? Sesteki çıkışların çoğu zaman akıllıca olsa da evlilik ortamında sorun yaratabileceğini ne zaman fark edecekti? Celia’nın kapıyı çarpması haklı bir

tepkiydi. Bir süre camdan baktı ve hiçbir şey olmadığında neler olduğunu incelemeye koyuldu. Barcelona manzarasını bırakıp caddede olanlara bakmaya koyulduğunda, gri Burberry yağmurluk giymiş bir adamın yürüdüğünü gördü; bu adam ona Ricardo'yla La Central'de gördüğü yağmurluklu yabancıyı hatırlatıyordu, –öyle bir havası var– saçı yağmurdan yapışmış adam vardı ya hani. İlk anda garip gelmişti ama sonra o kadar da garip olmadığını düşündü. Adama karşı garip bir duygusal çekim hissediyordu. “Derin bir boyut,” geçen gün babasının fırtına ortasında kısık sesle sorduğu şu boyut konusundaki arayışını ısrarla sürdürmesini söylemeye gelmiş olmasın sakın? Başının döndüğünü hissetti. İsveçli düşünür Swedenborg geldi aklına, Londra'daki evinin penceresinden bakan adam yoldan geçen bir adama bakmış ve ona yakınlık hissetmişti birden. O adam da ilginç bir şekilde Swedenborg'un evinin kapısına yönelmiş ve zili çalmış. Kapıyı açan İsveçli düşünür, kendini Tanrı'nın oğlu olarak tanıtan adama ilk andan itibaren tam anlamıyla güvenmişti. Birlikte çay içmişler, sohbetleri sırasında adam Swedenborg'a dünyadaki doğru yolu göstermek için en doğru insan olarak onu gördüğünü söylemişti. Borges birçok velinin deli gibi görüldüğünü söylemiştir hep ama Swedenborg'un durumu farklıydı; hem entelektüel kapasitesi ve bilim dünyasındaki prestiji hem de bu beklenmedik ziyaretçinin eliyle gelen aydınlanma sonucu semavi bir hayata geçerek hayatında ve eserlerinde yaptığı radikal değişiklik nedeniyle farklıydı.

Gri Burberry giymiş adamın adımlarını takip ediyor ve apartmanın kapısına yanaşıp zili çalmasını hem istiyor hem de bundan korkuyordu. Belki de adam onu Gutenberg çağının cenazesini planladığı için tebrik edecekti ve Riba'ya bu kadar kısa süreli düşünmemesini, bir gün yok olacak dijital çağ için de bir cenaze şarkısı bestelemesini, zamanda seya-

hat etmekten korkmamasını ve dünyanın birinci sonundan hemen sonra yaşanacak sonu da dahil olmak üzere internetin kıyametinden sonra yok olacak her şey için de başka bir cenaze şarkısı hazırlamasını isteyecekti. En nihayetinde, hayat çok çeşitli cenazeler arasında geçen eğlenceli ve ciddi bir koşudan ibaretti.

Dünyanın ikinci sonunda, annesinin ellili yıllarda cumartesi geceleri kocasıyla Flamingo'ya dans etmeye giderken giydi i gümüş işli mavi elbise, beyaz eldivenler ve küçük şapka olacak mıydı? O zamanlar ailede kimse derin boyuttan bahsetmiyordu.

Yeniden pencereden baktı ve gri Burberry'li adamın artık caddede olmadığını gördü. Belki de Swedenborg'du o adam? Hayır, değildi. Başka bir örnek vermek gerekirse, her şeyi yorgun bir ışık altında y netti ini d ş nd  u adam da değildi.  ylesine geçip giden biriydi işte. Garipti çünkü başta adamın amacı buymuş gibi gelmemişti.

Uykusuzluk koltuğuna oturup kitap okumaya başlamasını salık veriyordu. Bilgisayarın bu kadar yer kaplamadı ı eski günlerdeki gibi. Radyodaki müzik hâlâ Fransızca'ydı, en sevdiği radyo istasyonu İngiliz sı rayışına direniyordu sanki.

Kütüphaneden en sevdiği şairlerden biri olan W.B. Yeats'in kitabını aldı. Bunu planlamamıştı, ancak bu kitabı okumak Dublin'e seyahati için yapacağı hazırlığın bir parçası olabilir. Zaman çok çabuk geçiyordu ve uykusuzluk hali zamanın uçup gittiği hissini daha da artırıyordu, ancak bu şehre yapacağı seyahate yalnızca beş gün kaldığı da bir gerçekti. Her şey çok hızlı gelişmişti, annesi herhangi bir planı olmadığını anlamasın diye Dublin'e gitmek zorunda olduğunu daha d n söylemişti sanki.

Yeats'in şiirlerine daldı, her şeyin dağıldığını söyleyen bir şiir fazlasıyla uykusuz bir okurun kanlı gözleri için idealdi. Mısraların akıntısına kapılan Riba, günüşiğiyle kör olduğunu ve sonsuz hayat coğrafyasına hızla geçen yetenekli bir pilot olduğunu hayal etti; insanlık tarihinin çağlarını –demir çağı, gümüş çağ, Gutenberg çağı, dijital çağ, son ve ölümlü çağ– geride bırakan ve evrensel sele, büyük finale, dünyanın cenazesine tam zamanında yetişen bir pilot. Aslında dünyanın uzun zamandır yandığını ve büyük finaline, cenazesine doğru ilerlediğini söylemek yanlış olmazdı, Riba'nın bu sabah çok uzaklara gitmesini sağlayan Yeats, şiirinde de böyle söylüyordu: *"Her şey dağılır; merkez tutamaz/ Yalnız anarşi salınır dünyanın üzerine, / Kanla kararmış akıntı serbest bırakılır, ve her yerde/ Suçsuzluğun töreni boğulur..."*

Uçuşu burada sonlanıyordu. Gerçekliğe dönüyordu, hayal gücünün onu götürdüğü yerden çok da farklı değildi gerçeklik. Büyük usta Yeats'in kitabını kapatıyor, pence-reden baktı ve aşırı bir merakla bir bulut kümesini izledi; sonra başını salladı ve uyuyakalabileceğini hissetti, işte o an bunu engellemek için yeniden kitabı açtı ve okuduklarında demin baktığı bulutun izlerini gördü. Yeats'in kitabındaki Vilém Vok imzalı girişte buldu bu izleri: *"Sahili kasıp kavu- ran rüzgârlar ve perilerin temsilcileri sidhe'lerin konuştuğu ormanlar, kayıp ama telafisi mümkün bir ihtişamı hatırlat- maktadır."* Sonra da şöyle dedi: *"Dünyanın mükemmel ve sevgi dolu olduğunu, bu mükemmel ve sevgi dolu dünyanın var olmaya devam ettiğini, ancak toprak altında kalmış bir sürü gül misali beklediğini söyledi."* O an geçen gün birileri- nin ona gizemi açıklamasını isteyen babasının sözlerini tam olarak anladı.

Yeats'in bu satırlarını okumamış olsaydı, bunu kesinlikle düşünmezdi. Ancak okudu ve babasının bu sorusunun ar-

dindakini gerçekten anladığını düşünmeden edemedi. Katalan sahilini kasıp kavuran rüzgârlar o an babasını endişelendirmiş ve onu kayıp ihtişam konusunu doğrudan sormak zorunda bırakmıştı belki de. Babası aslında hayatın veya fırtınanın gizemini sormuyordu da duygu dünyasına yakın olan her şeyi, zamanla en nemli toprakların altında kalan bir sürü gül misali kaybolan her şeyi soruyordu belki de.

Babasının fırtına konusundaki endişelerinin asıl nedeni bu olabilirdi. Eğer sebep gerçekten buysa, Riba uykusuzluk halinin bu sebebi bulmasını mümkün kıldığını, uykusuzluğun önceden farkında olmadığı bir öngörü gücü getirdiğini ve babasının sözlerini anlamasını sağlayarak ufkunu genişlettiğini inkâr edemezdi.

Mutfağa gitti ve bir kez daha gündeliğin sıkıcılığına düşerek domuz pastırmalı, çift peynirli bir sandviç hazırlamaya koyuldu. New York'u düşündüğünde, asıl derdinin –babasından miras aldığı– ve çocukken erkenden kaybedip bu şehirde bir gün bulmayı umduğu mükemmel ve sevgi dolu bir dünya olup olmadığını sordu kendine. New York, hayatının toprak altında kalmış güller misali gömülmüş kısmına dair arayışının bir sembolü olabilir miydi? Mümkün. Sandviçinden bir lokma aldı, bir lokma daha aldı. Bu kaba hareketleri nedeniyle kendinden nefret ediyordu, ancak peynir gerçekten muhteşemdi. Woody Allen'ın gerçeklik ve biftek hakkındaki bir cümlesini hatırladı. Giderek ayılıyordu. Aradığı da bu değil miydi? Eğer buysa, istediğini elde ediyordu işte. Hiç olmadığı kadar iyi gördüğünü hissediyordu. Normal bir şeymiş gibi meleklerle konuşan Swedenborg'un tecrübesine benzer bir şey deneyimliyordu sanki. Bazı durumlarda uykusuzluk halinin, alkolün yarattığı etkiyi gösterdiğini düşünüyordu. Bazen çok ihtiyaç duyduğu alkolün. Kim vardı orada? Gülümsedi. Yine bir mevcudiyet hissediyordu; bu uykudan

yoksunluğun neden olduğu vahşı bir içgüdüden ibaret olabilir di gerçi. Bu mevcudiyet öyle barizdi ve büyük bir hal alıyordu ki gerçeklik ona büyük bir yoksunluğun kanıtlarını sunsa neler olacağını düşünüp üzülyordu Riba.

Flann O'Brien'in *Dalkey Arşivi*'ni okumaya başladı; Dublin seyahatine hazırlanmanın bir diğeri yolu da buydu. Ayrıca, Nietzsche'nin tarikatı kurmayı düşündüğü Finneganın barı da Dublin'in yirmi kilometre kadar güneyinde, sahil kenarındaki küçük şehir Dalkey'de bulunuyordu.

Dalkey hakkında şöyle diyordu Flann O'Brien: "Gerçeküstü, kıvrılmış uyuyor gibi sakin bir yerdir. Caddelerine cadde denemez, dar sokaklardır bunlar ve birçok karşılaşma yaşanır buralarda."

Dalkey, karşılaşmaların köyü. Garip ortaya çıkışların da köyü. *Dalkey Arşivi*'nde San Agustin ortaya çıkıyor, sapa-sağlam bir şekilde İrlandalı bir arkadaşıyla konuşuyordu. James Joyce da ortaya çıkıyordu, Dublin'de turistik bir barda çalışan Joyce "pislik dolu, çirkin" bir kitap olarak gördüğü *Ulysses*'le ilişkilendirilmeyi reddediyor.

Şiddetli bir bitkinlik dalgası başını öne doğru eğmesine neden oldu. O an, *izlendiğine* dair hissi geri geldi. Celia gelmişti de duymamış mıydı acaba? Ona sesleniyor, ancak yanıt alamıyordu. Devasa bir sessizlik.

"James?"

Peki, neden James'i sordu bilmiyordu ama odadaki mevcudiyetin Joyce olmamasını umuyordu.

Uyuyakalmaktan korkuyordu, bunun sebebi de yorgun bir primata benzeyen, görme engelli bir tanrının elini sıkmak istediğı, onun da elini mümkün olduğunca kaldırmak zo-

runda kaldığı o kâbusu yine görmekten korkmasıydı. Riba ona yukarıdan bakıyordu, ancak daha yukarıda olduğu söylenemezdi, ikisi uysal gibi gözükken bir su canavarı tarafından yutulma tehlikesiyle karşı karşıyaydı, bu korkunç acıya sonsuza dek mahkum edildikleri bir kafeste kapalı duruyorlardı: yazarın musibeti.

Saat on biri geçer geçmez, uykuya yenik düştüğünü hissetti. Arkadaşı Hugo Claus'un deyimiyle *editörün kederinin* kurbanı olup uykuya yenik düşmek veya bir süre daha direnmek arasında gidip geldi. Birkaç dakika önce hiç olmadığı kadar uyanık hissederken, şimdi uyku tehdidiyle karşı karşıya kalmak onu sinirlendiriyordu.

Tam beş gün sonra bu saatlerde Dublin'e giden uçağın içinde olacaktı. Javier, Ricardo ve Nietzky ondan bir gün önce gitmiş olacaktı. Javier ve Ricardo, *Bloomsday* ve Finneganın tarikatının kuruluş töreni dışında Gutenberg çağının cenazesine de katılacaklarını bilmiyorlardı. Sıkışık bir programları vardı. Nietzky beraber geçirecekleri ilk gün anlatır belki. Belki de Riba, Dublin'e vardığında, Nietzky cenazeyi kutlamanın bir yolunu ve cenazeyi düzenleyecekleri yeri bulmuş olacaktı.

Yorgunluk ve uyku belirtilerine, yaklaşan İrlanda seyahatini düşünerek uzun süre direndi. Birkaç saat önce *hikikomori* olmayı bıraktığı halde, şimdi her zamankinden daha *hikikomori* olması onu endişelendiriyordu. Ruhu bu hastalıktan tamamen kurtulsa bile, Celia döndüğünde Riba'yı uyurken bulursa düşüneceği ilk şeyin, kocasının da geceleri bilgisayar başında yaşayan ve tüm gün uyuyan Japonlardan birine dönüştüğü olacağını biliyordu; bu haksızlıktı ama böyle düşünecekti işte.

İnsanların saygıdeğer olmak için saygıdeğer görünmesi gerektiği söylenir ya, *hikikomori* olmaktan kurtulmak için de bundan kurtulmak yetmiyor, *hikikomori* gibi görünmemek de gerekiyordu. Peki bundan kurtulmak için ne yapabilirdi? Eninde sonunda yenik düşecekti. Uyuyacaktı, başka şansı yoktu. Mantık ve çılgınlık arasında gidip gelen tecrübelerine başka bir zaman devam etmeye karar verdi. Ancak kısa süre sonra bu durumu engelleyemediğini gördü. Büyük bir çaba göstererek ayağa kalktı, Celia inat eden otistik bir bilgisayar kurdu olduğu düşüncesine kapılmışken, uykunun galip gelmesine izin vermeyeceğini anlamıştı.

Giyindi, şemsiyesini aldı, bir an tereddüt etti ancak sonunda çıktı, asansöre bindi ve caddeye indi. Birkaç gündür ilaç almaya çok üşeniyordu ama şimdi günlük hayatın belli konularıyla meşgul olmak için bir sürü vakti vardı. Her zamanki eczanesine gitti, iki yıl önce yaşadığı fiziksel çöküşten beri içtiği ve bitmek üzere olan ilaçları aldı. Yüksek tansiyonu kontrol etmek için gerekli ilaçlardı bunlar: Atenolol, Astudal, Cardurán, Tertensif. Sonra, pastaneden rokforlu pizza –eve dönerken yiyecek– ve Celia’nın dün yaptığı çorba için de kruton aldı.

Yağmur yağmaya devam ederken, bütün mahallede bir elinde eczane torbası diğer elinde pizzayla dolaştı. Uykusuzluğun sebep olduğu fiziksel etkileri saklamak için de büyük güneş gözlükleri takıyordu. Krutonlara bazen komik bazen de acıklı kaçamak bakışlar atıyordu. Bugün bütün garipliğine rağmen çoğu zamankinden daha normal gözüküyordu; en azından fırından ve eczaneden dönen bir mahalle sakini gibiydi, gerçekten de öyleydi. Bu mahalledeki son gezintisinde onu eski yağmurluğu, yakası yırtık gömleği, grotesk şortu ve yağmurdan fena halde yapışmış saçlarıyla görmüştü herkes. Garip bir izlenim bırakmıştı, prestij sahibi zavallı

editör doğrudan psikiyatriste götürülmek için giyinmiş gibiydi. Delirmiş bir adamın acıklı görüntüsü. O günkü davranışından dolayı mahalledeki birçok insan o günden beri şüpheyile bakıyordu Riba'ya, yayımladığı ve sayesinde ünlü olduğu kitapları mantuklı bir şekilde anlattığı o televizyon programlarına rağmen böyle düşünüyordlardı.

Rokforlu pizzası, krutonları, yukarıda tuttuğu şemsiyesi ve eczaneden yeni aldığı ilaçlarıyla yavaş yavaş yürüyordu. Normalim, bana bakın, diyordu sanki herkese. Evet, gözlükleri onu ele veriyordu, yağmurluğu da o gece giydiğı yağmurluktu, düz yürüyememesi ve bir yandan da pizza yemesi de bir şeylerin göstergesiydi. Aslında her şeyi komşular tarafından gözlemleniyordu. Çiçekçinin vitrininde kendini görünce korktu, şortu yağmurluğunun altında kaybolmuş. Ama üzerinde şort yok ki. Neden şort giymiş gibi gelmişti ona? Kim bu adam yahu, kimdi bu camlara yansıyan komik tip?

Kendine güldü ve sessiz filmlerdeki bir serseri gibi yürümeye başladı. Kendi gölgesi, camda gördüğü komik adamın gölgesi gibi davranmaya başladı. Kasıtlı olarak garip yürüyordu ve sonra, şarküterinin önünde, diğer serseriler gibi olmadığını düşündü; çünkü evi, sabit bir mekânı vardı, gerçi orada da serserilik yapıyordu. Gülünç bir şekilde yürürken, artık karanlık çöktüğünü ve uydurduğu evde olduğunu hayal ediyordu. Yağmur, gölgesini yansıtan camlara vuruyordu, artık başka bir gölgenin gölgesi. Çünkü bu uydurma evinde, –yayımladığı kitaplar ve oluşturduğu katalog nedeniyle– yalancı bir kimlik yaratmadan önce olduğu insanı bulmayı uman eski bir editördü o. Bu uydurma evde uyku diye bir şey olmadığını –burası gerçeklikle uyum gösteriyordu– ve o hayatının durumuyla ilgili bir rapor yazmaya koyulduğunda eski lambasının etrafı aydınlattığını, bu raporu şafak vak-

ünden önce bitirmek zorunda olduğunu hayal etti; caddede sıkılmamak için– mahallesinin yolları gibi bildiği yollar dışında, yürürken hiç sıkılmıyordu– bir sessiz sinema aktörü havasıyla, kararlı bir acınasılıkla yürürken, aklındaki çöpleri tükürür gibi cümle cümle çıkarıyordu acıyla:

“Yakında altmış yaşına gireceğim. Ben dünyada nelerin kötü gittiğini gözlemlemeye koyulmuşken, ölümün gerçekliği iki yıldır peşimde. Bir arkadaşımın da dediği gibi, her şey bitti ya da bitiyor. Güç tarafından kasıtlı olarak yaratılmış okuma yazma bilmeyen bir kalabalık, hepimizi genel bir bayağılığa çeken şekilsiz bir topluluk dışında hiçbir şey kalmıyor geriye. Büyük bir yanlış anlaşılma var. Çok sayıdaki gotik hikâye ve alçak editörler de bu büyük kaosun sorumlusu. Hayatımı verdiğim edebiyat editörlüğünün cenaze töreni Dublin’de hazırlanıyor. Artık yalnızca nefes alıp verme konusuna odaklanabilirim; bana kalan yeri mümkün olduğunca açma, kendime dair bir sanatın, editör olarak yaptığım hataların bir envanterini çıkararak mükemmelleştirebileceğim bir sanatın arayışına girişme gibi konulara zaman ayırabilirim. Çünkü birçok insan da aynı şeyi yapmak istese; inandıkları şeyin yayınevi politikasında tamamen farklı olduğunu söyleyen editörlerin, yayımlamayı hayal ettikleri kitapların ne kadar mükemmel olduğunu anlatan bağımsız editörlerin, en büyük beklentilerinin neler olduğunu ve bu beklentilerin neden karşılanamadığını anlatan editörlerin (burada yalnızca başıboş dolaşan cesur insanların hikâyelerini yayımlayan ve Amerika’da yargılanan Sensini gibi büyük bir editörün de bu konuda bir şeyler demesi iyi olurdu), günümüzde kokuşmuş bir ormanın cenaze merkezinde kaybolmuş kargaların senfonisine dönüşmüş durumdaki edebiyatın kederini anlatan edebi editörlerin itiraflarını içeren bir kitap olsa mükemmel olacakmış gibi geliyor bana;

son bir proje, hayalden ibaret şimdilik. Kısaca özetlemek gerekirse, hayal kırıklıklarının devasa haritasını yayımlamayı kabul edecek ve doğruları itiraf edip izledikleri yolda gerçek bir yetenekle asla karşılaşmadıklarını tüm editörler adına söyleyebilecek editörler. Bu tür bir harita gerçeğin bataklık kumlarında daha derine gidebilmemizi sağlayacaktır. Bu kumlara dalmaya ve kataloğumda ulaşmak isteyip de asla ulaşamadıklarımın bir envanterini çıkarmaya cüret etmeyi çok isterdim. Absürt bir şekilde takdir gören mesleğimin ışıkları ardında saklanan devasa gölgeleri ortaya çıkaracak kadar dürüst olmayı isterdim...”

Eve dönüş yolunda adımlarını sıklaştırmaya karar verdi çünkü ruhu yorulmuştu, ayrıca uykusuzluğun verdiği algı açıklığı her an azalabilirdi, hatta birden çözülüp tehlikeli bir dönüşümle dükkânların camlarındaki komik ama en nihayetinde acınası sessiz sinema figürü haline gelebilirdi. Şu an ona önemli gelen tek şey, Celia’nın işten döndüğünde iki kişilik yemeği hazırlanmış ve masaya koyulmuş bulmasıydı; televizyon da açık olmalıydı ki yemek yerken konuşmak zorunda kalmasınlar. Şimdi bir kahve daha içecekti. Celia’nın onu hiçbir şey olmamış gibi uyanık bulması gerekiyordu. Hemen bir uzlaşmaya varılması gerekiyordu. Gerekirse, Budist olması gerekiyordu. Söz konusu Budizm olsa bile, inanan insanlara inanmıyordu, ancak inanıyormuş gibi yapacak. Bu soruları düşündüğünde, Juan Carlos Onetti’nin yetmişli yılların sonunda Barcelona’daki Fransız Enstitüsü’nde söylediği şeyi hatırlıyor hep. Korkütük ve mutlu bir sarhoş olan Onetti, Katolikleri, Freudyenleri, Marksistleri ve vatanseverleri aynı çuvala koymak gerektiğini söylemişti. Yani neye olduğu fark etmez, herhangi bir şeye inancı olan veya öğrendiği, miras aldığı düşünceleri düşünen, bilen ve tekrarlayan herkesi, demişti.

Bu sözcükler aklına kazınmıştı. Onetti'nin o gün inançlı insanın aç bir hayvandan daha tehlikeli olduğunu, inancın en gereksiz ve öznel kavramlar kategorisine dahil edilmesi gerektiğini söylediğini hatırlıyordu. Öylesine sevdiğiniz kadın gibi, mesela. Ya da köpek, futbol takımı, ruletteki favori numaranız, mesleğiniz gibi. Onetti'nin şimdi çok uzaklarda kalan o Barcelona ikindisinde söylediklerini böyle hatırlıyordu.

Onun durumunda sevdiği kadın Celia'ydı, ancak öylesine sevdiği kadın değildi, ayrıca kısa süre hayatının mesleği olan yayıncılığa kısa süre önce son vermişti, ayrıca köpeği de yoktu, herhangi bir futbol takımını tutmuyordu, yani inanç konusunda ona bir şey kalıyorsa, ancak bir rulet numarası kalıyordu. Bu numara da hayat çarkının yani kaderinin numarası olabilirdi kesinlikle.

Bir an sakince kalakaldı ve krutonlara kendisinin tek gerçek geleceğiymişler gibi uzun uzun baktı.

Riba pastanenin önünden geçerken, orada çalışan transseksüel kapıda sigara içiyordu; dünyada ona yüzsüzce asılan tek kişi buydu. Yaşlanmanın trajedisi bu durumlara yol açıyordu, diye düşündü Riba: Onu hâlâ gören tek kadın bu sevimli transseksüeldi. İnsan yaşlandığını ellerinde benler çıkınca ve kadınlar için görünmez olduğunu fark edince anlıyordu. Celia pazar günleri tatlı almaya gittiğinde bu tezgâhtarla konuşurdu bazen. Pastane o kadar kötüydü ki işi az olan kadın hemen her zaman kapıda dikilip sigara içiyordu. Riba kadının tarot falı baktığını bildiği için bazen ondan geleceğini anlatmasını istediğini hayal ediyordu. Kadını pastanenin içinde, çingene giysileriyle hayal etti; *Bitmeyen Balayı*'ndaki Marlene Dietrich gibi, kartları okumak için büyük bir çaba

gösterdikten sonra oturuyordu. Çok ciddi bir gülümsemey-
le. Geleceğimle ilgili her şeyi hemen söyle, diyordu Riba.
Pastanenin sonunda çok az ışık vardı. Senin geleceğin yok,
diye cevap veriyordu kadın. Sonra da bir kahkaha atıyordu.

Evde, yağmur camlara vuruyordu. Riba deminki uydurma
evine gelmiş gibiydi, şansına bu ev kendi evi çıkmıştı. Bloom
karakterini düşündü ve yüz hatlarının nasıl olduğunu sor-
du kendine. Bu konuda pek ipucu vermiyordu Joyce. Tipik
bir modern adamdı, orası net. Modern derken, Homeros'un
Ulysses'iyle karşılaştırılınca moderndi. (İçsel gülüşmeler.)
Joyce onu öyle bir betimlemişti ki Avrupa'nın herhangi bir
ülkesinin vatandaşı olabilirdi. Pek özellikli olmayan bir
adamdı. Kitabın diğer iki kahramanı Bloom'u geride bırakı-
yordu: Stephen Dedalus ve Molly Bloom. Entelektüelliği ve
yaratıcı hayal gücünü temsil eden Stephen ona fark atıyordu.
Stephen'ı bedeni, toprağı temsil eden Molly takip ediyordu.
Bloom, bu ikisinden daha iyi veya daha kötü değildi aslında
ama Stephen'ın entelektüel gururu vardı, Molly de bedenin
hizmetindeydi, öte yandan Bloom onların yeteneklerinden
yoksunsa da o da alçakgönüllülüğün gücüne sahipti. Dahası,
Bloom yazarından daha çekiciydi muhtemelen; bugün bile
öyledir kesin.

Kütüphanesini karıştırdı, birkaç kez durdu, bir kitap aldı,
gergin bir havayla göz gezdirdi veyerine bıraktı. Hipnotize
olmuş bir halde yağmuru seyretti. Mutfağa gitti ve yemek
hazırlamaya başladı. Yağmurun gürültüsü aklına gençken
bir gün şemsiyesiz gezdiğini, geçenlerin yüzlerine onların
ruhunu görmek amacıyla bakmaktan sıırılsıklam olduğunu

getirdi. Gülünç gençliği bu günle özetlenebilirdi, bu günü unutmayı tercih ediyordu, yağmurun ve belli anıların onu depresyona sokmasına hazır değildi.

Şiddetli yağmuru izlemeyi bıraktı, bir an, birinin yanında sessizce yürüdüğü hissine kapıldı yine, bazen çok tanıdık gelse de bu başka biriydi kesinlikle. Belki de hep orada olan sessiz bir yolcuydu bu.

Yeniden pencereye gitti. Yağmurun kurşuni parıltısını görüyordu. Bunu birine anlatması gerektiğini düşündü ve Celia bunun için kesinlikle en doğru insan değildi. Geldiği zaman ona hâlâ sinirli olacaktı kesin. Anlatacak biri olmadığından, bunu aklına gelen cümleleri yazdığı Word dokümanına not etmeye karar verdi. Bilgisayarı açtı, dokümana girdi ve deminki düşüncesini not aldı:

Yağmurun kurşuni parıltısı.

Kendini durduramıyordu ve daha küçük harflerle bir şey daha ekledi:

Yazarın kederi, benim uysal görünümlü canavarım.

Celia geldi ve Riba'yı uyanık, dahası neşeli buldu; Liam Clancy'den "Green Fields of France"¹ şarkısını dinliyordu adam. Celia, Riba'nın yemeklerin hepsini masanın üzerine yerleştirdiğini ve onlara otuz yıl önce düğün günü hediye edilen kareli masa örtüsünü serdiğini gördü ve gördüklerine inanamadı. Riba, büyük çaba göstermiş, uyumamayı ancak başarmıştı, gerçi akli her an uykuya dalmak üzereydi. Şansına, Celia eve geldiğinde sakindi. Hem de uykusuzluk ve strese karşı çarelerle gelmişti.

"Dinlenme şu zımbırtıları!" diye seslendi kadın gülümseyerek.

1 (İng.) Fransa'nın Yeşil Tarlaları. -yhn

Budizm ona iyi gelmişti anlaşılan. Ofiste aldığı bir ürün getirmişdi yanında; görsel işitsel uyarmaya bağlı olarak çalışan dijital bir alet, çok renkli bir gözlük, bir maske ve kulaklıklar. Bu alette beyin dalgalarının frekanslarına uyumlu olarak ışık, renk ve ses modelleri oluşturan yirmi iki program bulunuyordu; bu modeller dinlenmek için gerekli duyumları yaratıyor.

“Bir tek senin beyin dalgalarının frekansını öğrenmek kaldı geriye,” dedi Celia yaramaz bir tavırla.

Ne dalgaları? Gülümsedi. Spider ve onun zihinsel ağlarını düşünmeden edemiyordu. Kadınsa bu frekansları sordu ısrarla. Ürünü satanlar keyifli bir uyku için gerekli olan zihin açıklığı, rahatlama, stresin azalması konusunda söz vermişlerdi.

Celia dijital aleti denemesini istiyordu.

“Hiç uyumaman doğru değil. Bu müzik. Liam Clancy! Ne alaka?”

“Beni duygulandırıyor, vatanla ilgili bir şarkı olduğunu düşünüyorum ve beni duygulandırıyor, İrlandalı olmaya başladım.”

“Şarkının vatanla ilgili olduğunu düşünmüyorum. Hadi ama. Pazara kadar uyumadan gidemezsin Dublin’e,” dedi şirin ve anaç bir tavırla, ancak aynı anda banal, erotik ve kışkırtıcı bir hali de vardı.

Celia dekoltesini gösteriyordu ve hiç yeri değilken gereksiz bir soru sordu.

“Neden bir çarşamba bile anne babanın evine gitmemelik etmiyorsun? Onlara borçlu olduğunu mu düşünüyorsun?”

“Evet. Evlatlık borcu. İnsan türü için oldukça doğal bir duygu bu.”

Celia saçını savurdu.

“Kızma,” dedi.

Daha da yaklaştığı Riba’yı okşamaya başladı.

Sevişiyorlardı. Celia’nın poposu kırmızı bir minderin üzerindeydi. Bacakları açıktı. Çarşaflar kırıışmıştı. Liam Clancy şarkı söylemeye devam ediyordu. Bütün bu curcunanın ortasında, dijital alet şiddetle yere düştü.

Barcelona, ayın 13’ü, cuma saat 12; Dublin uçağına binmesine daha iki gün vardı.

Onu göremedikleri bir yerden, La Rambla’da sakince yürümeye hazırlanan iki sözde arkadaşı, yani onun kuşağından iki tanıdığı şaşkınlıkla izliyordu. Seremoniye benzeyen hareketleri şüpheyeye yer mahal vermiyordu: Yıllardır tekrarladıkları bir ritüelin başlangıcındaydılar. Aslında, onları aynı yerde aynı şeyi yapmak üzere görelili kırk yıl oluyordu. Rambla’dan aşağı yavaşça yürürken dünyevi konular ve hayatlarındaki değişikliklerle ilgili bir konuşmaya başlıyorlardı.

Şaşkınlık, ama bir yandan da kıskançlık. Jestleri ve eski bir ritüelin başlangıcında oldukları hissi, Riba’da dünyadan konuşmak için uzun zamanları olduğu izlenimi bırakıyordu. Riba’nın dikkatini çekmelerinin asıl nedeni de etraflarındaki insanların acelesiyle zıt bir tavır sergiliyor olmalarıydı kesinlikle. Etraflarında düşünmek, havadan sudan konuşmak için zamanı olan başka biri yoktu sanki; insanlar sık adımları ve dar zamanlarıyla hızlı hareket ederken düşünceден yoksundular.

Onları tanıyordu Riba. Birlikte üniversiteye gitmişlerdi, aynı sosyal sınıfa mensuplardı. Çok da zeki olmadıklarını biliyordu. Jestlerindeki ciddiyet, ölçülü tavırları –estetikliğini kaybeden Katalanların son kalesi– ve yıllar geçmesine rağmen birbirlerine vakit ayırmaya devam etmeleri Riba’yı

dehşete düşürüyordu. Riba şimdi fark etti: Bu adamlar onun kuşağının dâhi temsilcileriydi. Üniversiteli hissetse, entelektüel bir Barcelonalı olduğunu hissetse, kendi sosyal sınıfına ihanet etmek istemese, vakitlerinin bol olduğu belli olan bu adamların yanına giderdi hemen.

Çok yazıktı ama bu onun kuşağı değildi. İki adamın gerçekleştirdiği ritüeli kiskanıyordu, ancak derin, sonsuz bir merhamet de duyuyordu onlara. Çok da üzgündü: Kiskandığı ama aynı zamanda acıdığı kuşağın kendi kuşağı olmasını istemiyordu.

Onları tıpkı kırk yıl önceki gibi Rambla de Cataluña'nın başında gördü, o zamanki gibi düşünme, konuşma ve yürüme ritüelini başlatmak üzereydiler. O zaman bile onları orada görmek, eğitilmiş ve zarif bir halde yürümeye hazırlanmış olduklarını görmek ve zamanları olduğunu bilmek yeterince kıskançlık uyandırıcıydı.

Onlar için zaman geçmiyordu. Dünyanın hakkından geleceklerdi, şimdiyse bu konuda konuşmakla yetiniyorlardı; konuşuyorlarsa da bu düşünme kapasiteleriyle sınırlıydı. Zamanın onlar için geçmediği ve sarkan çenelerle, akan salyalarla dolu bir geleceğin kapılarında durmadıkları bir gerçektir sanki. Onunki olabilecek bir kuşağın sonu olacaktı bu. Ancak onun kuşağı değildi bu. Olsa da çok uzaktandı. Bir kuşağa ait olması merhametli olmak veya olmamaktan neden daha önemli olsundu ki mesela? Biri merhametli olduğunu söylese, onun Barcelonalı veya kendi kuşağından olduğunu söylemesinden çok daha fazla şey öğrenmiş olurdu.

Bu şehre, bu ülkeye, tüm bunlara elveda.

İki yaşlı profesyonel, ticari caddenin başındaydılar. Hayatın bir tahribat süreci olduğunun, en şiddetli fırtınaların onları beklediğinin farkında değillerdi sanki. İki adam tarafından görülemeyeceği bu yerde bunları düşündü durdu. Onlar

bilmese de Riba bir haindi, aslında içeriden gelecek güçlü bir fırtınaydı. İşte burada şimdi, Barcelona'ya kendi bildiği gibi veda ediyor, karanlık bir köşede her yere karanlık çökmesini bekliyordu. Sonunda kederler son bulsa ve sessizlik geri gelse çok daha iyi olacaktı. En nihayetinde, her zamanki gibi devam edecekti. Kuşak fikri olmadan ve merhametin tek bir damlasına bile yer vermeden.

Saat: Sabah 11'den hemen sonra.

Gün: 15 Haziran 2008, Pazar.

Tarz: Doğrusal. Her şey *Ulysses*'in altıncı bölümüne benzer bir havada anlaşılabilir; Joyce'u anlaşılır ve mantıklı bulduğumuz bu bölümde okurun kolayca takip edebileceği tarzda Bloom'un düşüncelerine yer veriliyor bazen.

Yer: Dublin Havaalanı.

Karakterler: Javier, Ricardo, Nietzsche ve Riba.

Olay: Bir gündür Dublin'de olan Javier, Ricardo ve Nietzsche, havaalanında Riba'yı karşılarlar. Gutenberg galaksisinin cenazesi töreni, yarın akşam üzeri, Martello Kulesi ziyaret edilmeden önce düzenlenecek. Nerede mi? Riba bu konuyu günler önce Nietzsche'e devretti, o da iyice düşündü ve Glasnevin Katolik Mezarlığı'nın –eski adıyla Prospect mezarlığı, *Ulysses*'te Paddy Dignam'ın gömüldüğü yer– uygun olduğuna karar verdi. Ancak Ricardo ve Javier cenaze hakkında hiçbir şey bilmiyor hâlâ. Bu yüzden, Riba ve Nietzsche'nin hazırladığı ve henüz resmileşmemiş programa dahil olduğunu da bilmiyorlar. Öte yandan, Riba'nın üç yazar arkadaşı, bunu henüz bilmeseler de Bloom'a *Ulysses*'in altıncı bölümündeki cenazede eşlik eden üç karakterin –Simon Dedalus, Martin Cunningham ve John Power– canlı replikaları. Riba bundan gizli bir memnuniyet duyuyor.

Konular: Her zamanki konular. Değiştirilemeyen geçmiş, kaçan şimdiki zaman ve var olmayan gelecek.

Hepsinden önce: geçmiş. Olabilecekler, olmayanlar ve toprak altında kalmış bir sürü gül misali gömülü kalanlar; arkaya bakmamanın, kahramanca güdüsünü dinleyip İngiliz sıçrayışını gerçekleştirmenin, ileriye, şimdiki zamanın doymak bilmezliğine bakmanın getirdiği acı.

Sonra: kaçan şimdiki zaman ama ona nihayet özgür olduğunu hatırlatan bir *şimdide hayatta* olduğunu hissetme ihtiyacı nedeniyle yakalanabilirdi de aslında; özgür ve zamanla gotik hikâyelerin, kutsal kaselerin, kutsal kefenlerin ve okuma yazma bilmeyen modern yayıncıların öteberisi nedeniyle işkenceye dönüşmüş kurgu editörlüğünün suçluluğundan kurtulmuştu.

Son olarak da: gelecek konusu tabii ki. Karanlık. Aşğıdaki pastanede çalışan transseksüelin diyeceğı gibi, geleceğı yok. Meşhur gelecek aslında ana konu, ancak tek bir konudan da ibaret değıl: Riba ve kaderi. Riba ve Gutenberg çağının kaderi. Riba ve kahramanlık dürtüsü. Riba ve belki de onunla deney yapmak isteyen biri tarafından izlendiğıine dair şüphesi. Riba ve edebiyat editörlüğünün düşüşü. Riba ve yağmur altında limanın sonunda kalan yaşlı edebiyat fahişesi. Riba ve orijinallik meleğı. Riba ve krutonlar. Riba ve ne isterse. Shakespeare'in, Doktor Johnson'un, arkadaşı Boswell'in ve diğerklerinin de dediğı gibi, *As you like it.*¹

"Nerede kutluyoruz?" diye sordu Riba terminale inip de arkadaşlarıyla buluştuktan hemen sonra.

Gutenberg dünyasının, tanıdığı, tanrılaştırdığı ve yorulduğu o dünyanın cenazesinden bahsediyordu. Ancak bir yanlış anlaşılmaya sebep oldu. Javier ve Ricardo cenazeden henüz haberdar olmadığı için, Riba'nın bu dörtlünün

1 Keyfinize göre. -yhn

Dublin’de buluşması şerefine kutlama yapıp bir şeyler içmek istediğini, yani Riba’nın yeniden içki içmeye karar verdiğini sandılar. İlginç, bir zamanlar editörlüğünü yaptığı bu insanlar alkole yeniden başladığını düşününce aşırı bir mutluluk duymuşlardı. Hatta neşeyle gülüyorlardı.

“Glasnevin Mezarlığı’nda,” dedi Nietzsche sert bir ses tonuyla.

“Mezarlıkta bar mı var?” diye sordu Javier garipseyerek.
Gökyüzünün durumu: Barcelona’daki gibi yağmur yağmıyor. Ancak bir bulut güneşin önüne geçmeye başlıyor ve havaalanının etrafının daha koyu bir yeşile bürünmesine neden oluyor. Riba’nın hatıraları gölgelerin koyu ve ferahlatıcı sularına gömülüyor.

Nietzsche’nin Dublinli arkadaşı Walter’ın ödünç verdiği Chrysler’e bindiler. Direksiyonu solda olan bir arabayı sürmek isteyen Ricardo oturdu sürücü koltuğuna; ayrıca grupta İrlandalı gibi giyinmiş tek kişi, çiçekli ve Polinezya desenli gömleğiyle John Ford’un *Çılgınlar Batakhane*si filminden fırlamış gibi duran yine Ricardo’ydu, üzerindeki Sergio Leone’un Western filmlerinde kullandığı uzun ve eski bir yağmurluk örtüyordu gerçi. Öte yandan, Javier çok ciddi, İngiliz tarzında giyinmişti. İstemedi komik duruma düşüyorlardı çift olarak düşünüldüklerinde.

Dörtlünün karargâhı olan Morgans Hotel’e gidiyorlardı. Javier’in Riba’ya anlattığına göre, garip bir yerdi burası, “Morgan” adını verdikleri bekar yöneticiler, takım elbiseli ve kravatlı insanlarla doluydu. Havaalanından Dublin’in merkezine giden otoyolda bulunan ve Madison Meydanı’ndaki şık Morgans New York’la aynı isme sahip olan bir oteldi. Nietzsche ve Riba, birkaç ay önce Austerlar’ın evine gitmek

üzere Morgans Hotel'in yanındaki Morgan Museum barından çıkmıştı.

"Austerlar'ın evine mi gitmiştiniz?" diye sordu Javier alaylı bir ifadeyle, oysa Riba'nın bu hikâyesini binlerce defa dinlemişti.

Otoyol kenarındaki bu Dublin otelini Ricardo internetten bulmuş, havaalanına yakınlığı nedeniyle seçmişti; internette yol kenarı moteline benzediğinden, bu kadar şık olabileceğini asla tahmin etmemişti. Hepsi Ricardo'yu eleştiriyordu çünkü adamın söylediklerinden yol kenarında bir motelde kalmanın sakıncası olmadığını düşündüğü sonucuna varıyorlardı.

Riba arkadaşlarına, karısının da onunla gelmeyi çok istediğini, ancak şükür ki gelemediğini anlattı, çünkü Celia'nın niyeti iyi olsa da bu geziye gelmesi demek, Riba'nın rüyalarında gördüğü o acıklı sahnenin, Coxwold barının çıkışında yaşanan sıkıntılı ve zorlu alkolizm sahnesinin gerçekleşme ihtimalinin olması anlamına geliyordu. Belki de Dublin'de bu isimde bir bar yoktu, ancak Riba karısının eşlik etmesinin korkunç rüyasının gerçekleşmesi anlamına gelebileceğine inanıyordu: Kocasının yeniden alkole başladığını gören Celia ona sarılıyordu, sonunda ikisi de Dublin'de bir sokakta yere oturmuş ağlıyordu.

Herkes sustu. Kesin hepsi kötü şeyler düşünüyordu.

Nietzky, kimsenin fark etmediğini, ancak Morgans Hotel'deki barın adının John Cox Wilde Barı olduğunu söyleyerek sessizliği sonlandırır. Riba ilk anda buna inanmamayı seçti, ancak diğerleri de barın isminin bu olduğunu onaylayınca başka bir otelde kalmanın daha iyi olacağını söyledi. Bunu söylerken oldukça ciddiydi, çünkü rüyaların gerçekleştiğine inanıyordu. Morgans'a varıp da lobinin siyah beyaz büyük tablolarla dekore edildiğini, resepsiyondakilerin de heykel

gibi olduğunu görünce hoşuna gitti ve bu düşüncesinden vazgeçti. Çalışanlar çok uzun boylu ve manken gibiydi, belki de gerçekten mankendiler. Ayrıca çok sevimliydiler, Riba ne söylediklerini ve neden manken değil de resepsiyonist olduklarını anlamasa da sevimliydiler.

Siyah ve beyaz renklerin hakim olduğu lobide işkence görmüş gibi görünen çeşitli müşteriler vardı; güneş gözlükleri takmış üzgün “Morgan”ların hepsinin başı eğikti ve üzerlerinde çok şık takımlar vardı, hepsi de düşünceliydi. Fonda sofistike bir müzik çalıyordu. Havaalanı yolunda, hatta Dublin yakınlarında bile değillerdi sanki de, New York’un göbeğiymiş burası. İrlanda’nın ekonomik durumunun son dönemlerde iyileştiği fark ediliyordu, diye düşündü Riba; Morgans Dublin’in lobisinin otelin Madison Meydanı’ndaki şubesininkiyle aynı olduğunu fark etti.

“Walk on the Wild Side”¹ şarkısının Javier de Galloy coverı çalıyordu. Riba bu şarkıyı her duyduğunda –özellikle de şarkıcı New York City sözcüklerini hecelediğinde– İngiliz sıçrayışının, Sterne tarzı duygusal seyahatinin, asıl coşkuyu aradığı Odysseus yolculuğunun fon müziğini duyduğuna inanıyordu.

Coşkusu eksik değildi, gerçi John Cox Wilde’in kapalı olduğunu görünce, bir süre depresif yollarda kayboldu, bağımsız yayınevi işini devam ettirebilmek ve akademik dünyayla ait olduğu kuşağın dejenere hayatından kurtulmuş bir katalog yaratmak için sürdüğü alkolik hayatı canlandırması geliyordu.

Alkolü bir canavar, asla dönemeyeceği bir şey olarak görmesi gerekiyordu çünkü yeniden başlarsa sağlığı ciddi anlamda tehlikeye girerdi. Ayrıca yayınevini devam ettirmek için çok içmesi gerektiğini, bunun karşılığında büyük bir

1 (İng.) Yürü Tehlikeli Tarafta –yhn

bedel ödediğini, yani sağlığından olduğunu hatırlaması gerekiyordu. Her halükârda, hiçbir şeyden pişmanlık duymuyordu. Yalnızca, aynı tecrübeyi yeniden yaşamak istemiyordu, yaşayamazdı. Fiziksel çöküşünün ardından, sakinleşmişti ve hayata geri döndüğünü, hayatının bu zor dönemini zamanla unuttuğunu düşünmek istiyordu. Hastaneden yeni biri olarak çıktıktan sonra, editörlüğü hakkında söylenenleri dinlemeye başlamıştı; her şeyi ikizi yapmıştı da bu yaptıkları ona atfediliyormuş gibi şaşkınlıkla dinliyordu söylenenleri. Bu düşüncelerine zamanla kendisi de inanmaya başlamıştı.

Yayınevini bizzat kendisinin kurduğunu ve bunun sağlığına mal olduğunu anladığında, yaşlı, bitkin, depresif hissetmeye başlamıştı yeniden; onunki gibi bir edebiyat tutkusuna sahip olan editörlerin bir daha asla gelmeyeceği bir dünyada melankoliye teslim oluyordu. Bu tür tutkuların tarihe geçmeye başladığına ve yakın zamanda unutulacağına daha çok inanıyordu her geçen gün. Bildiği dünya yok oluyordu, yayımladığı en iyi kitaplar da bundan bahsediyordu zaten; artık var olmayacak dünyalardan, çoğunlukla yazarların varoluşsal kederinin bir göstergesi olan apokaliptik durumlardan... Tüm bunlar onu gülümsetiyordu çünkü karşılaştığı tüm o büyük sonlara rağmen dünya var olmaya devam etmişti. Hem unutulmaması durumunda matbaa çağının trajik bir şekilde sonlanmasının (insan zekâsının altın çağının sonlanması) da onu gülümseteceğine şüphe yoktu. Bu nedenle dramdan uzaklaşmak en mantıklı seçim gibi gözüküyordu.

İnsan koridorlara girip de uzun geçitleri görünce, katların ve oda numaralarının hiçbir mantığa uymadığını keşfedince Morgans Hotel bir anda değişmişti. İçeride mükemmel bir düzensizlik vardı. Ayrıca koridorlarda otele son dokunuşla-

rını yapan bir sürü işçi bulunuyordu, otel sanki bitmemiş gibiydi. Her yerden agresif çekiç sesleri geliyordu. Bütün yaratıcılığın kaynağı olan o meşhur kaos burada gerçekten çok büyüktü; insana New York'un ekonomik zaferini hatırlatan o Amerikan filmlerindeki sahnelere benziyordu, hani dünyanın inşaat halinde olduğu ve her yerde basit ve saf bir coşkunun bulunduğu zamanlar.

Riba elinde bavuluyla odasına doğru giderken –garip numaralandırma nedeniyle birçok kez kaybolmuştu– her yerinde çalışma olan bu büyük binanın bir köşesinde elinde çekiciyle çivi çakmaya hazır bir işçi gibi bekleyen Harpo Marx'ı görse şaşırmayacağını düşündü. Hâlâ inşaat halinde olan otelin Harpo'yla karşılaşmak için ideal bir yer olduğunu düşündü ama sebebini tam olarak açıklayamadı. Böyle düşünmesine genel kaos havasının sebep olduğu kesindi.

Odasında, telefonun yanında, John Cox Wilde barının davetiyesi duruyordu. Akşam altıda açılıyormuş, daha saatler vardı. Riba biraz rahatladı. Oda parfüm kokuyordu, yeni temizlendiği anlaşılıyordu, her şey düzenliydi. Komodinin üzerinde otelden gülünç bir hediye, yalnız bir çikolata duruyordu. Yöneticiler böyle çikolata sürprizlerini seviyorlar mıydı acaba? Pencereden görünen manzara üzücüydü; ancak gri gökyüzü, bacalardan çıkan duman, öndeki evlerin kiremitlerinin kahverengisi Riba'yı büyülüyordu. Bu görüntüyü çok beğenmişti çünkü Akdeniz'e dair hiçbir şey yoktu bu manzarada, yani haftalardır arzu ettiği gibi kendini gerçekten yurtdışında hissedebiliyordu. Daha mutlu olamazdı. Uzun zamandır aradığını bulmuştu: *Diğer tarafa sıçrayabilmişti*. Yabancılık ve –en azından onun için– gizemin hüküm sürdüğü bir coğrafyadaydı nihayet. Yeni olan her şeyi çevreleyen mutluluk sayesinde dünyayı yeniden coşkuyla görüyor gibi oluyordu. Böyle ülkelerde insan kendini yeniden bulabilirdi; zihinsel ufuklar açılıyordu.

Attığı adımlara, bastığı toprağa, soluduğu havaya kadar her şey tamamen yeniymiş gibiydi. Herkes dünyayı böyle görebilse, herkes çevremizdekilerin birden yepyeni görünebileceğini anlasa, ölümü düşünerek zaman kaybetmeye ihtiyaç duymazdık.

Olduğu yerde, yani bu yabancılik coğrafyasında olduğu için kendini tebrik ediyordu. Yatağın başında, Dublin'in 1901 yılındaki halini gösteren bir fotoğraf asılıydı. 16 Haziran 1904'te saat sabah 11'de Bloom'un bindiği cenaze arabasını hatırlatan bir at arabası vardı fotoğrafta. İyice bakınca, siyah arabanın dolaştığı henüz asfaltlanmamış caddenin ambiyansını kavırıyordu insan; o zamanlar şehrin pek iyi durumda olmadığını düşünüyordu. O günlerde yeni bir şehirdi burası. Ancak bu fotoğraftaki ambiyans cenaze havası yansıtıyordu. Belki de o günlerde Dublin cenazelerin devasa bir cenazesiydi, diye düşündü Riba. Tek eksik asfaltlanmamış caddedeki üzücü evlerden birinin bir penceresinden bakan yaşlı bir kadındı: *Ulysses*'in altıncı bölümünde bir perdenin arkasından bakan ve Bloom'a yaşlı kadınların cesetlerden hoşlandığını hatırlatan o yaşlı kadın gibi: "Ölüyken sana kimin dokunacağı bilinmez."

Artık fotoğrafa bakmasa da altıncı bölümün başlangıcını düşünmeye devam ediyordu: "*Martin Cunningham, en önce, silindirşapkalı kafasını gıcırdayan arabaya soktu ve, çevikçe içeri girip koltuğuna yerleşti. Arkasından Mr Power, başını dik katle eğerek bindi...*"

Her şeyin yeni olmasına dair karmaşık duygular içerisindeki Riba, daha fazla zihinsel ağ örmeden ve Spider karakterinin bazen biraz fazla zorba ve sahiplenici olabildiğini unutmadan lobiye dönmeye karar verdi. Şu an en sağlıklı olanın arkadaşlarıyla, yani kendi Martin Cunningham'ı ve Bay Power'ıyla Dublin'i gezmek olacağını düşünüyordu.

Tam odadan çıkmak üzereyken perdenin hemen yanında kırmızı bir bavul olduğunu gördü. Öylece kalakaldı. Bu bavulun burada ne işi olabilirdi ki? İnanamadı. Celia'nın kızdığı anda bavulunu hemen çıkardığı geldi aklına. Bir romanda anlatılmak üzere romancının başına gelebilecek cinsten şeyler yaşamak hoşuna gitmiyordu. Kimse tarafından yazılmak istemiyordu. Ona sürpriz yapmak istemiş ve Celia'nın bavulunu getirmiş olamazlardı, değil mi? Hayır, kesinlikle hayır. Celia Barcelona'da kalacağını söylediye, kalmıştır. Ayrıca bu bavulu evinde hiç görmemişti. Bavulu çok kötü kokuyormuş gibi eline aldı ve bu konuda daha fazla düşünmek istemeyerek koridora çıkardı. Celia'nın değildi bu, amma da korkmuştu.

Sonra, odasında bir bavul bulduğunu ve dördüncü katın –aslına garip numaralandırmaya göre beşinci– koridoruna bıraktığını söyleme düşüncesiyle resepsiyona indi, ancak lobiye indiğinde tek bir kelime bile İngilizce bilmediğini hatırladı, sonunda hiçbir şey demeden resepsiyonun önünden geçip gitti. Girişten Chrysler'e giden kısa yolculuk sırasında bu olayı tamamen unuttu. Başka zaman olsa, arkadaşlarına ilk bunu anlatırdı. Odamda kırmızı bir bavul buldum, derdi onlara hemen. Onlara bu hikâyeyi iyi bir anlatıcının yeteneklerine sahipmiş gibi anlatmak isterdi.

Saat: Öğlen iki suları.

Gün: 15 Haziran Pazar.

Yer: Dublin Körfezi'nin en kuzeyindeki Howth Limanı. Buradan bir kilometre uzakta, bir manastırın kalıntıları üzerinde yükselen kayalık bir deniz kuşu mabedi olan Inis Mac Neasáin Adası bulunuyor.

Karakterler: Chrysler'deki dört gezgin.

Olay: K  y  n dolaylarına, burayı tanıyan Nietzsche'nin biraz y  r  melerini   nerdiği tepelerin eteklerine park ettiler. Kayaların arasındaki bir patikadan ilerlediler, baş d  nmesini atlatan Riba nihayet Dublin'i –balık  ların limanında mavi ve gri ışıklar, uzakta, g  ky  z  nde de   rlanda denizinin   zerinde u  uŐan bulutlar– g  rebiliyordu. Birkaç saattir adada bulunmasına rağmen şehri h  l   g  rememiŐti.

Denize doğru y  kselen kayalıklardan,   ok uzaktan da olsa nihayet g  rebiliyordu Dublin'i. Kuş s  r  leri suyun   zerinde salınıyordu. Bu yerin b  y  leyici kederi uyuşuk kuŐlarla uyum içerisindeydi, boşluk hissi derin bir   z  nt  yle i  içe geçerken ara sıra bir martının   Ğlığında dile geliyordu. Yabancı topraklarda olduğunu bilmekten kaynaklanan coşkuyla daha da g  zelleŐen muhteşem bir manzara...

Kimseye belli etmeden duygusallaŐan Riba, Wallace Stevens'in bir şiirini, "  rlanda'nın Moher Kayalıkları"nı anımsadı:

*Moher kayalıklarına gidiyorlar, hani sislerin içinden y  kselen,
Ger  ekliğin   zerinden,
Őimdinin ve buranın   zerinden,
Islanmış yeşil   imin   zerinden.
Bu bir manzara değil, uyuŐukluĐuyla dolu
Şiirin
Ve denizin. Bu benim babam, belki de
Babamın eskiden olduğu gibi,
Bir benzerlik, baba ırklarından biri: Yery  z  
Ve deniz ve hava.*

İŞte Dublin burada, k  rfezin ortasında hafif puslu bir şekilde duruyordu. The Beatles'tan "This Boy"¹ şarkısının

1 (İng.) Bu OĞlan –yhn

çaldığı küçük bir radyo taşıyan bir kadın geçti. Bu şarkıyla Riba'ya "baba ırkının" yakınlarında olduğu zamanlara dair bir nostalji duygusu geldi. Artık genç değildi ve bu kadar güzelliği kaldırıp kaldıramayacağını bilemiyordu. Yeniden denize baktı. Kayalıklara doğru birkaç adım attı ve aniden durması gerektiğini hissetti, çünkü yürümeye başlarsa göz-yaşlarına boğulup sendelemeye başlayacaktı. Gizli bir duyguydu bu. Anlatılması zordu. Gerçeği söyleyip arkadaşlarına İrlanda'nın denizine âşık olduğunu nasıl anlatabilirdi ki?

Burası artık benim ülkem, diye düşündü.

Tüm bunlara öyle gömülmüştü ki Ricardo'nun onu kendine getirmesi için Pall Mall'unun dumanını yüzüne üfleme-si ve sarsması gerekti.

"Ne oluyoruz?" diye sordu arkadaşı.

Ricardo'ya baktı. Çiçekli gömlek, Polinezya desenleri. Komik geldi. Austerlar'ın evinde de böyle giyindiğini hayal etti.

Riba eskiden, içtiği zamanlarda, güçlü ve zayıf duygular veya dostlar ve düşmanlar arasında ayrım yapamazdı. Ancak son zamanlarda gelen ayıklık hali ona sıkılma ve aynı zamanda duygulanma kapasitesini iade etmiş gibi. İrlanda'nın denizi de güzelliğin vücut bulmuş haliydi; bir fırtınanın ortasında kalan ya da hayatta devamlı düştüğünü hisseden birinin eşsiz bir güzellikle, hafızası olduğu sürece asla unutamayacağı kurşuni bir denizle karşılaşması misali, hayatında uzunca bir süre kaybolmuş, şimdiyse hiçbir şey için geç olmadığından birdenbire buluverdiği her şeyin azami ifade-siydi sanki.

Leopardi'nin ona yıllardır eşlik eden birkaç sözünü anımsadı. Şair, gökyüzünün manzarasının yeryüzünün veya ormanlarınkinden daha az keyif verici olabileceğini söylüyordu; çünkü bu manzara daha az çeşitli, daha az bizdendir,

yani bize pek de ait değildir aslında. Öte yandan, İrlanda denizinin manzarasının Riba'yı duygulandırmasının sebebi bu manzarayı kendine, kendi dünyasına ait hissetmemesidir; hatta ona tamamen yabancıdır, onun evreninden o kadar farklıdır ki derinden duygulanmasına, uzak denizlerde tutsak kalmış gibi hissetmesine neden olmuştur.

Konular: Hepsi de sıkıcı. Aşırı açlık mesela, grubu etkisi altına alan ve yemek yiyecek bir yer aramalarına neden olan konu.

Riba kendi açlığını –grubun kalanından ayrı, farklı bir açlık bu– düşündü ve yayınevinde roman taslaklarını okurken bu taslaklardaki hikâyelerin yüzeyinde çoğunlukla bir kuralmış gibi aynı temaların işlendiğini, ancak bir çeşitlilik gösterildiğine inanıldığını fark edişini hatırladı. Bu taslaklarda ilerledikçe, hikâyelerin merkezinin bir temadan diğerine kaydığını ve sabit bir temada uzun süre kalınmadığını fark edişini de hatırladı. Ayrıca bu anlatuların yüzeyinde yalnızca bazı konuların gölgesinin, yani en önemsiz temaların yer aldığını da gözlemlemişti: Mesela bir restoran bulmaya dair histerik ihtiyaç, insan sinir krizi misali bir açlık hissettiği anda olur ya hani, şimdi de olduğu gibi, özellikle de bu kadar yürüdükten sonra...

Riba'nın hayatının merkezinin İrlanda Denizi haline geldiği bir anda, birinin tam da o anda neler olduğunu –ki aslında şu an, şu değerli anlarda hiçbir şey olmuyordu– anlatmak istediği düşünülürse, anlatı için aslında temayla olayın karıştırıldığı, olayla temanın tek bir şey haline geldiği, ayrıca kolayca anlaşıldığı ve insan, zamanın başlangıcından beri duyduğu o meşhur açlığa yenik düşmedikçe, çokça düşünmeye yer bırakmadığı sonucuna varıyor. Ben naçizane böyle düşünüyorum.

Olay ve tema: Bir an önce bir restoran bulma ihtiyacı.

Deniz kenarında bir restoran ararlarken, Riba arkadaşlarının Dublin sokaklarına ayak basmasını diye ona komplo kurmuş olabileceğinden şüpheleniyordu. Çünkü geldiğinden beri şehre girmeden etrafında dolaşmaktan başka bir şey yapmamışlardı. Şikâyet edemezdi aslında, çünkü sahilin donuk, üzücü ve unutulmaz güzelliğiyle karşılaşmasını da bu yürüyüşler sağlamışlardı. Ancak bu, Dublin'e henüz ayak basmamış olmasını garip bulmasını engellemiyordu.

"Buradan sonra şehre gideriz," dedi Nietzsche düşüncelerini okumuş gibi.

Nietzsche onu korkutmaya başlamıştı. İnsanlar hakkındaki algımızın bir günden diğerine değişebilmesi çok ilginçti. Şu an Nietzsche'nin fesat bir tarafı olduğuna inanıyordu. Riba'nın *koruyucu meleği*yle bağlantılı olduğuna inandığı Nietzsche, beklenenden çok farklı konuşuyor ve davranıyordu. Bazen kaba oluyor, hatta ona önceden hiç böyle gelmemiş olmasını çok ilginç buluyordu Riba. Belki de Nietzsche böyle kötü gözle bakılmayı hak etmiyordu. Belki de çok önceden görebileceği şeyleri görmüş olmaktan kaynaklanıyordu Riba'nın hayal kırıklığı: Nietzsche'nin *koruyucu melek* olduğu filan yoktu, şeytani bir yanı olan egoist bir gençti sadece. Onu bu kadar idealize etmeseydi, daha iyi olurdu belki. Genç Nietzsche onun *duende* hissiyle uzaktan yakından alakalı değildi, Riba'nın onda bulmayı umduğu tamamlayıcı baba figürüyle de ilişkilendirilemezdi. Çünkü Nietzsche'de babacan olan hiçbir şey yoktu. İkinci bir baba sahibi olabileceğini düşünmek büyük bir hataydı Riba için. Bu seyahat en azından bunu görmesini, New York'tan arkadaşının koruyucu baba veya herhangi bir sınıftan bir melek olmadığını, tam tersine biraz kibirli olduğunu anlamasını sağlayacaktı. Yarın ne yapacaklarını anlatırken kibirliydi mesela, Bloom ve Joyce'a dair bildikle-

rini yorucu bir şekilde aktarmaya çalışırken veya diğerlerine *Bloomsday*'den habersiz zavallılar gibi davranırken de öyleydi. Mükemmel İngilizcesiyle, John Huston imzalı *Ölümler* filminin sonunda çalan *The Lass of Aughrim*'i¹ söylediğinde de kibirli bir zavallıydı. Çok güzel söylüyordu şarkıyı ama ruhsuz ve filmde insanı duygulandıran bir melodiyi mahvediyordu.

“Dublin’e ne zaman gideceğimize kim karar veriyor?” diye asice sordu Riba.

“Söz kimdeyse o ve bildiğim kadarıyla şu an sende değil,” dedi Nietzsche, Riba’nın ona dair kötü düşüncelerini okumuş gibi birden kötü davranmaya başlamıştı.

Howth’ta yemek yedikleri Globe restoranında Zamoralı çekilmez bir garsonla karşılaşmışlardı, mavi bir ceket giymiş adam o kadar iyi İngilizce konuşuyordu ki ilk anda ne Howth’tan ne de İrlanda’dan olmadığı anlaşıyordu. Adamın nereli olduğunu öğrendiklerinde Riba kendince intikam almaya karar verdi.

“Zamora’da ne vardı ki oradan kaçarak ayrıldın?” diye sordu geçen gün Barcelona’daki bankada Toro ve Benavente hakkında sorulan soruyu temel alarak.

Garson Zamora’dan kaçtığını kabul etmiyordu. Konuşma şekli gerçekten hoştu, söylediği her şey de kulağa doğru geliyordu. Tüm varlığının hayatla, gerçek hayatla dolu olduğu belliydi, ancak tek sorunu –bu sorun Riba’nın onu kıskanmasını da engelliyordu– çekincesiz kullandığı dilinin ona garsonluğu bırakmasına yardımcı olmak değil de bu konuda onu engellemesiydi. Garson olmasının sebebi belki de bu samimi, bu fazlasıyla İspanyol dile çocukluğundan beri hakim

1 (İng.) Aughrim’in Kaybı. -yhn

olmasıydı, bu dil onu öylesine gerçek yapmıştı ki herhangi bir değişikliğe gitmesi artık imkânsızdı. Başka bir deyişle, kendi İspanyolluğunda mahkum olmuş durumdaydı; İspanyol garson dilinin etkisi altında, buradan yüz bin kilometre uzakta normal görülen tek varoluş şekli olan geleneksel ve kompleksiz diline tutsaktı.

Garsona geçen perşembe gerçekleşen Avrupa seçimlerini sordular, o da dünyanın en bilgili insanı gibi davranmaya çalışıyordu ve sonunda gerçekten çekilmez bir hale geldi. Konuşurken güvenilirliğini kaybediyordu. Aslında konuşmaya başladığı andan itibaren kaybetmeye başlamıştı bile. Şık mavi bir ceket giymiş bir adamın sonuna kadar ceketini çıkarmadığı, ancak ceketin ceplerinin giderek yıprandığı bir hikâyenin kahramanına benziyordu. Adam perşembe seçimlerini anlatıyor da anlatıyordu, ancak onu dinlemiyorlardı artık. Bugün günlerden pazardı, Dublin’de, Lisbon Antlaşması’nın cesedi hâlâ sıcaktı; İrlandalılar bu antlaşmaya geçen perşembe hayır demişti. bugün sonlanan haftanın yoğun ve karmaşık savaşına dair pankartlar ve diğer kalıntılar her yerde görülebiliyordu.

“İrlanda böyle işte,” dedi Nietzsche biraz küçümseyerek.

Nasıl? Riba içinden onu öldürmek geliyordu. İrlanda denizine âşık insanların en fanatığı olmuştu ya.

“Siz neden geldiniz buraya?” diye sordu İspanyol garson.

“Cenazeye geldik,” dedi Riba.

Nietzsche dışında herkes Riba’nın zekice bir espri yaptığını düşündü ve güldü. Garson kafası karışmış bir şekilde uzaklaştı, kulağının arkasına bir kalem sıkıştırılmıştı.

Latin edebiyatının kalemi, diye düşündü Riba.

Saat: Akşam üstü beş, Howth’taki Globe restoranından çıktıktan hemen sonra.

Olay: Chrysler'a dönerler ve kavşaktan dönüp körfezin diğer ucuna yönelirler, Dublin girişini yeniden es geçip sakin bir köy olan Dalkey'nin merkezindeki Finneganın barına gidiyorlardır; dar sokakları olan bu köyün özellikle de Vico Road isimli caddesinde *Ulysses*'in ikinci bölümü geçmektedir, kapalı gibi gözükse de açık olan dükkânların sıralandığı bu caddede tesadüfi gibi gözükken karşılaşmaların gerçekleştiğini Flann O'Brien sayesinde biliyoruz.

Heybetli yağmurluğunu elinde tutan –ki getirmesine gerek olmadığı anlaşıyordu– Ricardo, köyün çok hoş olduğunu düşünüyordu. Javier daha önce birçok kez buraya geldiğini ve dünyanın en keyifli yeri olduğunu söyledi. Genç Nietzsche Javier'in söylediklerine katılmıyordu ve Ricardo'yla da aynı fikirde değildi.

“Bana inanın,” dedi Javier, “Joyce öldükten sonra bu köyde bir barda garson olarak çalışmış. Müşterilere *Ulysses*'in tam bir baş belası, kötü bir şaka olduğunu söylüyormuş.”

Ricardo fotoğraf makinesine pil alabilmek için –pili bitiyordu da– kapalı gibi gözükken dükkânlar arasında açık bir yer arıyor, ancak bulamıyordu.

Finneganın Tarikatının kuruluş mekânı olacağı düşünülen –günler önce e-posta üzerinden konuşmuşlardı bunu– barı arıyorlardı. Bu barı da her sene buraya ziyaret ettiğini söyleyen Nietzsche seçmişti.

Molekül Teorisi'nin Dalkey bölgesinde şekillendiğini söylesem şaşırırsınız yoksa yıkılır mısınız? (Flann O'Brien, Dalkey Günlükleri)

“Molekül Teorisi”nin yerine “Finneganın Tarikatı” sözcüklerini koyunca her şey yerine oturuyordu. Bar çok kalabalıktı, sebebi de Avrupa kupası maçlarından birinin te-

levizyonda gösterilmesi idi muhtemelen, ama aynı zamanda İrlanda'daki bütün barların devamlı dolu olması da bir sebep olarak gösterilebilir. Javier ve Ricardo bira, Nietzsche ise buzlu viski istedi.

Yeşilaycı Riba'nın isteği şeker ve gülünç bir sütlü çaydı. Üzücü içeceği konusundaki ağır şakalara bir süre sabreden Riba, Borges'in "Ölüm ve Pusula" öyküsündeki bir karakterin adının Black Finnegan olduğunu ve bu karakterin Liverpool House isimli bir barın sahibi olduğunu bilip bilmediklerini sordu.

"O halde aynı zamanda bir Borges barı da olan bir yerdeyiz," dedi Javier.

"Tarikat da biraz öyle olabilir, her şey Joyce olacak değil ya," dedi Ricardo.

"Tarikatın armasında Borges'in bir sözünü slogan olarak kullanalım. Bu kadarı yeter sanırım," dedi Riba.

"Bizim logomuz mu var?" diye sordu Nietzsche.

Riba armaya eklenebilecek bir efsane önerdi: "Eski bir suçlu olan İrlandalı Black Finnegan, ahlak nedeniyle ezilmiş, neredeyse yıkılmış..."

Finneganın barında ambiyans: Bira bardaklarının sesi ve büyük bir gürültü. Çok estetikli sarışın bir kadın ve yoğun gri bir sakalı olan, konuşurken çenesi titreyen bir adam. Yabancı bir futbol takımı bir gol atıyor ve müşteriler arasında bitmek bilmeyen coşkulu bağırtilara sebep oluyor. Görünüşe göre, Polonyalı futbol takımının İrlandalı izleyiciler arasında çokça taraftarı var. Güya kimse sigara içmiyor ama yoğun bir duman var. Bu duman bardan bir santim bile uzaklaşmamış derin bir geçmişten geliyor sanki. Meshuggah, derdi Joyce, deli. Tarikatın müstakbel üyelerinin masasında uzun bir sessizlik var.

"Gutenberg çağının cenazesi hakkında bir şey gelmiyor aklıma," diyerek sessizliği bozdu Nietzsche aniden.

Javier ve Ricardo, Riba'nın önceden yaptığı şakanın yinelendiğini sandılar. Ancak uzun açıklamalar sonucunda cenaze konusunun ciddi olduğunu yavaş yavaş anlamaya başladılar. Matbaa çağının doruk noktalarından biri olan *Ulysses* ve çağın kendisi için yarın bir ağıt yakacaklardı. Bir çağın sonu için bir ağıt. Şimdiye kadar hiçbir şey dememiş çünkü unutmuştu.

“Unuttun mu?” diye sordu Javier inanamayarak.

Olay: Riba ağıt konusunun saçmalık gibi gözükebileceğini, ancak asla öyle olmadığını söylüyor. Çünkü sakince düşünülünce, dini bir yanı da var; bir devrin sonu için bir dua niteliği taşıyor. Finneganın Tarikatının üyeleri bu cenaze duasının şairleri olacak. Bu cenazeyi düzenlemeleri çok iyi olacak. En nihayetinde, eğer onlar yapmazsa, başkasının yapması uzun sürmeyecek.

Saat: Otuz dakika sonrası.

Olay: Konuşuyor ve durmadan tartışıyorlardı. Nietzsche art arda dört viski içmişti. Bu arada Javier Polonya futbol takımının bir seveni haline gelmişti; karakteristik ses tonuyla, dünyanın en iyi futbol takımı olduğunu söylüyordu. Ricardo yüzündeki o abartılı çatık kaşlı ifadeden bir an olsun vazgeçmiyordu. Neye homurdanıyordu? Muhtemelen ağıt konusunda.

“Gutenberg çağına duygusal bir cenaze düzenlemenin, matbaa çağı ve bu arada da yayınevimin artık unutulmuş kapışı için mecazi bir ağıt yakmanın nesi kötü?” dedi Riba kimsenin fark edemeyeceği kadar derin bir alayla.

“Bir mecaza dönüşmek için Dublin’e kadar gelmiş olamazsın herhalde,” dedi Ricardo.

“Ribamızın zamana şahit, çağların değişimini gören bir

mecaz olmak istemesinin nesi kötü?” diye sordu körkütük sarhoş olan Nietzsche.

“Ama biz sevgili arkadaşımız zamanın şahidi olsun diye mi geldik buraya kadar? Duymayı hiç beklemediğim bir şeydi bu,” dedi Ricardo.

“Yaşadığımı hissetmek için,” diye söze girdi Riba acıyla ve beklenmedik bir şekilde, “ve çarşamba günleri ziyaret ettiğim anne babama anlatacak bir seyahatim olsun, kendimi diğerlerine açabileyim ve *hikikomori* olmaktan kurtulayım diye. Bana şefkat gösterin. Sizden tek istediğim bu.”

Uzaylı konuşuyormuş gibi bakıyorlardı ona.

“Şefkat mi?” diye sordu gülmek üzere olan Javier.

“Tek istediğim cenazenin gerçek bir sanat eseri olması,” dedi Riba.

“Sanat eseri mi? Bu yeni işte!” dedi Nietzsche.

“Emekli olmanın rezil bir şey olduğunu da anlayın lütfen; çok fazla zamanım var ve bazen yapacak hiçbir şeyim kalmadığını düşünüyorum, bu yüzden bana daha şefkatli davranmanızı ve bu şeyleri sıkıntıdan kurtulmak için düzenlediğimi anlamanızı istiyorum.”

Sesi öyle kederliydi ki bir an hepsi donup kaldı.

“Farkında değil misiniz?” diye devam etti Riba, “Yapacak hiçbir şeyim yok, şey dışında...”

Başını öne eğdi. Hepsi, çabalayıp cümlesini tamamlaması ve bu garipliği, bu utanç duygusunu yok edecek bir şeyler söylemesi için yalvarır gibi ona bakıyordu. Hepsi bu anın hemen sonlanmasını istiyordu.

Başını daha da öne eğdi, yerin dibine sokmak istiyordu sanki.

“Şey...”

“Ne, Riba? Ne dışında? Tanrı aşkına, bir açıklama yap. Yapacak tek şeyin ne?”

Söylemek isterdi ancak söyleyemeyecekti: Erkenden yok olan ruhunu, içindeki o birinci şahsı bulmak dışında yapacak bir şeyi yoktu.

Söylemeyecekti, hayır.

Sağlık sorunları nedeniyle, iki yıldan fazla süredir erkenden yatıyordu. Onun da söylediği gibi, bu saatlerin dışına çıkıp bir akşam yemeğine katıldığında –katıldığı son yemek Austerlar'ın evindeki akşam yemeği idi– her şey tepetaklak oluyordu. Bu nedenle, arkadaşları onu saat onda Morgans Hotel'in kapısına bıraktı; yemek olarak pis bir sandviç yemişti. Dublin'i görmeden odasına çekilecekti. Önemli değil; ancak çoktan görmüş olabileceğini, arkadaşlarının şehre girme düşünceliliğini gösterebileceğini düşünüyordu. Her neyse, yarını bekleyecekti. Onlarsa Dublin'i bu gece görecekti çünkü arabayı teslim etmek üzere Walter'la sözleşmiştiler, sonra da barlarda belki de diskolarda takılacaklardı. Riba'yı ertesi sabah kahvaltıda yenilenmiş, kendini toparlamış olarak görmeyi beklediklerini söylüyorlardı. Eğer uyuyamazsa –bunu şakacı bir tonda söylemişlerdi– İrlanda televizyonu her zaman çok eğlenceliydi. Minibara yaklaşma, dedi Ricardo gereksiz bir acımasızlıkla.

Bir son dakika sorusu. Riba, Walter'ın kim olduğunu öğrenmek istiyordu. Bunun netleşmemiş bir gizem olduğunu düşünüyordu. Arabaları vardı, Walter ödünç vermişti, ancak neden arabaları olduğunu ve Walter'ın kim olduğunu anlamış değildi.

Arkadaşları bazen arkadaş değil de yazar veya emekli yazar, yani diğerleri gibi davranıyorlardı: Domuzluk yapıyorlardı. Kimse Walter hakkında açıklama yapmaya yanaşmıyordu. Bir saat kadar önce, Riba'nın onlarla gitmeyeceğini

öğrendiklerinden beri, arkadaşları ve emekli yazarlar onu canlıdan saymaktan vazgeçmişti sanki.

Başı önde otele girerken onlara biraz kızmış hissediyordu. Bu saatlerde canlı olan John Cox Wilde barının önünden geçerken, barı görmemiş gibi davrandı. Büyük bir tehlikeyle karşı karşıyaydı, çünkü kader onu o gün orada sarhoş etmeye karar vermişti. Bu yüzden, oraya bakmıyordu bile. Ancak sonunda durdu ve bara şöyle bir baktı, merakına yenik düştü. İçeri girdi ama bir içki içme isteğine tüm gücüyle direniyordu, öte yandan, bir içkiden bir şey olmayacağını ve daha iyi uyumasını sağlayacağını da düşünüyordu. Ancak direniyordu çünkü bir içkiyle kalmayacağını ve içki içme isteğinin hemen geri geleceğini biliyordu. Bu yüzden başlamaması, tek bir damla bile alkol almaması iyi olurdu. Sıfır alkol.

Alkol karşıtı direnişin kahramanı gibi davranıyordu. Yumruklarını sıktı, dönüp odasına çıkmayı düşündü. Birinin onu orada görse, yeniden içmeye başladığını düşünecek olması hoşuna gidiyordu. Sonunda bardan çıktı.

Asansöre yürürken, onu tanıyor gibi duran siyah takım elbiseli genç bir adam geçti yanından. Adam bir an çekimser davrandı ve Riba'yla konuşmak için duracak gibi oldu. Riba da ne yapacağını bilemiyordu. Ancak adamı kesinlikle tanı-mıyordu, bu yabancıyla konuşmak için durması garip olurdu. Sonunda adam öksürüp başka tarafa baktı ve adımlarını hızlandırdı.

Asansörde çalan müzik canını o kadar sıkırmıştı ki bir an müziğin ne kadar modern olursa olsun yalnızca harap anıları hatırlattığını düşündü: sevdiği insanların, yerlerin, evlerin, yüzlerin detaylarını hatırlamaya çalıştı, ancak tek hatırlayabildiği harabeler oldu. Hayatı düşüşe geçmişti, bunu kabul etmesi gerekiyordu ama dünya da düşüşe geçmiş durumdaydı ve bu durum onu biraz olsun teselli ediyordu. Coşku duy-

gusuyla bir şekilde bir bağlantı kurmalıydı. Her halükârda yurt dışındaki keşiflerine ara vermeyecekti. Dublin onun bilindik olana, devamlı tekrarlanan ve artık ona dar gelen dört kavramın endogamisine karşı verdiği savaşın ilk durağıydı. Doğduğu topraklar, ölümcül topraklardı. Tüm bunlardan nihayet kaçabildiğini hissediyordu. Ayrıca, zafer duygusunun büyük bir destekçisi olan dedesi Jacobo'yu gururlandırmak için bile olsa, coşkuya olan bu uzun koşuya başlama konusunda bir karar vermek zorundaydı.

Omzunda bir dokunuş hissetti. Boynundan bir soğukluk geçti. Ancak asansörde kimse yoktu. Aynaya bakıp omuz silkti, yalnız başına eğlenmenin yollarını aramak zorunda kalmıştı sanki. Peki ya bu kupkuru soğuk? Otomatik kapılar açıldı, Riba koridora çıktı ve تنها koridorda yavaşça ilerledi. Flaş patlaması gibi kısa bir süre sonra, David dayısıyla karşılaştı, annesinin erkek kardeşi olan bu adam yirmi yıldan fazla süre önce ölmüştü. Hemen paniklemedi ama ailesinden birini her zamanki mekânının dışında ilk kez görüyordu. Her neyse, bu ortaya çıkış o kadar ani olmuştu ki dayısını gerçekten gördüyse, bu tür anların geçmişle gelecek arasında bir bağ niteliğindeki bir çeşit göz veya nodül olduğunu itiraf etmek zorunda kalabilirdi. Zaman - mekân uzamında birbirine bağlı odak noktaları olduğunu, topolojisini belki de asla anlayamayacağımız bu noktalar arasında sözde yaşayanlar ve sözde ölülerin hareket edebildiğini ve bu yüzden de karşılaşabileceklerini bir yerlerde duymamış mıydı?

Saat: Gece bir buçuk.

Gün: Bloomsday.

Tarz: Uyurgezer.

Yer: Dublin, Morgans Hotel. Oda 527.

Olay: Derin bir uykuda olan Riba, biri kartla kapıyı açıp odaya girmeye çalışınca uyanır. Hâlâ uykulu bir halde, odasına bırakılan kırmızı bavulu hatırlar. İçeri girmeye çalışan kişinin kartının çalışacağı korkusuyla yatağından fırlar. İçeri giremeyen kişi kapıyı gergin bir tavırla üç kez yumruklar. Birkaç karmaşık söz duyulur. Genç bir adamın sesi. Korkutucu. Gecenin ortasında insana evinde veya otel odasında gelen o eski panik duygusu.

“Kim o?” diye sorar uykulu ve korkmuş Riba.

“New York,” der genç bir ses.

Gerçekten New York demiş olabilir miydi? Tam duymamıştı ama adam böyle söylemişti galiba. New York. Şaşkınlık ve garip bir uyanıklık hissiyle yatağa döndü, yatağa çekilmek onu bir şeylerden koruyabilecekti sanki. Her şeyin rüya olduğunu düşünmeye çalıştı. Ancak uyanıktı; bir süre önce aldığı bir buçuk Orfidal yüzünden uykulu hissetse de her şeyin gerçek olduğunu biliyordu. Bir gün başına gelmesinden korktuğu şey gerçekleşiyordu. Biri gecenin bir vaktinde odasına girmeye çalışıyordu.

Kapı iki kez yumruklandı.

“Bavul resepsiyonda,” dedi kapının ardında kim varsa ona. Bunu söylerken korkudan bağırdı neredeyse, odaya girmeye çalışan kişi onu öldürmek üzere kapıdaydı sanki.

Uzun bir sessizlik oldu. Riba hareketsiz dururken nefes bile almıyor gibiydi.

Koridorda, sonra da merdivenlerde ayak sesleri duyuldu. Genç adam uzaklaşıyordu.

Kısa süre sonra Dublin’de hava aydınlandı, böyle olacağını bilmiyordu. Saat beşi yedi geçe, odasına günün ilk ışıkları

girdi ve Riba gözlerini hafifçe araladı. Açık kalmış televizyonda, yapraksız çalılarının arasındaki bir yolun sessiz görseli vardı. Yolda kimsecikler yoktu, sonra heybetli bir atın çektiği bir cenaze korteji çıkıverdi ortaya. Riba, bir Dracula filmiyle karşı karşıya olduğunu anladı. Bugün bir şok daha yaşıyorum, diye düşündü hâlâ uykuluyken. Gece olanları hatırlayıverdi birden. İçeri girmeye çalışan adamdan sonra sorunsuz bir şekilde uykuya dalıvermişti ve şükür ki adam da geri gelmemişti. Kırmızı bavulun sahibiydi kesin. New York değil de benzer bir şey söylemiş ve Riba da tam anlayamamıştı muhtemelen. New York kimsenin adı olamazdı.

Belki de kapıyı açıp endişelerinden kurtulması gerekiyordu. Saatin kaç olduğuna baktı. Beşi on geçiyordu, herhangi bir aktivitede bulunmak için kötü bir zamandı. Her şeyden önce, kahvaltıya inmek için çok erkendi. Arkadaşları gece gezmesinden dönmüş müydü acaba? Koridora çıkıp onları sarhoş bir halde görse, onlar da Riba'yı tanımasa ne kötü olurdu. Ya da tam tersi, arkadaşları onu gördüklerine çok mutlu olsalar ve üstüne bir de şu gizemli Walter ona sıkıca sarılsa? Böyle şeyler için de çok erkendi. Barcelona'daki anne babasını arayıp evlilik yıldönümlerini kutlamak için bile beklemesi gerekiyordu. Daha demin bugün onların almış bir yıldır evli olduğunu hatırlamıştı.

Yine de keyiflenmeye çalışıyordu ve R.W. Emerson'un bir cümlesini hatırladı: "Şunu kalbinize iyi yazın: Her gün, yılın en iyi günüdür." Bugün de öyle olmalı, diye düşündü. En sonunda dedesi Jacobo'yu hatırladı: "Büyük şeylerin hepsi coşkuyla yapılmıştır." Ne kadar doğru bir cümle, diye düşündü bir kez daha. Nasıl olursa olsun, keyiflenmeye çalıştığı kesindi. Bugün *Bloomsday* ve zafer duygusundan eksik kalmak istemiyordu. Ancak beklemek gerekecekti. Riba beklemeye alışkındı. Dedesinin ona hissettirmeye çalıştığı o coşkuya sahip olmayı çok isterdi, ancak sabahın bu saatinde –yılın en

iyi günü olsa bile— her şey biraz zor geliyordu. Düşünmek bile çok karmaşıktı sanki. Riba hâlâ uykulu olduğundan, düşünmeyi başarabildiği tek şey düşünmeyi başaramadığıydı. Aniden, bir gün sinemadan çıkarken genç bir görevliye —ona Catherine Deneuve'ü anımsatmıştı— filmin konusunu sorduğu geldi aklına. Kız ona filmin konusunun ölümsüz aşk olduğunu söylerken, Riba ona aşık oluverdiğini hissetmişti. Catherine Deneuve'e benzeyen kadınlar onun hep hoşuna gitmiştir, hatta tüm hayatının bu çerçevede şekillendiğini bile söyleyebilirdi.

Aklı uyuşukluktan sıyrılmaya başlamıştı. Kanıtı da coşku duygusunun etkisi altına girmeye başlamasıydı. Ancak zafer duygusunu, gece yaşanan olayın rahatsızlık verici hatıralarıyla yaşamak zorunda olduğunu fark etti, artık rüya gibi ya da güzel bir hikâyenin başlangıcı gibi geliyordu yaşananlar ama bunu arkadaşlarına ne iyi bir hikâye ne de iyi bir yazar olarak anlatmayacaktı. Yabancı 527 no'lu odanın hâlâ kendisinde olduğunu sanan biriydi muhtemelen. Belki de burada sevgilisiyle yaşayan genç bir çocuktu, sabah odadan çıktıktan çok kısa süre sonra, sevgilisi ondan sıkıldığını anlamış ve ne zaman döneceğini bilemediğinden ilişkisini bitirme kararı almıştı; odanın parasını ödeyip çocuğun bavulunu da oraya bırakmıştı ki çocuk döndüğünde ne kadar salak olduğunu ve kaderiyle başbaşa bırakıldığını anlasın.

Birkaç saat önce kapıyı açsaydı neler olurdu? Genç adam sevgilisini görmeyi umuyordu. Asıl korkan yabancının kendisi olurdu. Kapıyı açarak bir hikâyeyi başlatmış olurdu Riba. İşte, diye düşündü, iyi bir hikâye anlatıcısı iyi bir hikâyenin çıkış noktasını yakalamış olurdu... Başını salladı. Çok erken kalkmıştı ve yeniden uyuyacak gibiydi. Ancak hemen sonrasında uykunun yalancı etkisinden kurtuldu.

Kısa süre sonra, tam da en uyanık olduğu anda, pek an-

lamalı olmayan bir kelimeler ve sorular sarhoşluğuna teslim oldu. Mesela, İrlanda'nın rengini düşündü ve bu baskın rengin, yani yeşilin bir gün kaybolup kaybolmayacağını sordu kendine. Bu soru ne anlama geliyordu? Saçma bir soru değil miydi? Televizyona baktı ve güneşin ufukta yükseldiğini gören Dracula'nın gökyüzüne küfürler etmesini seyretti. Dudaklarının hareketinden ne söylediğini anladığını sanıyordu, ancak pek de inanamıyordu. Vampir sanki şöyle diyordu:

“Çocuk götü gibi kıpır kıpır.”

Ne garip, diye düşündü, en azından “bir çocuğun götü gibi kıpır kıpır” diyebilirdi. Kırmızı bavulu aramaya gelen ve adının New York olduğunu söyleyen genç de böyle mi konuşuyordu acaba? Akli yeniden karıştı. Her şey ne garip, diye düşündü. Battaniyeyle üzerini örttü, yeniden korkmaya başlamış gibi. Kaderini seçebilse, uyuyan birine dönüşebilirdi. Şu an kapıyı çalsalar, tüm hayatı boyunca aradığı yeteneğin geldiğine inanırdı.

Celia'nın aşırı bir dikkatle maden suyu şişesinin etiketi üzerinde yazılanları çevirerek okuduğu günü hatırladı ve benzer bir şeyi odasında yapmaya koyuldu. İrlanda markası olan bir kaynak suyunun şişesini eline aldı ve Celia'nın hareketlerini tekrarladı.

Yalnızlık. Celia Barcelona'daydı. Arkadaşları muhtemelen sarhoş bir halde uykuya dalmış, uyuyorlardı. Anne babası 61. evlilik yıldönümündeydi, ancak saat öyle erkendi ki onları arayabileceğinden emin değildi.

Yalnızdı, çok yalnız. Ancak iyice düşününce her geçen dakikayla birlikte yalnızlık hissi azalıyordu. Çünkü arka plandaki o mırıltı, yanında onu izleyen ve neredeyse elle tutulabilecek biri olduğu hissi bir türlü geçmiyordu. Kahret-

sin, diye düşündü, bu yoldaşlığa alışacağım sonunda. Şu âna biraz daha eğlence katmaya çalışıyordu, ancak bunu nasıl yapacağını pek bilemiyordu. Bu hayalet eğer birisiyse, ancak günlerinin yaratıcısı veya çocukluğunun ruhu –yani kayıp yeteneği– olabileceğini düşünüyordu. Ya da onu kobay faresi gibi kullanan biriydi. Ya da David dayı, buna pek inanmıyordu gerçi. Ya da hep aradığı ve asla bulamadığı o usta yazar. Ya da hiç kimse. Her halükârda, Joyce'un deyimiyle, ölüm, yoksunluk ya da alışkanlıklarının değişimi nedeniyle elle tutulamayacak hale gelene dek yok olmuş bir adamdır. Ne olursa olsun, bu aşılabilir mesafeyi düşününce, bu kimse veya hiç kimse şu meşhur gerçeklik gibi bir şey olmalıydı, insanın giderek daha çok yaklaşıp da asla ulaşamayacağı gerçeklik sonsuz adımlar, algı düzeyleri ve yanlış çevrelerde çok güzel saklanabilirdi. Yani gerçeklik bastırılmaz ve ulaşılamazdır. Gerçeklik hakkında gittikçe daha çok şey öğrenebilirsiniz, ancak onu tamamen bilemezsiniz asla. Yine de gerçekliğe biraz daha aşina olmayı denemek tavsiye edilir çünkü bazen bazı gözlemler sürpriz sonuçlara yol açabilir.

Kahvaltı lobinin bitişiğindeki siyah beyaz ultramodern ve aşırı şık bir salonda sunuluyordu. Kahvaltının bu kadar karanlık ve az aydınlatılmış bir salonda sunulduğunu görmemişti hiç: Dublin'de geceydi hâlâ sanki, çok karanlıktı ve burası da yeryüzündeki en karanlık yerlerden biriydi. Hatta girişte hiçbir şey gözük müyordu. Nihayet karanlığa alışabildiğinde, yalnız başına kahvaltı eden bir grup aceleci yönetici görmeye başlıyordu insan; ciddi ve sert gözüken adamların yanında da bavulları vardı oluyor. Etrafta ciddi takımlar giymiş adamlardan başka bir şey yoktu. Morganlar bunlar, diye düşündü. Aralarında ilişki kuruyorlardı, ancak yüzlerinde

bu dünyaya ait şeylere dair bir coşku ifadesi görmeyi umuyordu insan yine de. Morganlar migrenli, hastalıklı, yalnızlığı seven bir coşkuyla yaşıyordu sanki. Onlardan farklı olmak istemeyen Riba çekingen ve soğuk bir sesle bir kahve istedi. Bazıları ona kayıtsızca baktı ve kaşlarını çatmıştı sanki.

Morganlardan birinin Bloom'un *Ulysses*'in başında yediği gibi böbrek yediğini hayal ederek kendini eğlendirdi. Kahvaltısı bittiğinde anne babasını aramak için bir saat daha beklemenin uygun olacağını düşünmek onu rahatlattı. Morganlardan biri rahatsızlık veren bir şekilde dik dik ona bakıyordu. New York'a ikinci seyahatinde Madison Meydanı'ndaki Roverini'de karşılaştığı somurtkan adamı andırıyordu. O adam gibi bu Morgan da fena halde tanıdık geliyordu; onu çok uzun zamandır tanıyor, hakkındaki her şeyi biliyordu sanki, ama İtalyan gibi gözüken bu adam aynı zamanda çok da farklıydı ve tam bir yabancıydı; dünyada tanımadığı milyonlarca yabancından bile daha az tanıyordu onu sanki.

Onu gözetliyor olabilirdi. Hatta şu Walter bile olabilirdi. Belki de Nietzsche'nin önceki gece edindiği bir arkadaşı, kısa süre sonra yaklaşıp Riba'nın yayımladığı tüm kitapları alan ilk kişi olduğunu söyleyecekti. Yani o meşhur birinci şahıs sizsiniz, diyecekti Riba adama ilginç bir şeyler söylemek için. Ancak sözde İtalyan yanına yaklaşmadı, öylece dururken Riba'ya bakmaya devam etti, sonra yoruldu ve bakışlarını kahvaltı odasına girişte verilen Irish Times'a gizledi. Riba şimdi yabancının yanına gitse ve çocukluğunun kayıp ruhunu yabancılarda bulduğunu söylese ne olacağını sordu kendine. Adam onun deli olduğunu veya onunla flört etmeye çalıştığını düşünürdü. Duygusal durumu asla anlamazdı; uzun yıllar önce Barcelona'daki bahçede oynayan o çocukla, çocukluğuyla, kısa süre tanıdığı ve ondan hemen ayrılan birinci şahısla bir an önce barışmak istediğini anlayamazdı. So-

murtkan Morganlar bu tür incelikleri algılamıyordu.

Bir diğeri, yandaki masada oturan adam, bir sürü tablo ve hesaplamanın bulunduğu kâğıtlara gömülmüşken, şimdi garip bir şüpheyle Riba'ya bakıyordu, sanki Riba ondan kopya çekmek istemiş gibi. Riba için de bir bu eksikti zaten, iş dünyasını özlediğini ve diğerlerinin başarı getiren formüllerini kopya çekmek istediğini düşünen biri...

Deminki sözde İtalyan da yeniden bakmaya başlamıştı ve birkaç saniye önceki o sabit bakışın başka yere yönlendiğini gördü. Bu durum Riba'ya daha iyi gözlem yapma fırsatı verdi. New York Roverini'de gördüğü genç Morgan'ı hatırlıyordu hâlâ. Ancak kısa süre sonra aynı adam olmadıklarını anladı. Bu adam çok daha somurtkandı.

Anne babasına, evlilik yıldönümlerini büyük bir sevgiyle hatırladığını, bunu da bir yanında çekingen bir İrlandalı, diğer yanında ödevlerinden kopya çekilmesinden korkan bir adamla yaptığını söyleyememek ne üzücüydü. Ancak Riba, anne babasıyla konuştuğunda yalnızca evlilik yıldönümlerini kutlayacağını, Morganlar hakkında hiçbir şey söylemeyeceğini biliyordu. Geçen çarşamba günü yaptığı son ziyaretinden sonra onlarla yeterince sorunu vardı.

Vicdan azabına yenilmemek için çekingen insanların dünyasına odaklandı yeniden. Hayatı boyunca tanıdığı tüm içine kapanık insanları düşündü. Birincisi, defin sigortası satıcısıydı; dedesinin bir arkadaşı olan bu adam her yaz gelir, sonsuz poliçeleri yenilerdi. Gerçekten çok içine kapanıktı, mesleğiyle ilişkilendirilmek için böyle olması gerektiğine inanıyordu sanki. Daha da kötüsü, ne düşündüğü asla tahmin edilemezdi.

"İnsan düşündüğü şeye dönüşür," dediğini hatırladı dedesinin. Bunu söyleyen dedesi miydi? Hayatında tanıdığı en az içine kapanık insan olan dedesi bu kadar çok şey söylemiş

miydi? Spider'dan bile kötü olduğunu hissediyordu Riba, belki de çok az uyuduğu içindi. Sabit bakışlı, sert ifadeli genç Morgan'a yeniden baktığında, yabancının artık orada olmadığını, buhar olup uçtuğunu ve varlığından eser kalmadığını gördü. Sanki orada hiç bulunmamıştı.

Bugünü coşkuyla yaşaması gerektiğini hatırlamaya çalıştı, ancak bunun mümkün olduğuna inanmak pek de kolay değildi. O Morgan nereye gitmişti? Ondan hoşlanmamıştı ama böylece kaybolmasına da izin vermemişti. Çocukluğunun ruhu onu terk ettiğinde hissettiğinden daha büyük bir rahatsızlık hissediyordu. Giden o Morgan'dan da garip bir şekilde intikam almak istiyordu.

O genç adam hem hayat dolu hem de bir hayalet gibi gerçekdışı, diye düşündü. Son zamanlarda birçok insan ortaya çıkışından birkaç saniye sonra buhar olup uçma alışkanlığı geliştirmişti.

Yaz tatillerinde, Tossa de Mar'da oyunlar oynadığı bir kız çocuğu geldi aklına. Zaman su gibi akıp gidiyor ve meyve sineği de uçup gidiyor, derdi kız.

Akşamdan kalmaların uyanmasını beklerken yeniden odasına döndü ve yanında getirdiği kitaba gömüldü: James Knowlson imzalı bir Beckett biyografisi. Bu kitabı Riba yayımlamıştı, ancak o zamanlar okumamıştı, Dublin seyahatinin bunun için iyi bir fırsat olduğunu düşünmüştü. Beş yıl önce yayımladığı ve tabii ki çok para kaybetmesine neden olan bu kitabı okumanın zamanı gelmişti. Başka şeyler de yapabileceğini biliyordu. Örneğin birinci kattaki yöneticiler odasına gidip e-postasını kontrol ederek zaman geçirebilirdi. Ancak terapi görme düşüncesine sadık kalmayı ve internetten, bilgisayardan uzak kalmayı istiyordu. Beckett'le ilgili bu

kitabı Dublin'e getirmişti çünkü bunu okuması için doğru zamanın geleceğini düşünüyordu ve Barcelona'dan ayrılmadan kısa süre önce, Beckett'in Joyce'un dostu –sekreteri olduğu da söyleniyordu ama bu yalandı– olması dikkatini çekmişti; yazar, 13 Nisan 1906'da yani *Ulysses*'in ait olduğu zamanın yirmi altı ay sonrasında Foxrock, Dublin'de doğmuştu. Riba'nın yaşadığı fiziksel çöküşün üzerinden de tam yirmi altı ay geçmişti. Anne babasının flört ettiği dönem de yirmi altı ay sürmüştü.

Knowlson'un Beckett'in İrlanda'dan ve daha da önemlisi annesi May'den kaçıp Londra'da geçirdiği zor günleri anlattığı kısmı okuyordu şimdi. Londra'da işsiz geçirdiği günlerde depresifti. National Gallery'de yardımcı küratörlük pozisyonuna başvurmuş ancak alınmamıştı. Kist ve egzama şeklinde türlü fiziksel sorunlar yaşamıştı. Kısa süre sonra evine, İrlanda'ya dönmek zorunda olduğunu anlamıştı. Döndüğünde her şey daha kötü olmuştu çünkü garip davrandığını, psikolojik sorunları olduğunu düşünen annesi onu Londra'ya dönüp parasını kendisinin karşılayacağı iki yıllık yoğun bir psikolojik tedavi sürecinden geçme konusunda zorlamıştı; bunun sonucunda Beckett imparatorluğun başkentinden ve kendisinden nefret eder olmuştu. Asla sadık bir İrlandalı olmamıştı, ancak artık İngiltere'yi küçük görmenin zamanı gelmiş gibi davranmaya başlamıştı. Sonra Almanya'ya gitmiş ve –Knowlson'un sözleriyle– başka bir dilde susmayı, Flaman tabloları karşısında sessizce şaşırmayı öğrenmişti.

Bundan sonra bile, İrlanda'ya ve annesiyle hayatına dönmüştü. Foxrock köyündeki Cooldrinagh evinde, doğduğu evde rahat edememişti. Şafak vaktinde Three Rock ve Two Rock'a uzun yürüyüşler yapmıştı, Glencullen üzerinden eve dönerken yanında genelde annesinin iki kerry blue terrier köpekleri olurmuş. Sis, kendinden geçme, kararsızlık gün-

leri. Bölgenin en güzel sahilinde uzun yürüyüşler: deniz fenerleri, rüzgâr, limanlar. Dünyanın en güzel yeri olan bu bölgede uzun yürüyüşler. Büyük kararsızlıkların yaşandığı o günlerde tek bir şeyden eminmiş: Londra'dan sonsuza dek nefret edeceğinden. Artık çok da genç olmayan Beckett'in aklında bir de soru varmış: Asil, sevgili, şefkatli, iğrenç memleketinin dünyasının sonundaki limanın ucundaki rıhtımın ve deniz fenerlerinin güzelliğinden kaçıp Fransa'ya gitse nasıl olurdu?

İki gün sonra Beckett, Dublin'e sonsuza dek veda etmiş ve kısa süre içinde hayatının dönüm noktası haline gelecek Paris'e gitmiş. Bir gün orada başına öyle bir şey gelmiş, ki onu artık sonsuza dek *aydınlanma* diye adlandırıyor; bu olayı bir keresinde şöyle özetlemiş: "Aptallığımın farkına vardığım gün Molloy ve diğerleri bana geldiler. Ancak o zaman hissettiklerimi yazmaya başladım." Biyografisini yazan Knowlson, konuyu biraz daha açmasını isteyince, Beckett bunu yapmakta bir sakınca görmüyor:

Joyce'un, daha fazla bilmek, elindeki malzemeyi kontrol etmek açısından sınırları zorladığını fark ettim. Hep üzerine daha fazlasını koyuyordu; bunu anlamak için düzeltme baskılarını görmek yeterliydi. Ben yolumun fakirlikten, bilgisizlikten ve yoksunluktan geçtiğini anladım; eklemekten çok, eksiltiyordum.

Beckett'in yaşadığı bu *aydınlanma*yla Gutenberg çağı ve genel olarak edebiyat tarihi yaşayan bir organizma gibi görünmeye başladı gözüne; Joyce'la varlığının zirvesine ulaşmış, şimdi de birinci dereceden esas varisi Beckett sayesinde hiç olmadığı kadar yüksek düzeye çıkarılmış bir oyunun anlamının aniden ortaya çıkışıyla tanışmıştı; ama aynı zamanda fiziksel anlamda şiddetli bir alçalmanın başlangıcı, yaş-

lanma, Joyce'un saltanatının karşısında duran rıhtıma doğru iniş, acının bulanık sularının aktığı limana doğru serbest bir düşüş de söz konusuydu; fırtına ve rüzgârın silip süpürdüğü bir rıhtımın ucunda hem son zamanlarda hem yıllardan beri bir fahişenin gülünç bir yağmurlukla gezindiği bir liman.

Okumak uykusunu getirdi, belki de çok erken kalktığından. Ama aniden gelen keyifsizliğini erken kalkmasına değil, bu gece her zamankinden başka bir yatakta okumaya koyulmasına bağladı. Aklına Amy Hempbel'in, öykülerinden birinin sonunda uykusu gelsin diye nihayet bir numara bulduğunu anlatan karakteri geldi: "Eşimin yatağında uyuyorum. Böylece, gördüğüm boş yatak benimki olmuş oluyor."

Boş yatağına baktı ve kendisini şu anda onun bulunduğu yerden ona bakabilecek olanın yerine koydu. Yandaki bozulmuş çarşaf, önce bu dikizcide can sıkıntısı yaratacak ve sonra da doğrudan uyuyakalmasını sağlayacaktı. Düşünün ki tamamen bu dikizcinin yerine geçiyor ve dikizci uyuyakalıyor ve tekrar tekrar gördüğü hapishaneli kâbus ona da geliyor, yalnızca onunkinde Tanrı kafesin dışında ve robot gibi ikide bir saçlarını tarayan dağınık saçlı bir tip. Düşünün ki dağınık saçlının göz hapsinde, orada olmayana, yani bu gece şimdi boş olan yatakta uyumuş olana şöyle diyor:

"Hiç sorun olmadı ama artık olmaya başlıyor ve beni huzursuz ediyor. İletişim kurmaya çalışıyorum ama bunu başarmak imkânsız. İki aklın arasındaki mesafeden daha uzak bir mesafe yok. İster içindeki o *birinci şahıs* olduğumu ve o kişinin hemencecik ortadan kaybolduğunu düşün, ister günlerinin yaratıcısı ya da çocukluğunda bilinçaltında yatan kaypak bir hayal ürünü veya yalnızca editörlük acını yansıtan bir gölge olduğumu düşün, beni en çok çileden çıkaran mutlu olduğumu düşünmen. Bir bilebilsen."

Kimse, intihara Beckett kadar uzak olmamıştır. Heinrich von Kleist'in mezarını ziyaret ettiğinde şiddetli bir rahatsızlık duyduğu ve o romantik sanatçının son intihar hareketinin onda neredeyse hiçbir hayranlık uyandırmadığı bilinir. Sözcükler dünyasını ve oyunları çok seven Beckett'in romanları giderek kısalmış, önemini yitirmiş; eserleri giderek kırılmış, sevimsizleşmiştir. Hep kötüye gitmiştir. "Adlandırmak, olmaz, hiçbir şey adlandırılabilir değildir, söylemek olmaz, hiçbir şey söylenebilir değildir, o zaman, bilmiyorum başlamamam gereken neydi." İnatla sessizliğe giden bir yol. "Hep azalmaya doğru. Az olduğu sürece. Azami az. Ya da asgariye azaltılmış. En asgariye azalana kadar. Asgarinin azının en azı."

İfade gücünü zayıflatmak için dilini değiştirmişti. Ve sonunda metinleri giderek sadeleşmişti. Mutsuzluktan dolayı resmen çıldırma hali. Hep engellenmiş olanda, tutarsız, devinimsiz, biçimsiz, belirsiz, donmuş, korkutucu, soğuk, çıplak, hastalıklı, şüpheli, sadeleştirilmiş, sürgüne gönderilmiş, tesellisiz, oyunbaz olanda yaşıyordu. Bir deri bir kemik kalmıştı Beckett, Paris'te bir huzurevi olan Tiers-Temps'in odasında sigara içiyordu. Cepleri güvercinlere atmak için bisküvi doluydu. Kimi kimsesi olmayan bir yaşlı gibi yaşlılar evinde inzivaya çekilmişti. İrlanda'nın denizini düşünüyordu. Nihai karanlığı beklemekteydi. "Çok daha iyi, sonunda acılar biter ve sessizlik geri gelir. Her nasılsa, sanki hep varmışsın gibi olur. Tek başına."

New York'tan çok uzakta.

"Doğmak isterdim," dediklerini duydu yan odadan.

Bölündü biyografiyi okurken. Bunu, sırf yan odada kimse olmadığından bile duymuş olabilirdi. Oraya geldiğinden beri

tek bir ses duymamıştı. Kimsenin odaya girdiğini duymamıştı. Kaldı ki, söylenen cümle İspanyolcaydı. Hayalindeydi. Durum vahim değildi. Yine onunla, yani hayaliyle çalışmaya devam edecekti. Önce bir ad uyduruyordu, sonra içeri girmesine izin vermeden önce onu telaffuz ediyordu.

“Oradaysan üç kere vur.”

Hayalet içeri girdi. Kataloğu yüzünden saklı kalan şu ilk baştaki iyi adama, o birinci şahsa, kendini daha yakın hissetme takıntısıydı belki de içeri giren.

Hayaletlerin hafızamıza ait olduğu çoktan biliyordu, uzak diyarlardan ya da uzaydan gelmiyorlardı. Bizim misafirimizdi onlar.

“Peki ya kırmızı bavul?”

“Hiç seyahat etmem,” dedi hayalet. “Hep doğmaya çalışıyorum. Ve İngilizce öğrenmeye; bunun eksikliğini çok yaşıyorum.”

Saat: Sabah on bir.

Gün: Bloomsday.

Yer: Meeting House Square, adını geçen yüz yıl Dublin’in Quaker tarikatı üyelerinin çoğunun bir araya gelmesinden alan meydan.

Karakterler: Riba, Nietzky, Ricardo, Javier, Amalia Iglesias, Julia Piera, Walter ve Bev Dew.

Tarz: Tiyatro ve kutlama.

Olay: Meydanın bir köşesine kurulmuş tiyatro sahnesinde Ulysses’in halk tarafından geleneksel okuması yapılıyor. Etrafta Meeting House’un sandalyelerinde oturan insanlar. Bir kafenin terasında bulunan insanlar. Caddeden geçenler ve bazıları çok heyecanlı, ayakta konuşan insanlar. Seçilen kılıklarla kendini gösteren seçkin bir zevk.

Riba, iki yıldan beri Dublin'de yaşayan ve Javier'le Ricardo'nun da arkadaşı olan İspanyol şair Julia Piera'yla karşılaştı ve Julia onları, küçük sahnede sırayla kitaptan bir bölüm okuyacaklar listesine eklemeyi önerdi hemen. Beşinci bölümün sonlarına geliyorlardı; muhtemelen, hem sıradan hem ender bir tesadüf eseri, onlara altıncı bölüm gelecekti. Nietzsche ve Ricardo liste için adlarını verdi ve Meeting House komitesi saat on iki buçuk civarındaki okumaya yazdı onları.

Riba, içini kemiren bir merakla Leopold Bloom, Molly Bloom, Stephen Dedalus kılığına girmiş herkesi süzüyordu. İçten içe, ufaktan ufağa, umulmadık bir şekilde mutlu oluyor. Her şey ama her şey ona yeni geliyordu, hayat da öyleydi. Öteki dünyaya gidip gelmeye benzer bir histi bu. Gerçekdışılığın yarattığı muhteşem hava. Başka bir yerde olmak.

Yakınlardaki film arşivinden satın aldığı kişisel defterinin açılışını yaptı ve bu sabahtan beri meşgul olduğu faaliyet hakkındaki izlenimleriyle ve oraya her şeyi yazıyordu.

Şu âna kadar yazdıkları bire bir şöyleydi:

“Kafatasının içi” kılığına girmiş bir adam.

Kendini Molly Bloom sanan on numara bir şişko.

Ulysses'ten bir bölüm okuyacaklar listesine adını yazdıran İsrailli yazar David Grossman.

Başında çiçekli geniş bir şapka ve ayak bileklerine gelen elbisesiyle, Güney Afrika büyükelçisinin genç kızı Bev Dew. Çok güzel. Mis kokulu bir yüz. Ay gibi bir yüz. Az ve öz konuşan tuhaf erkek kardeşi Walter ona eşlik ediyor; şu, liseden beri Nietzsche'nin arkadaşı olan, Chrysler'in esrarengiz sahibi.

Şair Amalia Iglesias; Javier'in yıllar önce Madrid'den komşusu, ona selam vermişti.

David Hockney kılığına girmiş bir Portekizli.

“Kendini tamamen cenazelere vermeli,” dedi Nietzsche. Muhtemelen yine içmişti.

Kemik torbası, ne idüğü belirsiz bir tip. Beckett’in deyişiyle tanımlayacak olursak: Açık alın baş burun kulaklar beyaz delikler ağız beyaz görünmez bir iplikle dikilmiş gibi bitti.

Tekrardan Julia Piera. Çekicilik, güzellik, canlılık abidesi.

Bazıları ayan beyan görünür olan hayaletler, hatta bir tanesi beyaz çarşafı. İşte yine, vitrindeki komik gölgem.

Hasır şapkalı ve gümüş saplı bastonuyla Finlandiyalı bir tür dev.

Yağmurluklu bir tip ve şaşırtıcı derecede Beckett’in gençliğine benzeyen birisi.

Birden bire durup, anlaşılmaz şekilde aşırı alçak sesle Amalia Iglesias’la konuşmaya koyulan Cobble adlı bir Cizvit, Nietzsche’nin arkadaşı.

Okuma oldukça gecikmeli gidiyordu; İrlandalı bir güç, Britanya dakikliğini tiye alıyordu adeta. O kadar gecikiyorlardı ki Nietzsche 13.10’ a kadar sahneye çıkamadı. Kullandığı İngilizce çok komik, fazla akademik ve melodikti. Arkadaşı Walter’in kız kardeşi onu dinlerken duygulanıyordu yine de. Riba beklenmedik bir kıskançlık duydu ve sonra böyle hissettiği için huzursuz oldu. Aşırı bir güzellik, tazelik. Bev’den hoşlanıyordu; heyecanlandığını, içindeki dürtülerin uyandığını inkâr edemiyordu. En çok da sesini seviyordu. Mutluktan uçtuğu bu coşku selinde, Bev’in Scott Fitzgerald’in romanlarındaki berrak, parlak sesli kızları çağrıştırdığını düşündü: demir paraların şingirtisini, peri masallarındaki altın şelalelerin şırıltısını andıran bir ses tonu. Evet, evet, Bev’den hoşlanıyordu, bunun en başta gelen sebebi kızın baştan çı-

karıcı sesi, bir de onu bir anlamda New York'a yakınlaştıran cazibesiydi tabii. Ya da yalnızca hoşlanıyordu ve hepsi bu.

Bu arada, sahnede Joyce okumaları sürüyordu. Simon Dedalus, Martin Cunningham ve John Power cenaze arabasındaki yerlerini çoktan almışlardı bile; altıncı bölümle birlikte atlar da Prospect mezarlığına doğru ilerliyorlardı.

“Bizi hangi yoldan götürüyor?” diye sordu Mr Power, her iki pencerenin arasına doğru.

“Irishtown,” dedi Martin Cunningham. Ringsend. Brunswick Street.

Mr Dedalus dışarı bakarak başını salladı.

“Ne güzel bir gelenek,” dedi. Ölüp gitmemiş olduğunu görmek beni sevindiriyor.

Herkes bir süre pencerelerinden gelip geçenlerin çıkardıkları şapka ve kasketlere baktı. Saygı. Araba, Watery Lane'i geçince tramvay yolundan çıkıp daha düzgün bir yola döndü.

“Aslında işim ve benim için ölüm ayini demek bu, bende iş bitmiş,” dedi Riba, Javier'e. Bir yandan da Bev'e kaygılı bir bakış attı; Bev'in ona yaşlı ve ölümlü olduğunu hatırlattığını, Bev'i tavlamanın bir zamanlar olduğu kadar kolay bir iş olmayacağını ima etmek istiyordu arkadaşına sanki.

Meydanın bir köşesinde ayaktaydılar, ilk sırada oturan ve sayısı giderek artan kalabalıkla birlikte.

“Yo yo, beni hiçbir şeye inandırmak zorunda değilsin,” dedi Javier. “Üstelik altıncı bölüme gelmişken ve tam da senin ölüm ayini fikrin içime işlemişken. Bir hikâye yazmayı bile düşündüm; biri var, kendini dünyayı dolaşarak cenazelere katılmaya vermiş, sanat eseri şeklindeki cenazelere. Sence nasıl? Her şeye veda etmeyi öğrenmeye çalışan birisi. Joyce'a ve matbaa çağına veda etmek ona yetmiyor ve bir

cenaze koleksiyoncusuna dönüştürmeye başlıyor.”

“Şapkasında şu söz yazmalı: ‘Kendini tamamen cenazele-
re vermeli.’ Az önce Nietzsche söylemişti bunu,” diye cevap-
ladı Riba.

Sahnedeki aşırı yüksek sesteki Javier konuşulanların so-
nunu iyi duyamadı.

“Ne dehşet! Korkunç Hades’i ziyaret için bu kadar gürül-
tüye gerek yoktu bence,” dedi Javier.

Kimsenin beklemediği anda çıkan güneşe sevindi herkes.
Riba kişisel defterini tekrar eline aldı ve kafenin terasında
güneşin aniden ortaya çıkmasıyla insanların ağzı açık kaldı-
ğını yazdı: “Sanki evlerindelermiş, akşam olmuş da televiz-
yon seyrediyorlarmış gibi”.

Güneş çıksa da yukarıda okuma gölgede devam ediyor-
du: “Bir damla yağmur düştü şapkasına. Bir adım geri attı ve
gri taşların üzerine patır patır yağmur damlalarının düştüğü-
nü gördü bir an.”

Aynı gri taşların üzerinde, Bev ve Walter Dew esrarengiz
bir şekilde birbirlerine yaklaşıyorlardı. Güney Afrikalı bü-
yükelçinin oğlu bir şey söyleyecekmiş gibi duruyordu ama
sonunda yalnızca vazgeçemediği donukluğunu konuşturdu
–arkadaşının Dublin çevresinin seçkin Az ve Öz Konuşanlar
Topluluğunun başkanı olduğuna dair Nietzsche onları zaten
uyarmıştı– ve çenesini çok açmıyordu.

Bev gülümsedi; neredeyse mükemmel bir İspanyolcayla
bu muhteşem *Bloomsday*’i Chrysler olmadan nasıl kotara-
caklarını bilmek istedi. Babaları aldığı için Chrysler bugün
onlarda değildi. Ağız var dili yok adamın kız kardeşinin ses-
tonunda gerçekten büyüleyici bir şeylerin olduğu artık ke-
sindi. Duyulara hitap eden bir sesteki; ışığı vardı, hayat doluy-

du, sıcaklığı vardı, hatta terliyordu bile. Bu parlaklık kızın zekâsıyla bazen ters orantılı olsa da, ısıltılı, parlak bir sestti.

“Tren var, taksi var,” diye cevapladı Javier, “sorun yok. Bugün buraya kadar taksiyle geldik. Yürümediğimiz sürece sıkıntı yok.”

Riba kıpırdamadı bile, taş kesilmişti, Bev’e bakıyordu, belki tekrar konuşur diye bekliyordu.

“Öyle değil mi?” diye sordu Javier. “Baksana canım, sevgili editörümüz de ağzı var dili yoklar çevresine katıldı.”

“Ah evet,” diye cevap verdi Riba. “Her yerde taksi var. Mesela otelin önündeki yolda el edersin ve hemen bir tanesi duruverir.”

Bunu söyledikten hemen sonra yüzünde “çok konuştum, artık susayım” ifadesi belirdi. Bir zamanlar çenesi düşük olacağı için ciddi panik yaşadığını anımsadı.

Riba’nın olduğu yere epeyi uzakta, elinde Pall Mall sigarasıyla, ciddi görünümlü Ricardo duruyor, Nietzsche’le konuşuyordu:

“Beni dinliyor musun? Riba’nın bunca zaman benim romantik bir sanatçı olduğumu düşünmesi bence hiç hoş değil. Gerçekten tuhaf. Neden benim de normal bir insan, bir aile babası, ofis çalışanı, hafta sonu alışverişe giden ve akşamları çöpü çıkaran yoğun bir eş olabileceğimi düşünemedi anlamıyorum. Tam olarak böyleyim ben, ne eksik ne fazla.”

“Bu kadar normal olduğunu bilmiyordum,” dedi Nietzsche. Sahnede roman okuması aralıksız sürüyor:

Alınlıklarında beyaz sorguçlarıyla beyaz atlar Rotunda köşesini dörtlüğe döndüler. Ufacık bir tabut anlığına görünüp kayboldu. Ecele gitmiş, hâlâ acele gidiyor. Yas arabası. Evlenmemiş. Evli, yağız. Bekâr, alaca. Rahibe kız, boz.

“Yazık,” dedi Martin Cunningham. Çocuk cenazesi..

Gökyüzü: Çok canlı, güneş giderek artıyor.

Olay: Riba, köşesinde, kendi çocukluğunu düşünüyor. Tuhaf bir an. Küçük bir yaşta ölmüş olsa nasıl bir tabuta konulacağını hayal ediyor. Bir de sessizce tabuta eşlik eden ruhunun –küçük yaşta kaybedilen koruyucu meleğin– gölgesini. Sonra çocukluğundaki oyun arkadaşının sesi duyuluyor yeniden. Zaman hızla uçup gidiyor, meyve sineği de öyle.

Az ötede, Ricardo ve Nietzky koyu sohbetlerine devam ediyorlardı.

“Rotunda Köşesi ne acaba?” diye sordu Ricardo.

“Rotunda Köşesi mi? Ölüm köşesidir. En azından andırıyor, değil mi?”

“Ama gotik Rotunda’yı da andırıyor, hani şu yazı tipi, bilmem kaçınıcı yüzyılda icat edilen; günümüzde yuvarlak harflerle tanınıyor. Ama tabii ki en normal Rotunda’nın Ölüm olması. Normal demişken, benim öyle olduğumu bilmiyor muydun?”

Kısa bir sessizlik.

“Neyi? Normal olduğunu mu? Eh, hayır.” Yine kısa bir sessizlik. “Seni hep sanatla bütünleştirmiştım ve, ne bileyim, sanat hiç normal bir şey değil ki. Daha dolambaçlı, garip bir şekilde aldatıcı ve karmaşık bir şey dostum. Walter’a bak mesela.”

“Walter sanatçı mı ki?”

“Kendi çapında öyle, hatta çöpü atarken bile normal değil o.”

Meydanın başka bir ucunda, Riba’nın defteri Bev’in dikkatini çekti.

“Ne yazıyorsun oraya?” diye sordu.

Sen diye hitap ettiğine göre kendisini çok yaşlı bir moruk

olarak görmüyor demek ki diye düşündü Riba. Hemen neşesi yerine geldi, çok keyiflendi. Sırf bunun için İrlandalı sıçrayışı yapmaya değerdi. Kızın sorusu ona kendisini göstermesi için bir fırsat vermişti; madem ki kız dört gözle beklenen İngiliz sıçrayışını yapmıştı, şimdi sıra Riba'daydı; sıradan, günlük şeylerden bahsetmede harika bir uzman olan idolü Parisli Perec'in ağzıyla konuşarak Fransız geçmişiyle bile başı başı geleceğini –zaten bunu epeyidir istiyordu– düşündü.

“Şey, hiç,” diye cevapladı. “Önemsiz görünen, çarpıcı olmayan, her gün yaşadığımız, her gün tekrarlanan şeyleri yaşıyorum; havadan sudan, gündelik, hep gözümüzün önünde bulunan, herkesin bildiği, sıradan, arka planda kalan, alışıldık, hiçbir şey olmazken yaşanan şeyleri...”

“Ne dedin sen? *Bloomsday* sence çarpıcı değil mi? Ama bu korkunç, *darling*, nasıl çarpıcı bulmazsın!”

“*Darling*” mi demişti? Asıl önemli olan bu değil; ses tonu artık eskisi gibi harika gelmiyordu doğrusu. Her şey düzelse de, kızda yarattığı ilk izlenimin düzelmesinin imkânı yoktu, kesin. Güney Afrika büyükelçisinin kızının güzel olduğu kadar zeki olduğunu düşünmüştü saf saf ve ona, *Bloomsday*'in önemini anlayamayan bir aptal olduğunu düşündürmekten öteye gidemiyordu maalesef. Aman Tanrım, bittik! O *darling* lafı dalga geçmek içindi, hatta fazla abartılıydı diye düşünmek artık bir işe yaramaz; kızın salak gibi göründüğünü ya da tamamen öyle olduğunu düşünmenin de faydası yok. Öyle görünse ya da öyle olsa bile, lafın altında kalan kendisiydi ve bunun çaresi yoktu. Yaşının da çaresi yoktu; daha da kötüsü, eninde sonunda işlevini yitirecek olmasıydı. En iyisi biraz dolaşıp uzaklaşmak ve şu az önceki meyve sineğini kovalamaktı.

Amalia, meydanda bir o yana bir bu yana yavaş yavaş yürüdükten sonra, Nieztky ve Ricardo'nun yanına geldi; onun sayesinde Rotunda'nın Ölüm ya da yazı tipi olmadığını, matbaa çağının sona ermesiyle uzaktan yakından ilgisinin olmadığını –aslında her şey çok oturuyordu– öğrendiler nihayet. Bunların hiçbirisi değildi Rotunda. Yalnızca Dublin'de eski bir doğumhaneydi; Avrupa'da ilk.

Doğum ve Ölüm. Ve Amalia'nın gülümsemesi.

O arada, Bev Riba'yla uğraşmaya devam ediyordu. Ona bakıyor, gülümsüyordu. Şimdi ne isteyecekti acaba? Çarpıcı olup olmaması üzerine tartışmaya devam mı edecekti? Çok güzel bir kızdı. Yaşadığı hayal kırıklığına rağmen, onun sesini duymak için nelerini vermezdi. Aptallaşmıştı, bu halini tanıyordu, ama olsun, Amerika'daymış gibi hissettiriyordu ona kendisini. Ona yine *darling* der miydi acaba?

“Benim en sevdiğim yazar Ragú Candor,” dedi Bev; şimdi Fransız aksanlı olsa da eski haline dönmüştü, yine baştan çıkarıcı gelen ses tonuyla. “Peki ya seninki?”

Konsantrasyonunu kaybeden Riba, ne olursa olsun kendisine ikinci bir şansın verileceğinin farkına vararak titizlikle cevabı düşündü. Sonunda yine hata yapmak istemediğinden, hiç tanımadığı Candor'un adını söylemeye karar verdi. Ne tesadüf, dedi Riba, benimki de o. Bev şaşkın şaşkın ona bakarak cevabını tekrar söylemesini istedi. Ragú en sevdiğim yazar, dedi Riba; yalın üslubunu ve sessizliği işleyişini beğeniyorum. Daha zeki olduğunu sanmıştım, dedi Bev, Ragú Candor benim gibi salak kızlar içindir; artık sen de salak görünüyorsun gözüme.

Savaşın galibi Bev'di. Ve Riba bir kez daha yanıliyordu, daha da kötüsü –artık Bev'le arasını iyi tutma fikrinden sonsuza dek men edilmiş bir şekilde– on yaş yaşlanmış gibi hissediyordu. Artık, genç kızları ayartamıyordu. Bir aptal gibi davrandı, bitti artık. En azından, eskiden cesur ve eğlenceli

olmasını sağlayan bir mizah anlayışı vardı; şimdi alkol olmadı o da yoktu. Yüzü düştü; git gide asık, solgun bir hal aldı.

Yukarıda, sahnede –olayla ilgisi varmış gibi– roman okuması devam ediyordu ve cenaze alayı güneşin altında yavaş ilerleyişini sürdürüyordu. “Dunphy’nin köşesi. Acısını bastırmaya çalışan art arda dizilmiş acılı arabalar. Yolda kısa bir mola. Bara gitmek için çok uygun bir durum. Dönüşte, sağlığına içmek için uğrarız buraya umarım. Teselli için birkaç kadeh. Hayat iksiri.”

Kendini içkiye vermek için hep iyi bir bahane olmuştur Rotunda.

Saat: Dörde çeyrek var.

Gün: *Bloomsday*.

Yer: Dublin’in dışında Sandycove kasabasındaki Torre Martello, *Ulysses*’in başladığı, merdivenleri döne döne yükselen kule: “Oturaklı, toraman Buck Mulligan merdivenbaşından dışarı çıktı (...) Vakarla ilerledi ve yuvarlak top yuvasının üzerine çıkıp oturdu...”

Karakterler: Riba, Nietzsche, Javier ve Ricardo.

Olay: Silahların atıldığı yuvarlak düzlüğe doğru dönerek yükselen dar merdivenlerden çıkıyorlardı ve şu anda sessizlik içinde İrlanda denizini seyrediyorlar. Gün, sakinliğini koruyor, gökyüzü ise şaşırtıcı bir şekilde tek renk beyaza bürünmüş. Su yüksek, tül perde gibi dalgalanan kıpırtılı, berak deniz yüzeyi yerden daha yüksek görünüyor. Riba dakikalar boyu dalgın dalgın bakıyor. Koyu mavi tuhaf bir deniz, aşk gibi tehlikeli. Denizin aslında engin ufukta uzanan soluk altın renkli bir ışık olduğunu düşünüyor.

Zamanın uçup gittiğini fark eden Nietzsche, Glasnevin mezarlığının girişinde Dewlerle ve Amalia ve Julia Piera’yla altı

buçukta buluşmak üzere sözleştiğinden, Finneganın Tarikatını burada, kulenin tepesinde kurmaya karar verdi. Ayrıca, sahnenin daha çok asaleti var diye düşündü. Zaten Finneganın Bari'a dün uğramışlardı; dönüş trenine binmek için Dalkey'e giderken bugün tekrar uğrayacaklardı aynı bara ama Tarikatı orada kuracak kadar uzun kalmayacaklardı.

Sahne de yalnızdılar; ne var ki rüzgâr parçalanmış sözcükler getiriyormuş gibi geliyordu ve dönen merdivenlerde saklanmış bir hayalet olduğu hissine kapıldı Riba. *Ulysses*'ten nefret eden Javier, Buck Mulligan'ı taklit ediyordu, sakalını kesiyormuş gibi yapıyordu. Nietzsche önceki gün düzeltisini yaptığı kuralları okudu: "Finneganın Tarikatının tek kuruluş amacı James Joyce'un *Ulysses* adlı romanını yad etmektir. Bu topluluğun üyeleri kitabı onurlandırmak ve her yıl *Bloomsday*'e katılmak; fırsatını bulduğunda Sandycove'daki Martello Kulesine kadar yürümek ve kendini, adı sanı olmayan bir deniz gibi bir zamanlar ortaya çıkmış eski bir ırktan hissetmek zorundadır..."

Tarikatın sembolik olarak çabucak açılmasının ardından, "Tarikat şövalyelerinin dörtte üçünün onaylaması" şartıyla her yıl yeni bir üyenin katılabileceğine karar verildi. Kaybedecek daha fazla zaman yoktu artık, dönüş trenine gittiler, Dalkey'e kadar yarım saat otoyoldan yürüyerek, yürürken de *Ulysses*'te Bloomların Dublin'den ayrılıp fotoğrafçılık okumaya giden, bir görünüp sonra ortadan hemen kaybolan on beş yaşındaki kızları Milly hakkındaki şarkısını söyleyerek, Finneganın Bari'nda durmadan trenle Dublin'e döndüler.

*Ah, Milly Bloom, sen benim birtanemsin
Sabah akşam baktığım aynam sensin.
Meteliğim olmasın, sen yanımda ol yeter
Katey Keogh'nun eşekli bahçesini kim ister.*

Saat: Beşı geçiyor.

Karakter: Riba.

Konu: Riba'nın yaşlılığı.

Olay: Dalkey'den Dublin'e dönerken trende, fonda "Ah, Milly Bloom" şarkısı eşliğinde tamamen hayalinde canlandı olay. Kendisini gözetleyen ve trende olan biten her şeyi not alan, nefesini ensesinde hissettiği bu hayaletin, edebiyat dünyasında yeni yetme bir acemi çaylak olduğunu; haftalardır kendisini çılgına çeviren bir maceraya kalkıştığını ve uzun vadede, kendi başına editörken geldiği gibi, bugün kataloğu yüzünden gerçek kimliğini saklamasına sebep olan benzer bir hikâyeyle, kim olduğunu ya da olabileceğini er ya da geç engelleyecek o eserini oluşturan kitapların ağırlığı altında ezileceğini düşündü.

Yeni yetme çaylağın, kendisini deneyimlerinin başkişisi ve deneği olarak gördüğünü; sönük ve umutsuz bir hayat üzerine, inzivaya çekilmiş zavallı yaşlı bir editör hakkında yazdığı romanın başkişisi olarak seçtiğini düşündü. Bu yeni yetmenin kendisini yakından izlediğini, kobay bir fareymiş gibi kendisini incelediğini düşündü. Kırk sene boyunca kaliteli bir edebiyat için didinmiş olmaya değer miydi, acemi çaylağın cevap araması gereken soru buydu aslında; sürprizlere yer vermeden, seçtiği kişinin günlük hayatını anlattı bunun için. Edebiyata bu kadar tutkun olmaya değer miydi sorusunu ele alırken, işi bırakmış editörünün nasıl hâlâ yenin, hayat verenin, *tanıdık olmayanın* arayışı içinde olduğunu anlattı. Kişisine, bazen fiziksel olarak da, olabildiğince sokularak adamın, eşinin Budist inancıyla ilgili sorunlarını anlatırken, bir yandan da zaman doldurmak için kendi başına gelenleri –örneğin Dublin'de bir cenazeye katılmak gibi– aktardı.

Romanda, çaylağın geleneksel yaklaşımı yıkmayı hedefle-

diğini, ancak edebiyatı esrarengiz bir şeye dönüştürmek gibi bir çaba içinde olmadığını; daha çok, edebiyat editörünün de günümüze ait bir kahraman, seçkin yayıncıların nasıl yok olduğuna tanıklık eden ve aptallığa ve dünyanın sonuna doğru hızla yol alan bir toplumun içinde bulunduğu zorlu durum üzerine kafa yoran kişi olarak görülebilmesini mümkün kılmaya çalıştığını düşündü.

Birden çaylağın kendisine aşırı yaklaştığını düşündü; o kadar ki, onun üzerine oturuyordu, görüşünü kapatıyordu ve onu öyle bir boğuyordu ki zavallı yeni yetme ne olduğunu anlamadığı, aslında hayatı yazılan editörün koyu renkli ceketinin bir parçası olan, koca siyah bir leke görüyordu yalnızca.

Çaylağın elindeki malzemeyi tam vaktinde bir an olsun engelleyen lekeden yararlanan Riba, her anlamda kendisini diğer adamın yerine koymayı ve onun görüşünü/bakış açısını ele geçirmeyi başardı. Daha sonra, onunla istisnasız her şeyinin aynı olduğunu fark edip şaşırdı. Örneğin, hayatına dokunan o günlük olayları –üst düzey edebiyat okurunun anlayacağı biçim bozukluklarıyla– tıpa tıp aynı şekilde anlatma ve yorumlama eğilimini.

Sonra tren tünele girdi ve hayal gücü tamamen kayboldu. Sıfıra sıfır. Zifiri karanlık. Tünelden çıkınca biraz ışık geldi ve tekrar gün batımını gördü. Her şey geçti sandı. Birden, birinin sırtına dokunduğunu hissetti. Dakikalarca yerinde kıpırdamadan kaldı; çaylağın hâlâ orada kendisini gözetlemekte olduğunu nihayet yavaş yavaş anladı.

Saat: On beş dakika sonrası.

Tarz: Meeting House'taki kadar teatral ve belki de kutlamadan çok cenaze töreni gibi ama her an durum değişebilir.

Yer: Glasnevin Katolik Mezarlığı. Milyonlarca kişi burada gömülü. Daniel O'Connell tarafından kurulmuş. Gece- nin bu vaktinde ürkütücü. Ulusal sembollerle süslenmiş ya- da kişisel spor eşyalarıyla ve eski oyuncaklarla donatılmış, vatanseverlik göstergesi birçok anıt var. Duvarlarda, 19. yy sonlarında cerrahlara çalışan organ hırsızlarını yakalamak için kullanılan ilginç kuleler.

Karakterler: Riba, Javier, Nietzky, Ricardo, Amalia Iglesi- as, Julia Piera, Bev ve Walter Dew.

Olay: Girişte, Riba demir parmaklıkları görünce duygu- lanıyor. Bunlar, Joyce'un altıncı bölümde bahsettiği parmak- lıklar. Acaba gerçekten parmaklık mı, yoksa *Ulysses*'ten bir satır mı? Bu çelişkiyle yüzleşen Riba uzun süre dalıyor ve zorlu bir zihinsel yolculuğun ardından mezarlığın girişine dönüyor. "Prospect mezarlığının yüksek parmaklıkları, ba- kışları yanlarından geçerken pırpır ettiler. Koyu renk ka- vaklar, arada tek tük beyaz suretler. Daha sıklaşan şekiller, ağaçların arasında sıkıştırılmış beyaz biçimler, beyaz suret- ler, parçalar, sessizce akıp gidiyorlar, havada beyhude jestler yaparak donakalmışlar."

"İşte o kavaklar," dedi Amalia fısıldayarak. Ana girişin ka- pısından geçtiler ve Riba'nın bu sabaha karşı izlediği *Dracula* filminden fırlamış gibi görünen korkunç mezarlıkta yedisi birden yürüdü. Yalnızca biraz yapay sis ve Paddy Dignam'ın mezarından hortlaması eksikti. Riba hatırlamaya devam etti: "Dünyanın her yerinde, her an cenazeler. Araba yükü dolu- su ceset acele acele toprağa tıkılıyor. Her saat binlerce. Çok fazlayız dünyada."

Ölümün tahrip ettikleri, Rotunda'nın tahrip ettikleri.

Mezarlıkta epey yol aldıkları sırada Ricardo beklenmedik bir şekilde aralıksız konuşmaya başladı; aydınlanma yaşa- dığını ve her şeyi birden anladığını söyledi. Gutenberg çağı

için cenaze töreninin ne kadar yerinde olduğunu o an idrak etmişti, Joyce'un kelime oyunu yapmayı ne kadar sevdiğini göz ardı etmemek gerektiğini hatırlattı.

“Bilmem fark ettiniz mi,” dedi, “ama *Bloomsday*, İngilizce-
de kıyamet günü demek olan *Doomsday*'e benziyor söyleyiş
olarak. Ve *Ulysses*'in geçtiği o uzun gün de böyle bir gün.”

Yani, dedi Ricardo, Joyce'un kitabı evrenin sentezinden
başka bir şey değil, zamanın bir özeti; kısa öykülerde yer
alan türden bazı işaretlerin destanların, kelimenin tam anla-
mıyla entelektüel ve ruhani yolculuğun, gücünü göstermesi
için tasarlanmış bir kitap. İşte bu yüzden, ölüm ayini fikrini
kim bulduysa en parlak bulmuş oluyor.

Glasnevin Mezarlığı'nın ana yolundan yavaş yavaş yü-
rümeye devam edip, Ricardo'nun, yersiz bir ciddiyetle,
Ulysses'te mezarlık sahnesinin sonlarına doğru yer aldığını
iddia ettiği ve sonrasında resmini çektiği çok güzel bir ley-
lak ağacına geldiler. Nietzsche, ağacın renginin, Ölüm olduğu
kabul edilen Rotunda'dakiyle aynı olduğunu düşündü ve de-
dikleri çok anlaşılmamakla birlikte sanki leylaklarla Dublin
doğumevi arasında mantıklı ve genelgeçer bir ilişki olmak
zorundaymış gibi, Rotunda'daki leylakların güzelliğinden
bahsetti. Riba ise toy Nietzsche'nin konuşmak için konuştuğu
ve aşırı içtiği kanaatindeydi.

Cennetten kovulduğundan habersiz olan Nietzsche, insan
ömrüyle ağaçlar ve leylaklarınkini kıyaslayarak aralarında-
ki eşitsizliği dile getiriyordu. Esnemekte olan Julia Piera'nın
gözleri mezarın başındaki ağlamaklı anne kıza takıldı; kızın
yüzü kir içindeydi ve yaşla doluydu, anneninki ise donuk,
solgun ve kanı çekilmişti. Başka bir yüzyıla ait bir tiyatro
oyunundan seçilmiş gibi duran bu korkunç anne kız çifti,
Rotunda'da hayatı konu alan o dönemin filmlerinden çıkmış
gibiydiler adeta.

Bunun farkında olmayan Ricardo, soğuk espriler yapıyordu. Dakikalar sonra, bulundukları yerin kasvetli güzelliğinden ve konuşarak eskittikleri leylak ağaçlarından aşırı yüksek sesle bahsederken Bev, kendi çığırtnan seslerinin nasıl da ziyaretine gittikleri kargalarınkiyle karıştığına çekti herkesin dikkatini.

Etrafta kargalar vardı ama gakladıklarını kimse duymuyordu. Geçici bir sessizlik. Ufak bir ara. Rüzgâr. “Öldükten sonra hayaletimi göreceksin.” Ricardo, Murraylerin aile mezarlığının her iki yanında bulunan yollardan birinin kenarındaki mezar taşının ucunda *Ulysses*’ten alınmış bu cümleye rastladı. Tabii ki bunun da resmini çekti. “Şu Murrayler ne harika,” dedi birisi. Biraz daha resim çekildi. Hepsi Joyce ailesinin mezarı etrafına yapışmış durumdaydı. Mezarlık çalışanı, Ricardo’nun fotoğraf makinesini kullanıyordu ve büyük bir fotoğrafçıymış gibi daha iyi poz vermeleri için emirler yağdırıyordu onlara. Fotoğraf faslı bitince, birisi ne zamandır gezindiklerini ama mezarlığın sonunda bulunan ve sarhoş Dignam’ın kısa süren hüzünlü cenaze töreninin yapıldığı küçük kiliseye hâlâ girmediklerini fark etti. Burası, Gutenberg çağındaki cenaze törenleriyle ilgili kelimeler ve genel olarak her şey için, tüm dünya için çok uygun bir yer gibi duruyordu.

Ölüm ilahisinin bir sanat eseri olması için ne yapmak gerektiğini sordu Javier. Hepsi düşünmeye koyuldu. Az ve öz konuşan Walter söz alarak dua etmeyi önerdi. Kısa bir kuplet olacak, dedi; öz ve derin olduğu için de kesinlikle çok artistik olacak. Herkes kuşkulu gözlerle Walter’a baktı ve küçük kiliseye giden yolda yürümeye devam ettiler. Az konuşan birinin sözcüklerinin her zaman artistik bir yanı olabilir, diye

düşündü Riba. Bu dua yazarlar için, dedi Walter aşırı kederli bir edayla. Samuel Johnson tarafından, ilk büyük İngilizce sözlüğü yazmak üzere sözleşme imzaladığı gün bestelendiğini anlattı.

Her ne kadar gereksiz olsa da, son söylediğini bu defa İngilizce olarak tekrar etti. Walter'ın zorlama bir mizah anlayışı vardı. Yine de, gereksiz sözcükler sarf etse de duaya başlamadan önce bu kadar konuşmuş olması bile şaşırtıcıydı. Ne israf, diye düşündü Riba. Tekrar derin bir sessizlik. Kiliseye girmeden az önce, hepsinin bakışı sol taraftaki en son banka takıldı. Berduş görünümlü, beti benzi atmış iki adam oturdu hemen oraya. İki zombi biraz hava almaya çıkmış, dedi Ricardo, çiçekli Hawaii gömleği kendini herkesten canlı hissettiriyordu belli ki. Kıkırdaştılar.

Hafif bir akşam esintisiyle leylak ağacının dalları kıpırdadı. Aslında Johnson kendi için dua ediyordu, diye açıklama yaptı Walter. Johnson içlerinden biriymiş gibi doğal bir şekilde söyledi bunu. Gruptaki kimse daha önce bu duayı duymamıştı. Yine de, cenaze ilahisi söylemek için Johnson'dan bir dua seçmenin iyi bir fikir olduğunu düşündü herkes. Sonuç olarak, dünyada mezar taşı yazıları hakkında gerçekten iyi bir makale yazan tek kişi Johnson'dı; kendisi bir dönem bu konuda uzmanlaşmış, dörtlükler yazıp bunları Londra'nın en iyi mezarlarına veriyormuş. İşte bu yüzden, Gutenberg çağına ait bir mezar taşı yazısı için doktor Johnson biçilmiş kaftan, dedi Walter.

Dr. Johnson'un yazarlar duasının, matbaa çağının mezar taşı yazısı olarak kullanılacak olmasından herkes çok memnundu. Ancak, hapishaneli ve Tanrılı kâbusunda birden ve defalarca ortaya çıkıveren derindeki o acının istemsiz suçluları yazarlar olduğundan, aslında içten içe kin duyduğu bu insanlarla, ne kadar uğraşırsa uğraşsın, kendini hiçbir şekil-

de özdeşleştiremediğini son dakika keşfeden Riba memnun değildi. Bu duanın onu takip edeceğinden ve o yazarların yüzünden yapmaktan vazgeçtiği şey için pişmanlık yaratacağından, su canavarı gibi içini kemiren editörlük yarasının derinlere işlemesinden korkuyordu Riba içten içe.

Esintiyle yeniden kıpırdadı leylak ağacının dalları.

Üstelik, bu töreni fazla ciddiye alıyorlar, diye düşündü Riba. Kıyametin asıl şimdi olduğunun farkında değillerdi, ancak, zamanın karanlığında da vardı ve biz gittiğimizde de var olmaya devam edecekti. Kıyamet, ölçüsüz bir efendi ya da bir duyguydu ve bu kadar saygıyı gerektirmiyordu. Aydınlık matbaa çağının başarısız olması değildi önemli olan. Gerçekten önemli olan, benim hezimete uğramam.

“Kendi için,” diye devam etti Walter, “Johnson kendi için dua ediyordu.”

Bunun üzerine Nietzky denizciler, krallar, seçkin insanlar için dualar olduğunu ama yazarlar için olduğunu bilmediğini söyledi.

“Peki ya editörler için?” diye sordu Javier.

Shakespeare’i hayalet rolü için *Hamlet*’in provasını yaparken gördüğü rüyası geldi aklına Riba’nın.

“Johnson kendi için dua ediyordu,” dedi Walter ısrarla.

Küçük kiliseye girdiklerinde Riba’nın aklına Joyce’un kitabında Paddy Dignam’inkine yakın bir mezarın yanında yü-rüyen semirmiş gri sıçan geldi. En ünlü çağdaş romanlarda geçen çeşitli sıçanlar üzerine yıllar önce bir antoloji yayımladığı arkadaşı Antonia Deren’i hatırladı.

“Bu keratalardan bir tanesi bir adamı ânında yiyip bitiriverir. Kim olursa olsun kemiklerini sıyrırverir valla. Onlar için bildiğin et. Ceset dediğin ne, bozulmuş et.”

Walter seslerin kesilmesini bekledi, duası için gerekli şartlar sağlanınca duaya başladı ciddi ve titrek bir sesle: “Ah, Tanrım, bugüne kadar bana destek oldun, bu işte ve beni bugünkü konumuma getiren her işte ilerlememi nasip ettin, bana verdiğin yeteneğin hesabını vereceğim o son gün geldiğinde senden af ve merhamet dilerim. Amin.”

Walter birden gözyaşlarına boğulunca, Riba hariç kimse ne olduğunu anlamadı. Öncelikle, o bir yazar değildi, dolaşısıyla edebi yetenekle ve yazarlıkla bir ilgisi yoktu. Yazar olsaydı bile, bu şekilde ağlaması çok mantıklı sayılmazdı. Yani, böyle bir durumda hiçbir yazar bir damla gözyaşı akıtmamıştır. Ama Riba bu durumun sırrının nerede yattığını biliyordu. Yazarlar kendileri için ya da başka yazarlar için ağlamazlardı. Sadece Walter gibi her şeyi dışarıdan gören ve özel bir zekâ ve hassasiyete sahip kişiler, bir yazar gördüklerinde ne kadar ağlaması gerektiğini bilirlerdi.

Riba, cenaze töreniyle dalga geçiyordu ama törenin gerektirdiğini yapmayı ve Walter kadar samimi ve sahici görünmeyi o da istiyordu. Cenazede dua eden biri olarak, cebinde bulunan çeşitli kâğıtlardan seçip okumayı planladığı bir mektup vardı; bu mektupta Flaubert, İzmir piskoposu ve şehit Aziz Polycarp’tan kendini tutamayıp ne kadar tahrik olduğunu anlatıyordu ve şu ifadeyi ona atfediyordu: “Tanrım! Hangi yüzyılda –ya da nasıl bir dünyaya– yarattın beni?”

Bu mektubu daha iyi okumak için önce Walter gibi duygusal moda girmeye çalıştı. Tam burada, diye düşündü, *Ulysses*’i okurken defalarca hayal ettiğim Dignam’ın tabutu vardı bir zamanlar. O tabut bu kilisedeydi ve görünüşe göre Joyce’un zamanından bu yana çok bir şey değişmemiştir. Her şey kitapta anlatıldığı şekilde, o zamanda kalmış, ko-

runmuştu. Koronun durduğu yerin girişindeki tabut sehпасı aynıydı. Şüphesiz, koro da aynıydı. Kôşelerde dört uzun sarı mum yanardı, yas tutanlar dizlerinin üstünde dua ederlerdi. Bloom vaftiz kabının yakınında arkada durmuş, herkes dizleri üzerine çöktüğünde cebinde taşıdığı gazeteyi dikkatli bir şekilde yere düşürmüş ve sağ dizini üzerine koymuştu. İşte tam burada. Yüzyılı aşkın bir süre önce, siyah şapkasını kenarından tutarak yavaşça sol dizine koyup dua için çömel-diği yer burasıydı. Ve her şey aynı kalmıştı. Çok dokunaklı değil mi?

Daha sonra, öne doğru yaklaşarak mihrabın ortasına ka-dar ilerledi ve Flaubert'in, arkadaşı Louise Colet için dua ederkenki edasıyla cenaze ayinini okumaya hazırlandı. Tam o an, el arabasıyla tatlı çörek ve meyve satan bir sokak satıcı-sı geldi yanlarına. Bu durumdan tedirgin olan Nietzky gergin bir havayla araya girip, kimseden bir izin ya da bir işaret beklemeden *Ulysses*'ten rahibin Dignam'ın ruhunu kutsadığı bölümü hızlı ve yüksek sesle okumaya koyuldu. Alelacele ve dikkatsizce okuyordu, kendinden bir sürü sözcük katarak şöyle bitirdi: "Yıl boyunca bu rahip herkes için aynı duayı etmiş, herkesi aynı suyla kutsamıştır. Şimdi sıra Dignam'da ve bugün onunla yitip giden bütün bir dönemde. Asla, hiç-bir zaman, hiçbir şey. Artık Gutenberg yok. Güle güle git hiçliğe."

Mola. Rûzgâr.

Ve sonra, bir rahip ses tonuyla:

"*Mekânı cennet olsun,*" dedi.

Herkes hızlıca ve sinirli sinirli tekrarladı, belki de bunun sebebi şüphelerinden emin olmalarıydı artık; Nietzky'nin bir dönemi uğurlarken çok sahte ve alaycı olduğu izlenimine kapılıyorlardı. "Yüzeysellik", dedi Walter, "bazılarımıza göre değildir." Yine o zorlama mizah. Gülmemek için zor tutu-

yorlardı kendilerini. Ne demek istemişti acaba? Belki de çok açıktı demek istediği. Nietzsche iğrenç bir davranış sergilemişti. Hem de yapay.

Riba, cenaze duasını tam okumaya hazırlanırken aniden genç bir çift içeri girdi. Muhtemelen Dublinli'ydiler. Adam uzun boylu, bıyıklıydı; kadının ise uzun sarı saçları özensizce arkaya taranmıştı. Kadın haç çıkarırken aralarında fısıldaşıyorlardı, orada ne tür bir toplantı olduğunu merak ediyor gibiydiler. Riba, ne söylediklerini duymak için yanlarına yaklaştı ve Fransız olduklarını anladı, baktı ki mobilya fiyatlarından konuşuyorlardı. Biraz şaşırıldı. Bir el arabasının taş taşımak üzere geldiğini duydu. Tatlı çörek satıcısı, Fransız çift ve gergin havasıyla Nietzsche'nin ortaya çıkması yüzünden bir türlü bitmeyen töreni bitirmesi için herkes Riba'ya bakıyordu. Ricardo da dualara katılmak istedi, karsızlıkla yaklaştı Riba'ya:

“Bence daha fazla söze gerek yok. Gutenberg'i uğurladığımızı göre artık başka bir döneme girdik demektir. O dönemleri de gömmek, tüm evreleri yakmak, daha fazla cenaze törenine gitmek gerecek. Kıyamet günü gelene kadar. Sonra, o gün için de bir tören yapmak gerekecek. Sonra, evrenin derinliğinde kaybolmak, yıldızların sonsuz hareketlerini duymak ve yıldızlar için de törenler düzenlemek. Sonrasını bilmiyorum.”

Fransızlar şimdi yüksek sesle konuşuyorlardı. Hâlâ mobilyalardan mı bahsediyorlardı acaba? Riba, ayin metnine kendinden bir şeyler katarak okumak üzere söz alan Julia Piera'ya vermeye karar verdi Flaubert'in mektubunu: “Tüm bunlar midemi bulandırıyor. Günümüzde edebiyat lazımlığa benziyor. İnsanlar her şeyden çok böyle kokuyorlar. Her zaman Aziz Polycarp gibi şunları söylemek istedim: “Ah, Tanrım! Beni hangi yüzyılda yarattın!” ve uygunsuz bir teklif

karşısında bu aziz adamın yaptığı gibi hep kaçmak istedim kulaklarımı tıkayarak. Neyse. Herkesin birer iş adamı olup embesile dönüştüğü günler gelecek elbet (Tanrı'ya şükür ben o zamana ölmüş olacağım). Yeğenlerimizin zamanında durum daha da vahim olacak. Gelecek nesiller çok aptal ve kaba saba olacaklar.”

Eski bir iş adamı olan Riba, mektubu Julia'nın okumasını istiyordu. İş adamlarından bahsederken arkadaşlarının kırdamalarına katlanamazdı herhalde. Ezilen çakıl taşlarının sesi geldi. Gri, semirmiş bir sıçan olsa gerek, diye düşündü Riba. Uzaktan da bir güvercin çılgılığı duyuldu. Tatlı çörek satan adam gitmiş gibiydi. Riba ortalığın sakinleşmesini bekledi, Ulysses'in başında geçen şişko Buck Mulligan'dan daha heybetli iki adım attı öne doğru, yaşlı edebiyat fahişesi kendi ölüm ilahisini söyleyip “Dublinesk”i okudu:

*Sıvalı kaldırımlardan aşağı
Dumanlı ışıklar altında,
Akşam sisiyle yanarken
Mağazalarda ışıklar,
Tesbihler ve yarış kitapçıkları arasından
Bir cenaze geçiyor,
Önden gidiyor arabası
Ama arkada eşlik ediyor ona
Yürüyerek bir dizi kadın,
Geniş çiçekli şapkalarıyla
Yarasa kollu yere kadar elbiseleriyle
Dostluk var havada,
Sanki onurlandırıyorlar
Bir zamanlar çok sevileni,
Uçuş uçuş etekleri bazısının,
Hoplaya zıplaya gidiyor
(tempo tutarak);*

Ağır bir hüzün taşıyor aynı zamanda.
Giderken yolda
Bir ses duyulur şarkı söyleyen
Kitty'e veya Katy'e
Öyle bir isim işte, sanki içinde
Bütün güzelliği ve aşkı barındıran.

Yaşlı edebiyat fahişesine yapılan cenaze duasından dakikalar sonra, Glasnevin'den ayrılmadan önce, çıkışın yanındaki mezarlık duvarının üzerinde bulunan, arabalara oradan ayrılırken saatte 30 kilometre hızı aşmamalarını tembihleyen levhaya bakakaldılar. Belki de son dakikalarda ortalığı saran gergin havayı dağıtmak için levhaya bakıp gülüyorlardı. Fransız çift, sokak satıcısıyla konuşuyordu. Biraz ötede, iki avare zombi hâlâ bankta oturmaya devam ediyordu. Biraz daha uzakta, kargaya özenen bir martı çığlığı duyuldu. Yoksa karga mıydı?

“Hadi gidelim buradan,” dedi Javier ısrarcı bir ses tonuyla. Hepsi aynı fikirde gibiydi. Tekrar Milly Bloom şarkısını söylemeye başladılar neşeyle, üzerlerinden büyük bir yük kalkmışçasına. Evet, artık buradan gitme zamanı gelmişti.

Hızlı hızlı yürüdüler, sanki dağ yürüyüşünden geliyorlardı. *Ulysses*'teki parmaklıklar arkada kaldı. O bölüm de öyle:

“Mezarlık kapısı önlerinde hafifçe pırıldadı: hâlâ açık. Dünyaya geri dönüyoruz. Yetti artık burası.”

Aynı mezarlığın girişinde, aynı zamanda *Gravediggers*, yani Mezarlıklar, olarak da bilinen Kavanagh's adlı çok eski bir bar var. Bu bara, kitapta Joyce'un bölümünde yer verilmiyordu ama 1904'te parmaklıkların yanında bulunuyordu aslında. Görebildikleri kadarıyla iğrenç bir yerdi, geceleyin hepten tüyler ürpertici oluyordur; içeri girmeden ve şöyle bir bakmalarına rağmen, gün batımıyla birlikte barın dış

cephesinin az sonra patlayacakmış gibi zangır zangır oynadığını gören hiç kimsenin buna şüphesi yoktu.

Olay: Günün bütün tantanasından sonra, bir gayret sonuna kadar gitme arzusuyla hepsi Mezarcılar'a girdi. Hepsi çok susamıştı.

İçmek için hep çok iyi bir bahaneydi zaten Rotunda.

Mezarcılar'ın müşterileri barı kelimenin tam anlamıyla bir cehenneme çevirmişti. Cennetten kovulan meleklerce kurulan, şeytanın ve yardımcılarının mekânı olan Cehennemin başkenti Mezarcılar'dı, tam anlamıyla. Paris'teki Pantheon gibi büyük bir tapınak bununla yüzde yüz tezat oluştururdu örneğin. O sadelik, o asalet. Riba, Fransa'yı ve oraya ait olan şeyleri geçirdi aklından tekrar. Bunu Paris'e hayranlık duyduğu zamanların estirdiği nostaljik havaya bağladı. O büyük tapınak, bütün Tanrıları bir araya toplamaya çağıran o huzurlu mekânlar.

Şair Milton, Cehennem'in başkentinin küçük bir yer olduğunu düşünmemize olanak sağlamıştır. Şeytanlar oraya girebilmek için küçülmek zorundaydılar. Burada, Dublin'de bu barda, dar bir alanda diğer bütün yaratıklarla bir arada durabilmek için müşteriler de küçülmüşe benziyordu. Galeyana gelmiş müşterilerin tercihi, sırtlan gülüşü ya da bir babunun çılgılığı gibi tizleştikçe yavaşlayan kısa ve keskin sesler.

Hepsi sıkı ateisttir, dedi barmen komik ve tuhaf bir şekilde; İspanyolcasından, dili Barcelona'da öğrendiği anlaşılıyordu. Neden bahsettiğini kimse anlamıyordu. Barmen az önce ettiği lafı açıklamadan, her geçen gece gürültü daha da artıyor, diye bir açıklamada bulundu. Seslerle ateizm arasında nasıl bir ilişki olduğunu kimse çözemedi ama görünüşe

göre, bunu açıklamak için doğru bir zaman değildi. Kulakları patlatan parti devam ediyordu. Bev'in bahsettiği gıkla-maları şimdi gerçekten duyabilen Riba; müşterilerin ve diğer mezarcıların, her gece alacakaranlıkta barın çatısına uçuşan, sonra da bu küçücük korkunç barın en olmaz yerlerine girip hırıldayarak birbirlerine tehditler savuran ve artık hayatta olmayan Milly Bloom ve Dublin'in diğer uydurma kadınları hakkında ağza alınmayacak şarkılar söyleyen kargalar olduğunu düşündü. Bu arada bar zangır zangır titriyordu ve alkol gırla tüketiliyordu.

Riba sağlığına kavuştuğundan beri onu içmeye iten en cazip yer bu bar olmuştu. Kimbilir, belki de barın gerçek adı Coxwold'tu. Kontrolü kaybetme ihtimali Riba'yı çok ürkütüyordu ve bu yangın yerinin oluşturduğu tehdidi bir an olsun aklından çıkarmıyordu. Rüyasında gördüğü heyecan verici, ürkütücü, kehanete benzer o görüntünün; onu Dublin'e ve hep hayranlık duyduğu Lowry'nin o romanındaki El Farolito kantinindeki partide olduğu gibi, parti bitimine yakın ortaya çıkan o iğrenç havayla sallanan bu karga inine getiren aynı rüyadaki o görüntünün gerçek olacağı yer burasıydı belki de.

Burada sanki herkes mezarlıktan geliyor, diye düşündüğü anda telefonu çaldı. Barcelona'dan arıyorlardı. Arayan Celia'ydı, Aribau Caddesi'nden aradıklarını, anne ve babasının 61. evlilik yıldönümünü henüz kutlamadığından ona çok kızgın olduklarını iletiyordu. Eyvah, dedi Riba. O gün tamamen aklından çıkmıştı. Belki de Dublin, ailesinin yumuşak otoritesinden çok fazla kurtarmıştı onu.

“Neredesin şu anda?” diye sordu Celia.

“Mezarcılar'dayım. Şehrin dışında bir barda.”

Belki de bunu söylememeliydi. İçkinin üzerine bir de barın adı ona sorun yaratıyor.

“Hayır Celia, bir yudum bile içmedim daha. Ağlama.”

“Ağlamıyorum. Ağladığımı nereden çıkardın?”

Barda çok gürültü vardı. Konuşabilmek için dışarı çıktı. Parmaklıkların üst kısmıyla birlikte barın her yerini giderek sis kaplıyordu. Celia’yla uzun uzun sohbet ederken tekrar hata yaptı ve barı anlatırken ölümden sonra gidilen, cehennem denen o yere benzediğini söyledi. “Öteki dünyayı böyle görmen hiç hoşuma gitmedi,” dedi Celia tehlike arz eden Budist ses tonuyla. Riba hemen konuyu kapatmaya çalışsa da Celia içmediğinden emin olmak istiyordu. Onu yatıştırmak için bir sürü zaman harcamak zorunda kaldı Riba. Nihayet bunu başarınca telefonu kapattı ve barın kapısını kuşatan sisli ortamda kendini kaybetti. Coxwold kehanetini düşünmeye daldı. Barın kapısında Celia’yla o çılgınca ağlama sahnesini öyle yoğun düşlüyordu ki –sadece rüyadan bir kesit olsa da– hayatında unutamadığı en çarpıcı anılardan biri. Dublin’e denizi görmeye gelmiş olabilirdi ama aynı zamanda bu yaşanmamış anıyı, New York rüyasında da olduğu gibi, içinde bazılarının *gerçek gibi gelen an* diye adlandırdığı şeyi gizleyen o ânı da bulmaya gelmişti. Çünkü o ânın içinde sanki tüm çıplaklığıyla varlığının özü, Celia’ya duyduğu aşkın sırrı, hayatta olmanın sevinci ve iki yıl önce her şeyi kaybetmenin eşiğine geldiğinden duyduğu üzüntü vardı.

Belki de Celia şimdi burada olmalıydı; birkaç kadeh içtikten sonra, cehenneme benzeyen bu barın girişinde duygu seline kapılarak ağlar, yere devrilir ve birbirlerine sarılmış vaziyette öylece kalırlardı: Düşmüş olsalar da iyi günde kötü günde kalplerinin bir arada olduğunu görürlerdi ve Buda’nın izniyle, dünyanın merkezinde derin bir aydınlanma ânı yaşarlardı.

Gravediggers o kadar gürültülüydü ki Walter'la işaretler kullanarak anlaşıyordu şu anda. Sağır-dilsiz alfabesi uzmanı Walter dahil, kimse anlayamazdı onu. Ama o, ne demek istediğini çok iyi biliyordu. Hayatın bir yıkımdan ibaret olduğunu, ancak bu yıkımın en *can alıcı* kısmını gerçekleştiren, insanın hatırladığında bir şeyleri suçlamasına sebebiyet veren, zayıf ânında arkadaşlarıyla paylaştığı –dışarıdan aniden gelen ya da geliyormuş gibi görünen– o son darbelerin etkisini hemen göstermediğini anlatıyordu. Aslında bu darbeler içeriden gelirdi; editör olarak çalışmaya karar verip de bir yazar, özellikle yetenekli bir yazar arayışına girdiğinde sinsice içeriden ele geçirmişti seni bu darbeler. Sert ve derinden bir acıya denkti bu darbeler; kurtulmak adına bir şeyler yapmak için artık çok geç olduğunu, büyük ölçüde, artık eskiden olduğun o kişi olmayacağını ve darbelerin hedefi tam on ikiden vurduğunu açık ve net olarak anlayana dek fark etmezdin onları.

Tek bir yudum almamasına rağmen, yirmi altı ay sonra alkolün su gibi aktığı bir ortama tekrar girmiş olduğundan olsa gerek, içki kullandığında yaptığı en büyük hatanın karşısındakilere kişiliğinin en kötü yanını gösterme ihtiyacı duymak ve karşısındakinin kırılıp kırılmayacağını önemsemeden ağzına geleni olduğu gibi söylemek olduğunu düşündü. İyi yanının hep görünür olmasının verdiği rahatlıkla, kötü yanını göstermeye uğraşıyordu. Bir ihtiyaç yüzünden yapıyordu bunu; bir yandan (onu hasta eden) bütün toplantılardan kaçmak için, öte yandan da insanın aklından geçeni hemen dışa vurması gerektiğini ve bu şekilde kişinin en görünmez yönlerinin dışarı çıkacağını savunan en saf ve orijinal hareket olan gerçeküstücülüğe uygun davranma arzusu yü-

zünden. Durum böyleyken, bu saldırgan dürtü ona bir sürü sorun çıkarmıştı, işlerini ve arkadaşlıklarını bozmuştu ve insanların gözündeki imajını yerle bir etmişti. Artık, içmeyi bırakıp diğer tarafa geçerek kişiliğinin, hem de aşırı derecede, sadece en iyi yanını gösteriyor olmak, geçmişte yaşadığı yok edici ama bir o kadar faydalı tecrübeleri hatırlamasını engellemişti ve onu boğucu derecede sakın, tiksindirici derecede kibar ve düzgün bir insana çevirmiş gibi hissettiriyordu ona kendini. İnsanların gerçek fikrini akıllarından çalan nazik bir sahtekârdı sanki şimdi. Birkaç kadeh içip iğrençliğe dönmek hiç gelmiyordu içinden tabii ki. Ayık olmanın, kötü anılarla dolu bilincini geri kazanmaya; ayrıca özünü, kendi matematiğini, kapılarını açacak anahtarı ve Borges'in tabiriyle, aynasını bulmaya yardımcı olduğunu hissetmeyi tercih ediyordu.

Bir saat sonra Riba, hafıza ve hayal gücü yardımıyla, yetmişlerin sonunda fırtınalı bir gecede yerle bir olmuş bir ormanın kenarında buldu kendini. Tam o kafa karıştırıcı yerdeyken birden gökyüzü karardı ve alev gibi sıcak topraktan öyle bir rüzgâr esti ki, önce küçük hortumlar halinde toz bulutu savurdu, sonra da aniden örümcek ağları örerek ona ısrarcı ve inatçı, kafiyeli bir şiir yazdırdı zihninde. O gün henüz çok genç olduğunu ve editörlük yapmak bir yana, henüz hayata dair ne yapacağı konusunda en ufak bir fikri bile olmadığını hatırladı. Kırk yıl sonra o duruma, yani fırtınalı bir gecede yerle bir olmuş ormanın kenarına, hayata dair henüz bir şey yapmamış olarak dönmeyi istemesine şaşırmış olsa gerekti.

Zihnindeki fırtına dinince, Riba Dublin gecesine döndü; zihnine göre nispeten ılık bir geceydi. Barın kapısında duruyordu, hava almaya çıkmıştı.

Artık benim yurdum burası, diye düşündü tekrar.

Barın kapısı açılınca, ona hep New York'u anımsatan "Walk On The Wild Side" şarkısı duyuluyordu içeriden. Arkadaşları yavaş yavaş çıkıyordu bardan, eğlenceye dışarıda devam edecek gibi duruyorlardı. Hepsi sıcaklığın düştüğünü, taksi bulup merkeze dönmeleri gerektiğini fark etti birden. Sis, ziyaretçilerin halen çıkmakta olduğu mezarlığın demir parmaklıklarını örtüyordu.

Riba'nın bakışları orada *bulunanlar* arasında gezindi ve bardan değil de mezarlıktan gelen bir gruba takıldı. Bu insanların yanında sırık gibi uzun boylu, tek başına biri belirdi aniden. Ona eşlik eden kimse yoktu. Nereden çıkmıştı bu şimdi? Bu sabah Meeting House'ta gördüğü de aynı kişiydi. Samuel Beckett'in gençlik haline benziyordu. Bağadan yapılmış yuvarlak gözlükler. İçine çökmüş kaşık kadar bir surat. Yüksekten uçan, gece bile her şeyi gören kartal gözleri. Üzerinde bej rengi yırtık pırtık bir yağmurluk; ruhunun yükseldiğini hissedermişçesine ve kuş kadar suratından akan derin mutsuzluğu bulaştırmamak istercesine dikkatle Riba'ya bakıyordu.

Mutlu görünmüyordu; yine de Riba, genç adamın sanatının ona yeteneğinin zirvesinde olduğunu hissettirmesiyle, edebi hırsları olan her ölümlünün yaşayabileceği o duyguyu ilk kez tattığını düşünmeyi tercih etti. Bu genç adamın sanatı, daha sonra anlatmak ve çözümlemek üzere gözlemlemeyi öğrenme konusundaki kendine özgü tevazusundan ibaret olabilir miydi? Öyleyse, sır çözülmüş demektir. Ancak Riba bundan şüpheliydi; bu nedenle, *yağmurluklu* sıırğın kim olduğu konusunda bir fikri olup olmadığını korkarak sordu Ricardo'ya. Amalia taksi durdurdu. Walter başka bir araç bulmak için bakınıyordu. Bev ve Nietzky, Amalia'nın durduğu araca kimin bineceği konusunda seviyeli bir tartış-

ma içindeydiler. Sonunda Nietzsche kaybetti ve giden taksinin ardından, tabutu toprağa indirmek için ipleri bağlayan bir mezarçıya baktığı gibi, çaresizlikle bakakaldı. Nietzsche'nin suratından ne olduğunu çok iyi anlamış görünen Walter, ikinci bir taksi aramaya devam ediyordu.

Riba yağmurluklu yabancıya bakmayı sürdürdü ve kısa bir süre sonra yavaş yavaş sisin içine girerek göz açıp kapayıncaya kadar ortadan kaybolarak silindiğini gördü. Onu bir daha görmedi. Sis yuttuğu adama ne olmuştu acaba? Dracula da böyle ortadan kaybolurdu. Hatta Dracula sisin kendisine dönüşebiliyordu. Acaba adamı sadece o mu görmüştü? Bu sabah Meeting House'ta da olan yağmurluklu genç adamı fark edip etmediğini tekrar sordu Ricardo'ya. "Ayağa kalkmış, giderayak, çokrenkli çokşekilli çoksayıda elbiseyi toplamakta olan Bloom, istemlice idrakı esnasında, kendisini ilgilendiren hangi muammayı çözemedi?" Unutmadan, Dracula gibi siste kaybolup gitmek ne kolaydı. Başka bir zamanda, bu mezarlıkta Bloom, yaratıcısını görmüştü.

Bir yazarım olsa, yüzü böyle olurdu, diye düşündü.

"Yo, bu zaten bilinen bir şey," dedi Ricardo. "Aklında hayalinde olmayan biri çıkagelir böyle hep."

Değişen bir şey yoktu, ay ışıldıyordu, başka şansı yoktu.

Yağmur yağıyordu. Vakit gece yarısıydı. Sallanan sandalyede ne kadar oturursa, oturduğu yerde o kadar izi çıkacaktı vücudunun. Akşamdan kalmaydı hali. Böbrekleri patlayacaktı, şimdi burada ölecek diye çok korkuyordu. Soğuk terler. Yarın sabahın ilk saatlerinde Celia'nın onu terk etmesinden korkuyordu. Korkmaktan korkuyordu. Daha da soğuk terler. Endişe dolu saatler tam on ikiyi gösteriyordu.

Gün: 20 Temmuz Pazar, gece yarısı.

Yer: Dublin'in kuzeyinde bir binanın beşinci katındaki daire.

Ortam: Memnuniyetsizlik hâkim. Dünkü hatasından dolayı kendinden nefret ediyor ama aynı zamanda bu kadar beceriksiz olduğu ve dünyaya rağmen gerçekten hayal kurma, dünyayı *farklı bir şekilde* biçimlendirme yetisine sahip bir yazar bulmayı başaramadığı için de. Hem anarşist hem mimar olan büyük bir yazar. Ölmüş olması fark etmez. Gerçekten yetenekli bir tanesi yeterli olurdu. Gerçekliğin sıkıcı manzarasını altını bozup tekrardan yapabilecek birisi. Birisi. Sağ ya da ölü. Daha da soğuk terler.

Fiziksel durum: Buz gibi. Şiddetli baş ağrısı. “Nereden çıktı bu şimdi?” hissiyatı.

Ayrıntılar: Girişteki –merdiven boşluğunda değil çünkü burada komşulara güven olmaz– bavul ve seyahat çantasından, şimdi uykuda olan Celia’nın dün ve bugün olanlar yüzünden çok kızgın olduğu; bu akşam Budist ayininden dönerken ona son bir şans vermek istediği, ancak kendisinin ayakta duramaz aptal vaziyeti karşısında oradan ayrılmaya karar verdiği anlamına geliyor.

Olay: Zihninin içindekiler hafiflemeksizin devam ediyordu. Kaçınılmaz mesleki deformasyon yüzünden –bir sürü el yazması okumaktan, hem de hiçbirisi şaheser değildi– hayatı boyunca başına gelenleri her defasında daha da edebi bir gözle okuyordu. Riba şu anda sallanan sandalyesinde oturmuş, akşamdan kalmalığını bütün gün uyuyarak atlatıp, bu halden kurtulmak için az önce iki *bloody mary* içtikten sonra, berbat geçen dün gecenin olaylarını gözden geçirmeye çalışıyordu. Ne olduğunu iyice hatırlamak ve hatırlar hatırlamaz da ölmek için bunu hızlıca yapıyordu. Tekrar içmeye başlamanın yarattığı vicdan azabıyla, geçen gece yaşanan na-hoş ve duygu yüklü olayları bir kenara bırakıp, elinin altında bulunan, Nabokov’un Cornell’de verdiği edebiyat derslerinin eski bir derlemesi olan kitaba sığınmanın daha iyi bir seçenek olup olmadığını düşünüyordu. Bütün gün uyuduğu için şimdi kaçmış olan uykusunun tekrar geleceğini umuyordu bu akıl dolu dersleri okuyarak. Bilgisayarın tehlikeli tuzağına düşerek karşısına geçip, Celia’nın kalktığında onu tekrar *hikikomori* modunda görmesini ve haklı ya da haksız olarak ondan biraz daha soğumasını istemiyordu.

Yirmi altı ay süren içki orucundan sonra akşamdan kalma olmanın ne kadar kötü bir şey olduğunu tamamen unutmuş durumdaydı. Dehşet. Baş ağrısı giderek hafifliyordu sanki.

Ama dinmek bilmeyen bir çınlama ve vicdan azabı beynini oyuyordu. Çınlama –eskiden çektiği *yazarlık illetine* muhtemelen çok benzer bir Şeydi– konsantrasyonunu bozuyordu çünkü ona yıllar önce Celia’yla evlendiğindeki düğün hediye-leri listesini hatırlatıyordu saçma ve saplantılı bir Şekilde: o iğrenç ve iç karartıcı avize, vazolar ve yemek takımları. Her Şey bir tuhaftı. Bir Şey yapmazsa, oturduğu yer yine vücudunun Őeklini alacaktı.

Daha fazla ayrıntı: Sallanan sandalye keresteden, cilasız; kırılmaya, çatlamaya ve gece çıkan gıcırtıllara karşı garantili. Perdenin arasından göz kırpan gökyüzü, aralarda hafif mor dalgalarla, garip bir turuncuya bürünmüş. Yağmur giderek Şiddetini artırıyor ve patır patır camlara vuruyor. Bu eve geldiğinden beri, ev sahibinin camın yanına astığı, *Stairway*’in reprodüksiyonu olan küçük bir Edward Hopper tablosuna kafayı takmış durumda. Tabloya bakan kişi merdivenlerden aŐađısını; yoğun ağaçların, dağların olduğu bir karanlığa açılan kapıyı görüyor. Evin kuruluş düzeni ona ne sunduysa Şimdi bunu yalanlıyordu adeta. Açık kapı, içerisiyle dıŐarısı arasında basit bir geçit değil, olduğu yerden ayrılmaması için hazırlanmış çelişkili bir davetti.

“ık,” dedi ev.

“Nereye?” diye sordu dışarıdaki manzara.

Bir kez daha, bu duygu onu çığırından çıkartıyor, dikka-tini dağıtıyor, tedirgin ediyordu. Yanında duran Nabokov’un kitabından sessizce yardım istemeye karar verdi. Sonra, bir-kaç dakika boyunca kocaman aya ve dışarıda, etrafında ne bulursa ona bakıp durdu. Akşamdan kalma oluŐu, Şiddetli yağmur, *Stairway* ve berbat gökyüzü ona büyük bir huzur-suzluk veriyordu. Ama aynı zamanda onu bir oyuna dahil ediyordu. Bir an için huzursuzluk ve oyun muhteşem bir ikili oluyordu, hayatında daha önce birçok kez olduğu gibi.

Ayakları buz gibiydi; akşamdan kalma olduğu için ya da oyun veya huzursuzluk ya da kendi beyninin içine iniyor-
muş gibi hissettiği merdiven yüzünden olabilirdi bu.

“Çık,” dedi ev.

Zavallı ayaklarını ekoseli, çok anlamsız bir battaniyeyle örtüyor ve zihninden cümle yapma oyunu oynuyor, –tuhaf ve karşı konmaz bir şekilde beynine yazıyormuş gibi geliyor ona– aklından art arda beş kere şöyle yazıyordu:

Vakit gece yarısı ve yağmur patır patır camlara vuruyor.

Vakit gece yarısı ve yağmur...

Sonra başka oyunlar geliyordu.

Bir sonraki daha kolay. Eserlerini yayımladığı bütün yazarlara bir göz atmak ve neden içlerinden birinin bile okurlarına gerçek, orijinal bir şaheser veremediğini düşünmekten ibaretti. Ayrıca, bazıları neredeyse olağanüstü diye nitelendirilebilecek yetenekler sergilemiş olsa da, neden hiçbirinin aynı anda hem anarşist hem de mimar olmadığına da bakılacaktı.

Bu noktada mola verdi ve Tongariro'daki Chateau Otel'den ara sıra ona yazan Gauger'in sekreteri bir mektubunda, eserlerini yayımladıkları tüm yazarların yetenekten yoksun olmasını dönemimizi kasıp kavuran derin depresyona, Tanrı'nın yokluğuna ve aslında, “Deleuze ve Barthes'in kendi dönemlerinde bahsettikleri” –diyordu– yazarın ölümüne bağladığını hatırladı.

Not: Tongariro'daki şu otelle yazışmalar Riba'yı ne zamandır endişelendiriyordu; eski sekreterin neden hâlâ ona yazdığını anlayamıyordu; durumu kurtarmak için olabilirdi veya hatta yayınevinden yüklü miktar parayı zimmetine geçirdiğinin üzerini örtmek için bile olabilirdi.

Diğer ayrıntılar: Yazarları gözden geçirme ve neden hiçbirinin asla orijinal bir şaheser veremediğini düşünme oyu-

nundan sonra, daha çılgınca bir oyun vardı sırada. Aradığı o yetenekli yazar aslında hep kendisi değil miydi, yazarlığa yeteneği olmamasını bir yana bırakalım, bu büyük yeteneği başkalarında arayıp kişiliğinin de bu mesleğe uygun olmadığını unutmak için mi editör olmuştu? Bu can yakan soruları soracaktı oyunda. Omzundaki bu yükten kurtulup hayal kırıklığını kendine değil de başkalarına mal edebilmek için editör olmuştu muhtemelen.

Hemen kendini yalanlayıp, hep ateşli bir okur olduğu için de editörlüğü seçtiğini hatırlaması gerektiğini hissetti. Marcel Schwob, Raymond Queneau, Stendhal ve Gustave Flaubert'i okuyarak keşfetmişti edebiyatı. İlk edebi aşklarına ihanet edip sadece baş kahramanları yılda yüz bin dolar kazanan romanları okumaya koyulduğu, bugün *karanlık dönem* diye adlandırdığı uzun bir dönemden sonra editör olmuştu.

Yorum: Kitaplarda ışık olup olmadığını gören birisi editörlük mesleğinde bir adım ilerledi demektir. Eskiden iyi romanları okuyan sıkı bir okur olduğunu, bu işe sadece çok para kazanmak, argo tabirle *köşeyi dönmek* için girmiş olmadığını saymazsak, Riba için de geçerli olabilirdi bu. Ay, köşeyi dönmek! Ne tuhaf bir laf. İngilizcede bir karşılığı var mı acaba? Aslında kısa zamanda anlamıştı iflasa gittiğini ama bırakmak istemedi ve mucizevi şekilde otuz yıldan fazla direndi bu meslekte.

Frankfurt'ta fuarda görüştüğü, bilgi ve kitap alışverişinde bulunduğu yurtdışındaki editörlerle ilişkilerini hep iyi tutmuştu. Ama kendi ülkesindekilerle hiçbir zaman anlaşılamamıştı. Ona hep burnu büyük ve edebiyattan görüldüğü kadar iyi anlamıyorlarmış gibi gelmişlerdi: Egosu yüksek diye

damgaladıkları, hatta bunu abartılı boyutlara taşıdıkları yazarlardan daha süper star ve benmerkezciydiler. Ne ilginçtir ki, İspanya'daki arkadaşları daha çok yazarlığı seçmişlerdi, hem de çoğu ondan daha gençti.

Gerçekten büyük bir yeteneğe rastlamamış olsa da, aslında her zaman yazarlarının büyük çoğunluğuna, özellikle edebiyatın bilinçaltıyla doğrudan ilişkili bir güç olduğunu düşünenlere hep saygı duymuştu. Tutkuyla sevdiği kitapların kapağını ilk açtığında sanki hep oradaymışlar duygusuna kapılmıştı Riba her zaman: O kitaplarda hiç gitmediğin yerler, hiç görmediğin ya da duymadığın şeyler vardır ama kişisel hafızanın boşluk doldurma özelliği o kadar baskındır ki bir şekilde oralara gittiğini düşündürür insana.

Dublin ve İrlanda denizinin, en başından beri beynindeki manzara hafızasında var olduğunu, geçmişinin bir parçasını oluşturduğunu kabul ediyordu artık. Artık emekli olduğuna göre, bir gün New York'a yerleşmeye gidecek olursa yeni bir hayata başlayıp, kendini o şehre göç etmiş bir İrlandalı'nın oğlu ya da torunu gibi hissetmek isterdi diye düşündü. Adının, örneğin, Brendan olmasını ve editör olarak sonlandırdığı iş hayatının, doğduğu yerde hafızalardan kolayca silinmesini arzu ediyordu; kendi ülkesinin pinti ve uyuşuk insanlarının en iyi yaptığı şey olan saman altından kasten su yürütmek kadar kolayca.

Sabaha kadar foxtrot dansını yaptığı o geceye dönebilir miydi, düğün gecesine dönebilir miydi, olay yaratan açıklamalarda bulunduğu ve edebiyatın ideal akışını gösterdiği, kariyerinin zirvesindeki –çok uzun sürmemiştii– parlak ve acımasız editör olduğu günlere dönebilir miydi acaba istese? Yoksa, hep masa lambasına bakıp, yapıştığı sandalyeden

kalkmak için üçüncü *bloody mary*'i mi içsem diye düşünen bir salak olarak mı kalacaktı sonsuza dek? Ya da, evin içinde doğru düzgün bile yürüyemeyen biri olarak mı kalacaktı sonsuza dek? Yine çınlama. İç karartıcı ve gerçekten takıntılı olan düğün çeyiz listesi geldi aklına: avizeler, vazolar ve fi tarihinden kalma yemek takımları. Bir yazarın çeyizi işte, diye düşündü.

Yağmur giderek şiddetini artırıyordu ve artık yaz yağmuru olamayacak kadar ısrarcıydı. Dünden beri yağan yağmur, İrlanda'da normalde yılın bu zamanlarındaki iyi havayı sekteye uğratiyordu. Haftalardır Dublin'de yağış yoktu. 16 Temmuz akşamında barın orada gözlerinin önünde ortadan kaybolan ve sise dönüşmek için acayip yetenekleri olan, Dracula'nın cinsinden gelen o hayaletin tekrar gelip gelmeyeceğini görmek için belki de haftalardır tekrar gitmek istediği Glasnevin Mezarlığı'na çok uzak olmayan, Royal Kanal'ın diğer tarafında kalan bölgede, şehrin kuzeyinde bir dairede, Celia'yla birlikte geçirmekte olduğu yirmi günlük bir tatilin ikinci haftasındaydı.

Adadaki ilk günler Celia'yla beraber Skerries adlı sahil kasabasında bulunan, geniş sahil manzarasıyla birlikte uzun, kıvrılmış bir burunda alışveriş ve bar seçenekleri de sunan Strand Sokağı'nda kalıyorlardı. Ancak Celia, Dublin'de *Bu-dist çevreden* çok koptuğunu düşünmüştü –geldiğinden beri her akşam bir toplulukla ya da dini bir kulüpte uzun toplan-tılara katılıyordu– ve bunun üzerine Dalkey yakınlarında şirin bir köy olan Bray'e gitmişlerdi; orada da kendilerini rahat hissedemeyerek Royal Kanalı yakınlarındaki bir apartmanda bulunan bu dairede karar kılmışlardı.

Dün olanları ayrıntılarıyla hatırlamaktan kaçınmaya çalışmakla meşguldü Riba şu anda; dün olan berbat şeyleri hatırlamaktan korkuyordu. Nabokov'un ders kitabını, tek kurtuluşu buymuş gibi, tekrar eline aldı ve Joyce'un ezelden

beri zor gelen Ulysses'inin bir bölümüne –ikinci kısmın ilk bölümü– yaptığı yoruma kendini bütününüle kaptırmaya karar veriyor nihayet:

İkinci Kısım, 1. Bölüm

Tarz: Mantıklı ve sağ duyulu Joyce.

Saat: Sabah sekiz, Stephen'ın sabahıyla aynı vakit.

Yer: Şehrin kuzeybatısında, Bloom'ların yaşadığı Eccles 7 Caddesi.

Karakterler: Bloom, eşi, yan karakterler, Bloom gibi Macar kökenli olan domuz kasabı Dlugacz ve Eccles 8'de yan dairede oturan Woods ailesinin hizmetçisi olan kız...

Olay: Bloom aşağıda mutfakta, eşiyle birlikte kahvaltı hazırlıyor ve kediyle tatlı tatlı sohbet ediyor...

Ulysses'in konusu artık bayat geldiğinden ders kitabını kapattı Riba; sanki 16 Temmuz'da Dublin'deki cenaze o kadar etkili olmuştu da gerçekten koca bir dönemi kapatmış gibiydi, Beckett'in başıboş serserilerinden biriymiş de yere ya da sallanan sandalyesine yapışık yaşıyormuş gibi, sanki kaçınılmaz olanı kabullenmiş de dün alkole yaptığı trajik dönüşün hatırasıyla yaşamayı tercih ediyormuş gibi.

Neyse ki, bugünkü yağmur Londra'nın o selli yağmurundan değildi, on beş gün önce orada ailesiyle birlikteyken kıyamet gibi yağın fırtınalı azgın yağmurdan da değil. Bir daha asla gitmeyecekti o şehre. Yaşlı anne ve babasının 61. yıldönümünde Barcelona'da onlarla birlikte olmadığı için gönüllerini almak adına yaptığı bir kıyaktı o seyahat aslında. Ve yabancı bir şehre gittiğinde maalesef orayı onlara anlatmak zorunda kalmaktan, bir kereliğine bile olsa, yırtmanın da bir yoluydu.

“Londra’ya gittin demek.”

Döner dönmez annesinin bu sorusunu cevaplamaya ve şehirde ne var ne yok anlatmaya üşeniyordu, işte bu yüzden annesini de babasını da Londra’ya götürmeye karar vermişti.

Ne zor oldu –diye düşündü sallanan sandalyesinde hareketsiz bir şekilde– şu Londra seyahati, çünkü annesiyle babası Aribau Caddesi’nin dışına yıllardır adım atmamışlardı. Bu gezinin yaradığı tek şey, nereye giderlerse gitsinler öbür dünyayla iletişimlerini koparmadıklarını göstermek oldu. Londra’da bazen babalarının etrafında toplanırlardı, onlar da toplananları görmezden gelirdi; belki de çok eski zamanlardan beri, bir sürü ölmüşlerinin ağırlığıyla kasılmadan başa çıkmayı hep biliyorlardı.

Belki de fazla İrlandalı olmuştu. İşin aslı şu ki, Londra’da kendini rahat hissetmemişti. Hoşuna gitmeyen birçok şey vardı ama kabul etmesi lazım ki iki katlı otobüslerle, Hyde Park’ta fotoğrafını çektiği yeşil beyaz çizgili, boş duran üç güzel şezlong kesinlikle çok hoşuna gitmişti. Arkadaşı Dominique’in orada olmamasına üzülmüştü çünkü Tate Müzesi’ndeki enstalasyonu onunla birlikte görmeyi istemişti ama yılın büyük bir bölümünü geçirdiği Brezilya’ya gitmesi gerekmişti acil bir iş için. Hoşuna gitmeyen bir sürü şey vardı ama onu eğlendiren şeyler de olmuştu. Hammershøi’nin *The British Museum*’da sergilenen tablosundaki caddenin tam ortasında annesiyle babasını gördüğünde şaşırmıştı asıl. Bir önceki gelişinde Riba bu caddeyi bulamamıştı ama çok geçmeden öyle bir caddenin gerçekten var olduğunu keşfetmişti, adı da Montague Caddesi’ydi. Göze o kadar kolay çarpan bir caddeydi ki, British Museum’a yaklaşıp yaklaşmaz Celia, Riba’nın Londra’ya pantolonunun cebinde bilerek getirdiği, buruş kırış olmuş fotokopiden kolayca çıkarmıştı sokağın yerini. Tam da o caddede görmüştü annesiyle babasının etra-

findaki o koca hayalet kümesini; sanki herkesi tanıyorlardı, bütün hayatları boyunca o mahallede yaşamışlardı adeta.

şair ya da yazar olsaydı, annesiyle babasının eğlenceli hayalet toplantılarından çıkan altın değerindeki bu malzemeyi dibine kadar kullanacağını düşündü Riba;  stelik hep sandığı gibi Aribau Caddesi'ndeki dairede sınırlı kalmıyordu toplantılar; şimdi açıkça gördüğü üzere, gündüz vakti, d n-yanın herhangi bir yerinde, Londra da dahil, evrenin herhangi bir mahallesinin hareketli caddelerinden birinde de yapılıyordu.

şehir hoşuna gitmemiş olsa da Spider'ın sıkıntılı hayatını geçirdiği sevimsiz labirent East End'de uzun uzun dolaşmıştı meraklı bakışlarla. Büyük ve eskimiş tren istasyonları çok ilgisini çekmişti, özellikle de Waterloo. Bloomsbury'de Swedenborg Society Kitabevi'nin esrarengiz binası önünde bir süre mest olmuş bir vaziyette kalakalmıştı ve İsveçli düşünürün bir gün bu evin ikinci katında balkonda ayaktayken yaşadığı sıradışı aydınlanma gelmişti aklına; yanlış hatırlamadıysa aydınlanma şunu söylüyordu: Bir kişi ölünce öldüğünün farkına varmazdı çünkü etrafındaki her şey aynıdır, hâlâ evindedir, arkadaşları onu ziyarete geliyor, şehrin caddelerinde gezer, ölmüş olduğunu düşünmez, ta ki öbür tarafta da her şeyin buradaki gibi olduğunu, sadece biraz daha geniş bir boyut olduğunu fark edene kadar.

Swedenborg Society önünde bir süre iyi zaman geçirmişti ama genel anlamda Londra pek hoşuna gitmemişti, yine de bütün şehirde gezinip bir şeyler yapmıştı. Beckett'in otuzlu yaşlarda yaşadığı iki evi de ısrarla bulup gezmek istediğinde Celia ve ailesi ona eşlik etmişlerdi. Birisi Kings Road yakınlarındaki muhteşem meydana yakın Paulton Square 48 numaradaydı. Diğeri ise, yazarın Frost ailesinin kiracısı olarak yaşadığı ve annesinin Dublin'den ödediği psikanaliz

toplantılarına gitmek için her gün dışarı çıktığı ve hakkında bir tiyatro eseri yazmak istediği Samuel Johnson gibi yazarlardan değil ama o şehirden yavaş yavaş nefret etmesine yol açan bir ortam yaratan Gertrude Caddesi 34 numaradaydı. “Londra’dan ne kadar tiksindiğimi bilemezsin,” diyordu Beckett; onu James Joyce’la tanıştırdığı için hayatındaki kilit isimlerden biri olan arkadaşı McGreevy’e yazdığı bir mektupta. Londra’dan ne kadar nefret ettiğini anlattığı o mektup, ertesi gün Beckett’in bavulunu toplayıp, annesiyle zorlu ve eziyetli ilişkisinin onu tekrar beklediği Dublin’e dönmeye karar vermesine yol açmıştı.

Gertrude Caddesi 34 numarada çok güzel bir hatıra fotoğrafı çektirmişti; Celia’nın tuttuğu makineye hayat dolu koca bir gülümsemeyle poz vermişti Riba. Muhteşem bir andı. Genç Beckett’in yaşadığı iki evi de bulabildiği için çok mutlu ve hatta gururlu hissetmişti kendini.

“Hem de tek bir kelime İngilizce bilmeden!” diye tekrarlıyordu sevinçle ama küçük bir ayrıntıyı atlıyordu; bu dili iyi konuşan Celia ona her şeyde yardımcı olmuştu.

Gertrude Caddesi 34 numarada çekilen o fotoğraf, seyahatin en önemli ve hatırlanmaya değer nadir anlarından biri olarak kalmıştı çünkü Londra’da geri kalan her şey onun canını sıkıyordu. Şehirde gördüğü ya da gördüğünü sandığı hiçbir şey ona zevk vermemişti. Artık evine çok yakın olan, acımasız yağmurun döküldüğü İrlanda’nın haşin denizinin ve New York’un, onu her şeyden çok büyülediğini ve bunun uzun bir zaman böyle olacağını fark ediyor şimdi.

Akşamdan kalma halinin yavaş ama çok yavaş geçmekte olduğu şu anda, New York’u ve azgın İrlanda denizini gören birinin Londra’yı küçümseyip ezmesi; bir gün Brendan

Behan'ın onu çok daha iyi yerlerle karşılaştırıp, kırmızı tuğlalı banliyölerden oluşan ortasında kuş üzümlü –Est End'i kastederek– düz bir pastaya yaptığı benzetme gibi görmesi gerektiğine dair eski fikrini tekrar doğruluyordu.

İğneleyici sözlerle İngilizler'e sürekli takılıp onlarla dalga geçen İrlandalı adamlara benziyordu adeta. Londra'yı kısa sürede unutacağını ama annesi, babası ve Celia'yla gezdiği Tate Modern Müzesi'nde Dominique'in yaptığı muhteşem enstalasyonu asla unutmayacağını düşünüyordu. Aklın sınırlarını zorlayan bir tecrübe olmuştu çünkü annesiyle babası çok düz olmak isteyip kendiliğinden bir şaşkınlıkla dünyanın sonunu görünce çok etkilenmiş ve dut yemiş bül-büle dönmüşlerdi uzun bir süre.

İçeride bazı hoparlörlerden yapay yağmur sesi gelirken, enstalasyonun dışında yağmur son derece şiddetli ve acımasız yağmaya devam ediyordu. Felaketten sağ kalanların sığındığı yerden ayrılmadan önce, Riba'nın tüm sevdiklerinin hepsinin istisnasız ölmüş olacağı 2058 yılı Taşkını'nda kurtulanların durmadan sığındığı metal ranzalarda biraz dinlenmişlerdi.

O yıl tüm sevdikleri ebedi uykusunda olacak, evrenin en yüksek pencerelerinin camlarına patır patır vuran son yağmurun temsili olacak o büyük mekânın, o bilinmeyen boyutun sonsuzluğunda yatacaklardı. Şüphesiz. 2058 yılında tüm sevdikleri, şair Larkin'in bahsettiği yüksek pencereler gibi olacaktı: *Güneşi kavrayan camlar/ Ve ardında derin, mavi hava/ Hiçbir şey göstermeyen, hiçbir yerde olmayan ve sonu bulunmayan.*

Sürekli yağmur yağan bir yer uçuk bir hayalin ürünüdür, diye aklına getirdi Londra'da, büyük felaketin ve yeri göğü saran şiddetli yağmurun yaşandığı o ortamda. Dominique'in enstalasyonunda, her yerde Spider'ın insan versiyonları, bir

sürü gezinen hayalet maketleri ve başka uyuyan adamların maketleri vardı. Annesi, Tate'in en üst katında manzaraya karşı bir ıhlamur sipariş ederken babası da şaşkınlığını gizleyemeyerek dolaşmaya devam etmişti.

“Ne gördüğümüzün farkında mısınız? Resmen dünyanın sonundayız!” diye tekrarlıyordu mutlulukla mutsuzluk arasında bir yerlerde, muhteşem ve yıkıcı yağmurun altında harika Londra manzarasına bakarken.

İhlamur yerine içmek durumunda kaldığı çayla biraz kendine gelen annesi zorlama bir mizah anlayışıyla, endişeden ekşimiş bir suratla eşine şöyle demişti:

“Gülmeyi kes Sam ve tüm olanları bir düşün. Son haftalarda hep yağmur yağıyor. Bu kadarı gerçek olamaz. Barcelona'da, Londra'da durmaksızın. Bence öbür dünyada da sürekli yağıyordur.”

Hemen sonra, hayatı hakkında en önemli ve belki de bariz sonuca varmış gibi eklemişti:

“Bence biz ölüyüz.”

James Knowlson'ın Beckett hakkında yazdığı biyografiyi günler önce bitirmişti. Onu bitirir bitirmez, bir zamanlar gençken, simyacının taşını bulmuşçasına, heyecanla, bazen de bastıramadığı bir hayretle, eline aldığı *Murphy*'i tekrar okumaya karar vermişti. Kitap onda öyle bir iz bırakıyordu ki, ne zaman bir sallanan sandalye görse aklına perişan, derbeder Murphy geliyordu. Kitapta en çok hoşuna giden şey, hiçbir şey olmuyormuş gibi duran ama aslında bir sürü şeyin olduğu o ana hikâyesiydi çünkü o hikâyenin içinde çarpıcı küçük hikâyeler vardı, tıpkı, bazen fark etmesek de, durağan görünen günlük hayatımızda bir sürü şeyin olması gibi; yavan görünen ama büyüyen küçük mevzularla ve cid-

dileşen küçük sıkıntılarla birden dopdolu gelmeye başlayan bir hayat.

Riba sallanan sandalyeyle oyun oynuyordu ve o kadar hızlı sallanıyordu ki ay da sandalyeyle birlikte hareket ediyordu. Çaresizliğinin bir göstergesi. Celia'nın onu affetmeyeceğini bildiği için ayla oyalanmaya çalışıyormuş gibiydi. Her halükârda, bu hareketi bir şeye yaramazdı çünkü ay kılını bile kıpırdatmıyordu. Öyleyse, ilk kitapların yazarlarını, nam-ı diğer acemi çaylakları, düşünmeye başladı ve hırslı genç romancıların ilk romanları için daha elinin altında olan malzemeyi nadiren seçmesine kafa yordu; en yetenekli olan yazarlar kendilerini en zorlu şekilde tecrübe kazanmak zorundaymış gibi hissediyordu sanki.

Bu durumun, acemi çaylağın, yani hayaletin, niye kendisini fark ettiğini açıkladığını düşündü Riba; çünkü kendisi o kadar da el altında bir malzeme değildi. Bunlar artık, hayatı kendine dar etme çabalarıydı. Neredeyse hiç tanımadığı birini dışarıdan nasıl anlatacaktı zavallı çaylak?

Bir başkasının zihinsel yaşamını anlamaya çalışırken, dünyayı paylaştığımız insanların ne kadar anlaşılmaz, değişken ve bilinmez olduklarını kısa sürede fark ettiğimizi öğrenmeye yetecek kadar okumuştı hayatı boyunca. Yalnızlık, var olmanın mutlak ve değişmez bir koşuluydu adeta.

Büyüyen küçük mevzulardan ya da ciddileşen küçük sıkıntılardan bahsetmek ne kadar zor olsa gerekti acemi çaylak için; sadece Riba gerçekten bu mevzuları derinlemesine bildiği için, mantıklı olarak, aslında sadece onun açıklayabileceği ve hatta enine boyuna bir bağlama yerleştirebileceği tüm bu konular ona ne kadar zor geliyordur; aslında gerçekte bir tek Riba biliyordu bunları.

Başka kimse değil, sadece o biliyordu bir yandan, yağmurluküne benzeyen tekdüze sesiyle ciddileşen ve günlerinin

ladını kaçırın o küçük sıkıntıları. Öte yandan da büyüyen küçük mevzular vardı: Joyce'un aşırıya kaçan dünyasını Beckett'in az ve öz dünyasıyla birleştiren köprü boyunca yaptığı özel gezinti, örneğin; hem çok parlak hem karanlık olan bu köprü, bir İrlandalı'nın zenginliğinden diğerinin bilerek fakir oluşuna, Gutenberg'den Google'a kutsal olanın (Joyce) varlığından Tanrı'nın yok olduğu kasvetli döneme (Beckett) uzanan, son on yılların büyük edebiyatının ana rotasıydı.

Nasıl baktığına göre değişir, diye düşündü Riba, ama son haftalardaki günlük hayatı, bir edebiyat döneminin aşılabilir parlaklığının tam tersine, sanki o, anlık parlama ve inişe geçişin, rıhtıma doğru ani düşüş ve inişin hikâyesini yansıtıyordu. Sanki son haftalardaki biyografisi, edebiyatın hikâyesine paralel gidiyordu: Tanrı'nın varlığını gördüğü muhteşem yıllar ve sonra katledilişi ile ölümü. Sanki Joyce'un ilahi bakış açısından sonra edebiyat, Beckett'le birlikte, geriye kalan tek yolun ağır ceza olduğunu, yani kutsal olanın öldüğü ve yere ya da sallanan sandalyeye yapışık yaşamaya mahkum edilmiş olduğunu keşfetmişti.

Bir de tıpkı Coldplay'in şarkısındaki gibi, dünyaya hükmedip yükseklerde uçtuktan sonra, edebiyata şimdi sadece, bir zamanlar onun olan caddeleri süpürmek kalıyordu sanki.

Zavallı acemi çaylak için hepsi ne kadar da zor ve karışık, diye düşündü. Bütün bu karmaşayla uğraşmak zorunda olan genç yazarlara hiç özenmiyordu. Vakit gece yarısı ve yağmur, camlara patır patır vurmaya devam ediyordu, ay da kendi havasındaydı. Akşamdan kalma hali geçiyordu ama yeteri kadar değil. En kötüsü de, hâlâ aklında dün gece olanlara dair karanlık noktaların kalmasıydı. Ve ona yardım edebilecek olan Celia uyuyordu; yüksek ihtimalle de yarın gitmeye kararlıydı.

Her durumda, dün gece yaşandığına emin olduğu bir şey vardı: o maalesef içmeye dönünce, Dublin rüyasının kehanetli kısmı gerçek olmuştu ve sabaha karşı erken vakitlerde McPherson'dan, yani köşedeki bardan çıkarken Celia onu kucaklamıştı. Başlarına gelen bu beklenmedik talihsizlikten hem duygu seline kapılmış hem de korkmuş bir halde ikisi de yağmurda yere düşüp yuvarlanmıştı. Aynı zamanda şaşkınlardı da; özellikle, aynı kehanet rüyasını hastanede görüp o yoğun duyguyu tekrar yaşayan Riba.

Dün yaşadığı üzücü olayın son sahnesini hatırlar hatırlamaz, sallanan sandalyesinin, bir anlığına bile olsa, çevresindeki her şeyden daha hareketsiz kalmasını sağlamaya çalışıyordu. Zamanı durdurmak, geriye dönüp dün gece olanları değiştirmek hatta silmek istiyordu adeta. Her şeyi durdurmaya çalışırken ortalığı derin bir sessizlik kaplamıştı; hatta ışık bile şimdi daha loş ve kurşuni bir renge bürünmüştü. Tuhaf, çünkü bu âna kadar komşuların sesi geliyordu. Birkaç saniyeliğine durmuştu dünya. Dün gece bardan bazı sahneler çakıyordu aklında. Korku. Dehşet. Ne kadar çok şey hatırlarsa acısı o kadar artıyordu, imkânsız daha da imkânsızlaşıyordu: Onu hep korkutan duygunun, pişmanlığın tuzağına düşmeden geriye dönemiyordu. Henüz ortaya çıkmış bu imkânsızlığın, bu sessizliğin, bu pişmanlığın, bu acının, bu hareketsizliğin bir anlamı var mıydı? Dışarıda, gökyüzü, tuhaf bir şekilde akşam vakti bile hâlâ turuncuydu. Riba kendini daha yerlerde hissedemezdi herhalde. Joyce'un yazıları ne kadar da zengindi. Sadece sallanan sandalye ona kendini yerden biraz yukarıda hissettiriyordu. Birden aklına Beckett'in *Oyun Sonu* adlı eseri geldi: "Bir anlamı var mı, mı? Senin ve benim bir anlamımız var! Ve bu güzel bir şey!"

Öyleyse, ikinci kez Dublin'e gitmeden önce doktor Bruc'la Barcelona'da olanların da mı bir anlamı yoktu acaba? Analiz sonuçlarını kendisine bildirdikten sonra; amacı, kendi gibi kronik böbrek hastalarında "parikalsitolün kardiyovasküler hastalıkları önlemedeki rolü"nü araştırmak olan klinik bir çalışmada gönüllü olarak yer almasını önermişti doktor ona.

"Yani," diye buldu Riba doktorunu, "bana kısaca kobay fare olmak isteyip istemediğimi soruyorsunuz."

Doktor gülümseyerek ona doğrudan cevap vermekten kaçınmış ve parikalsitolün D vitamininin metabolizmada aktif hali olduğunu, kronik böbrek hastalıklarıyla ilişkili ikincil hiperparatiroidinin önlenmesinde ve tedavisinde kullanıldığını açıklamakla yetinmişti. Parikalsitolle tedavi gören bazı hastaların gen ifadesinde meydana gelen değişiklikler üzerine Massachusetts'teki bir laboratuvardan yönetilen bir çalışma için işbirliği yapmaktan ibaretti olay.

Riba ısrarla neden kobay olarak kendisini düşündüğünü sormuştu ve arkadaşına sır verir gibi haftalardır kim olduğunu bilmediği biri tarafından izlendiğini anlatmıştı ona. Sanki birinin kobay faresi olmuş gibi hissettiğini söyleyip bu, yüzden de doktorun sunduğu tıbbi önerinin birden onu daha da alarma geçirdiğini anlatmıştı. Nasıl ifade edeceğini bilememişti ama deney denince sanki herkesin aklına kendisi geliyormuş gibi hissediyordu.

"Acaba seni bir fare olarak mı görüyorlar, ne dersin?" demişti doktor.

"Fare mi?"

Doktor ne kadar hassas olduğunu fark etmiş ama yine de bilgilendirme formuyla sözleşmeyi –Farmakogenetik Araştırma İzni (ADN&ARN)– koymuştu önüne; Dublin'den döndüğünde tıbbın ilerlemesine katkıda bulunmaya karar verecek olursa evde ya da Dublin'e giderken bakabilir diye düşünmüştü.

Şimdi gece yarısı, Dublin'deki bu evde, doktor arkadaşının Barcelona'da ona verdiği kâğıtları tekrar inceledi. O kadar dikkatli ve endişeli okuyordu ki, *Bilgilendirme sayfası* anlaşılmaz ve ani bir panik yaratıyordu; belki de bazen unuttuğu ama her şeyin altında yatan bir gerçeği hatırlattığından-
dı: Böbreklerinde kronik bir hastalık vardı ve klinik durum şu anda değişiklik göstermese de zaman geçtikçe kardiyovasküler sorunlar ortaya çıkabilirdi. Özetle, ufukta ölüm vardı; sallanan sandalyesinde başlayıp biten ufukta.

Belki de, dedi Riba şimdi, insanların en büyük sorunu ölümün eşiğinde olmak ya da farkında olmadan ölmüş olmak değil –nereye gitseler yağmur peşlerini bırakmadığı için annesi de Londra'da aynısını düşünmüştü– huzursuz edici şekilde, henüz gerçekten doğmamış gibi hissetmeleri.

“Doğmak, şimdi derdim bu,” diye itiraf ediyor Beckett'in karakteri Malone. Daha ileride de şöyle diyor: “Ölüme doğruluyorum, söylemeye cesaret edebilirsem.”

Benzer fikir Artaud'da da vardı aynı zamanda: *kendini geri kazanmak için sıkı bir mücadele veren ele geçirilmiş beden hissi*.

Bir dakika, ya ölüme doğduğu an tam da dün McPherson'dan çıktığı ansa? Durumu ciddiye alarak hastanede gördüğü Dublin kehaneti rüyasında, ölüme doğma hissi çok netti ve kendini tam o sahnenin ortasında bulmuştu; Celia'yla o esrarengiz bardan çıkarken yağmur altında sarıldıkları sahne.

Sonra dün, gerçek hayatta benzer bir şey olmuştu. Yerin dibine girme hissiyle birlikte, o sarılmalı sahnede gizemli bir duygu vardı. Ölümde doğmaktan ya da hayatta ilk kez yaşıyor olduğunu hissetmekten gelen bir duygu. Her ne kadar acımasız bir trajedi de olsa, yine de olağanüstü bir andı o an. Nihayet, dünyanın merkezinde yaşanmış bir andı. Sanki

Dublin ve New York şehirlerini aynı rüzgâr birleştiriyordu, bu rüzgâr farklı istasyonlarının ya da duraklarının hep aynı heykelin replikalarıyla dekore edildiği hayali bir geçitte dönüp dolaşan hayat rüzgârıydı; heykelin dikilme sebebiyse bir iyilik, gizli bir sıçrayış, gizli kapaklı ama varlığı yadsınmaz, gün gibi gerçek ve kesin bir eylemdi: İngiliz sıçrayışı.

Mutfakta yaptığı işler ve çıkardığı seslerden Celia uyanacak diye korkuyordu ama üst katta sandalyeleri nasıl gacırcı gucur çektiklerini duyunca –hep çok geç kalkarlardı yemek masasından– kendisinden önce komşuların onu uyandıracağını düşündü. Kahve içmekten vazgeçip üst kattaki komşuların gürültüsüne karşı kendi çapında, sessiz bir protesto başlattı ve muazzam bir sonsuzluk duygusuyla evyeye işedi.

İç hat telefonda birisi arıyordu.

Vakit geç olduğundan, telefonun tok ama güçlü sesine şaşırdı. Girişe gidip ahizeyi korkarak kaldırdı ve karşıdakinin kim olduğunu sordu. Karşıdaki birden şöyle dedi:

“Malachy Moore *est mort*.”

Taş kesildi. Moore ve *mort* kulağa benzer geliyor, her ne kadar iki farklı dilden olsalar da. Korkuya tamamen kendini kaptırmamak için böyle saçma sapan bir şeyi düşündü.

Şimdi hatırladı. Korkunç bir şeydi ve ruhunda ağırlık yapıyordu. Dün McPherson’da uzun uzun bahsetmişti Malachy Moore’dan.

“Arayan kim?” diye sordu karşı tarafa.

Cevap yok.

Balkondan sarktı; tıpkı dün olduğu gibi caddede kimse yoktu. Dün gecenin karmaşası da aynen böyle başlamıştı. Birisi bu saatlerde iç hattan aramıştı. Sarkıp bakmış, kimseyi görememişti. Aynı olay tekerrür ediyordu şimdi.

Az önce Malachy Moore'un öldüğünü söyleyen kişi, dün arayıp Katalan aksanlı İspanyolcasıyla gece anketi yaptıklarını ve sadece tek bir soru soracaklarını söyleyip, cevap vermeye fırsat vermeden, "Marcel Duchamp'ın denizden neden döndüğünü bilip bilmediğinizi öğrenmek istiyorduk," diye soruyu yapıştıran kişi olabilirdi.

Yok, hayır, sesi dünküne benzemiyordu. İki arama arasında yirmi dört saat olması belki de sadece tesadüftü. Bugün arayan Fransızca konuşuyordu, Katalan aksanı yoktu; herhangi biri aramış olabilirdi, dün gece barda edindiği arkadaşları Verdier ya da Fournier bile olabilirdi mesela. Dünkü arama ise arkadaşı Ricardo'nun otobiyografik kitabı *Annem Babam İstisna*'daki uzman tarafından yaptırılmış olmalıydı çünkü Duchamp'la ilgili sorduğu sorunun cevabı bu kitabın sayfalarında gizliydi.

Dün arayanla bugün, az önce arayan aynı kişi olamazdı. İç hattan dün arayan adam *Annem Babam İstisna*'nın okuruydu ve bu da Walter'ın iki gün önce tanıştıkları ve evin adresini verdikleri Katalan arkadaşı olabilirdi sadece. Yani, Walter Katalan aksanı takınıp aramadıysa, –gerçekten imkânsız bir şey– dün arayan başka biri olamazdı. Asıl tuhaf olan ise dün arayan kişinin, dalga geçmek için bile olsa, sonradan kendini göstermemiş olmasıydı. Walter'ın gecenin bir vakti bu şakayı yapan arkadaşının neden oyunun devamında sahneden çekildiğini hâlâ anlayabilmiş değildi Riba. Bugün arayanın da sonradan niçin toz olduğunu anlayamamıştı. İşte bu açıdan benziyordu birbirine arayanlar.

Tekrar telefona gitti ve karşıdaki kimse kimliğini açıklamasını istedi ısrarla.

Çıt yok. Dün geceki gibi sadece sessizlik hakim; Celia'nın yarın çekip gitmekle tehdit ederken yanına alacağı bavul ve seyahat çantasıyla birlikte iki üzgün sandalye ve tavandan

sarkan bir ampulü ağırlayan girişin kasvetli loş ışığının altında bile sessizlik hâkim.

Dün gece kimseyi göremeyince, Walter'ın arkadaşının McPherson'da saklandığını düşünmüştü. Her şey bu yanlış anlamadan doğmuştu zaten. McPherson, Marsilyalı bir adam tarafından işletilen bir bardı ve müşterilerinin bir kısmı Fransız'dı. Celia ve kendisi bu barın terasına birkaç kez gitmişlerdi. Hep gündüz vakti. Dün, Walter'ın arkadaşını bulup ona neden gecenin bir vakti o şakayı yaptığını sorma ümidiyle oraya gitmişti.

Tüm ayrıntılarıyla hatırlamak istemese de –kendine zarar vermekten korkuyordu– ne olduğunu yavaş yavaş idrak ediyordu; aklına hemen, Duchamp sorusundan sonra caddede kimseyi görememesinin ardından, tam bu saatte nasıl derin bir endişeye kapılarak Celia'nın nasıl olduğuna gidip bakmak ve bir şekilde onun varlığını hissetmek istediği geldi. En son bıraktığında uyuyordu Celia ve gelen aramayla kalkmış mıydı yoksa yüzünde son zamanlarda takındığı o kutlu ifadeyle uyumaya devam mı ediyordu, bilmiyordu. Deniz ve Marcel Duchamp üzerine yapılan aramayla ateşlenen bu karmaşadan kurtulmak için ihtiyacı vardı ona. Bu yüzden odasına gitmiş ve afallamıştı. Şimdi çok iyi hatırlıyordu, tedirgin edici bir andı. Uykuda olan Celia'nın yüzündeki o katı, sert, donuk, cansız bir ruha aitmiş gibi olan ifade onu şaşırtmıştı. Gerçekten dehşete düşmüştü. Celia uyuyordu ya da ölmüştü veya ölü gibi duruyordu ya da belki de taş kesilmişti. Her şey onun tekrardan doğmaya apaçık ihtiyacı olduğunu gösterse de, o, Celia'nın ilahi, melaike bir ruhu olduğunu düşünmeyi yeğliyordu. Zaten din hiçbir şeye yaramıyor, diye düşündü, ama bunun aksine, rüyalar çok dinidir, bütün dinlerden her

zaman daha dini olacaktır, bunun sebebi belki de uyurken Tanrı'ya daha yakın olmamızdır...

Odada bir süre kalmıştı, Marcel Duchamp sorusu hâlâ kulağında yankılanıyordu; korkuyu yenmenin ve tüm ölümlerin fizik ötesi caddesine gitmeye –kendi bulduğu eski bir metaforu bu– karar vermenin vakti artık gelmedi mi diye sormuştu kendine. Bu caddede, diye düşündü Riba, bana hep öyle geliyor ki tek bir ölü bir şey ifade etmiyor ve her şeyin önemi hafifletilmiş; öyleyse, ölümler evrenine yağmurun hep daha yavaş yağdığı bu uçsuz bucaksız dünyada birden fazla gamalı haçın ve yabancı otlarla kaplı birden fazla mezarlığın olduğunu anlamak daha kolay...

Of! Saçma bir şekilde şairane olma isteğinin yanında, aklından geçenleri kontrol edemediğinin farkına vardı ve durdu. Uçsuz bucaksız dünya, ölümler evreni... Düşündüğü bütün bu karmaşık şeylerin doğal bir sonucuymuş gibi, aynı zamanda, geçen ay Dublin'deki cenazesinin ve Londra'da yaşadığı dünyanın sonunun ve telefondaki gizemli sözcüklerin olağan bir sonucuymuş gibi, Riba'nın aklına John Huston'ın *Ölümler*'inde, Dublin'de bir evin merdivenlerinde adamın birden donup kalan ama beklenmedik derecede güzel ve gençleşmiş –aklına gelen olaydan dolayı güzel ve genç görünüyor– olan karısına bakmakta olduğu sahne geldi; kadın, merdivenlerin tepesinde kulağına gelen soğuk ve yağmurdan ve ona olan aşkıdan ölen bir aşığının –onu birden güzelleştiren– hatırasını aklına getiren hüzünlü İrlanda baladı "The Lass of Aughrim"i duyunca donup kalıyor.

Yine kaçamıyordu. Riba dün bir kez daha, *Ölümler*'in bu sahnesini, kendisi Celia'yla tanışmadan iki yıl önce ona aşık olan ve sonra bir sürü saçma sapan yanlış anlamalar yüzünden İspanya'dan ayrılıp kendi ülkesine dönen ve döndükten kısa bir süre sonra, doğduğu şehirdeki limanın en uzak is-

kelesinden atlayıp hayatına son veren Cork denen o genç çocukla ilişkilendiriyordu.

Cork. Dört harfli ölümcül bir ad. Bu şehri hep, Barcelona'daki evinden bir vazoyla bağdaştırmıştı. O vazodan nefret ediyordu, Celia şiddetle karşı çıkmasa çoktan atmaya karar vermişti. Bazen, kendini kötü hissettiğinde eski fotoğraflara ve çatal bıçak takımına bakınca kendini hepten kötü hisse-derdi. Bir de Celia'nın büyükannesinden kalma tablolar. Peki ya şu vazoya bakınca. Ah, Tanrım, ya şu vazoya bakınca...

Riba intihar eden bu genç adamın korkunç hikâyesine hiç tahammül edemiyordu. Celia'ya bu zavallı çocuğu ne zaman hatırlatacak olsa, sanki bu hatıra içten içe hoşuna gidiyormuş ve onu gençleştiriyormuş gibi, Celia'nın yüzünde birden güller açıyordu.

Dün, onu orada kaskatı ama güzel yüzüyle uyurken görürnce, yaşıyor mu yoksa taş mı kesilmiş şüphesiyle içinden bir şeyin onu dürtmesine ve oç alma hırsıyla olmadık şeyler düşündürmesine engel olamamıştı; şimdiki dingin Budist yerine, gençliğinde dünyanın sonundaki rıhtımda gezinen fahişeye yakın bir şey olduğunu hayal etti. Böyle düşündü ve hayal edilen ama zikredilmeyen sözcüklerin tuhaf yumuşaklığıyla, uyuyan eşine aklından şunları söyledi:

Celia, biricik aşkım, kar evrene, bütün canlıların ve bütün ölülerin üzerine ve o, Cork denen genç aptal çocuğun üzerine nasıl da usulca yağıyor hayal bile edemezsin.

Bunları aklından söyledi Riba, o anlaşılmaz rüyalara dalmış, yüzü holden gelen ışıkla hafif aydınlanırken; saçı başı dağınık, ağzı yarı açık, derin derin nefes alırken. Yağmur patır patır camlara vuruyordu. Banyoda, küvet musluklarından

biri tam kapanmadığı için su damlattığından Riba onu kapamaya gitmişti. Aydınlık yavaşça azaldı ve sonra dünyanın sonu gelmiş gibi titremeye başladı ışık. Evin kapısı kapalı olsa da, sanki tek eksik, Duchamp'ım denizden dönmesi, dönüp o vazodan kurtulmasıydı.

Malachy Moore'un öldüğü fikrine kendini alıştırsa iyi ederdi. Çünkü Fransızlar Verdier ve Fournier'nin onu bu gece bara tekrar döndürmek için böyle bir şaka yaptıklarını düşünmektense, buna alışmayı tercih ediyordu. Nedenini bilmiyor ama Malachy Moore'un öldüğünü söyleyen ses ciddi söylüyormuş gibi gelmişti ona.

Ölü olduğu fikrini tercih etmeye karar verir vermez, ortamda bir şeyin, net olmayan ve belirsiz bir protesto edasıyla, yavaşça sönmeye başladığını fark etti. Sanki normalde gölgesinin gezindiği alanın içi boşalıyormuş da bu boşluk, az önce soğuk olan boynuyla sırtını yakmaya başlıyormuş gibi geliyordu. Bu odanın bir yerinde gürültüyle bir şeyler koptu. Öyle bir gürültü ki sanki hepsi gitmişti. Birisi çıkmıştı. Belki de bu yüzden şimdi, uzun zamandan sonra ilk kez, onu gözetleyen biri artık yokmuş gibi geliyordu. Ne yazarının hayaleti, ne onu kobay gibi kullanan acemi çaylak, ne Tanrı, ne New York'taki hayalet, ne hep peşinde olduğu yetenek; hiçbirinden eser kalmamıştı. Aniden gelen olağanüstü derin bu sessizliğin ortasında panik vardı. Nietzsche'nin Tanrı'nın ölmüş olduğunu ve ondan sonra tüm insanların sefalet içinde yerle yeksan yaşamaya başladığını duyurduğu o sıradan ânı hatırladı.

Ölülerin olduğu karmaşık bir bölgeye girdiğine yemin edebilirdi; uzun süreli bakamadığı güneşte yaşadığı gibi, gözlerini öyle kamaştıran bir yerdi ki burası, tam bakamıyordu. Burası da güneş gibi, yararlı bir güçtü, bir hayat kaynağından başka bir şey değildi. Buranın içine doğulabilirdi

çünkü ölûme doğulabilirdi. Deneyecekti. Zaten dün bu yenden doğuşu yaşamıştı. Sönük olan emekli editör hayatını canlandırıp düzeltmeye çalışacaktı. Ama odada bir şey tamamen kopmuştu. Birisi gitmişti. Veya silinmişti. Belki de olmazsa olmaz biri artık yoktu. O birisi başka bir yerde tek başına kıs kıs gülüyordu. Yağmur, şiddetini giderek artırarak camlara, boş ve derin mavi havaya ve hiçbir yerde olmayana ve sonu gelmeyene vuruyordu.

Uzun süre okurluk yapmış biri olarak, dünyada her gün olup biteni bir okur çarpıklığıyla yorumlamaya meyilli olduğundan, gençken *yazarın ölümü* konusu etrafında sürekli tartışmalar yapıldığı, her geçen gün kendisini daha çok endişelendiren bu çetrefilli konu üzerine bulduğu her şeyi okuduğu zamanları hatırlıyordu şimdi. O zamanlar öyleydi çünkü hayatta yapmak istediği bir şey varsa o da editör olmaktı ve bunun için ilk adımları atıyordu bile. Tam yazar bulup onların eserlerini basmaya hazırlanırken, bu yazarın bir gün yok olup gideceğini –hâlâ gitmediyse– söylemeye varacak kadar o yazardan aşırı şüphe duyulmasının kötü şans olduğunu düşünüyordu. Biraz daha bekleselerdi ne olurdu diye her gün hayıflanıyordu o dönemde genç Riba. Bazı arkadaşları ona endişelenmemesi gerektiğini çünkü bunun, Fransızlar'ın ve *yapısökücü* Kuzey Amerikalılar'ın geçici modası olduğunu söyleyerek neşesini yerine getirmeye çalışıyordu.

“Yazar gerçekten öldü mü?” diye sordu bir gün, mahallede ara sıra karşılaştığı Juan Marsé'ye. Marsé'nin yanında uzun boylu esmer, hafızalara kazınan ay yüzlü bir kız ve şair Gil de Biedma vardı o sabah.

Marsé Riba'ya öyle bir bakış atmıştı ki hâlâ aklındaydı Riba'nın.

“Ne komik, ölmek zorunda olduğumuz doğru mu diye sormak gibi bir şey bu,” dediğini duydu kızın.

Şimdi yüzünün Bev Dew'e benzediğini düşündüğü o kızıdan çok hoşlandığını hatırlıyordu ve hatta, tıpkı kısa bir zaman önce Bev'le olduğu gibi pat diye ona aşık olduğunu anımsıyordu. Özellikle yüzüne vurulmuştu; taze, mis kokulu ay yüzüne. Ve tabii buruşuk kaşlarının ve yüzündeki güçlkle görünen gölgenin altında yatan aşka daveti unutmamak lazım.

“Yazar, editörün hayaletidir,” dedi Gil de Biedma hafifçe gülümseyerek.

Bunun üzerine Marsé ve uzun boylu, ay yüzlü kız çok gülmüşlerdi, muhtemelen Riba'nın bilmediği, aralarındaki bir şakadan dolayı.

Dün gecedен bazı görüntüler tekrar çakıyordu gözünde. Epey içmiş vaziyette, o iki Fransızla McPherson'da konuşurken, İrlanda denizinin güzelliğinden bahsetmelerinden, Riba'nın İrlanda'daki evlerin dekorasyonuna dair sorusundan ve Avrupa Kupası'nda İspanya'nın elde ettiği başarıdan konuştuktan sonra, nedenini hatırlamamakla birlikte, konunun bir an Samuel Beckett'e geldiğini hatırlıyordu.

“Evini Beckett'le kaplamış birini tanıyorum,” demişti Verdier.

Beckett'le kaplanmış bir ev mi? Daha önce hiç böyle bir şey duymamıştı. Zamanında –yayınevine çok el yazması geldiği günlerde– muallakta kalmış ve kararsız yazarların, kendilerinden daha muallakta kalmış ve kararsız başlıklarla teslim ettikleri şu romanlardan birine iyi bir başlık olurdu bu.

Şu iki Fransız, Verdier ve Fournier, Beckett'in israf olmuş berbat İrlanda yılları hakkında o kadar çok şey biliyorlardı

ki, Riba kadehleri devirirken bir süre sonra onlara Beckett'in karakterlerinin adıyla, Mercier ve Camier diye sesleniyordu.

Su gibi Guinness için Verdier, kendisine Beckett'in kişiliğinin oluşmasında anahtar yılların neden kesinlikle Dublin'de geçirdiği yıllar olduğunu anlatıyordu. Sallanan sandalyesinde oturmakta olan Riba, Verdier'nin anlattığı bir sürü şeyi şu an hatırlamıyordu ama yazarın, Cooldrinagh'da doğduğu evin oradaki çam ağaçlarının tepesine tırmanıp kendini oradan boşluğa bırakıp, yere çakılmadan önce dallardan birini hasbelkader zamanında yakalayarak küçüklüğünden beri yaptığı tehlikeli spordan bahsettiğini çok iyi hatırlıyordu.

Riba, Verdier'nin bunu anlattığını çok net hatırlıyordu çünkü anlattıkları arasında Riba'yı en çok etkileyen bu olmuştu muhtemelen; ayrıca çocukken sallanan sandalyeyle yaptıklarını, sandalyeyle sallanırken en aşağıya kadar düşmek için sonuna kadar yükseldiğini, yazarın ve her şeyin ölümünden sonra dünyanın sarsıcı gücünü gösterdiğini hatırlatıyordu ona.

Fournier'in de çenesi çok düşüktü ve konuşmasının bir yerinde Beckett'in, her şeyini riske atan, kökleri olmayan ve olmaması gereken bir yazar örneği olduğunu tekrar tekrar vurgulamıştı: Ne ailesi vardı ne kardeşleri. Hiçlikten geliyor, dedi Fournier. Birçok kez tekrarlardı hiçlikten geldiğini. Alkolün tahribatı. Şimdi Riba birden, çok net olarak, dön Verdier'e ve Fournier'e Dublin'de hiç Beckett'in gençlik haline benzeyen birini görüp görmediklerini sorduğunu hatırladı.

Kendisi *Bloomsday*'in son günü o tipe iki ayrı yerde iki kere denk geldiği için muhtemelen onların da genç Beckett'in kopyasına birden fazla kez rastlamış olabileceklerini söylediğini hatırladı.

Verdier ve Fournier, neredeyse bir ağızdan, böyle birini tanıdıklarını söylemişlerdi. Dublin’de epeyi ünlüydü şu Beckett’in kopyası, demişti Fournier. Trinity College’da okuyan, yürümeyi çok seven bir çocuktuk ama şehrin her yerinde, en beklenmedik yerlerinde görülüyordu. Onu bir sürü insan tanırdı, evet. Kesinlikle Beckett’in gençliğine çok benzediği için dikkat çekiyordu ve onlar da bu benzerlikte gizemli bir durum olmadığını, onun gerçekten Beckett’in gençlik hali olduğunu düşünüyorlardı, bu kadar basit. Ama Dublin’de birçok insan onu Godot diye bilirdi. Adı bu değildi tabii. Adı Malachy Moore’du.

“Ama kesin Beckett o, ben sana söyleyeyim,” diyerek son noktayı koymuştu Verdier.

Hep biraz ürkerek, dün olmuş olabilecekleri ite kaka tekrar hatırlama işini tamamladı. Akşamdan kalma hali giderek yok olduğu için dün geceye dair yeni kesitler ortaya çıkıyordu; dün gece evinde, telefonda Duchamp’la ilgili sorudan sonra dışarıda, labirente benzeyen odasından ve boğucu yalnızlıktan uzakta araştırma yapmaya karar verdiği o dehşet anı net olarak hatırlıyordu şimdi. Ve Celia’ya not bıraktıktan sonra çıkmaya karar vererek gidip asansörü çağırdığı, saniyeler sonra caddeye ayak bastığı ve yağmurun yüzüne vurmasıyla birlikte birden gecenin bağırان yalnızlığıyla açık havayı hissettiği o çılgın anı hatırlıyordu. Dandik şemsiyesi uçmasın, o da şemsiyeyle birlikte havalanmasın diye çok yavaş yürürken, köşeyi dönünce, yanmayan tek lambanın orada duran büyük tehlikeyi fark etmişti birden.

Korkuyordu ama bunun, yağmurun ve hatta sis bulutlarının olduğu bir İrlanda filminden fırlamış türden bir tehlike olabileceğini hayal edememişti belki. Bir an, gençliğindeki

cesaretini toplayabilirse, hiçbir şeyden korkusunun olmadığı o ruhu tekrar yakalayabileceğini hissetti. Durumu gözden geçirirken cesaretini topladı. İstese de artık geri dönmesi iyi olmazdı çünkü çoktan görmüşlerdi onu. Bu dehşet karşısında yapabileceği tek şey bu durumdan yakayı kurtarmayı beklemektir. Ama, yağmurlu bir gecede beklemek için en uygun yer orasıymış gibi o iki lanet olası tipin orada bekliyor olması bariz şekilde dehşet verici bir şeydi. Bir tanesi zayıf ve sarışındı, saçları eski *punk*çular gibiydi, burnu büyük ve kemerliydi. Diğerisi ise siyahi ve şişman, göbeği önden giden, leş gibi rastaları omuzlarına dökülen bir tipti.

Özellikle, burnu kemerli, sarışın olan çok korkunçtu. Caddede başka kimse olmamasına rağmen ikisi de ona bakmıyordu. Riba, ne yapacağını bilmiyordu. En iyisi hiçbir şey yokmuş gibi yürümek, onları geçince, bara varana kadar tabanları yağlamak, diye düşündü. Zaten bar, tehlike alanına elli metre ötedeydi; ne onlardan korktuğunu ne telefona mesaj bırakanların onlar olabileceğini ne de hiçbir şeyi çıkartmadan, onlarla göz göze gelmeden yanlarından geçip gidebileceğini düşündü.

Aslında, iyice düşündüğünde, o tipler kesinlikle telefonda Marcel Duchamp'tan bahsedecek kapasitede değillerdi. Köşeye yaklaşırken paniğinin giderek arttığını fark etti ama yapacak başka bir şey olmadığından yürümeye devam etti. Yağmurluğunun boğazını yukarı kaldırdı ve yürümeyi sürdürdü. O iki gudubetin hâkimiyet kurduğu alana yaklaşırken en büyük sorunu kendisi yaratıyordu: Kendini hiç olmadığı kadar güvensiz ve yaşlı hissediyordu. Buna dayanamayacak gücü kalmamıştı, kalbinin hızla çarptığını ve bütün bedenini feci bir korku kapladığını fark etti. Artık gerçekten yaşlıydı, fena halde yaşlı olduğunu kabul etmesi lazımdı. Dublinesk şiirinin dizeleri hiç o an olduğu kadar uymamıştı

ona çünkü sanki sihirli bir değnekle, o gece bara yaptığı kısa gezinti onu dünyanın sonundaki yağmurluklu yaşlı fahişeye dönüştürmüştü; yani, acınası haldeki edebiyatın beklenmedik şekilde hayat bulan son umut ışığına ve aynı zamanda, kendisinin, tarihteki son edebiyat editörünün cenazesinin geçtiği sıvalı kaldırımlardan aşağı, dumanlı ışıklar altında yürüyen, soğuktan buz kesmiş, tükenmiş yaşlı bir adama.

Ama, iyice düşünecek olursa, İspanya'nın acı gerçekliği ve berbat çehresiyle karşılaştığında Dublin'deki o köhne sokak bile harikaydı aslında. O iki –muhtemelen– kötü adama doğru ilerlerken gecenin sır taşımadığı ve hiç farkına bile varmadan zorlukları atlattığı o zamanların nostaljisini yaşıyordu. Birden, mizah her şeyin ilacıymış gibi, Milly Bloom şarkısı yankılandı hiç beklemediği şekilde; zavallı Milly'nin hayaleti imdadına yetişmeye çalışıyordu adeta. Daha sonra, bunun gibi, onu gerçekten endişelendirmesi beklenenlerden farklı durumları düşünerek tehlikeyi ikinci plana ittiği başka durumları hatırlamaya devam etti. Örneğin, çocukken az kalsın boğularak ölecekti, Tossa de Mar'ın denizi onu kuvvetle içine çekmişti; yüzme bilmeyen Riba, şişme bir yastığa tutunmuş ve öleceğini düşünmek yerine, en sevdiği çizgi roman *El Jabato*'dan, kendisinininkine benzer bir durumda olan roman kahramanının, roman karakterlerinden biri olan çırpı şair Fideo tarafından son anda kurtarıldığı bir sahneyi hatırlatıyordu.

Ve o iki –muhtemelen– kötü adamın yanına vardığında o kadar çırpı şair Fideo'nun –bu adın insan hayatının hassasiyetine gönderme yaptığını düşünmüştü o an– kurtarma sahnesine o kadar dalmıştı ki onları sorunsuz bir şekilde arkada bıraktığını fark etmeden geçip gitmişti yanlarından.

Onlar da onu görmüşse benzemiyordu ya da belki sadece bir hayaletin, bir ölünün geçtiğini görüp rahatsız etmek istemişlerdi. Sonra, yanlarından geçerken onları görmediğini anladı ve hatta onları aşırı geride bıraktığını kabullenmek zorunda kaldı. Şimdi gençliğini, yandakilerin saçma sapan konuşmalarını duymaya çalışarak ve viski kadehlerini devirerek harcadığı sayısız yavan geceyi düşündü; geçmişe dönüp bakmak bir felakete yol açabilirdi. O zamanlar o kadar çok boş vakti vardı ki, aptalca, hiçbir şey yapmadan boşa harcamıştı hepsini.

Saniyeler sonra, gecenin içinde kaybolan bir hayalet gibi McPherson'un kapısına varmıştı, içerisi çok kalabalık değildi. Walter'ın Katalan arkadaşından iz yoktu. Onu orada arayarak yanlış yaptığını anlamıştı birden. Ama artık çok geçti. Bardaki az sayıda müşteri girecek mi, girmeyecek mi diye ona bakmıştı; o da iki adım ilerleyip bara girmişti. Gömülü bir hatıranın en derin yerine daldığını hissediyordu. Her neyse, en iyisi hiçbir şey olmayacakmış gibi yoluna devam etmekte. Celine'in dediği gibi, "Bir girdin mi bir daha çıkamazsın."

Barda, onun oturduğu yerin ucunda, düşünceli düşünceli aapış arasını kaşıyan orta yaşlı bir adam görmüştü; onun yanında, kumaş şapkalı, botları çivili, viski bardağının dibindeki parlak ışık huzmesine öfkeyle bakan alkolik tipli zayıf bir tip vardı. Bir de, tren vagonu gibi kokan kırmızı siyah kadife kumaştan taburelerde birbirine sırtışan birkaç çift vardı. O zaman bardaki iki tipin Fransız olduğundan ve aynı gece onları Mercier ve Camier diye kutsayacağından henüz bihaberdi.

Kendine güveniyormuş gibi görünerek bara girdiğini ve ne içeceğine karar vermeden önce bara yaslanıp aklını toplamaya ve beyninin, tıpkı Murphy'nin yaptığı gibi, kendini algılaması sürecini başlatmasını sağlamaya karar verdiğini

hatırladı. Zihnini, dış dünyaya tamamen kapalı büyük, boş bir küre gibi hissediyordu o an; Beckett'in tabiriyle kendinde olmayan bir şeyi atmadığı için bir kayıp değildi bu, çünkü hakikat ya da şu an gibi ya da şu ana uzanan hakikat gibi veya hakikate akan şu an gibi, zihninin iç evreninde mevcut olmayan hiçbir şey dış evrende asla ve kat'a var olmamıştı, olmayacaktı.

Zihnini azımsanmayacak derecede ve boşuna yorduktan sonra neredeyse bitmiş tükenmiş hissediyordu. İlk günden beri kafayı taktığı *Stairway*'in reprodüksiyonunu, Hopper'ın dairedaki küçük tablosunu düşündü. O tablonun kendisi söylemişti ona çıkmamasını. Evden çıkmamaya çağıran bir tabloydu o. Yine de kapıyı açıp sokağa, yağmura çıkmaya karar vermişti. Ancak Hopper bu tabloda dışarıya açılan bir kapı çizmiş olsa da, tablo, çelişkili ama net bir şekilde, evde kalmaya, dışarı adımını bile atmamaya davet etmişti onu. Ama artık çok geçti. Tabloya karşı gelmiş ve dışarı çıkmıştı.

Bir keresinde, kendi ofisinde, reddedilmiş bir yazarın kendisine, "Siz, beyefendi, bayağılığın ta kendisisiniz," dediğini hatırladı. Neden bu cümle aklına takılıp kalmıştı ve neden, kendine en çok güven duymaya ihtiyacı olduğu en zayıf zamanlarında tekrar ortaya çıkıyordu?

Cin ve yanında su istedi çekinerek. Mekânın sahibi Marsilyalı Marcel, Celia'yla Riba'nın barın terasında oturduklarını hatırladığını göstermek için ona Fransızca bir şey söylemişti. Sonra, ona içkisini vermişti. Riba tek seferde dikmişti kafaya hepsini. İki yılın susuzluğu, diye düşünmüştü. O andan itibaren hiçbir şeyi net düşünememişti. Alkol doğrudan beynine akmıştı. Çabuk etkiliyor insanı, diye düşünmüştü. Ve birden uçuşa geçmişti. Değişme amacıyla. Kafa gitmişti; kellesi elinde. Her şeyin merkezi olan kafa. Dolunaylı gecede sessizce kalıyor son editör.

Tam olarak ne düşündüğünü bilmek zordu Riba için. İki yıl içkisiz kalmanın bir bedeli vardı. Her neyse, işlerin gidişatını şöyle böyle anlıyordu. Dolunaylı gecede sessizce kalıyordu son editör. Acaba son editör kendisi değil mi? Gö-mülmüş Gutenberg galaksisiyle aya karşı sallanan sandalyesinde yıldızları izlerken bunların, ölülerin, eski akrabaların ve tanıdığı şarlatanların ruhları olduğunu düşünerek geçirirdi gecelerini. Ama yok; yapması gereken yorum bu değildi. Bunlar sadece alkolün kaçınılmaz etkileriydi. Bir içkicinin düşünceleri. Kafa gitmişti; kellesi elinde.

“Bir cin daha,” dedi Riba.

Son editör o muydu? Doğrusu bu olurdu ama değildi. Yeni, bağımsız, genç editörlerin fotoğraflarını görüyordu her gün gazetelerde. Çoğu ona çekilmez, eğitimsiz geliyordu. Yerini bir gün bu salakların alabileceğini hiç düşünmemişti, dolayısıyla kabullenmesi zordu, zaman alan ve sancılı bir durumdu. Dört gerizekâlı onun yerini almayı hedeflemiş ve sonunda bunu başarmıştı. Onlara yolu açan, arkalarından iyi konuşup ilerlemelerini sağlayan kendisiydi. Yayıncılıkta, kuzu kılığındaki bu yeni kurtlara karşı bu kadar salak, bu kadar kibar ve yardımsever olduğu için oh olmuştu ona.

Bu yeni editörlerden biri, örneğin, yeni bir kültüre giden geçiş döneminde yaşadığımızı duyurmaya adanmıştı kendini ve hiç emek göstermeden ilerlemek istediğinden, “dijital devrimin yeni diline” tutunmuş gerçekten çok kalın kafalı düz yazı yazarlarına sahip çıkmıştı; oysa bu yeni dil dedikleri, onların hayal gücünden ve yetenekten yoksun olduklarını örtmekten başka bir şeye yaramıyordu. Bir başka genç editör, zavallı Riba’yla aynı zevkte ve tarzda yabancı yazarları yayımlamaya çalışıyordu ve aslında onun önceden zaten daha iyi yaptığı işleri taklit etmekten öteye geçemiyordu. Başka bir tanesi İspanyol yayımlarının dünyada en çok ilgi

gören örneklerinden kopya çekerek, yazarlarını zaferinde sadece piyon olarak kullanıp medyatik bir yıldız olmayı hayal ediyordu. Bunların hiçbirisi, kendisi gibi yeteri kadar dirayet gösterip otuzdan fazla yıl dayanamamıştı. Eylül ayı için kendisine bir ödül töreni düzenlendiğini ve bu işin başında dijital devrimcinin, kopyacının ve süper star olma meraklısının bulunduğunu duymuştu. Ancak Riba sadece onlardan uzak durmak istiyordu çünkü bu tarz hareketlerin altında çok az gerçek takdir ama gizli kapaklı çok fazla çıkar yatardı.

İkinci cini de birden kafaya dikmişti ve bunu diğerleri izledi. Az sonra kendini Spider ya da diğer bir deyişle örümcek ağlarıyla dolu loş ışıklı bir içki mahzeninde bir ok gibi hissediyordu. İçeride o kadar az insan vardı ki, müşterilerin arasında Walter'ın Katalan arkadaşını tekrar aramak işe yaramazdı. Öte yandan, orada bulunanların hiçbirisi onu iç hat telefonda arayan şüpheli kişi olamazdı. Birisinin onu, belki ertesi gün çözeceği belki de hiçbir zaman çözemeyeceği bir gizemin içine sokmayı başardığı kesin gibi gelmeye başlamıştı. Her şekilde bu gizemin o barın dört duvar arasında çözülmesini beklemek boştu. Gece dışarı çıkarak büyük bir hata yapmıştı işte. Bara girerken gördüğü ve barda ona çok yakın duran İrlanda şapkalı iki adama tekrar takıldı bakışları. Fransızca konuştuklarını duyuyordu sanki ve çekinerek yaklaştı yanlarına. O sırada birisi şöyle diyordu:

“Souvent, j’ai supposé que tout...”

Riba'nın yaklaştığını görünce ayrılmışlar ve cümle havada kalmıştı. Cümlenin devamı neydi, her şeyin ne olduğunu sanıyordu acaba? Bu cümle de başka bir sırra dönüşmüştü, hem de sonsuza dek çözümlenmeyecek bir sırra.

Dakikalar sonra, Riba asilce beşinci cini ve suyu içtiğini

hatırlıyordu, o iki Fransızla artık iyice muhabbete gömülmüş vaziyetteydi. Bir süre, dünyanın çeşitli yerlerindeki barlarda içtiği kokteyllerden ve camgöbeği renginde havuzlardan ve Key West'teki bazı kulüplerde soğuk cin dağıtan beyaz ceketli garsonlardan bahsetti. Ta ki bardaki aynadan, sanki bir atlıkarıncadaymış gibi, rengarenk, dizi dizi içki şişelerini görene dek. Hemen ardından, ilk viskiyi içerken –cinden vazgeçmişti birden– Fransızlar'a İrlanda evlerinin dekorasyonlarıyla ilgili bir soru sormuştu ve nasıl olduğunu bilmeden, birdenbire Samuel Beckett'i dahil etmişti muhabbetin içine.

“Evini Beckett'le kaplamış birini hatırlıyorum,” demişti Verdier.

“Kaplamış mı?” diye şaşırmıştı Riba.

Riba bunu açıklamasını istese de, Verdier asla böyle bir şeye yanaşmamıştı.

Üçüncü viskiden biraz sonra Riba, Verdier'in cumartesi günü yarışlarıyla ilgili can alıcı tahminler yaptığı sırada, agresif bir tavırla lafını bölmüştü. Verdier şaşıp kalmıştı; neden bu şekilde lafını böldüğünü anlayamamış gibiydi. Bu afallamasından yararlanan Riba –oradaki herkese sorduğu gibi– Dublin'de Beckett'in gençliğine benzeyen birini görüp görmediklerini sormuştu.

Verdier ve Fournier, neredeyse bir ağızdan, böyle birini tanıdıklarını söylemişti. Beckett'in kopyası Dublin'de epey ünlüydü, demişti Fournier. Sohbet canlanıyordu ve o anda Verdier, *Ulysses*'te de geçen Forty Foot'u anımsamıştı, Sandycove'da Martello kulesinin hemen önündeki Beckett mekânını. Burası, dalgakıranın içine basamaklar oyularak yapılmış bir yerdi ve çok eski zamanlardan beri Dublinliler yılın her mevsiminde buradan suya dalmaya bayılırlardı.

Burası, Beckett'in babasının, oğulları Sam ve Frank'e yüzme öğrettiği yerd. Öğrensinler diye onları erkeklere özgü bir acımasızlıkla suya atmış ve ikisi de suyun üstünde kalmayı başarıp yüzmeyi çok sevmişlerdi. Beckett doğduğu topraklarda mevcut her yerin arasından, yüzmek için daha çok Howth tepesinin aşağısında, denizin muhteşem bir uzantısına yüzmeye gitse de, İrlanda'ya her döndüğünde Forty Foot'a uğrarmış.

“Gerçekten tam bir Beckett mekânı. Rüzgârlı, radikal, etkili, ıssız,” demişti Verdier.

“Martıların ve kaba saba denizcilerin yuvası; dünyanın sonu sahnesi,” diye eklemişti Fournier.

Neşeleri daha da yerindeyken Celia hışım gibi girmişti içeriye, hiç geçmeyecek gibi duran bir öfkeyle yaygarayı koparıp Riba'ya bağırmıştı Celia, bir süre, hakaret makinesi gibi, feryat figan.

“Bitti,” demişti biraz yatışınca. “Hayatının hatasını yaptın, hayatının hatası bu, aptal.”

O arada Verdier ve Fournier ister istemez barın en uzak noktasına çekilmişlerdi. Riba birden, dünyanın merkezinde yoğun bir ânin tekrar mümkün olduğunu fark etmişti; kehanetli rüyasında görmüş olmasına rağmen, o rüyadaki aynı yakıcı güç ve enerjiyle ona gelen ve geldiği an bir gün Dublin'de ufukta görünen tuhaf bir mutluluğun habercisi olan, kıyameti andıran o görüntüyü.

Celia'nın durmadan bağırması, durumun kendisinin utanç verici olması; arzulanan bir senaryo değildi bu. Ancak iki yıl önce hastanede gördüğü rüyayı baz alarak, Celia'nın kısa bir sürede daha şefkatli bir insana dönüşeceğini tahmin edebilmişti. Tahmin ettiği şey gerçek de olmuştu. Bağırma-

tan bıkınca sarılmıştı ona ve dünyanın merkezinde bir ânı yaşamaya geçmişlerdi. O duygu yüklü sarılma boşuna görünmemiştir kehanetli Dublin rüyasında. Bardan çıkarken o kadar sıkı sarılmışlardı ki, dengelerini kaybedip, rüyanın da önceden bildirdiği gibi, yere düşmüş ve yerde adeta tek beden olmuş, sarılmaya devam etmişlerdi. Dünyanın merkezinde yaşanmıştı bu sarılma. Berbat bir sarılmaydı ama aynı zamanda çarpıcı, duygusal, ciddi, hüzünlü ve aptalcaydı. Esaslı bir sarılmaydı ve –daha iyi ifade edilemezdi– bir rüyadan çıkmıştı gerçekten. Daha sonra Dublin’in kuzey kısmındaki o caddede oturmuştu ikisi kaldırımın güneye bakan tarafına. Çaresizliğin gözyaşları.

“Ah Tanrım! Neden başladın ki sanki içkiye tekrar?” demişti Celia.

Tuhaf bir andı; ikisinin bu onulmaz acısının ve Celia’nın şaşırtıcı şekilde tam da rüyadakiyle aynı soruyu sormasının ardında sanki görünmez bir işaret, mesaj vermek isteyen bir haberci vardı.

Sonra, nispeten mantıklı bir tepki vererek, Celia’nın kehanet rüyasındakiyle mümkün olduğunca aynı seyirde gitmesini ve şöyle söylemesini beklemişti:

“Yarın Cork’a gidebiliriz.”

Ama Celia bunu söylememişti. Tam tersine, Cork ismi, o kadar yoktu ki o sahnede, sanki tamamen havada asılı kalmış gibiydi, sonrasında daha korkunç bir durumda, örneğin Barcelona’daki vazo kılığında, ortaya çıkabilmek için oralar da takılıyormuş gibi geçip gidiyordu.

İki yıl önce hastanede gördüğü o tuhaf rüyanın özünde kesinlikle, bilincin tekrar kazanılması ve hayatta olmanın mutluluğunun var olduğunu anlamıştı o an Riba.

Celia ertesi gün Cork’a gidebileceklerini söylememişti ama o an, bu yüzden tuhaf bir an olmaktan, dünyanın mer-

kezinde yaşanmış bir an olmaktan çıkmıştı. Çünkü birden karısına her şeyden, hayattan ve ölümden öte bağlı olduğunu hissetmişti. Bu his gerçekten o kadar ciddiye, o kadar yoğundu ve o kadar içtendi ki sadece olası ikinci bir doğumla bağdaştırabiliyordu onu.

Celia için bu hissiyat kısmına çok dahil olmuyor; sadece alkole bu talihsiz dönüşüne kızgın. Yine de, sarılmalı sahne- de Celia da duygu seline kapılıyor ve Riba, kendisi kadar ol- masa da, dünyanın merkezindeki bu eşsiz ânın beklenmedik yoğunluğundan Celia'nın da hoşlandığını görüyor.

“Ölüler ağladığında, bu, iyileştikleri ve hayatta oldukla- rının farkına varmaya başladıkları anlamına gelir,” demişti Riba.

“Ölüler ağladığında, bu, zil zurna olana kadar viski içtik- leri anlamına gelir,” diye cevap vermişti Celia, daha gerçekçi olarak.

Hemen cevap verememişti.

“Ne acı, diyor; ölüyoruz, yaşıyoruz ve iyi olan şeyler çabucak bizden uzaklaşıyor.”

“Yaşıyoruz ve ölüyoruz,” diye düzeltmişti onu Celia.

Böylece, ânın büyüğü kaçmıştı.

Ama neticede o an yaşanmıştı. Gerçekten dünyanın mer- kezinde bir andı. Bunu hemen izleyen, Celia'nın korkunç bir bakış attığı ve ikisinin hayatının olağana döndüğü an hiç de merkezi değildi oysaki. Bakışlarını çekmemiştii üzerinden, yine nefretle bakıyordu şimdi. Ama en çok da gözünden düşmüş gibiydi.

Peki, bu arada Riba ne yapıyordu? O da gözünden düş- müş gibi bakabiliyor muydu ona? Budist olduğu için ahmak olduğunu söyleyebiliyor muydu? Yok, hayır, cesaret bile edemiyordu. Henüz o ânın, o yoğun duygunun etkisinden kurtulabilmiş değildi. İrlanda Denizi'nin ona derinden mı-

nıldandığını duyuyordu; ona herkesin gözünde en tepede olmaktansa aşağılarda olmanın hep daha iyi olduğunu söyleyen bazı laflar. Çünkü insan en kötüye çakılmış, kader tarafından unutulmuş ve dibi görmüşse, hâlâ umut besleyebilirdi ve korkarak yaşamazdı. Hayatta kalmışlık duygusunu yaşayabilmek için neden yere yapışması gerektiğini şimdi anlıyordu. Yaşlanmış olması, bitik olması, her şeyin sonuna gelmiş olması umurunda değildi çünkü öyle ya da böyle bu durum, insanın iyi bilinen, genel anlamdaki acizliğinde ve en az onun kadar iyi bilinen, dünyada geçirdiği zamandaki acizliğinde her şekilde yakalamaya değer öncelikli bazı anlamların olduğunu anlamasını sağlıyordu. Onun yaşamış olduğu o an, öyle bir andı işte. Üstelik, bunu, iki yıl önce hastanede gördüğü duygu yüklü, eşsiz bir rüyada yaşamıştı. O an, son aylarda bilemeden uğruna mücadele ettiği değerli anlardan birisiydi. Yerdeki rahatsız duruşuna rağmen Celia'ya sarılmış bir halde, orada o an kısa bir süreliğine, diğerlerinde olduğu gibi dünyanın caddelerinde tek başına gezindiğini ve kendini birden rüzgârın silip süpürdüğü bir rıhtımda bulduğunu ve orada tüm taşların yerine oturduğunu hayal etmeye vermişti kendini: Şüpheyile geçen yıllar, arayışlar, sorular, başarısızlıklar yavaş yavaş anlam kazanıyor ve en iyi olduğunu düşündüğü görüntü her şeyin kanıtı olarak seriliyordu önüne; bir şey yapmasına gerek olmadığı açıktı, sadece sallanan sandalyesine dönüp orada varlığına sessiz sakin devam etmesi gerekiyordu; kötüye gidiş.

“En acı değişim, en iyiden gelendir,” dediğini hatırladı *King Lear*'daki kont Gloucester'ın oğlunun; “En kötü ise kahkahaları geri verir bize. Hoşgeldin öyleyse, şimdi sarıldığım hayali hava. En kötüye savurduğun zavallı adamın savurmaların için borcu yok sana.”

Şimdi en kötüsündeydi ama bir terslik vardı çünkü en kötüsüne ona kahkahaları geri vermemişti. Son rıhtımda aydınlanma ânını yaşadığı gece için büyük bir bedel ödemişti ancak hiçbir şey beklediği gibi olmamıştı. Çünkü fark etmeden, kötünün de kötüsüne düşmüş durumdaydı; düşündüğünden daha aşağıda bir yerlere. Üstelik, akşamdan kalma hali geçmiyordu. Hopper'in küçük tablosu hiçbir şekilde değişmiyordu işte.

Hataya düşmesinin ilk sonuçlarını görmeye başlamıştı dehşet içinde. İlk olarak, hep peşinde olduğu Tanrı da o büyük yetenek de ölmüştü. Yani, izni dışında, kendini iğrenç bir dünyada bir bok çukurunda bulmuştu.

Henry Vaughan'ın da dediği gibi hepsi gitmişti. 17. yüzyıla ait bir İngiliz şiirinin ilk dizesinde dediği gibi: "Herkes ışık dünyasına gitmiş." Ama en kötüye giden bu yolda, içinde bulunduğu bok çukurundan ışık pek görünmüyordu. Evinin, kutuya dönmüş son halinin yarattığı en büyük sorunlardan biri buydu, şüphesiz. Henry Vaughan bu yüzden dizesinde kuru kuru ve mutsuzca "Herkes gitmiş," diyordu. Filmin sonu.

Kaybolan ya da hiç bulunamayan o büyük yeteneği hatırladı tekrardan. Herhangi bir yazıda ya da hayata dair yazılan bir olayda bu yetenek var mıydı yok muydu; bunun, kendi yaşadıklarından çok başka konuları ele alma becerisinden anlaşılacağını hafife aldığı bir dönem olmuştu, yana yakıla o yeteneği ararken. Kısa bir zaman öncesine kadar, o büyük yeteneğin, inzivaya çekilmiş bir editörün hayatıyla haşır neşir olacağını düşünmüştü hep, kendi acemi çaylak hayatından çok farklı olacağı için. Kısa süre öncesine kadar, bir romanın iyi bir roman olması için olayların içindeki karakterlerden daha üstün, daha öngörülü ve daha bilinçli olan, hikâyeyi

ihhtirasına kapılmadan müstakbel okurların bakışları altında bir araya getiren, büyük dikkatle izlediği olayları yansıtırken kendi enerjisinden gelen, keyif verici bir heyecanla hareket eden bir ruhun gerekli olduğunu düşünüyordu.

Tesadüf ya da değil, kendisini eskiden hastalıklı ya da belki işinin gerektirdiği bir ilgiyle gözlemlemekte olduğundan neredeyse emin olduğu şeyin, Malachy Moore'u ölü kabul ettiğinden beri, artık orada olmadığı kesindi. O büyük yeteneğin hatırlattıkları. Ya da artık burada olmayanın nostaljisi. Hatta aceminin nostaljisi. Doğrusunu söylemek gerekirse, Henry Vaughan'ın da aşağı yukarı söylediği gibi, herkes gitmişti. Herkes silinmişti, belki uzun bir süreliğine, belki de sonsuza dek. Gençlerin, onlarla eğlenmeye gitmeyi hiç kabul etmiyor diye, Cavalcanti'yle dalga geçtiklerini anımsadı. "Bizim gruptan dışlıyorsun kendini," demişlerdi ona, "ama Tanrı'nın olmadığını öğrenince ne yapacaksın bakalım?"

Sallanan sandalyeli, büyük pencereli, İrlanda Denizi'ne karşı merdivenli tablosu olan, en kötüye giden yol gibi düşünülen ve affınıza sığınarak söylüyorum, –araya girdiğim için özür dilerim, biraz daha dışarıdan bakmalıyım, farkındayım ama bunu söylemezsem gülmekten ölürüm– tamamen Beckett'le kaplı, Dublin'in kuzeyindeki bu trajik ev de dahil her yerin su altında kalması için uğraşmış gibi yağıyordu yağmur.

Tanrı'nın da yetenekli yazarın da olmadığını ve artık kendisine kimsenin bakmadığını öğrendiğine göre ne yapacaktı şimdi acaba? Üstelik, Beckett'ten oluşan yerle yeksan sıkıcı hayatında sefaletten başka bir şey yoktu. Odadan sadece bir şeyin kopmuş olduğunu değil, kelimenin gerçek anlamıyla birisinin gittiğini tekrar idrak edip onaylıyordu, bir yandan

yağmuru dinlerken. Ne yazarının hayaleti ne onu kobay gibi kullanan acemi çaylak ne Tanrı ne New York'taki hayalet ne hep peşinde olduğu yetenek; hiçbirinden eser kalmamıştı. Bu sadece bir sezgi olsa da kötünün kötüsüne çakılmış olduğundan beri, bundan daha da aşağılara bir yerlere gidiyormuş gibi geliyor ona. Artık onu gözetleyen, izleyen biri yoktu; hatta uçsuz bucaksız derin mavi havada bile saklanmış ya da görünmez biri yoktu. Kimse yoktu artık orada. Pantolonunun cebine yassı bir saat koyup uzaklardaki bir papaz evinin merdivenlerini inmeye başladığını hayal etti. Madem onu izleyen kimse ama hiç kimse yoktu, o zaman hayal kurmak için niye o kadar çaba harcamak gerekiyor ki, diye sordu kendine. Herkes gitmişti. Yine de hayal kurmaya devam edecekti. Yerle yeksan bir haldeyken terk edilmişlik, yalnızlık, sefalet. Kötünün kötüsüne çakılmışken, en rezalet, en pis, en kokuşmuş yerde ufacık bir bok parçası gibi görünüyordu dünya sadece. Mis kokulu yüzlerin, ay gibi yüzlerin nostaljisi. İşler bu kadar kötüyken, en güzeli Malachy Moore'un ölmüş olmayıp varlığını –dilerse gölge olarak– sürdürmesi olurdu; en azından gölge olsa bile orada, arkada duruyor olurdu umut veren bir güç olarak.

Malachy Moore'un sağlam bir yürüyüşçü olduğunu ve birçok insanın ona Godot dediğini biliyordu. Dublin'in her yerinde görülüyormuş, en bilinmedik yerlerinde. Dracula'nın sise dönüştüğü süper güce sahipmiş. Daha fazla bir şey bilmiyordu ama hayal etmesi çok zor değildi. Kemik yapısından dolayı düzgün gelişmemişti. Herkes gözlerini görünce şaşırıp kalmış. Yakını göremese de gözleri keskin ve ifadesi güçlüymüş ve yuvarlak gözlüklerinin ardından zekâsını yansıtarak parlarlarmış. Elleri soğuk ve cansızmış ve el sıkışır-

ken çok sıkamazmış. Caddelerde dolaşırken bacakları pergel gibiymiş, bükülmezmiş. Bir şey yazmamış olsa da kesinlikle çok yetenekli bir yazarmış. Hep keşfetmek istediği yazarmış. Gerçekte olduğundan daha uzun boylu görünürmüş. Birisi onu yakından görmeyi başarırca –en bilinen özelliğini gösterip sise dönüşmeden önce– o kadar uzun boylu olmadığını hemen anlarmış, boyu ortalamanın üzerinde olmasına rağmen. İnce fiziğinden, önü iyice kapatılmış yağmurluğundan ve üzerine iyice oturan pantolonlarından dolayı uzunmuş gibi duruyormuş. Görünüşündeki bir şey –kafasının payı yadsınamaz– vadilerde yüksekten uçan gözetleyici, sürekli alarm halindeki kartalları andırıyormuş; bu keskin görüşlü kuşu.

Sallanan sandalyesine yapışmış olsa da, bilgisayarın onu yanına çağıran sesi giderek artıyordu, neredeyse dayanılmaz bir hal almıştı ve bu çağrıya kulaklarını tıkayamıyordu daha fazla; Google arama motorunun bazen istihbarat sistemi gibi olduğunu da bildiğinden, karşı koyamayarak ekranın karşısına geçmişti; *hikikomori* iş başında, arama kısmına Malachy Moore yazıp Glasnevin’de gördüğü ve yazarına baktığını düşündüren bu genç, yağmurluklu adamın hakkında bir şeyler bulmaya çalışıyordu.

Arama kutucuğuna Malachy Moore yazdığında sadece aynı isimde beysbolcular ve futbolcular çıkıyordu; bunlardan da hiçbiri Riba’nın birkaç hafta önce gördüğünü düşündüğü yağmurluklu büyük yetenek olamazdı. Beckett’in gençliğine benzer birisi çıkar umuduyla *Görsellere* tıkladı ama bir şey bulamadı; sadece üç genç adamın olduğu bir resim çıkıyordu, onun da alt kısmında yazan isimlerin Malachy Moore’la uzaktan yakından ilgisi yoktu: “İrlanda Cumhuriyeti Dış İşle-

ri Bakanı Sean McBride, Bernard Deeny ve Malachy McGrady 1950 Aeridheacht.”

Aldığı uyku hapları etkisini birden göstermeden bir şeyler daha yapabilmek adına, Moore’u çıkarıp sadece Malachy diye girerek tekrar arama yaptı ve kimsenin tanımadığı ama sanki ona hep adını konuşulurken duymuş gibi hissettiği, İrlandalı saygın bir din adamı olan Saint Malachy’le ilgili bilgiler çıktı. Maelmhaedhoc O’Morgair olarak 1094’te doğmuş İrlanda Armaghlı Aziz Malachy hakkında yazılanları okudu; adam Katolik başpiskoposuymuş ve bin yıldır Roma’ya yaptığı hac ziyareti sonrası kendisine gelen iki kehanetle bilinirmiş.

Aziz Malachy’nin kehanetleri Riba’yı şimdiki esraren-giz Papa Benedictus’a kadar götürmüştü. Google’da onunla ilgili en güncel bilgileri ararken diğer adı Ratzinger olan Benedictus’un zamanının çoğunu odasında okuyarak, yazarak ve genelge hazırlayarak geçiren bir Papa olduğunu gördü. Kendinden önceki hareketli Papa’dan çok daha az seyahat etmişti. Papa II. John Paul’ün evinin, içeri giren çıkan hiç eksik olmadığından nasıl Polonya tavernasına benzediği söyleniyorsa, Benedictus’un/Ratzinger’in evinin de şair Hölderlin’in kırk yıl boyunca kendini kapattığı odayı andıran bir yer altı mahzenine benzediği söyleniyordu. Neden özellikle bu odaya benzetiliyordu acaba? Pek başarılı olmasa da Ratzinger’i büyük şair Hölderlin’le bağdaştıran nedeni bulmaya çalıştı. Sonunda, Hölderlin’in Tübingen’de kırk yıl yaşadığı ve marangoz Zimmer’in kendisine ödünç verdiği odasını hatırlamaya çalıştı. Auster’ın Hölderlin’in deliliğinin göstermelik olduğunu savunduğu *Yalnızlığın Keşfi* adlı eserini düşündü Riba; kitapta Fransız Devrimi’nden sonra Almanya’yı alt üst eden saçma politikaya bir tepki olarak şairin dünyadan elini eteğini çekmesinden bahsediliyordu.

Gerçekten böyleyse, Hölderlin'in en kaçık metinlerinin gizli ve devrimci bir kodla, hatta hapsolmuş bir adamın kendine has bir keyifle yazılmış olduğunu düşündü.

Paul Auster'ın eserini anımsadı: "Kişinin kendisini odaya hapsedmesi onun kör olduğu anlamına gelmez ve delirmek dilsiz kalmak değildir. O oda muhtemelen Hölderlin'e hayat vermiş, hayatının kalanını ona geri vermiştir."

Onu dışarıdan izleyen birinin, hakkında ne düşüneceğini merak ediyordu Riba. Malachy Moore gibi, örneğin, ölmüş birinin. Ölülerin bizi görmediğinin garantisini veremezdi kimse, asla. Gök gürliyordu. Yeniden ayılmış hissediyordu kendini. Tüh, tam da Hopper'ın merdivenlerinde geçecek bir rüyaya dalacağı güzellik uykusuna yatmak üzereydi.

Korkuyla karışık esnemeleri, hayali bir yarış arabasının yavaş giderken birden hızla aldığı hayali virajları andırıyordu. Bu tuhaf yarış arabasının direksiyonunda, o virajlardan birindeyken, Buñuel'in Çölün Simon'u adlı filminde hayatını bir sütunun üzerinde geçiren Stylites'in kişiliğiyle kendi kişiliği arasında ortak noktaların olduğunu fark etti. Tek fark, Simon bir sütunun üzerinde ayakta durarak cezasını çekerken, o da aynısının günümüze uyarlanmış halini yaşıyordu: bir bilgisayarın karşısına geçmiş, ekrana ne kadar yapışık kalırsa, bilgisayarın –Kafka tarzı bir düşünceyle– verileri bedenine o kadar aktardığına inanıyordu.

Kısa bir süre sonra –kimse bir yarış arabasını nerede ne yapacağını bilmiyordu– bir topalla bir cücenin keçileriyle birlikte etrafını sardığını fark etti. Kadın kılığında şeytan çıkıyor ortaya ve onu yoldan çıkarmaya çalışıyor. Az sonra, Çölün Simonu'ndakinin tıpatıp aynısı oluyordu ve dişi şeytan onu –çarçabuk– seyahate çıkarıp New York'ta bir müzikhole

götürüyordu; bu şehre bu kadar hızlı geldiği için ve Gutenberg galaksisinden de dijital galaksiden de aynı anda kurtulduğu için kendini çok mutlu hissediyordu. Onların ötesindeki dünyaya bir adım daha yaklaşmış gibiydi adeta; bu da felakette son nokta anlamına geliyordu. Hem John Cheever ne demişti? “Asla kendi zamanımızda değildir, hep onun ötesindeyizdir.”

Müzikholde, Frank Sinatra’nın sesinden bir şarkı çalıyordu; her dakika bir sürü değişime uğruyordu şarkı ve sözleri, ona nerden algıladığınıza bağlı olarak, felaketti: “*The best is yet to come*. En iyisi henüz gelmedi.”

“Hadi bebeğim,” dedi arsız kadın, yani hem kadın hem şeytan. İngiliz sıçrayışı yakıştı sana, kabul et.

Bütün müzikhol ayaktaydı, uykudan eser yoktu. Dışarıda, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Hayatında gördüğü en muhteşem yer New York olsa da, Dublin’de yaşamayı tercih ederdi. New York bir tatil gününe, Dublin ise bir iş gününe benzerdi. Gençliğine damgasını vuran Gil de Biedma dizelerini hatırladı: “*Sonuç olarak bilmiyoruz / belki de daha iyidir böylesi / sınırlı olması bilerek.. ./ Belki, / belki haklıdır iş günleri.*”

“Hadi bebeğim. Dünyanın sonu bu.”

Zenci dansçılar imkânsız hareketler yapıyordu.

New York çok büyüktü ama belki, belki haklıdır iş günleri. Ve Dublin. Belki de haklıdır Dublin.

Her gün bilinmeyene yol alan ama bütün günü odalarında oturarak geçiren yazarlara hep saygı duymuştu. Yalnızların odasını düşündü yeniden. Önce, ünlü düşünür Pascal’ınki geldi aklına, belki de Auster’ın *Yalnızlığın Keşfi*’nde, bazılarının sığındığı kare, dikdörtgen ya da yuvarlak odalardan bah-

settiği bölümde ele aldığı ilk oda onunki olduğundan. Pascal o unutulmaz 'odamızda kaşınmadan duramadığımız için bütün talihsizlikler bizi bulur' fikrini ortaya atan kişiydi. Dün McPherson'un başına gelen şey, kesinlikle bunun yaşanmış bir örneği idi; açık hava ve yağmurdansa sallanan sandalyenin daha iyi olduğunun bariz bir kanıtıydı.

Auster kitabında başka odalardan da bahsediyordu. Örneğin, Emily Dickson'ın bütün eserini yazdığı Amherst'teki odası. Van Gogh'un Arless'teki odası. Robinson Crusoe'nun ıssız adası. Vermeer'in doğal ışıklı odaları...

Aslında Auster, Vermeer'in odasından bahsettiyse, takıntılı gibi terk edilmiş odaların resimlerini yapan Danimarkalı ressam Hammershøi'den de bahsedebilirdi gayet. Ya da *odasının etrafında gezinen* Xavier de Maistre'den ya da kendine ait bir oda isteyen Virginia Woolf'tan. Veya Japonya'da kendisini ailesinin evine kapatan *hikikomorilerden*. Ya da Londra'daki evinde odasındaki sallanan sandalyeden kıpırdamayan karakter Murphy'den... Uyku hapları etkisini tekrar gösteriyor gibiydi; pineklerken kendisini sisin içinde kaybolan Malachy Moore'un yerine geçiyormuş gibi hissediyordu ve derin karanlıkta her türlü şeyi görüyordu... Peki, Malachy Moore gerçekten öldü mü acaba? Google bir şey bilmiyordu. Google'da aramaya devam etmek boşunaydı. Tüm bu olanın, dün kendisine kanları kaynayan Verdier'le Fournier'nin bir sakası olduğuna inanmak istiyordu. Sahneyi hayal edebiliyordu: "Viski kralına Malachy Moore'unun gece yarısı öldürüldüğünü söyleyelim..." Uykuya dalana kadar böyle şeyler düşündü. Rüyasında Google'ın bir şey bilmediğini gördü.

Glasnevin Mezarlığı'nda bir cenazeye daha katılacağı hiç aklına gelmezdi, hem de bu kadar arka arkaya. Rahibe yardım

eden çocuk, içinde kimsenin ne olduğunu tahmin edemeyeceği pirinç bir kovada bir şey taşıyarak bir kapıdan çıktı. Beyaz giysili rahip bir eliyle etolünü düzelterek diğeriyle de kitabı top gibi karnına bastırıp dengede tutmaya çalışarak çocuğun arkasından çıktı. İkisi de Malachy Moore'un tabutunun yanında durdu.

Bir yazar tarafından takip edildiğimi düşünseydim, diye aklında geçirdi Riba, şurada, dört metre ötede şu tabut taşının üzerinde olurdu. Bu düşündüğünü birine söylese ona inanır mıydı acaba, diye sordu kendi kendine. Yoksa, deli olduğunu mu düşünürlerdi? Deli olmadığını, sadece bazen, kimsenin farkında olmadığı gerçekleri algıladığını, hatta biraz fazla sezdiğini söylemesi bir şeye yaramazdı muhtemelen. Ama bunları açıklamak gerçekten bir işe yaramazdı, hatta eşi tarafından terk edildiğini, bu yüzden böyle dengesiz takıldığını söylese de yaramazdı. Temmuz ayının sonundan önceki salı günüydü ve sadece yağmur dineli sadece birkaç saat olmuştu. Tuhaf. Günlerdir, hatta aylardır sel gidiyordu. Şimdi bu bulutsuz hava, bu sakın hava çok tuhaf geliyordu.

Dün, tam da korktuğu gibi Celia onu terk etmişti. Onunla aynı anda ayakta olması bir şeye yaramamıştı çünkü gitmesine engel olamamıştı. Her yolu denemiş ama başaramamıştı.

“Gidemezsin Celia.”

“Kalmayacağım.”

“Nereye gideceksin ki?”

“Benimkiler bekliyor.”

“Bu kadar aptalca davrandığım için pişmanım. Seninkiler kimmiş?”

“Hâlâ içki kokuyorsun. Ama tek sorun bu değil.”

“Ne peki?”

“Beni sevmiyorsun.”

“Tabii ki seviyorum seni Celia.”

“Hayır. Benden nefret ediyorsun. Yaptığın iğrençlikleri ve bana nasıl baktığını görmüyorsun bile. Tek sorun bu da değil. İğrenç sarhoşun birisin. Sallanan sandalyenden kıpırdayamıyorsun. Bir bok çukurunda yaşıyorsun sanki. Kıyafetini bir yerlere fırlatıyorsun ve ben toplamak zorunda kalıyorum. Pis kıyafetlerini. Benim ne olduğumu zannediyorsun sen?”

Celia hakaretlerine uzun bir süre devam etti; saydıkları arasında Riba'nın bitmez tükenmez salakça davranışları, kafasının içinde örümceklerin ağ örmesine izin vermesi, yaşlandığını kabul etmemesi, yayınevini batırması ve eskiden yayıneviyle bôbürlenmesi vardı. Ve sırf hayatıyla ilgili bir amacı olmadığı için tekrar içmeye başlamakla suçluyordu onu son olarak.

“İnancın zayıf ve hayatının bir anlamı yok. Zavallı bir adam oldun,” dedi son kararını açıklar gibi.

Tam o anda Riba, geçen gün Malachy Moore'un ölü olduğunu kabul ettikten hemen sonra odasında bir şeyin tamamen koptuğunun ve o andan itibaren kötünün de kötüsüne geçiş yaptığının aklına gelmesine engel olamamıştı. Hâlâ orada, en dipte devam ediyordu. Onunla aynı yerde, bu ilişkinin bir parçası olan bir sürü adam olduğu için yırtıyordu sadece: ancak gerçekten seyahat etmek mümkün olduğunda anlam kazanacak, bir yerde kapana kısıtılmış olma hissi.

Celia'ya göre bütün sorun kendisinden, din değiştirmesinden dolayı olarak kaynaklanıyor olamazdı çünkü bu değişiklik ona göre tamamen normaldi, hoş görülebilirdi; sorun çıkaracak bir durum değildi. Tüm sorunların kaynağı başka bir yerdi; muhtemelen, Riba'nın sürdüğü anlamsız hayat ve bunun doğrudan sonucu olarak son zamanlarda maalessif derin bir melankoliye düşmesiydi. Önceden sürdükleri hayat da ideal bir hayat değildi tabii, alkol onu daha sosyal bir insan yapmıştı sadece, o kadar. Her durumda, edebiyat-

la bağlarını koparalı epey zaman olmuştu; edebiyat artık ne dünya görüşünü değiştiriyor ne de bir şeylerin gözüne farklı görünmesini sağlıyordu; hatta, ne Tanrı'ya ne de başka bir şeye kendini yakın hissedenden bir yazarın elinden çıkmış boş laflar canını daha fazla sıkıyordu. Andrew Breen, Houellebecq, Arto Paasilinna, Hobbs Derek, Martin Amis. Tüm bu isimlerden uzaklaşmış hissediyordu kendini, zaten bir listeyi, eskilerde kalmış bir listeyi –Riba'nın kataloğu– şişirmekten başka bir şeye yaramıyorlardı onun gözünde: evine yemeğe gelmiş eski misafirler, hiçbir şeye inanmayan, sabaha kadar içen ve sonra dışarı çıkarması zor insanlar.

Aşağıda bir taksi Celia'yı bekliyordu, merdiven sahanlığına gelince Celia bavulunu asansöre koydu, o sırada Riba onu fikrinden nasıl caydıracağını düşünüyordu. Dün bütün gün onu aramıştı ama bir sonuç alamamıştı. Celia'nın yokluğunda hissettiği endişe o kadar artmıştı ki, başka her türlü yokluk karşısında hissettiği endişe solda sıfır kalırdı.

Dün, Celia kapıyı çarpıp çıktığında –o kapı çarpma şu anda bile ona hâlâ Budist bir tavır gibi geliyordu– evde korkudan titreyerek kalakalmıştı, her şeyden korkarak, esrarengiz telefonun yarattığı istenmeyen duygulardan bile korkuyordu. Dublin'de Budist ayinlerini yaptığı yerin adresini almadığına pişman olmuştu. Celia olmadan dünyaya karşı öyle bir korku yerleşmişti ki içine, dikkatle Hopper'in küçük tablosunun reproduksiyonuna bakarak, sallanan sandalyesinde hiç olmadığı kadar uzun, hareketsiz kalmıştı öylece.

“Çık,” diyordu ona ev.

O ise sallanan sandalyesinde oturmaya devam ediyordu biraz korkudan, biraz isteyerek, hatta merdivenli tablo onu gerçekten tuzağına düşürmüşçesine.

Ama akşam olunca, karanlık bastığında hepimizin birisine ihtiyaç duyduğunu hatırlamış gibi gücünü topladı ve deli

gibi evin içinde gezinmeye başladı; herhangi bir Budist cemi-yetin mekânına gitmek için belki de hâlâ bavulunu Dublin caddelerinde sürükleyen Celia'yla karşılaşma umuduna ve mucizelere inanarak, aniden ortaya çıkan bu iç kıpırtısıyla kendini dışarı attı.

Ancak şehrin caddelerinde amaçsızca, umutsuzca, boş boş dönüp duran kendisiydi. Celia maneviyata döndüğünü düşünsün diye Yahudiliğe geçmek –annesinin eski diniydi sonuçta– hiç aklından çıkmıyordu. Ama muhtemelen hiçbir şey işe yaramayacak, hatta Celia adayı toptan terk etmiş olacaktı.

Güneşlikleri açık bütün mağazaların önünde durarak neşeli Graffton Sokağı'ndan geçti neşesiz bir suratla. Desenli muslinlerden, ipeklerden, dünyanın her yerinden gelen gençlerden, koşumların sesinden, at nallarının kırık dökük kaldırımlarda attığı adımların eskilerden gelen silik sesinin hâlâ duyulan yankılarından büyük zevk duydu. Eski Brown Thomas vitrinlerinin, kurdele makaralarıyla ve saf Çin ipeği dolu mağazanın önünden aheste aheste geçti. Oscar Wilde'ın çocukluk yıllarını geçirdiği malikaneyi gördü ve *Dracula*'nın yaratıcısı Bram Stoker'ın yıllarca yaşadığı eve kadar yürüdü. Bir süre hayalet gibi ilerledi, yayımladığı en ünlü kitaplarıdaki başrol kahramanlarından biriydi sanki: Ne Tanrı'sı ne amacı olan, kayıp yollarda uyurgezerlik yapan, hep yalnız, zavallı umutsuz romantikler.

O'Connell köprüsünderken, kimsenin bu köprüden beyaz bir at görmeden geçmediğini hatırladı. Köprüden geçti ve bir şey görmedi. O'Connell'ın heykelinde başının üstünde beyaz bir güvercin vardı. Ama aradığı şey kesinlikle güvercin değildi. "Beyaz at olmadan kendimi aptal gibi hissediyorum," diye düşündü. Ve aynı yolu geri yürüdü. Graffton Sokağı'nda müzik yapan bir grup, er Willie McBride üzerine yazılmış

şarkıyı, “Green Fields of France”ı çalarken milli duyguları kabarmış halde dinledi. Hemen sonra, İrlanda vatan sevgisi birden Fransa nostaljisiyle karıştı ve bu karışım bir şeyleri harekete geçirdi. Sonrasında uzun süre Shelbourne Hotel’e gitti aklı, oradan Walter’ı ya da Julia Piera’yı, Dublin’deki tanıdıklarını aramayı düşündü ama cesaret edemedi; sonuçta onlarla yeterince hukuku yoktu ve Celia’nın terk etmesiyle ilgili bir şey yapabileceklerini sanmıyordu. Birkaç yıl önce eserlerini bastığı, bütün şarap mahzenini boşaltan iki İrlandalı Andrew Breen’le Hobbs Derek’i de arayabilirdi ama onlarla iletişim kuramayacağını hatırladı tam da zamanında. O gün evinde Gauger uğraşmıştı o iki rahatsız İrlandalı’yla.

Dracula’nın yaratıcısının yaşadığı caddenin dört adım ötesinde 27 St Stephen’s Green’de tekrar alkolün ağına düşmüştü. Hotel Shelbourne’un büyük barında dört viskiyi içince hemen *drakulalaştı*. Caddeye bakan pencereden Tanrı’sı, sahibi, yazarı, acemi çaylağı, eşi olmayan zavallı bir kedinin adımlarını takip etti huysuz bir ruh haliyle. Bir süre o sokak kedisi olmuştu. Ruhsal ve fiziksel açıdan rahatsızlığa gömülmüş bir kedydi. Kısa bir süre önce bir sahibi olduğunu gösteren hasır şapkası var başında. Yürürken sırlıslam olmuş patilerini silkeliyordu. Boynunu ısırarak isteyerek izledi hareketlerini. Kendi kendini mi ısıracaktı? Alkol yeniden izini bırakmıştı. Çekip gitmeye, sallanan sandalyesinde saklanmaya karar verdi çünkü bu iki yerde de Celia’yla karşılaşmak ve gözüne bu halde görünmek istemezdi.

Barcelona’daki ailesini aradı.

“Dublin’e gittin demek,” dedi annesi.

“Hâlâ oradayım anne!”

“Peki şimdi planın ne?”

Yine o lanet plan sorusu. Bir keresinde zaten çok uzaklara götürmüştü onu bu soru, şimdi olduğu yere, Dublin’e.

“Cork’a gidiyorum çünkü beni bir aydınlanma bekliyor orada,” dedi. “Celia’nın eski aşkıyla konuşmayı umuyorum.”

“Ölmemiş miydi o?”

“Böyle bir ayrıntının çok bir şey ifade etmediğini sen de çok iyi biliyorsun anne.”

Bu konuşmadan sonra hemen kapatmak zorundaydı, yoksa işler iyice karışacaktı.

Shelbourne’un canlılığı giderek artan barında hesabı isteyeceği sırada, az önce yan masaya bırakılan *The Irish Times*’ın sayfalarına şöyle bir göz gezdirirken Malachy Moore’un küçük ve sevimsiz ölüm haberini gördü. Taş kesildi. Doğru öyleyse, diye düşündü morali bozuk bir halde. Cenaze töreni ertesi gün öğlen Glasnevin’de yapılacaktı. Şok olmuştu, sanki ölen adamı hayatı boyunca tanıyordu. Haftalar önce Barcelona’da başına geldiği gibi, büyük bir tezat tekrar çıktı karşısına; iki yıldır hayatı sakın geçerken hiç hesaba katmadığı ve arzu etmediği bu romansı tarafı korku vererek büyüyordu. Son zamanlarda önem verdiği bir şey varsa, o da normal hayatının, sonsuza kadar kök salacağını düşündüğü o sakın ve sıkıcı günlük hayatın değişmeyen uygun hızıydı: Lyon’da uzun bekleyişle geçen mütevazı hayatı, Dublin’e gitmek için uzun bekleyişi, sonra tekrar bu meşhur yabacının cenazesinde biteceğinin aklının ucundan geçmeyeceği Dublin’e gitmek için Barcelona’daki uzun bekleyişi.

Bugün yağmur yağmaması şaşırtıcılığını koruyordu. Mezarlığa geç gitmişti; tabutun durduğu yer kapanmıştı ve ölünün yüzünü görmek artık mümkün değildi. Zaten çok yüksek ihtimalle burada bir ay önce yazarıyla karıştırdığı kişiyi görmüyorlardı bugün.

İlk sırada anne ve babasıyla merhumun kız kardeşleri gibi duran iki kişi yer alıyordu. İki genç kadında neredeyse hiç Beckett havası yok, hatta hiç yoktu. Anne ve babasında ise Beckett'ten çok Joyce'un ailesindenmiş havası vardı. Her neyse, oradaki insanların çoğu genç, ölen kişinin hayatının baharında –böyle derler ya– olduğunu düşündürüyor insana. Aksini düşünmek için bir sebebi yoktu; bir ay önce bu mezarlığın demir parmaklıklarının orada görünüp kaybolan bu adam için cenaze büyük olasılıkla çok alışıldık bir şeydi: Bu gel-git karakterli genç kaybolmaya o kadar meyilliydi ki sonunda toz olmuştu.

Glasnevin'de bir cenazeye daha katılacağı aklının ucundan geçmezdi; hele de yuvarlak gözlüklü, muhtemelen yazar olan gencin cenazesine. Sıra konuşmalara geldiğinde, söylenenlerden tek bir kelime anlamıyordu ama İskoçça konuşma yapan gençlerin ikisinin de duygulandığını gördü. Yazarını yalnız bir kurt olarak hayal edişini, yazarını derken hayatı boyunca aradığı ve bulamadığı ya da belki bulduğu ama ölü olarak bulduğu o yetenekli yazarı da kastedişini düşündü. Yazarını arkadaşı olmayan, sürekli dünyanın sonundaki rih-tıma yaklaşmakta olan bir adam gibi hayal edişini düşündü.

Cenaze konuşmalarından hiçbir şey anlamıyordu ama asla kaçamadığı editörlük acısına, o tarifsiz acıya sebep olan edebiyat fahişesinin bu kez gerçekten nihai olarak gömüldüğünü düşünüyordu. Ve şu geldi aklına:

Giderken yolda

Bir ses duyulur şarkı söyleyen

Kitty'e veya Katy'e

Öyle bir isim işte, sanki içinde

Bütün güzelliği ve aşkı barındıran.

Söylenenlerden bir şey anlamıyordu ama konuşan gençlerden ilkinin ayakta duruşuna kadar yansıttığı kırılganlık, çocukluğa doğru olgunlaşma gibi gerçekdışı bir girişim üzerine sesli düşünen Vilem Vok'u hatırlatıyordu. İkincisi kendinden daha emin görünüyordu ancak, birden gözyaşlarına boğularak, törene katılanların da hüzünlenmesine sebebiyet verdi. Duygusal olarak çökmüştü anne ve baba. Birden bayılan kişi muhtemel bir akrabaydı. Büyük İrlanda tiyatrosundan küçük bir kesit. Malachy Moore'un ölümü, Gutenberg çağının bitmesinden ve dünyanın sonundan daha ciddi bir olaymış gibi geliyordu. Yazarı kaybetmek. Batı'nın büyük sorunu. Ya da değil. Ya da yuvarlak gözlüklü, *mackintosh* yağmurluklu bir genci kaybetmek sadece. Her şekilde büyük bir talihsizlik; hayatın iç yaşamı için de, sözcüğü hâlâ öznel olarak kullanmak, dünyanın derin karanlığında yeniden kurulmayı bekleyen ışık bağlantılarına doğru onu gerdirmek ve çekmek isteyenler için de.

Olay: Editörün acısı.

Cenaze töreninin çıkışında merhumun anne ve babasıyla iki kız kardeşi, aile ve arkadaşlardan gelen taziyeleri kabul ederken kuyrukta sıraya giriyor. Sıra ona geldiğinde, ilk kız kardeşin elini sıktı, sonra diğerininkini, başıyla babasına selam verdi ve sonra anneye dönerek çok sağlam bir İspanyolcayla ve kendisini bile şaşırtan derecede ikna edici kelimeleleriyle şöyle dedi:

“O bir kahramandı. Tanışamadım kendisiyle ama kurtulmasını isterdim. Günlerce süreci izledim, iyileşmesini dileddim.”

Daha sonra, başsağlığı için sıradakine bıraktı yerini. Son sözleriyle Malachy Moore'un son günlerini bir askeri hastanede, kötülerle savaşının ardından yaralı bir halde geçirdiğini göstermek istemişti sanki. Sanki öyle ya da böyle, bizim

zamanımızın aptal dönüm noktalarından birinde yazarı hep birden aralarında öldürdüklerini göstermek istemişti onlara. Uzaklardan “Green Fields of France” ezgisi çalınıyordu ku- lağına ve duyulanıyordu sessizce. İngiliz sıçrayışı, diye dü- şündü, beklenenin ötesine götürmüştü beni çünkü duygu- larım değişmişti. Şimdi burası toprağımın gibi geliyordu. Tepelere uzanan caddelerdeki rüzgâr. İrlanda rıhtımlarının eskimiş hafif kokusu. Orada beni bekleyen deniz.

Bir yerde, düşüncelerinden birinin kıyısında kanını don- duran bir karanlık keşfediyordu. Tam uzaklaşmaya hazırken, kederli iki kız kardeşinin tam arkasında duran genç Beckett'i gördü birden. Göz göze geldiler ve görünüşe bakılırsa iki ta- raf da şaşkındı. Gencin üzerinde dün akşamki *mackintosh* var, biraz daha yıpranmıştı. Genç olanda yorulmuş bir dü- şünür edası ve hep engellenmiş olanda, tutarsız, devinimsiz, belirsiz, donmuş, korkutucu, soğuk, tesellisiz olanda yaşıyor havası vardı apaçık.

Belki de Dublin haklıydı. Hatta, uzam ve zamanda kendi arasında bağlantılı noktaların olduğu, canlılar denen bizle- rin ve ölü denenlerin bu noktalar arasında yolculuk yaparak bizi karşılaştırdığı doğru bile olabilirdi.

Gencin durduğu yere tekrar baktığında çoktan ortadan kaybolduğunu gördü ve bu kez bir sis bulutu halinde kay- bolmuş değildi; sadece, orada değildi artık bu kez.

Bazen canlıların ölüleri görmesini, ölülerin de canlıları, hayatta kalmışları görmesini sağlayan ince bir örtü olduğu- nu düşünmemek imkânsızdı. Şu anda Riba'nın hayaletlere karışmış, kataloğundan burasına kadar gelmiş ve geçmişin işaretlerine gömülmüş bir şekilde ilerlediğini görmemek de imkânsızdı. New York'ta gün muhtemelen güneşli ve ılıktı, mis kokulu, cam gibidiydi. Burada her şey daha karanlıktı.

Geçmişin işaretlerine gömülmüş ilerliyordu ama yazarın

tekrar ortaya çıkmasını inanılmaz iyi bir işarete yoruyordu. Dünyanın merkezinde yeni bir an yaşıyormuş gibi geliyordu. Larkin'in o şiirini "Başka yerin önemi"ni düşündü. Nihayet *başka bir yerde olmanın* heyecanıyla ânın mutluluğuna kendini bırakarak, John Ford gibi birinci çoğul kişiyle konuşuyordu.

"Biziz, buradayız," dedi belli belirsiz bir sesle.

Fark etmeden yalnızlığa mühürlü kaderiyle konuştuğunu bilmiyordu. Çünkü etrafında sis bulutları kümelenmeye başlamıştı ve aslında, bir süredir dünyadaki son gölge bile onu izlemekten vazgeçmişti.

Ama o, yazarın tekrar ortaya çıkmasından hâlâ çok heyecan duyuyordu.

"Yo, bu zaten bilinen bir şey. Aklında hayalinde olmayan biri çıkagelir böyle hep."